

عه قیده ی ئاسان

له قورئانی پیروژ و سوننه تی سهروه رمان

دکتور أحمد بن عبدالرحمن القاضي

العقيدة الميسرة

من الكتاب العزيز والسنة المطهرة

أ. د. أحمد بن عبدالرحمن القاضي

عہقیدہی ئاسان

له قورئانی پیروژ و سونہتی سہروہرمان

نوسینی

دکتور أحمد بن عبدالرحمن القاضي

زانکووی القصیم - بہشی عہقیدہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به ناوی خوی
گه‌وره و
میهره‌بان

پیرستی بابه ته کان

07	پیشه کی
11	عه قیده ی ئاسان له قورئان و سوننه تی سهروه رمان
13	باوه ربوون به خوا
65	باوه ربوون به فریشته کان
75	باوه ربوون به کتیبه کان
83	باوه ربوون به پیغهمبه ران
91	باوه ربوون به روژی دوایی
101	باوه ربوون به قه دهر
107	قورئان
109	بینینی خوی گه وره
111	حه قیقه تی ئیمان
119	ئیمامهت و جهامهت
123	هاوه لآن
131	ئه ولیا و پیاوچاگان
133	چه ند بنه مایه کی کوکه ره وه دهر باره ی بنمیچدانان و ئیستدلال کردن
135	له ته واوکاریه کانی عه قیده
139	دین و ته ریهت

پیشہ کی

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ، وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يُضِلَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ .

وہ شایہ تی دہدہم ہیچ خودایہک نیہہ شایستہی پہرستن بیت تہنہا (اللہ) نہبیت و تہنہا و بن ہاوہلہ ، لہ قورثانہ کہیدا فہرموویہ تی : (هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) (الجمعة/2) واتہ: خوی خاوی گہورہ ٹہو خواہیہ یہ کہ لہناو نہخویندہوارہکاندا پیغہمبہریکی لہ خوڈیان بو ناردن کہ محمد (ﷺ) بوو ، کہ ٹایہتہکانی خوی گہورہیان بہسہردا دہخوینتہتہوہ، (بہ عہرہب وتراوہ نہخویندہوار لہبہر ٹہوہی پیشتہر پیغہمبہریان بو نپڑویشتوہوہ، یان خویندہواریبہکی وایان نہبووہو خویندہواریان کہم بووہ) وہ پاکیان دہکاتہوہ لہ کوفرو شیرک و تاوان و رہوشتی خراپ، وہ فیرہ قورثان و سوننہتیان دہکات (الْكِتَابِ) واتہ: قورثان (وَالْحِكْمَةَ) حیکمہتیش واتہ: سوننہت، یاخود حیکمہت فیربوون و شاہزبابوونہ لہ دین ، ہہر چہندہ ٹہمان لہ پیشتہر لہ گومپرایہکی زور ٹاشکرادا بوونہ کہ شہریک دانان بووہ بو خوی گہورہ وہ تاوان و سہریچی بووہ)⁽¹⁾ .

وہ شایہ تی دہدہم کہ (محمد) (ﷺ) بہندہ و نیردراوی ٹہوہ ، ٹہو کہسہی کہ خوی گہورہ منہتی خوڈی رژاندہ سہر بہندہکانیدا بہ رہوانہکردنی و دہربارہی دہفہرموویت : (لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) (آل عمران/164) واتہ : بہدنیایی خوی گہورہ نیعمہتی خوڈی پڑاند بہسہر باوہپردارندا کاتیک کہ پیغہمبہریکی بوڈیان نارد لہ نہفسی خوڈیان لہ جنسی خوڈیان ٹہویش وہکو ٹہوان مروث بوو ، کہ ٹایہتہکانی خوی گہورہیان بہسہردا ٹہخوینتہتہوہ ٹہوان کہ نہخویندہوار بوون ، وہ پاکیان ٹہکاتہوہ لہ کوفرو شیرک و تاوان ، وہ فیری قورثان و سوننہتیان ٹہکات، حیکمہت، واتہ: سوننہت ، ہہر چہندہ ٹہمانہ پیش ہاتنی پیغہمبہری خوا (ﷺ) لہ گومپرایہکی زور ٹاشکرادا بوون)

اما بعد:

خوی گہورہ پیغہمبہرہکہی (محمد) ی (ﷺ) رہوانہ کردوہوہو ہیدایہتیکی روون و دینیکی حہقی لہ گہلدا ناردوہوہ ، بو ٹہوہی خہلکی لہ تاریکستانہوہ دہرکات بو روونکی ، وہ لہ گومپرایہکی ٹاشکراوہ بو ہیدایہتیکی تہواو و روون ، ٹہو ہیدایہتہی کہ سنگہکان پیپی فراوان دہبنہوہ و دلہکان پیپی ٹارام دہبنہوہ ، جا (ہیدایہت) بریتیبہ لہ زانستی بہ سوود و (دین الحق) بریتیبہ لہ کرداری چاکہ ، وہ لہسہر ٹہم دوو پایہ مہزنہ ژیانی خوٹ و ٹارام بنیات دہنریٹ .

(1) ہہموو تہفسیری ٹایہتہکانی ٹہم کتیبہ لہ تہفسیری (ریبہر)ہوہ وہرگیروہ .

وه هه موو ئه وهی مروّقه کان پێویستیان پێیه تی کیتابه کهی خوای گه وره له خوێ گردوووه هه ر له بیروباوه ریان و په رستیان و مامه له یان و ره وشتیان . ئه مجار سوننه ته پاک و ره وانه که هاتوووه بو روونکردنه وهی ئه وهی له قورئانه که دا به گشتی باسکراوه و ته فسیری ئه وهی نادیار و ناروونه و وردکردنه وهی ئه وهی به گشتی باسکراوه ، هه ره وه کو پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموو یه تی: (أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ)⁽²⁾ واته : خوای گه وره قورئانی پێ به خشیوم و هاوشیوه کهی له گه لدا یه (واته : سوننه ت) .

جا عه قیده ی ئیسلامی کو له که ی ئه م دینه یه ، وه بنه ماکه یه تی ، وه نه پنی هیز و ده رکه وتن و زالبونی به سه ر هه موو دینه کانی تر دا ، چونکه چه ن دین تایبه ته مندی ناوازی تیدا یه ، له وانه :

یه که م : ته وحید : یه که تا په رستی بو خوای گه وره به په رستن و بو پێغه مبه ری خوا (ﷺ) به شوینکه وتن .

دووهم : ته وقیف : چونکه سه رچاوه که ی له لایه ن خوای گه وره وه یه ، ناییت له قورئان و فه رموو ده تپه رکات ، به هیچ شیوه یه ک له بوچوون یان له قیاسه وه وه رناگیریت .

سییه م : گونجاندنی له گه ل فیته تی پاک و ساغ دا ، که خوای گه وره خه لکی به و فیته ته پاکه گوش کردوو له پێش ئه وهی شه ی تانه کان گومرا یان بکه ن و له خشته یان به رن .

چواره م : گونجاندنی له گه ل عه قلی ساغ و سه لیمدا ، که له گومانه کان و شه هه واته کان پارێزرا و و سه لامه ت بووه .

پینجه م : گه سته گیاری : هیچ بواریکی له بواره کانی ژیان و گه ردوون و مروقی نه هیشته وه ته وه ئیلا روونی کردوو ته وه .

شه شه م : لیکچوون : هه ندیکی هه نده که ی تر په شتراس ت ده کاته وه ، به هیچ شیوه یه ک دژ به یه ک و جیاوازی له نێوان وشه کانی دا نییه .

حه وه تم : ناوه ندیبوون : جا ئه وه ترازووی میانه وه ییه له نێوان توندپه وی و کورتره ویدا له نێوان هه موو جو ره بوچوونه کاند .

جا ئه م تایبه ته مندییه ئه م به ره مه مانه ی لای خواره وه ی به ره م هینا وه :

یه که م : هینانه دی په رستن بو په ره رده گاری جیهانیان ، وه رزگار بوون له کو یلایه تی دروستکرا وه کان .

دووهم : هینانه دی شوینکه وتنی پێغه مبه ری خوا (ﷺ)، وه ده ربازبوون له بیده و بیده کاران .

سییه م : حه وانه وه ی ده روون و دلئارامی ، ئه ویش به په یوه ندییه کی بته و به دروستکار و دانا و به رپه وه به ری زه وی و ئاسمانه کان .

(2) رواه ابو داود برقم (4604) من حدیث المقدم بن معد یکره .

چوارہم : رازیوونی فیکری ، وہ یہک له دواى یہک و ریزبهندی عهقلی و مهنتیقی ، وه سهلامهتیبوون له دژ بهیہک و نهفسانهکان.

پینجهم : وهلامدانهوهی داواکارییهکانی رۆح و جهسته ، وه تهواوکاری له نیوان باوهپ و رهفتاردا .

وه بهردهوام زانایانی ئەم ئوممهته عهقیده دهکهنه دهستیکی کارهکانیان و خهمی دهخۆن ، وه ههموو ههول و تیکۆشانیان دهخهنه گر بۆ فیزیوونی و جی به جیکردنی ، وه لهو بارهوه چهندین دهقی کورت و رافهی دوور و دریزیان دنوسنهوه ، ههندی جار عهقیدهی پیشین به گشتی روون دهکهنهوه و ههندی جار مهسهلهیهکی دیاری کراو ، وه ههندی جار وهلامی ئارهزوو پهستان و بیدعهکاره گومراکان دهدهنهوه .

وا به باشم زانی ههندی بابته و مهسهلهی عهقیده نزیك بکهمهوه و روونی بکهمهوه و ریکی بخهه ههروهکو ریخستهکهی پیغهمبهری خوا (ﷺ) بۆ شهش بنهماکهی ئیمان که له فهرمووده بهناوبانگهکهی جبریلدا هاتوه ، و تهنها پشتم به دهقی ههردوو وهحیهکه بهستوه : قورئانی پیروژ و سوننهتی پیغهمبهری خوا (ﷺ) ، وه بۆ ههر یهکیک لهو بنهمایانه ههموو ئه و باسانهم کردوو که له خۆی دهگریت ، پاشان باسی ئه و تاquamهم کردوو که لهو باسهدا گومرا بوون و وهلامیانم داوتهوه به کورتی .

له ئەنجامدا ئەم عهقیدهیه هاته کایهوه که له نیوان کورتی و دریزیدا خۆی دهبینتهوه ، وه روونی و سووک و ئسانی له تایهتهندییهکانی ئەم کتیبهیه ، بۆ ئهوهی ههموو تاکهکانی موسلمانان سوودی لێ ببین ، وه مهبهستهکه بگات که ئهویش شارهزابوونه له بیروباوهپی پیشین به دهستهواژهیهکی سووک و ئاسان و ریخستهتیکی بابهتیانه ، ناوم ناوه :

((عهقیدهی ئاسان له قورئانی پیروژ و سوننهتی سهروههمان))

داوا له خواى بالادست دهکهم ئەم کارهم تهنها له پیناوی ئه ودا کردبیت و سوودی بۆ بهندهکانی ههبیت و سهلات و سهلام لهسهه پیغهمبههمان محمد (ﷺ) و لهسهه ههموو کهسوکار و هاوهلانی .

به پینووسی

د. أحمد بن عبدالرحمن القاضي

کۆلیجی شهریعه و دیراساتی ئیسلامی - بهشی عهقیده

زانکۆی (القصیم)

عهقیده‌ی ناسان له قورئانی پیروژ و سوننه‌تی سه‌روه‌رمان

بنه‌ما و بنمیچی عه‌قیده‌ی ئیسلامی بریتیبه له باوه‌رپوون به خوا و فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و پیغهمبه‌رانی و روژی دوابی و قه‌ده‌ر خه‌یر و شه‌ره‌که‌ی .

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (وَلِكُلِّ الْبِرِّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ) (البقرة/177) واته : به‌لکو چاکه ئه‌وه‌یه که هه‌ر که‌سیک ئیمان بئین به‌خوای گه‌وره و به‌روژی دوابی و به‌فریشته‌کان و به‌کتیبه‌ ناسمانیه‌کان و به‌سه‌رجه‌م پیغهمبه‌رانی خوای گه‌وره) .

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ) (البقرة/285) واته : پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) وه باوه‌رپاران ئیمانان به‌و قورئانه‌دا پیروژه هیناوه که له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار هه‌و بۆیان دابه‌زیوه، وه به‌هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی که له‌م قورئانه‌دا هه‌یه هه‌موویان ئیمانان به‌ خوای گه‌وره مه‌لایکه‌ته‌کانی و کتیبه‌ ناسمانیه‌کانی و پیغهمبه‌رانی هیناوه) .

وه ده‌فه‌رمویت (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَيَّ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا) (النساء/136) واته : ئه‌ی باوه‌رپاران ئیمان بئین به‌خوای پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) واته: دامه‌زراو بن له‌سه‌ر ئیمانیه‌که‌تان وه به‌رده‌وام بن له‌سه‌ری وه ئیمان بئین به‌و کتابه‌ی که خوای گه‌وره دابه‌زاندوهه بۆ سه‌ر پیغهمبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) که قورئانی پیروژه، وه ئیمان بئین به‌هه‌موو ئه‌و کتیبه‌ ناسمانیه‌ی تر که له‌ پيش قورئاندا خوای گه‌وره دابه‌زاندوهه، به‌لام هه‌ر که‌سیک کوفر بکات به‌ خوای گه‌وره مه‌لایکه‌ته‌کانی و کتیبه‌ ناسمانیه‌کانی و پیغهمبه‌رانی و روژی دوابی ئه‌وه گومراو ویل بووه له‌ ریگای راست لایداوه گومراوونییکی زۆر دوور) .

وه ده‌فه‌رمویت : (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) (القمر/49) واته : ئیمه هه‌موو شتیکیمان به‌ قه‌ده‌ر دروست کردوهه وه‌موو شتیکی براوه‌ته‌وهه بریارمان له‌سه‌ر داوه) .

وه پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) به‌ جبریلی فه‌رمو - کاتی پرسیاری ئیمانی لیکرد- : ((أَنْ تَوْمِنَ بِاللَّهِ ، وَمَلَائِكَتِهِ ، وَكُتُبِهِ ، وَرُسُلِهِ ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، وَتَوْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرَ وَشَرِّ)) واته : - ئیمان - ئه‌وه‌یه باوه‌ری ته‌واو به‌ئینیت به‌ خوای گه‌وره و فریشته‌کانی و کتیبه‌ ناسمانیه‌کان و هه‌موو پیغهمبه‌ران و روژی دوابی و باوه‌ریش به‌ قه‌زاو قه‌ده‌ر به‌ئینیت چ چاک بیت یان خراب))⁽³⁾ .

(3) رواه مسلم برقم (8) من حدیث عمر.

باوه‌ربوون به خوا

باوه‌ربوون به خوا بریتیه له باوه‌رپکی چه‌سپاو و بتهو به بوونی خوی گه‌وره ، وه ههر نهو په‌روه‌ردگاری هه‌موو شتیکه و تهنه‌هه شایسته‌ی په‌رستنه و جگه له نهو شایسته‌ی په‌رستن نییه ، وه‌صفکراوه به چه‌ندین وه‌صفی کامل و ته‌واو ، پاک راگیراوه له ههر صیفه‌تیک که موکورتی تیدا بیت .

وه باوه‌ربوون به خوا چوار باس و بابته له خو ده‌گریت :

یه‌که‌م : باوه‌ر به بوونی :

بوونی خوا چه‌قترین چه‌قه‌کانه : (ذَلِكِ بَانَ اللهُ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ) (الحج/62) واته : وه به‌م شیوازه خوی گه‌وره خواو په‌رستراوی چه‌قه وه به‌لینه‌کانی چه‌قه وه نه‌وانه‌ی که جگه له خوی گه‌وره نه‌په‌رسترین نهو په‌رستراوانه هه‌موویان پووچه‌ل و به‌تال و بی‌بنه‌مان وه به دنیایی خوی گه‌وره زور به‌رزو بلنده له زاتی پیروزیدا وه له کرده‌وه‌کانیدا، وه خوی گه‌وره زور گه‌وره‌به).

وه گومان له بوونیدا بوختان و ناپاکی و کاریکی ناپه‌سه‌نده : (قَالَتْ رُسُلُهُمْ أِنِّي اللَّهُ شَكَ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى) (إبراهيم/10) واته : پیغه‌مبه‌رانیان پییان وتن: ئایا دوودلی و گومان هه‌یه له خوی گه‌وره‌دا که به‌دیهینه‌رو دروستکاری ئاسمانه‌کان و زه‌ویه‌کانه که بانگتان نه‌کات بو ئیمان هینان پیی وه بو یه‌کخواپه‌رستی خوی گه‌وره تا به‌هویه‌وه له تاوانه‌کانتان خو‌ش بیت وه دواتان بخت تا کاتیکی دیاریکراو، واته: سزاتان نه‌دات وه له‌ناوتان نه‌بات تا خو‌تان کاتی مردنتان دیت) .

وه نکۆلی کردن له بوونی خوادا فیززلی و ته‌که‌بور و سته‌م و کوفره : (قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَا مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا) (الإسراء/201) واته : موسی فه‌رمووی: نه‌ی فیرعه‌ون به دنیایی تو نه‌زانی نه‌م نیشانه‌و موعجیزانه که‌س داینه‌به‌زاندوووه تهنه‌ها په‌روه‌ردگاری ئاسمانه‌کان و زه‌وی نه‌بی که به‌لگه‌ی پوون و ئاشکرایه‌و به‌چاو نه‌بیزی‌ت وه من یه‌قینم هه‌یه نه‌ی فیرعه‌ون که تو به‌هیلاک چوویت و زه‌ره‌رمه‌ندی) .

وه خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ (23) قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (24) قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمْعُونَ (25) قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ (26) قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ (27) قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (28) قَالَ لَئِن اتَّخَذَتِ إلهَا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ (29)) (الشعراء/23-29) واته : فیرعه‌ون وتی: نه‌و په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌ی تو باسی نه‌که‌ی چه‌و کییه؟ (23) موسا (عليه‌السلام) فه‌رمووی: په‌روه‌ردگاری ههر چه‌وت ئاسمانه‌که‌و ههر چه‌وت زه‌ویه‌که‌و نه‌وه‌ی له نیوانیاندایه خواو به‌رئوبه‌رو هه‌لسورپنه‌ری هه‌موویه‌تی نه‌گه‌ر ئیوه دنیایی و یه‌قینتان هه‌یه (24) فیرعه‌ون وه‌کو سوکایه‌تی و

گالته پیکردن بەوانەى دەور و پەشت و دەست و پێوەندەکانى خۆى وت ئایا نایستن و پێتان سەیر نیه موسا (ﷺ) چى ئەلن؟ (25) موسا (ﷺ) فەرمووی: اللە پەرورەدگارى ئیووه و پەرورەدگارى باوک و باپیرانى پێشینەشتانە (26) فیرعەون وتی: بەراستى ئەم پێغەمبەرەى کە نێردراو بۆ لای ئیووه کە موسایە (ﷺ) کەسێکى شیتە، گالتهى پێئەکرد (27) موساش (ﷺ) فەرمووی: پەرورەدگارى من پەرورەدگارى پۆژەهلات و پۆژئاواو ئەوہى لە ئیوانیانداى، وە هەمووی مولکى خواى گەورەى و خۆى هەلئى ئەسوورپێت ئەگەر ئیووه عەقلتان هەبێ و بێر ئەکەنەوہ (28) فیرعەون کە دەمکوت کرا بە بەلگە و قەسەى ئەما پەناى برد بۆ ھیزو دەسەلاتى و ھەرەشەى لى کردو وتی: ئەى موسا (ﷺ) ئەگەر جگە لە من خواىەکى تر بۆ خۆت بپار بەدى ئەوہ ئەتخەمە بەندىخانەوہ).

چەندین بەلگە ھەن بۆ سەلماندى بوونى خواى گەورە ، لەوانە :

1- غەریزە و سروشتى ساغ

ئەوہیش ئەو فیتەتەى کە مەرووف سروشتى لەسەر وەرگرتووہ بە بن ئەوہى ھىچ کەسێک فیرى کردبیت.

خواى گەورە دەفەرمویت : (فَأَمِّمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) (الروم/30) واتە : ئەى محمد (ﷺ) تۆ پرووى خۆت بە پاکى رابگرەو دامەزراو بە لەسەر دین و تەوحیدی خواى گەورە ئەم دینە پاکە ئەو فیتەتە پاکەى کە خواى گەورە خەلکى خستوتە سەرى، واتە: خەلکى کە لە دایک دەبن لەسەر فیتەتە پاکى ئیسلامن، دواتر دایک و باوک و دەور و بەر دەیانگۆرپن و کاریگەریان لێدەکن ھىچ گۆرانیک بەسەر دروستکراوى خواى گەورەدا نایات، واتە: ئەوہى لەسەر فیتەتەکەى خۆى پێنیتەوہ لەسەر تەوحیدە، یاخود خەلکى لەسەر فیتەتە پاکى ئیسلام و یەكخواپەرستى لامەدەن و وازیان لێبێنن ئا ئەمە دینی رێک و راست و دامەزراو بەلام زۆر بەى خەلکى نازانن).

پێغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەرمویت : مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ⁽⁴⁾ واتە : ھىچ مندالیک نىبە ئیلا لەسەر فیتەتە پاکى ئیسلام لە دایک دەبیت ، جا دایک و باوکى دەیکەنە جولەکە یان دەیکەنە گاور یان دەیکەنە مەجوسى (ئاگر پەرست) .

وہ لەریواپەتیکى تردا کە لە موسلیمدا ھاتووہ : (ما من مولود يولد إلا وهو على الفطرة) واتە : ھىچ مندالیک لەدایک نابیت ئیلا لەسەر ئەم میللەتى ئیسلامیەى .

وہ لەریواپەتیکى تردا ھەر لە موسلیمدا ھاتووہ : ((إلا على هذه الملة ، حتى يبين عنه لسانه)) واتە : ئیلا لەسەر میللەتى ئیسلامە ، تاوہکو بە زمانى روونى دەکاتەوہ) وہ لە ریواپەتیکى تردا ھەر لای

(4) رواه البخاري برقم (1358)

موسليم : ((ليس مولود يولد إلا على هذه الفطرة ، حتى يعبر عنه لسانه))⁽⁵⁾ واته : هيچ مندالايك نيبه ئيللا له سهر ئەم فيتره ته پاكه له دايك ده بيت ، تاوه كو به زماي دهري ده برت))

جا هه موو دروستكراويك له سهر فيتره ته ئەصلييه پاكه كهي خوئي مابيته وه ، له ناخي خويدا باوه پ به بووني خواي گه وره ده كات ، ئيللا مه گهر شتيك بيت به سهر ئەو فيتره ته دا و تپكي بدات ، خواي گه وره له فهرمووده يه كي قودسيدا ده فهرمويت : ((إني خلقتُ عبادي حنفاء كلهم وإنهم أتتهم الشياطين فاجتالهم عن دينهم))⁽⁶⁾ واته : من هه موو عه بده كاني خووم له سهر ديني پاك دروست كردوو ، به لام شهيتانه كان هاتن بو لايان و له سهر دينه پاكه كه دووري خستنه وه و تپكي دان)).

وه ره نكه جاري وا هه بيت په رده يه ك له گومانه كان و شه هه واته كان فيتره ته كهي داپوشيت ، به لام له كاتي كيشه و ته نكانه دا حه قيقه ته كهي ده ركه وييت ، خواي گه وره ده فهرمويت : (فَإِذَا رَكبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَاُ اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ) (العنكبوت/65) واته : هاوه لپرياره ران كاتي ك كه سواري كه شتیه كان ئەبن له ناو ده ريداا كاتي ك شه پولي تاوه كه زوريان بو ديتي نزيكه نقوم بن به وپه پري دلسوزي و ئيخلاسه وه له خواي گه وره ده پارينه وه و ته نها داواي فرياكه وتن له خواي گه وره ئەكەن وه كاتي ك خواي گه وره دوعايان قه بول ده كات و پرگاريان ئەكات بو وشكاني ديسانه وه ئەوان شهريك بو خواي گه وره بريار ئەدهن).

2- عه قلي روون و ئاشكرا

ئەو عه قله يه كه پاريزراوه له گومان و شه هه واته كان ، ئەويش ده زانيت و لاي خوئي يه كلاي كردوو هه ته وه كه وا دروستكراوه كان ده بيت دروستكاريان هه بيت ، چونكه نكريت به صودفه دروست بن و به بي دروستكار ، وه نكريتتيش خويان خويان دروست بكەن ، چونكه شتيكي نه بوو ناتواني بوونيك دروست بكات ، بويه ده بيت دروستكاريك هه بيت كه ئەويش (الله) يه پاكی و بيگه ردي بو ئەو خوايه .

كاتي (جوبه پري كوري موتعيم) هات بو لاي پيغه مبهري خوا (ﷺ) به مه بهستي فيديه دان بو رزگار كردني ديله كاني غه زاي به در - ئەو كاته كه سيكي موشريك بو - ، گوئي له پيغه مبهري خوا (ﷺ) بوو له نويزي ئيواره دا سوره تي (الطور) ده خوينا ، كاتي گه يشته ئەو ئايه ته ي كه ده فهرمويت : (أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ (35) أَمْ خُلِقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَلْ لَا يُوقِنُونَ (36) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُسْتَطِرُونَ (37) (الطور: 35 - 37) واته : ياخود ئايا ئيوه به بن هيچ شتيك دروست كراون و له هيچ دروست كراون؟ ياخود خوتان خوئانتان دروست كردوو؟ نه خير هيچيان نيه به لكو خوايه كه هه يه كه ئيوه ي دروست كردوو (35) ياخود ئايا ئيوه ئاسمانه كان و زهويتان دروست كردوو؟ نه خير وانيه به لكو ئيوه يه قينتان نيه وه له گوماندا ئەزين (36) ياخود ئايا خه زينه كاني خواي گه وره به

(5) أخرجه البخاري برقم (1358) ومسلم برقم (2658) من حديث أبي هريرة .

(6) رواه مسلم برقم (2865) ضمن حديث طويل ، من حديث عياض بن حمار المجاشعي .

دهست ئیوهیه له رزق و پۆزی و باران بارین؟ یاخود ئایا ئیوه زāl و بالادهستی به‌سه‌ر ئەم شتانه‌دا یان به‌سه‌ر دروستکراوه‌کانی خوای گه‌وره‌دا؟ یان ئایا ئیوه لێپرسینه‌وه له‌گه‌ڵ خه‌ڵکی‌دا ئە‌که‌ن؟ واته‌: وانیه‌ و هیه‌چتان به‌ده‌ست نیه‌ (73)

(جوبه‌یری کوری موتعی‌م) ده‌فه‌رمو‌یت: که‌ گه‌یشته‌ ئە‌م ئایه‌تانه‌ نزی‌ک بوو د‌ل‌م به‌فری‌ت و ناگام له‌ خۆم نه‌می‌ی‌ت⁽⁷⁾، وه‌ ئە‌وه‌ش سه‌ره‌تای ئە‌وه‌بوو ئیمان به‌چیتته‌ د‌لییه‌وه‌ و هۆکار بوو بۆ موس‌لمان بوونی.

وتاری‌ب‌ژی عه‌ره‌ب له‌ سه‌رده‌می نه‌فامیدا که‌ ناوی (قس بن ساعده‌ ال‌یادی) بوو عه‌قلی روون و ناشکرای کرده‌ به‌لگه‌ و فه‌رمو‌وی: پاشه‌رۆی و ل‌اخ‌یک به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر و ل‌اخه‌که‌، وه‌ شو‌ین پ‌ی به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر رو‌یشتنی که‌سی‌ک، جا ئاسمانی خاوه‌ن بورجه‌کان و زه‌وی خاوه‌ن ر‌یگا و ر‌یچه‌که‌کان، ئایه‌ ئە‌وانه‌ به‌لگه‌ نین له‌سه‌ر دروستکاری شاره‌زا؟!.

3- هه‌ستی دیار و بیزاو :

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت: (سُورِهِمْ آيَاتًا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبْتَيِّنَ لَهُم أَنَّهُ الْحَقُّ) (فصلت/53) واته‌: ئیمه‌ نیشانه‌ی تاک و ته‌نهایی و گه‌وره‌یی و توانا ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌ و راستگۆیی قورتانیان نیشان ئە‌ده‌ین له‌ لوتکه‌ و ئاسماندا له‌ خۆرو مانگ و ئە‌ستیره‌کاندا، له‌ شه‌ و پ‌رۆژدا، وه‌ له‌ نه‌فسی خۆیاندا که‌ خوای گه‌وره‌ چۆن دروستی کردوون و ل‌اشه‌ی چۆن پ‌یکه‌پ‌نانون، یاخود (فِي الْأَفَاقِ) له‌ و شو‌ینانه‌ی که‌ ل‌یتان نزی‌که‌ وه‌کو (غه‌زای به‌درو فه‌ت‌ح‌ی مه‌که‌که‌) یاخود له‌ و شو‌ینه‌ دوورانه‌دا که‌ فه‌ت‌ح‌ی ئە‌که‌ن و ئیسلامی تیدا ب‌لا‌و ده‌بی‌ته‌وه‌، تا بۆتان ده‌رکه‌و‌ی ئە‌م قورتانه‌ پ‌یرۆزه‌ حه‌قه‌ و له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه‌ هاتووه‌).

وه‌ چه‌ند شی‌وه‌ و شی‌وازیکی هه‌یه‌، له‌وانه‌: ئایه‌تی پ‌یغه‌مبه‌ران و که‌راماتی پ‌یاوچاکان و ئە‌ولیا و ول‌امدانه‌وه‌ی ئە‌وانه‌ی دا‌وای ل‌ی ده‌که‌ن.

خوای گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی (نوح) پ‌یغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رمو‌یت: (فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ) (10) فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَمِرٍ (11) وَفَجَرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ (12) وَحَمَلْنَا عَلَىٰ ذَاتِ الْأَوَاحِ وَدُسِّرِ (13) بَجَرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ (14)) (القمر/10-14) واته‌: نوح‌یش (ﷺ) له‌ خوای گه‌وره‌ پ‌ارایه‌وه‌: ئە‌ی په‌روه‌ردگار ئە‌وان زāl بوونه‌ به‌سه‌ر مند‌او من توانای ئە‌وانم نیه‌ تۆ تۆ‌له‌یان ل‌ی به‌سه‌نه‌و دینه‌که‌ی خۆت سه‌رخه‌ (10) خوای گه‌وره‌ش ئە‌فه‌رمو‌وی: ده‌رگا‌کانی ئاسمانان کرده‌وه‌ به‌ ناو‌یکی خورو به‌ل‌یزمه‌، واته‌: ئاوه‌کان له‌ هه‌وردا نه‌بووه‌ وه‌کو باران بارین به‌ل‌کو ده‌رگا‌کانی ئاسمانی کرده‌وه‌ و به‌ب‌ی هه‌ور ناو‌یکی بی‌پ‌ینه‌ ر‌ژایه‌ سه‌ریاندا (11) وه‌ هه‌ر هه‌موو زه‌ویشمان ته‌قاند‌وه‌ وه‌کو کانی ته‌قاپه‌وه‌و ئاوی ل‌ی ده‌رچوو، ته‌نانه‌ت ته‌نوری نان کرد‌ن‌یش ئاوی ل‌ی‌هه‌ل‌ده‌قو‌لا، هه‌ردوو ئاوی ئاسمان و ئاوی زه‌وی یه‌کیان گرت بۆ کار‌یک که‌ خوای گه‌وره‌ بریاری له‌سه‌ر دابوو که‌ ئە‌ب‌ی‌نقوم بن (12) وه‌ نوح (ﷺ) و باوه‌دارانمان هه‌ل‌گرت له‌سه‌ر ئە‌و له‌وح و دارانه‌ (و‌دُسِّرِ) واته‌: که‌شتیه‌که‌ که‌

(7) رواه البخاري برقم (3050)، (4023)، (4854).

له دارو بزمار پیکهاتبوو (13) وه کهشتیه که له بهر چاوی ئیمه و به فرمان و پاراستنی ئیمه ئه پوژی ئه مه وه کو سزایه ک بو ئه و کهسانه ی که کوفریان کرد به پیغه مبه ره که ی خوا (ﷺ) ، یان وه کو پاداشتی ک بو نوح (ﷺ) (14)

وه ده فهرمویت : (فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ (63) وَأَزْلَفْنَا نَمَّ الْأَحْرِبِ (64) وَأَنْجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ (65) ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْأَحْرِبِ (66) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (67)) (الشعراء/63-67) واته : خوی گه و ره ئه فهرمووی: وه حیمان بو موسا (ﷺ) نارد به و گوچانه ی به ده ستته وه یه بیده به ده ریا که دا ، ده ریا که له ت بو، بو به زه و یه کی وشک وه به ئیزی خوی گه و ره ئاوه که به رز بووه وه وه هر شه پو لیک ی وه کو پارچه شاختی گه و ره له ئاسمان راوه ستاو بو به دوانزه ریگا، له بهر ئه وه ی دوانزه هۆز بوون بو ئه وه ی هر هۆزیک به ئیسراحت بیه رنه وه، وه نیوانی ئاوه که یش خوی گه و ره بای ناردو وشکی کردو به ناو وشکانیدا تی ئه په رین، وه تاق و که لینی له نیوان ئاوه کاندای کرده وه تا له یه کتری دیار بن و دنیا بن هه موویان رزگاریان بووه (63) وه ئه له ویدا فیرعه ون و سه ربازه کانیمان نریک کرده وه له ده ریا که تا چوونه ناو ده ریا که وه ئه وانیش به دوا یاندا رۆیشتن (64) موسا (ﷺ) ئه وانه ی له گه لیاندا بوون هه موومان رزگار کردن و له ده ریا که په رینه وه (65) پاشان فیرعه ون و سه ربازو وه زیرو ده ست و پیوه ندیمان هه مووی له ناو ئاوه که دا غه رق کردو که سیان رزگاریان نه بوو (66) که ئه مه به راستی ئایه ت و موعجیزه یه کی گه و ره یه و تواناو ده سه لات ی خوی گه و ره ده رنه خات به لام زۆر به یان ئیمان یان نه هینا ته نها که میکیان نه بن وه کو (ناسیای خیزی فیرعه ون) (67)

وه خوی گه و ره ده رباره ی پیغه مبه ره که ی که عیسا به (ﷺ) ده فهرمویت : (وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُتْبِعُكُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بَيْوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ) (آل عمران/94) واته : وه ئه ی کاته پیغه مبه ریک و ئه ی نیری بو لای به نی ئیسرا ئیل وه پیان ئه لی: من لای خوی گه و ره وه موعجیزه م بو تان هینا وه ، من له قور وه کو شیوازی بالنده تان بو دروست ئه که م وه دوا ی ئه وه که دروستی ئه که م فووی پیا ئه که م به ئیزی خوی گه و ره ئه بیته بالنده یه ک و ئه فری به ئاسماندا ، وه کو یرو نابینای زکما ک و به له ک چاک ئه که مه وه به ئیزی خوا ، وه مردوو زیندوو ئه که مه وه به ئیزی خوی گه و ره ، خوی گه و ره ئه م موعجیزانه ی پیبه خشی چونکه له وه سه رده مه دا زانستی پزشکی بلاو بوو، وه پزیشکه کان توانای چاره سه ری ئه م شتانه یان نه بوو ، وه له ماله وه هر شتی ک ئه خو ن یان هه لیده گرن بو سه ینی من هه والتان پی ئه ده م وه پیان رائه گه یه نم و ئه زانم ، ئا ئه مانه هه مووی نیشانه و به لگه و موعجیزه یه بو ئیوه له سه ر راستی پیغه مبه ریه تی من بو ئه وه ی ئیمان بینن ئه گه ر باوه ردارن)

وه نمونه ی ئه وانه له سه ر ده ستی پیغه مبه رمان (محمد) (ﷺ) روویدا وه :

فَعَنَّ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ كَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَضَاءِ ، وَرَسُولُ اللهِ ﷺ قَائِمٌ يَخْطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَائِمًا ، ثُمَّ قَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ﷺ ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ يُغِيثَنَا ، فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ : ((اللَّهُمَّ اغْنِنَا ، اللَّهُمَّ اغْنِنَا ، اللَّهُمَّ اغْنِنَا)) قَالَ أَنَسٌ : وَلَا وَاللَّهِ مَا تَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ وَلَا قَرَعَةٍ ، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلْعٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ ، قَالَ : فَطَلَعْتُ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةٌ مِثْلُ الثُّرَيْسِ . فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءَ انْتَشَرَتْ ثُمَّ أَمْطَرَتْ ، فَلَا وَاللَّهِ مَا رَأَيْتَا الشَّمْسَ سَبِيًا ، ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ قَائِمٌ يَخْطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ﷺ ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُمَسِّكُهَا عَنَّا ، قَالَ : فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ : ((اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا ، اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالظِّرَابِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ)) قَالَ : فَأَقْلَعْتُ ، وَحَرَجْنَا تَمْشِي فِي الشَّمْسِ))⁽⁸⁾ واته : له نه‌نسی کوری مالیکه‌وه (ره‌زای خوای لیبن) ده‌لی : ((پیاویک هاته مزگه‌وته‌وه له‌روژی هه‌ینیدا له ده‌رگایه‌که‌وه به‌رانبهر به (دار القضاء) بوو وه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) به‌ پیوه وتاری ده‌خوینده‌وه ، روی کرده پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) به‌ پیوه ئینجا وتی : ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) مأل و ده‌غل و داغان تیاچوو وه رینگاکان بچران (واته کاروانیه‌کان نه‌مان) له‌ خوا بپارێره‌وه باراغان بو ببارینت ، ده‌لی : پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه پاشان فه‌رمووی : په‌روه‌ردگارا باراغان بو ببارینه ، په‌روه‌ردگارا باراغان بو ببارینه ، په‌روه‌ردگارا باراغان بو ببارینه ، ئه‌نه‌س (ره‌زای خوای لیبن) ده‌لی : نه‌خبر سویند به‌خوا نه‌هه‌ورمان دی به‌ ئاسمانه‌وه نه‌ په‌له‌یه‌کیش وه له‌ نیتوان تیمه‌و کتیوی سه‌لعدا که له‌ خوړئاوا‌ی مه‌دینه‌وه‌یه هه‌یچ مأل و خانویه‌ک نه‌بوو (واته ئاسماغان جوان لیوه‌ دیار بوو) ده‌لی : له‌ پشتی ئه‌و کپوه‌وه هه‌وریک هه‌له‌هات وینه‌ی قه‌لغان ، کاتیک گه‌شته ناوه‌راستی ئاسمان ، بلاو بووه پاشان بارانی باراند ، ده‌لی : سویند به‌ خوا خوړمان نه‌دی یه‌ک هه‌فته ، ده‌لی : پاشان پیاویک هاته ژووره‌وه هه‌فته‌ی داهاتوو هه‌ر له‌هه‌مان ده‌رگاو ، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) به‌پیوه وتاری ده‌خوینده‌وه ، روی کرده پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) به‌ پیوه ئینجا وتی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) مأل و ده‌غل و داغان تیاچوو وه رینگاکان بچران له‌ خوا بپارێره‌وه بیگریته‌وه لیمان ، ده‌لی : پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ)) هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه پاشان فه‌رمووی : په‌روه‌ردگارا بیبارینه به‌ چوار ده‌ورماندا نه‌ک به‌سه‌رماندا ، په‌روه‌ردگارا بیبارینه به‌سه‌ر ته‌پۆلکه‌کان و نیمچه‌ شاخه‌کان و دو‌ل و شیوه‌کان و شوینی سه‌وز بوونی دارو گژوگیاو سه‌وزابیه‌کان)) ئه‌نه‌س (ره‌زای خوای لیبن) ده‌لی : هه‌ور به‌ ئاسمانه‌وه نه‌ما ، ئینجا تیمه‌ ده‌رچووین له‌بهر خوړ ده‌روشتین)) .

وه خوای گه‌وره به‌ شوپه‌یه‌کی گشتی ده‌فه‌رموویت : (أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ، أَلَيْهَ مَعِ اللَّهُ ، فَلْيَلَا مَا تَذَكَّرُونَ) (النمل/62) واته : کئ هه‌یه وه‌لامی لیقه‌وماو بداته‌وه کاتیک که ده‌پارێته‌وه هانا بو خوای گه‌وره ئه‌بات جگه له‌ خوای گه‌وره؟ وه کئ هه‌یه خراپه‌تان له‌سه‌ر هه‌لگری و لایدات؟ وه کئ هه‌یه ئپوه بکات به‌ جینشین له‌سه‌ر زه‌ویدا هه‌ر ئه‌وه‌نده جیلیکی

(8) متفق عليه ، رواه البخاري برقم (1014) مسلم برقم (897)

له‌ناو برد جیلیکی تر جییان بگریته‌وه؟ واته: که‌س نیه ، ئایا له‌گه‌ل الله دا په‌رستراو و خوایه‌کی تر هه‌یه که شایانی په‌رستن بیت و ئیوه بیه‌رستن و بیکه‌ن به شهریک بو‌خوای گه‌وره؟ به‌لام زور به‌که‌می بیر نه‌که‌نه‌وه و نه‌گه‌رینه‌وه بو‌حه‌ق).

جا ئایاتی پی‌غه‌مه‌ران و وه‌لامدانه‌وه‌ی نه‌وانه‌ی داوای لئ ده‌که‌ن ، وه فریای نه‌وانه ده‌که‌ویت که له ته‌نگانه‌دان ، به‌لگه‌ی هه‌ست پیکراون ، کو‌مه‌لک خه‌لکی به‌و روداوانه‌دا گه‌یشتون و که شایه‌تن له سه‌ر نه‌و که‌سه‌ی ره‌وانه‌ی کردوون و نه‌و که‌سه‌ی وه‌لامیانی داوه‌ته‌وه و فریایان که‌وتووه ، پاک‌ی و بن‌گه‌ردی بو‌نه‌و خوایه ، شایه‌تیدانئیکی به‌قین و بن‌گومان .

4- شه‌ری راست و دروست

نه‌ویش نه‌وه‌یه که له قورئان و فه‌رموده راست و دروسته‌کاندا هاتوون :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا) (النساء/82) واته : ئایا بو‌بیر له قورئانی پی‌روز ناکه‌نه‌وه بو‌لئی ناروانن تا لئی بگه‌ن وه نه‌گه‌ر قورئانی پی‌روز له‌لایه‌ن جگه له خوای گه‌وره‌وه بو‌ایه نه‌وه نه‌یانینی ئیختیلاف و جیاوازی و دژ به‌یه‌کیه‌کی زور له قورئاندا هه‌بو‌ایه به‌لام هه‌چ شتیک له‌م جو‌ره‌ی تیانیه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه دابه‌زبوه) .

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا) (النساء/174) واته : ئه‌ی خه‌لکی ئیوه له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاره‌وه به‌لگه‌ی روون و ئاشکراتان بو‌هاتووه نه‌و هه‌موو موعجیزه‌یه‌ی که به پی‌غه‌مه‌راندا ناردوو‌یه‌تی وه نوورو رووناکیه‌کی زور ئاشکرشمان بو‌تان دابه‌زاندوو که قورئانی پی‌روزه که مرؤف له تاریکیه‌وه ده‌رده‌کات بو‌رووناکی) .

وه ده‌فه‌رمویت: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ) (یونس/57) واته : ئه‌ی خه‌لکی به‌دنیایی له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاره‌وه په‌ندو ئاموژگاریتان بو‌هاتووه که قورئانی پی‌روزه وه شیفایه بو‌نه‌و دل‌ه‌ی که له‌ناو سینگه‌کانه بو‌هه‌ر دوو دل‌ی و گومانیک که رووبه‌رووتان بیته‌وه قورئان شیفایه بو‌ی وه هیدایه‌ت و رینمایی و په‌حمه‌ته بو‌باوه‌پداران) .

وه ده‌فه‌رمویت: (أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) (العنکبوت/51) واته : خوای گه‌وره نه‌فه‌رمووی: ئایا نه‌وه‌نده‌یان به‌س نیه که ئیمه نه‌و قورئانه پی‌روزه‌مان دابه‌زاندو‌ته سه‌رت که نه‌یخوینیته‌وه به‌سه‌ریاندا که گه‌وره‌ترین موعجیزه‌یه به‌دنیایی نه‌مه په‌حمه‌ت و یادخستنه‌وه‌یه به‌لام بو‌که‌سانیک که باوه‌پدار بن و باوه‌ری پئ به‌پنن و به‌پاستی دابنن) .

جا نه‌و هه‌موو هه‌واله‌غه‌ییبه راست و دروستانه و بیروباوه‌ره راستانه و شه‌ریعه‌ته دادپه‌روه‌رانه و ره‌وشته به‌رزانه که قورئان له خو‌ی گرتوو به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌وا له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه هاتوو ، وه نا‌کریت له لایه‌ن جگه له نه‌وه‌وه بیت له دروستکراوه‌کان .

بۆیه له راستیدا هیچ کهسێک له نه‌وه‌ی ئاده‌م ن‌کوژی بوونی خویان نه‌کردوو ، به‌ل‌کو هه‌ندی م‌ولحید و ب‌یباوه‌ر بانگه‌شه‌ی ئه‌وه‌یان کردوو له کۆن و تازه‌دا ، بۆ مه‌ونه :

1- ده‌هریبه‌کان

ئه‌مانه فه‌یله‌سوفه ده‌هریبه‌کانن که باوه‌ریان وایه جیهان کۆنه و هه‌ر ده‌مینیته‌وه ، وه له‌م سه‌رده‌مه‌دا کۆمه‌لیک به‌وان ده‌شوبه‌ت‌ترین که پ‌یمان ده‌ل‌ین م‌ولحیده تازه‌کان (الملاحده الجدد).

ده‌هریبه‌کان ئه‌وانه که خ‌وای گه‌وره له‌سه‌ر زاری ئه‌وان ده‌فه‌رمو‌یت : (وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِدَلِكِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ) (الجماعه/24) واته : وه کافران و ده‌هریبه‌کان ن‌کوژی زیندوو بوونه‌وه‌یان ده‌کردو ئه‌یانووت: ته‌نها ژیا‌نی دنیا هه‌یه و له دنیا‌دا ئه‌ژین و پاشان ئه‌مرین وه هیچ شتی‌ک ئ‌یمه له‌ناو نابات ته‌نها سه‌رده‌م و زه‌مانه نه‌بی وه زیندوو بوونه‌وه نیه، خ‌وای گه‌وره ئه‌م ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند، وه دروست نیه جو‌ین به سه‌رده‌م و زه‌مانه بدری‌ت، چونکه جو‌یندانه به خ‌وای گه‌وره و خ‌وای گه‌وره‌یه رووداوه‌کانی ت‌یدا به‌رپۆه ده‌بات و هه‌موو شتی‌ک به ده‌ستی ئه‌وه وه ئه‌وان هیچ زانیاریه‌کیان له‌م شته‌دا نیه و ته‌نها له گومانه‌وه ئه‌م قسانه ئه‌که‌ن و گومان ده‌به‌ن).

باوه‌ریان وایه که ئه‌م جیهانه له خ‌ۆیه‌وه د‌یت و ده‌چ‌یت ، وه هه‌ر هه‌بووه و هه‌ر ده‌مینیته‌شه‌وه ، وه ده‌ل‌ین : ئه‌م جیهانه بریتییه له سه‌که‌کان به‌ره‌م ده‌ه‌یتی و زه‌وی قوت ده‌دات، وه هیچ به شتی‌ک ئ‌یمه به هه‌لاکه‌ت‌دا نابات ته‌نها رۆژگار نه‌ی‌ت ! جا دروست‌کراوه‌کانیان له خ‌وای گه‌وره دامالی ، خ‌وای گه‌وره له قورئانه پ‌یرۆزه‌که‌یدا وه‌لامیان ده‌داته‌وه و ده‌فه‌رمو‌یت : (وَمَا لَهُمْ بِدَلِكِ مِنْ عِلْمٍ) نه له عه‌قل و نه له نه‌قل (قورئان و فه‌رمووده) وه نه له هه‌سته‌کان و نه له ف‌یره‌ت ، به‌ل‌کو ته‌نها درۆ هه‌لواسین و گومانه : (وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ).

2- سه‌روشته‌گه‌ره‌کان (الطبائعیون) .

ئه‌وانه‌ی که ده‌ل‌ین : سه‌روشت ئه‌م جیهانه‌ی ه‌یناوه‌ته بوون ، واته خ‌ودی شته‌کان له رووه‌ک و ئاژه‌ل و ب‌یگیانه‌کان و تابه‌مه‌ندیه‌کانیان ، خ‌ودی خ‌ویان خ‌ویان و جو‌له‌یانی دروست کردوو!

وه‌لامی ئه‌وانه‌ش ئاسان و به‌ل‌گه‌نه‌ویسته : به هیچ شی‌وه‌یه‌ک ناکر‌یت و نابی‌ت شته‌کان دروست‌که‌ر و دروست‌کار بن له هه‌مان کات‌دا ، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت : (أَمْ حُلِفُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِفُونَ) (الطور/35) واته : یاخود ئایا ت‌یوه به‌بن هیچ شتی‌ک دروست کراون و له هیچ دروست کراون؟ یاخود خ‌وتان خ‌وتانتان دروست کردوو؟ نه‌خ‌یر ه‌یچیان نیه به‌ل‌کو خ‌وایه‌ک هه‌یه که ت‌یوه‌ی دروست کردوو).

وه ئه‌و سه‌روشته‌ی که ه‌ینانه بوونیان داوه‌ته پ‌ال ، بریتییه له کۆمه‌لیک ب‌ن گیان ، نابیست و که‌رن ، کو‌پ‌رن ، ل‌ال‌ن ، هیچ هه‌ست و نه‌ست و درکی‌کیان نییه ، جا ئیتر چ‌ۆن دروست‌کراوی‌ک دروست ده‌که‌ن که زیندوو و ده‌بیست و ده‌بین و قسه‌ده‌که‌ن و درک ده‌که‌ن و هه‌ست به ئازار و هیوا ده‌که‌ن؟! چونکه ئه‌گه‌ر کهسێک خ‌ۆی شتی‌کی نه‌بی‌ت ناتوانی‌ت ئه‌و شته به که‌سانی تر به‌خشی‌ت .

3- ریکهوت دۆسته‌کان (الصدفون).

ئه‌وانه‌ی که ده‌لین : بوونه‌وه‌ره‌کان له ریگای صودفه‌وه هاتونه‌ته بوون ، به مانای ئه‌وه‌ی گه‌رده‌کان و گه‌ردیله‌کان کۆبوونه‌ته‌وه و ئه‌مجار له ریگای صودفه‌وه ژیانیان هیناوه‌ته بوون ، وه ئه‌و هه‌موو دروستکراوه‌ جوړاوجۆره‌یان دروست کردووه ، به بئ ریخه‌ستن و سازاندن و ئیحه‌کامیکی پێش وه‌خته ! وه ته‌نها بیرکردنه‌وه له‌م بانگه‌شه‌یه به‌سه‌ بۆ روخان و نه‌هه‌په‌شتنی و له‌ ناوچوونی ، چونکه ئه‌و دبیقه‌ته له دروستکراوه‌کاندا هه‌یه و ئه‌و سیسته‌مه سه‌رسورمه‌ینه ، وه به‌رده‌وام بوونی له‌سه‌ر ریگایه‌کی به‌ دوای یه‌کدا ، وه هاوسه‌نگیه‌کی تۆکمه ، هه‌موو ئه‌مانه ریگرن له بانگه‌شه‌ی صودفه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَتَقَنَّ كُلَّ شَيْءٍ) (النمل/88) واته : که ئه‌مه دروستکراوی خوای گه‌وره‌یه که هه‌موو شتیکی به‌ ریکوپیکی دروست کردووه وه شاخه‌کانیش ئاوا ده‌رنه‌کات).

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا) (الطلاق/12) واته : خوای گه‌وره ئه‌و خوایه‌یه که حه‌وت ئاسمانی دروست کردووه وه له زه‌ویش هاوشیوه‌یان، واته: حه‌وت زه‌ویشی دروست کردووه وه‌کو له فه‌رمووده‌ی سه‌حیحی پێغه‌مبه‌ریشدا (ﷺ) هاتووه ، ئه‌مرو فه‌رمانی خوای گه‌وره دانه‌به‌زی له نیوان هه‌ر حه‌وت ئاسمان و هه‌ر حه‌وت زه‌ویه‌که ، تا بزانی خوای گه‌وره تواناو ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتیکی هه‌یه ، وه به‌ دلنیاوی زانست و زانیاری خوای گه‌وره ده‌وری هه‌موو شتیکی داوه هه‌یج شتیکی نه‌یه که خوای گه‌وره زانیاری پێ نه‌بێ و ئاگای لێ نه‌بیت، والله اعلم).

4- شیوعیه‌کان (الشیوعون)

ئه‌وانیش شوینکه‌وته‌ی (کارل مارکس)ن ، که ده‌لین : هه‌یج خودایه‌ک بوونی نییه و ژیانیش بریتیه له ماده‌ (توخم) .

وه کاتێ ده‌وله‌ته‌که‌یان دامه‌زران (یه‌کیتی سوڤیه‌ت) له سه‌ر ئه‌م لاپال و کهنده‌لانه و پێرانه و بیروباوه‌ره‌ پووچه‌له‌ ، له ماوه‌یه‌کی که‌مدا هه‌ره‌سی هینا و رووخا ، وه ئه‌و ده‌وله‌ته‌ پارچه‌ پارچه‌ بوو ، بووه‌ چهند ده‌وله‌تیکی بچووک بچووک .

5- چهند تاکیکی نامۆ و ده‌گه‌من به‌ درێژایی میژوو .

وه‌کو فیرعه‌ون که‌وا ده‌ریخه‌ست که باوه‌ری به‌ خوای گه‌وره نییه و وتی : (وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ) (الشعراء/23) واته : ئه‌و په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌ی تۆ باسی ئه‌که‌ی چیه‌و کییه‌؟

ئه‌مجار بانگه‌شه‌ی ئه‌و خوایه‌تییه‌ی بۆ خۆی کرد و وتی : (أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى) (النازعات/24) واته : من په‌روه‌ردگاری هه‌ره‌ به‌رزی ئیوه‌م، نه‌مزانیه‌ جگه‌ له‌من په‌روه‌ردگارو خوایه‌کی ترتان هه‌بیت).

پاشان زیاده‌په‌وی کرد و بانگه‌شه‌ی خوایه‌تی بۆ خۆی کرد و وتی: (مَا عَلَّمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي) (القصص/38) واته : وه فیرعه‌ون وتی: ئه‌ی پیاوما‌قولان و خانه‌دانان من نه‌مزانیه‌و تپوه جگه له من خوایه‌کی ترتان هه‌بن).

وه هه‌په‌شه‌ی له موسا (عليه‌السلام) داو وتی : (لَعِنَ اتَّخَذَتْ إِبْرَاهِيمَ لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ) (الشعراء/29) واته : فیرعه‌ون که ده‌مکوت کرا به به‌لگه و قسه‌ی نه‌ما په‌نا‌ی برد بۆ هیزو ده‌سه‌لاتی و هه‌په‌شه‌ی لێ کردو وتی: ئه‌ی موسا (عليه‌السلام) ئه‌گه‌ر جگه له من خوایه‌کی تر بۆ خۆت بپاریا بده‌ی ئه‌وه ئه‌تخه‌مه به‌ندینه‌خانه‌وه).

هه‌روه‌ها وه‌کو نه‌مروود که حوججه و به‌لگه‌ی بۆ ئیبراهیم (عليه‌السلام) هه‌ینایه‌وه ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاره‌که‌ی و وتی : (أَمْ تَرَى إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) (البقرة/258) واته : ئیبراهیم فه‌رمووی: په‌روه‌ردگاری من ئه‌و (الله) یه که ژیان و مردنی به‌ده‌سته خه‌لکی ئه‌ژینیت و خه‌لکی ئه‌مرینت، (نه‌مروودیش) وتی: منیش ئه‌توانم خه‌لک بزینم و خه‌لک به‌رینم دوو که‌سی هه‌ینا یه‌کیکیانی کوشت و یه‌کیکیانی نه‌کوشت وتی: ئه‌وه‌م مراندو ئه‌وه‌م ژیا‌ند ، ئیبراهیم فه‌رمووی: په‌روه‌ردگاری من خۆر له خۆره‌لاته‌وه هه‌ل‌دینت و له خۆرئاواوه ئاوا‌ی ئه‌کات، ئه‌گه‌ر تۆ راست ئه‌که‌یت با بۆ سه‌بنت خۆر له خۆرئاواوه هه‌ل‌بیت، (نه‌مروودی) کافری ده‌مکوت کرد وه هه‌یج به‌لگه‌ی پێ نه‌ما وه سه‌رسام بوو ، به‌راستی خا‌وی گه‌وره هه‌یدا‌یه‌تی که‌سانی زالم و سه‌مکار نادات، خا‌وی گه‌وره به‌میشیک سزای دا که چووه‌ ناو لوتیه‌وه ده‌بوا‌یه به‌ چه‌کوشی ئاسن له‌سه‌ری خۆی بدایا تا هیزو بوا‌یه‌ته‌وه وه هه‌ر به‌و میشه‌کوشتی).

وه هه‌موو ئه‌وانه ، خۆیان دژ به‌ بۆچوونی خۆیان ، ئینکاری و نکۆلیان کردووه له‌ فیه‌رتی خۆیان ، هه‌روه‌کو خا‌وی گه‌وره شایه‌تی ئه‌وه‌ی داوه له‌سه‌ریان و ده‌فه‌رمو‌یت : (وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ) (النمل/14) واته : وه له‌ رووکه‌شیدا ئینکاری و نکۆلیان لێ کرد به‌لام له‌ نه‌فسی خۆیاندا یه‌قینان هه‌بوو که موسا (عليه‌السلام) راست ده‌کات و پێغه‌مبه‌ری خوا‌یه (ﷺ) موعجیزه‌ی پێه‌ به‌لام زولمیان له‌ خۆیان ئه‌کرد، یان به‌هۆی شه‌ریک دانانیا‌ن بۆ خا‌وی گه‌وره، وه به‌هۆی لووت به‌رزیان ئیمانیا‌ن به‌ موسا (عليه‌السلام) نه‌هه‌ینا ، ئه‌ی محمد (ﷺ) ته‌ماشایا بکه‌و بزانه سه‌ره‌نجامی ئاشووبگه‌ی‌ران چۆن بوو چۆن خا‌وی گه‌وره له‌نا‌وی بردن).

بۆیه هه‌یج پایه‌یه‌کیان به‌ پێوه نه‌ما و هه‌یج شو‌ینه‌وا‌ریکیان نه‌ما .

دووه‌م : باوه‌په‌ینان به‌ په‌روه‌ردگاریتی خا‌وی گه‌وره .

بریتیه له‌ باوه‌په‌یناتیکی چه‌سپاو و به‌تو و یه‌کلاکه‌ره‌وه که‌وا خا‌وی تاک و ته‌نها ، هه‌ر ئه‌و په‌روه‌ردگاره و دروستکاره و خا‌وه‌ن مو‌لک و فه‌رمان ره‌وا‌یه ، وه مانای په‌روه‌ردگاری بریتیه له :

گهوره و مولکدار و بهرپوه بهر و که هه موو جیهانی په روه رده کردووه به نیعمه ته کانی ، خوی گهوره ده فهرمویت : (قَالَ فَمَنْ رُبُّكُمْ يَا مُوسَىٰ (49) قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ حَلْفَهُ ثُمَّ هَدَىٰ (50) (طه/49-50) واته : فیرعهون له بهر نه وهی خوی به خوا نه زانی وتی: ئهی موسا (ﷺ) په روه ردگاری ئیوه کییه؟ (49) موسی (ﷺ) وتی: په روه ردگاری ئیمه نه و خویابه به که هه موو شتیکی دروست کردووه باشان پرنمایای کردوون بو نه و شتهی که سوودو بهر ژه وهندی خویانی تیدابیت (50) .

جا تهور و باسی په روه ردگاریتی له سهر سنی باس بهنده :

1- دروستکردن (الخلق):

خوی گهوره هه موو شتیکی دروست کردووه ، وه جگه له نه و دروستکراوه ، خوی گهوره ده فهرمویت : (اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ) (الزمر/62) واته : خوی گهوره دروستکاری هه موو شتیکه وه خوی گهوره توانا دهسه لاتی به سهر هه موو شتیکا هه یه و خوی نه م بوونه وهره بهرپوه ده بات و هه لسوکه وتی تیدا ده کات).

وه ده فهرمویت : (وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَعَدْرُهُ تَفْدِيرًا) (الفرقان/2) واته : وه هه موو شتیکی دروست کردووه له م بوونه وهره وه به حکیمه تی خویشی ته قدیری هه موو شتیکی کردووه و نه اندازه ی بو داناوه و کاتی بو دیاری کردووه).

وه له هه جیگایه کی تر دا دروستکردن درابیته پال جگه له خوا نه وه دروستکردنیکی ریژه ییبه به مانای ریڅخستن و کوکردنه وه و به نه اندازه دانان ، نه ک دروستکردن و هینانه بوون له نه بوونه وه وه کو خوی گهوره ده فهرمویت : (فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ) (المؤمنون/41) واته : نه و (الله) یه ی که باشترین دروستکاره خپرو به ره که تی به کجار زوره ، وه شایه نی نه وه یه که به گهوره بزرنی).

2- مولکداری (الملک):

خوی گهوره خاوهن مولکه و جگه له نه و مه ملوکه ، خوی گهوره ده فهرمویت : (أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ) (البقرة/107) واته : نایا نازانی که خوی گهوره مولکی ناسمانه کان و زهوی هه یه و هه مووی مولکی خوی گهوره یه و خوی به ته نها هه لسوکه وتی تیا نه کات وه ئیوه جگه له خوی گهوره کهس نیه که دوست و سهرخه رو پشتیوان و یارمه تیده رتان بیت).

وه ده فهرمویت : (وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (آل عمران/189) واته : وه هه رچی مولکی ناسمانه کان و زهوی و نه وهی له نیوانیاندا هه یه هه مووی مولکی خوی گهوره یه به دلنایی خوی گهوره توانا دهسه لاتی به سهر هه موو شتیکا هه یه).

وه ده فهرمویت : (قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ) (آل عمران/26) واته : ئهی محمد (ﷺ) بلن: ئهی په روه ردگار ته نها تو خاوه نی هه موو مولکه کانی مولک به هه ره که سیک نه به خشی که ویستت لن بیت وه له هه ره که سیکی وهرته گریته وه که ویستت لن بیت).

وه ده‌فه‌رمویتی : (وَمَ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ) (الإسراء/111) واته : وه له مولکیشدا کهس نیه که شه‌ریکی خوای گه‌وره بی).

وه ده‌فه‌رمویتی : (ذَلِكُمْ اللَّهُ رُبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ) (فاطر/13) واته : ئا ئەم‌(الله) یه په‌روه‌ردگاری ئیوه‌یه که ئەو کرده‌وانه ئەکات و هه‌موو مولکی هه‌یه به‌لام ئەو خویانه‌ی تر که ئیوه جگه له (الله) لیبان ئەپارینه‌وهو ده‌یانپه‌رستن ئەوانه مولکی (قیتمیر) یکیان نیه (قیتمیر): ئەو په‌رده ته‌نکه‌یه که له ناوکی خورمادا هه‌یه، ئەوه‌نده مولکیان نیه).

وه هه‌ر مولک‌دارییه‌ک دراوه‌ته پال له جگه له خۆی ئەوه مولکیتی ریژه‌یه و کاتیبه و جوژییه ، هه‌ر وه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (يا قَوْمِ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ) (غافر/29) واته : ئەه قه‌ومی خۆم ئیوه ئەمه‌رۆ مولکتان هه‌یه له‌سه‌ر زه‌ویداو ئاشکراو بالاده‌ستن بۆ سوپاسی خوای گه‌وره ناکه‌ن و باوه‌ر به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ناهینن).

وه ده‌فه‌رمویتی : (أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) (النساء/3) واته : یاخود جاریه‌و که‌نیزه‌ک کاتی خۆی که هه‌بووه ئەتوانن ئەوانیش بیینن).

به‌لام مولکی ته‌واو و ره‌ها ئەوا ته‌نها بۆ خوای تاک و ته‌نهايه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِنَّا يُرْجَعُونَ) (مریم/40) واته : ئیمه‌ خویمان ئەبین به‌ میراتگری زه‌وی و هه‌یج که‌سیک له‌سه‌ر زه‌ویدا نامیتن، ئەوه‌ی له‌سه‌ریه‌تی ئەبن هه‌مووی به‌ریت و دونیا به‌جی بیلیت وه هه‌مووشیان بۆ لای ئیمه‌ ئەگه‌رپینه‌وه له‌ پۆژی قیامه‌ت تا پادا‌شت یان سزایان بده‌ینه‌وه).

3- فه‌رمان و ده‌سه‌لات‌داری (الأمر) .

خوای گه‌وره ته‌نها خۆی فه‌رمان‌ره‌وايه و جگه له ئەو فه‌رمان‌پیکراوه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ) (آل عمران/154) واته : ئەه‌ی محمد (ﷺ) بییان بۆ: سه‌رکه‌وتن هه‌مووی به‌ده‌ست خوای گه‌وره‌یه‌و به‌ده‌ست که‌س نیه).

وه ده‌فه‌رمویتی : (أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) (الأعراف/54) واته : ئایا دروست کردن و فه‌رمان ده‌رکردن هه‌ر بۆ خوای گه‌وره نیه، واته: چۆن له دروست کردندا که‌س شه‌ریکی خوا نیه له فه‌رمان ده‌رکردن و ئەه‌کامی شه‌ریعه‌و یاسادانانیشدا ناییت که‌س شه‌ریکی خوای گه‌وره بی، (الله) که په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌ خێرو به‌ره‌که‌تی یه‌کجار زۆرو فراوانه).

وه ده‌فه‌رمویتی : (وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ) (البقرة/210) واته : وه خوای گه‌وره بپاری داوه که کافران له‌ناوبدات و کۆتایی پێ هاتوووه وه هه‌موو کاره‌کان بۆ لای خوای گه‌وره ئەگه‌رپینه‌وه).

وه به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ده‌فه‌رمویتی : (لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ) (آل عمران/128) واته : ئەه‌ی محمد (ﷺ) هه‌یج شتی‌ک به‌ده‌ست تۆ نیه).

ئەى چۆنە كەسىك له خوا ر ئەوهوه بىت ؟

وه ده‌فهرمويت : (لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ) (الروم/4) واته : پيش ئەم سەرکهوتن و زال بوونهو دواى ئەوهش فرمان و به‌رپوه‌بردنى ئەم بوونه‌وه‌رهو سەرکهوتن و تىكشكان هەر به‌دهست خواى گه‌وره‌يه).

جا خواى گه‌وره تهنه‌ها خۆى فرمان‌ره‌وايه له دروست‌کراوه‌کانيدا و ئەو فرمانانه‌ى دراوه‌ته پال له جگه له ئەو ، وه‌کو ئەو ئايه‌ته‌ى كه ده‌فهرمويت : (فَاتَّبِعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ) (هود/97) واته : خه‌لكى شوينى رېگاو رېبازى فيرعه‌ون كه‌وتن له كاتيكدا رېگاو رېبازى فيرعه‌ون رېگايه‌كى راست و هيدايه‌ت نه‌بوو به‌لكو گو‌مرايى و كو‌فرو نه‌زاني بوو).

ئەوه فهرمانتيكى ريزه‌بیه ، داخلى ويست و مه‌شيه‌ته‌ى خواى گه‌وره‌يه ، ئەگه‌ر ويستى لى بىت جينه‌جى ده‌بىت و ئەگه‌ر ويستى لى بىت رېگر ده‌بىت لى.

وه فهرمانى خواى گه‌وره - پاكى و بېگه‌ردى بو ئەو زاته پيرۆزه - فهرمانى گه‌ردوونى و شه‌رى ده‌گرېته‌وه ، جا ئەو فرمانه‌ى فهرمانى گه‌ردوونيه به‌ دنيابيه‌وه روو ده‌دات و هېچ رېگرېك نيه‌ه له پيشيدا ، ئەوه‌ش هاوواتا و هاومانای ويست و مه‌شيه‌ته ، خواى گه‌وره ده‌فهرمويت : (إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) (يس/82) واته : كه‌ خواى گه‌وره بيه‌وى شتيك دروست بكات فهرمانى تهنه‌ ئەوه‌نده‌يه كه‌ ئەفهرمووي: ببه‌ يه‌كسه‌ر ئەو شته به‌ فهرمانى خواى گه‌وره دروست ده‌بى).

به‌لام فهرمانه شه‌رعييه‌كانى ئەوه جىگاي تاقىكرده‌وه‌يه ، ئەوه‌ش هاومانای خۆشويستنه ، جا ره‌نگه روو بدن و ره‌نگه روو نه‌دهن ، وه‌هموو ئەوانه داخلى مانای گشتگى ويست و مه‌شيه‌ته‌ى خواى گه‌وره‌يه ، هه‌روه‌كو ده‌فهرمويت : (لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ (28) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) (التكوير/28-29) واته : بو هه‌ر كه‌سىك له ئيوه كه‌ ويستى هيدايه‌ت و دامه‌زراوى و جىگىرى هه‌بىت (28) به‌لام ئيوه هېچ ويستىكتان نيه‌ مه‌گه‌ر خواى گه‌وره په‌روه‌ردگارى هه‌موو جيهان ويستى لى بىت ، وه ويستى ئيوه تابعه بو ويستى خواى گه‌وره).

وه ئەو دواى صيفاته‌كانى ترى په‌روه‌ردگارىتى خواى گه‌وره ده‌گه‌رېته‌وه بو ئەم سى باسه ، دروستکردن ، مو‌لكدارى ، فرمان‌ره‌وايى ، وه‌كو ريزق و زيندووكرده‌وه و مراندن و دابارنى باران و سه‌وزكردى زه‌وى و هپان و بردنى با و روپشتى كه‌شتيه‌كان له ده‌رياكاندا و هاتنى شه‌و و روژ و دووگيانبوون و دانانى ئەوه‌ى له سكى دووگياندا هه‌يه و ته‌ندروستى و نه‌خۆشى و عيززه‌ت و زه‌ليلبوون و جگه له ئەوانه .

وه ئەم باوه‌ره به‌ په‌روه‌ردگارىتیه‌ى خواى بالا ده‌ست ، هه‌ر له فيتره‌ته‌وه به‌ مروف به‌خشاوه و به‌ هه‌قلىكى ساده دركى پى ده‌كرىت ، له گه‌ردووندا هه‌ستى پىكراوه ، له ده‌قه‌كاندا به‌ زورى هاتوون ، وه له نمونه‌ى ئەو به‌لگانه‌ى كه‌ له قورئانى پيرۆزدا هاتوون :

ئهو ئایه‌ته‌به که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) (البقرة/ 164) واته : به‌راستی له دروست کردنی ناسمانه‌کان و زهوی وه جیاوازی شه‌و و پوژ که شه‌و تاریک و فینکتره وه پوژ رووناک و گه‌رمتره، وه دریژی و کورتیان وه ژیربار کردنی ده‌ریاکان بو هه‌لگرتنی ئهو که‌شتیانیه که له‌ناو ده‌ریاکاندا ئه‌پوژن که سوود به خه‌لک ئه‌گه‌یه‌نه وه ئهو ئاوه‌ی که خوای گه‌وره له ناسمانه‌وه دای ئه‌به‌زینتته خواره‌وه که به‌هوی ئهو بارانه‌وه ئهو زهوی یه مردووانه زیندوو ئه‌کاته‌وه وه هه‌موو جوړه‌نازه‌لیکی له‌سه‌ر پرووی زهوی بلاو کردوته‌وه وه گوړانکاری بایه‌کان با هه‌یه سارده‌وه هه‌یه گه‌رمه، هه‌یه هیمن و ئارامه، هه‌یه گه‌رده‌لووله، یان بای باکور و بای باشور هه‌یه، یان بایه‌ک که عه‌زاب و سزایه، وه بایه‌ک خوای گه‌وره به‌ره‌مه‌ت ئه‌یینری وه هه‌ورانه‌ی که خوای گه‌وره ژیرباری کردوو له تیوان ناسمان و زهویدا ئه‌مانه هه‌مووی ئایات و نیشانه‌وه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر تواناو ده‌سه‌لات و تاک و ته‌نهایی خوای گه‌وره به‌لام بو که‌سانیک که عه‌قلیان هه‌بیت و بیر بکه‌نه‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ) (آل عمران/ 27) واته : شه‌و ئه‌خه‌يته ناو پوژوه‌وه، وه پوژ ئه‌خه‌يته ناو شه‌وه‌وه و تیکه‌لیان ئه‌که‌ی وه له مردوو زیندوو ده‌رته‌که‌ی وه له زیندوو و شه‌وه‌وه و هه‌ک ئه‌وه‌ی که له دلۆپه‌ ئاوپیک که مردوو ه‌روفتیکی زیندوو ده‌رته‌که‌یت وه به پیچه‌وانه‌یشه‌وه، وه له هیلکه‌ مریشک ده‌رته‌که‌ی وه به پیچه‌وانه‌وه، وه له توویک جوړه‌ها به‌روبووم ده‌رته‌که‌ی وه به پیچه‌وانه‌وه، یاخود مروفتی موسلمان له کافر ده‌رته‌که‌ی وه به پیچه‌وانه‌وه وه پزقی هه‌ر که‌سیک ئه‌ده‌ی که خؤ ویستت لی بیت به‌بن حساب و به‌بن ژماره‌).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت : (إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَخُجْرُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمْ اللَّهُ فَالِقُ تُوْفُكُونَ (95) فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (96) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (97) وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (98) وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ حَبًّا مِنْ حَبِّ مَرَاكِبًا وَمَنْ نَخْلًا مِنْ طَلْحِهَا فَبَتَّانَ دَابَّةٍ وَجَنَاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُشْتَبِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) (الأنعام/ 95-99) واته : به‌دنیایی خوای گه‌وره دانه‌ویله‌وه و توو ئه‌وه‌ی که له‌ناو زه‌ویدا‌یه هه‌ر هه‌مووی له‌ت ده‌کات، وه دارو ده‌ختی جوړاو‌جوړی لی ئه‌پوینتی زیندوو ده‌رده‌کات له مردوو، واته: مروفت دروست ده‌کات له دلۆپه‌ ئاوپیک، یاخود بالنده دروست ده‌کات له هیلکه، یاخود مروفتیکی موسلمان له باوکیکی کافر دروست ده‌کات به پیچه‌وانه‌یشه‌وه له زیندوو مردوو ده‌رده‌کات ، ئه‌وه‌ی ئه‌م کارو ئیشه‌ سه‌رسوپه‌ینه‌رانه ده‌کات ته‌نھا خوای گه‌وره‌یه ئیتر بوچی ئیوه له‌حق لائه‌ده‌ن بو باتل له‌کاتیکدا که ئه‌م تواناو ده‌سه‌لاته‌ی خوای گه‌وره ئه‌بینن وه ئه‌زانن (95) وه خوای گه‌وره‌ پووناکی ده‌رده‌کات و له‌ت ده‌کات له‌ناو تاریکی شه‌وه‌وه

وه شه ویشی وا گپړاوه که هیمن و نارام بیت و خه لک تیايدا پشوو بدن له ماندوو بکن به هوې خوړو مانگه وه رۆژژمپرو کاتی خوځان بزنانن هم ته قدیرو پڼکخستنه جوانه هی خوابه که که زوړ به عزیزت و بالادست و زانایه (96) وه خوای گه وره هم و خوابه یه که بوونی رۆژ وه خوړو مانگیشی وا داناو که خه لکی حسابی خوځانی پڼ ته ستیره کانیشی بو ټیوه دروست کردوو تا پڼگای خوځانی پڼ بدوژنه وه له تاریکيه کانی شه ودا له وشکانی و دهر یادا، هه روه ها بو جوانی ناسمان و ره جمکردنی شه یتانه کانیشه وه نایه ته کانی خوځان روون کردو ته وه و دريژه مان پيداوه بو که ساتیک که بزنان و زانیاریان هه بن (97) خوای گه وره هم و خوابه یه که ټیوه دروست کردوو له یه ک نه فس که ناده مه وه جینشین و جیگیرتان ده کات له سهر رووی زه وی و نه تانگه پڼتته وه بو ناخی زه وی، یاخود هم دلپه ناوه له ناو په حمی نافرته دا جیگیر نه بیت وه له پستی پیاواندا دهرده چیت نایه ته کانی خوځان دريژه پيداوه بو که ساتیک که تی بگن (98) وه خوای گه وره هم و خوابه یه که له ناسمانه وه باران بو ټیوه دائه به زیتنی که به هوې هم و بارانه وه جوړه ها رووه ک بو ټیوه دهرته که یین و نه روینین وه به هوې هم و بارانه وه سه وزایی و داری سه وزتان بو نه روینین وه هه ندیک دانه ویله ی که له که بوو له سهر یه که دهرده که یین وه کو گوله گه نم که له ناو هم و گوله دا چه ندیک گه نم له سهر یه که کو بو ته وه وه له په له کانی دارخورما که هم و خورمایه ی پیوه یه وه نریکن و نه توانن لپی بکه نه وه وه جوړه ها باخ له تری و زه یتون و هه نار که ته ماشا بکه ی له قه باره دا یان له په نگدا له وانیه لیک بچن به لام له تامدا لیک ناچن و هه ره یه که و تامیکی جیاوازی هه به همیش دیسانه وه تاک و ته نهایی و تواناو ده سه لاتی خوای گه وره دهرته خات ته ماشای به ره مه که ی بکن کاتیک که دپته به ره هم و پڼ ته گات بزنانن چونه دیسانه وه هه موو نه مانه ی که باسکرا به لگه و نیشانه یه له سهر تاک و ته نهایی و تواناو ده سه لات و حیکمه تی خوای گه وره بو که ساتیک که ټیماندار بن (99) .

هه روه ها ده فهرمویت : (الله الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِعَبْرِ عَمَدٍ تَرْوُتُهَا ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ وَسَحَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلًّا يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ (2) وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رِجَاجًا مُّتَجَاوِرَاتٍ وَجَنَّاتٍ مِنْ تَحْتِهَا أَنْهَارٌ لِيُؤْتُوا مِنْهَا شَرْبًا طَيِّبًا وَخِيَلٌ مُّصْنُوعٌ وَغَيْرٌ مُّصْنُوعٌ لِيُشْفِيَ بِنَاءٍ وَاحِدٍ وَتُفَصِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأَكْمَلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) (الرعد/2-4) واته : الله هم و خوابه یه که ناسمانه کانی به رز کردو ته وه به بن ته وه ی کوله که یه ک له ژپره وه رایگرتبی که ټیوه یش ده ییین پاشان په روه ردگار به رزو بلند بووه بو سهر عهرشی پیروژی خو ی به رز بوونه وه یه ک که شایه ن و شیاو و گونجاو بیت به گه وره یی و مه زنی خوای گه وره له به رز بوونه وه یه هیچ له دروستکراوه کانی ناچیت، وه چونه تیه که شی خوای گه وره خو ی نه بیت که س نایزانییت، وه خوړو مانگی ژپربار کردوو بو به رزه ونه دی به نده کانی هه ره یه کیک له خوړو مانگ نه پرون تا کاتی دیاریکراوی خوځان که پوژی قیامه ته، یاخود دهر پون بو شوینی دیاریکراوی خوځان که ژپره عهرشی خوای گه وره یه ، خوای گه وره کاروباری هم بوونه وره هه لته سووړینتی به هه ره شیوازیک که خو ی وپستی لی بیت نایه ته کانی روون ته کاته وه و دريژه ی

پێ‌ئهدات به‌ لكو ئیوه یه‌ قینتان هه‌بێ به‌ گه‌شتن به‌ خوای گه‌وره له‌ رۆژی قیامه‌تدا (2) خوای گه‌وره ئه‌و خوابه‌یه‌ كه‌ زه‌وی راخستوه‌و درێژ كردوه‌و، وه‌ شاخه‌كانی‌شی وه‌كو میخ داکوتیوه له‌ ناو زه‌ویدا بۆ ئه‌وه‌ی جینگیر بن، وه‌ پروباری‌شی داناهه‌ تیایدا وه‌ له‌ هه‌موو به‌رووبوو میكیش خوای گه‌وره نێرو میی دروستكردوه‌و به‌ شه‌و پروناکی رۆژ دانه‌پۆشێ به‌ دنیایی هه‌موو ئه‌مانه به‌ لگه‌و نیشانه‌ن له‌سه‌ر تاك و ته‌نهایی و تواناو ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره بۆ كه‌سانێك كه‌ بێر بكه‌نه‌وه (3) وه‌ له‌سه‌ر زه‌ویشدا پارچه‌ پارچه‌ زه‌وی هه‌یه‌ كه‌ لێك نزیك نه‌یانه‌ باشه‌و روه‌ك و دانه‌ویله‌ی لێ ده‌رویت و هه‌یشه‌ شۆره‌و هه‌چی لێناروویت، وه‌ هه‌یه‌ خاكه‌كه‌ی ره‌شه‌و هه‌یه‌ سوره‌و هه‌یه‌ سپیه‌ وه‌ جوړه‌ها باخ و بیستان هه‌یه‌ له‌ ترێ و جوړه‌ها كشتوكاڵ و به‌رووبووم و دارخورما كه‌ هه‌ندێكیان لێكه‌چن و یه‌ك بنچینه‌یان هه‌یه‌، وه‌ هه‌ندێكیشیان لێكناچن و بنچینه‌یان جیاوازه له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ی هه‌ر هه‌موویان به‌ یه‌ك ئاو ئاو ئه‌درێن به‌لام تام و په‌نگ و قه‌باره‌یان جیاوازه وه‌ فه‌زلی هه‌ندێكیان ده‌ده‌ین به‌سه‌ر هه‌ندێکی تریان له‌ خواردندا هه‌یه‌ شیرینه‌ و هه‌یه‌ ترشه‌ و هه‌یه‌ مزره‌ و هه‌یه‌ تاله‌ به‌ دنیایی هه‌موو ئه‌مانه‌ ئایه‌ت و به‌ لگه‌و نیشانه‌ن له‌سه‌ر تاك و ته‌نهایی و تواناو ده‌سه‌لات و گه‌وره‌یی خوای گه‌وره بۆ كه‌سانێك كه‌ عه‌قلیان هه‌بیت و بێر بكه‌نه‌وه (4) .

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت : (خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (3) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ (4) وَالْإِنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (5) وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرْجَوْنَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ (6) وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرؤُوفٌ رَّحِيمٌ (7) وَالْحَبْلَ وَالْبَعَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ (8) وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِزٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ (9) هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ (10) يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (11) وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (12) وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ (13) وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَعَلَّمَكُمْ تَشْكُرُونَ (14) وَاللَّمْ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تُمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (15) وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ (16) أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (17) وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ رَحِيمٌ) (النحل/3-18) واته : خوای گه‌وره ناسمانه‌كان و زه‌وی به‌حه‌ق دروست كردوه‌و خوای گه‌وره زۆر له‌وه به‌رزو بلنډتره‌ كه‌ هاوبه‌شپه‌رپاره‌ران هاوه‌ل بۆ خوای گه‌وره بپه‌رێر ئه‌ده‌ن (3) خوای گه‌وره ئه‌و خوابه‌یه‌ كه‌ مروّفی له‌ دلۆپه‌ ئاوێك دروست كردوه‌و به‌لام كا‌تێك كه‌ گه‌وره بووه‌ بووه‌ به‌ دوژمن و خه‌سمیکی ئاشكرای خوای گه‌وره به‌ ئاشكرا دژایه‌تی خوای گه‌وره ده‌كات (4) وه‌ خوای گه‌وره ئاژه‌لانی‌شی بۆ ئیوه دروست كردوه‌و، وشتره‌ مانگا‌و مه‌رو بز نه‌مانه‌ ئه‌نعامیان پێ ئه‌وو‌ترێ كه‌ به‌ سوف و خورپه‌كه‌یان پۆشاك دروست ده‌كه‌ن و خۆتان گه‌رم ئه‌كه‌نه‌وه وه‌ سوودی تری‌شان بۆتان

هه یه له شیرو گۆشت و به رهه میان، وه هه یانه بۆ سواریبوونه و هه یانه بۆ زهوی کیلانه و چهنده ها سودی تر وه هه یه گۆشته که ی ئه خوون (5) وه هه یانه بۆ جوانی به کاریان دینن جوانه بۆ ته ماشا کردن که به ئیواره له له وه پرگا ئه یانگه پیننه وه وه کاتیک له به یانیان دهریان ئه کن بۆ له وه پرگا (6) وه باری قورسی ئیوه هه لئه گرن بۆ شارو ولاتانیکی تر که ئه گهر به هۆی ئه مانه وه نه بوایه ئیوه نه تانته توانی بگهن به وه شوینانه مه گهر به زه حمهت و مه شه قهت و نارچه ته تیه کی زۆر نه بۆ به دلنیایی پهروه ردگاری ئیوه زۆر به په ئهت و په حمهت و سۆزو به زهیی و میهره بانه (7) وه ماین و هیسترو گویدرپیژی بۆ دروست کردوون تا بۆ سواری به کاریان بهینن وه جوانیشن وه خوی گهوره له داهاتوودا شتی وایش دروست دهکات که ئیوه نایزانن وه کو فرۆکه و ئه و شتانه (8) وه دیاری کردن و روون کردنه وه ی ریگای راست و ئیسلام له سهر خوی گهوره یه وه هه یه له وه ریگایانه چهوت و گپه وه له پرگا راسته که لاتان ئه دات و ویلتان ئه کات وه ئه گهر خوی گهوره ویستی لۆ بوایه هیدایه تی هه موواتنی ئه دا بۆ پرگا راسته که (9) خوی گهوره ئه و خوی یه له ئاسمانه وه بارانی بۆ دابه زاندوون له وه بارانه ئیوه بۆ خووتان و ئاژه له کانتان بۆ خوارندنه وه به کاری دینن وه داریشی لۆ ئه رووی که ئه و دارانه ئه بۆ به له وه پرگا بۆ ئاژه له کانتان (10) هه ره به هۆی ئه و بارانه وه زه رعاتان بۆ ئه روینی له دار زهیتون و دارخورما و دارمیو (تری) وه له هه موو جۆره به رووبووم و میوه یه ک خوی گهوره به هۆی ئه و بارانه وه بۆتان ئه روینی به دلنیایی ئه م باران باراندن و دهرکردنی رووه ک و دانه ویلانه هه مووی نیشانه یه کی گهوره یه له سهر ده سه لات و گهوره یی و تاک و ته نهایی خوی گهوره به لām بۆ که سانیکی که بیر بکه نه وه له دروستکراوه کانی خوی گهوره (11) وه خوی گهوره شه و و پۆزو خوۆرو مانگ و ئه ستیره کانی بۆ ژیربار کردوون و له ژیر فه رمانی خوی گهوره دان به گویره ی به رژه وه ندی ئیوه دین و ئه روۆن به دلنیایی هه موو ئه م دروستکراوه گه ورانه ی خوی گهوره نیشانه ن له سهر ده سه لات و گهوره یی و تاک و ته نهایی خوی گهوره که تاک و ته نها و بۆ شه ریکه به لām بۆ که سانیکی که عه قلیان هه بۆ و بیر بکه نه وه (12) وه له سهر زهوی جۆره ها شتی په نگ جیاوازی بۆ سوودو به رژه وه ندی ئیوه دروست کردووه له ئاژه ل و کانزا و رووه ک ، به دلنیایی ئه مانه ی نیشانه و به لگهن له سهر توانا و ده سه لات و گهوره یی و تاک و ته نهایی خوی گهوره بۆ که سانیکی که بیر بکه نه وه (13) خوی گهوره ئه و خوی یه که ئه و ده ریا گه ورانه یی بۆ ژیربار کردوون و بۆ به رژه وه ندی ئیوه دروستی کردوون تا گۆشتی ماسی و نه هه نگه کان به تازه یی بخوۆن وه له دهریا شه وه خشل و مرواری و مه رجان و ئه وانه دهرکه ن و خووتانی پۆن بپاریننه وه وه له به ری بکه ن وه که شتیه کان ئه بیینی که ئاوی ئه و ده ریا به ئه بریت وه تا ئیوه به هۆی فه زلی خوی گهوره وه بازرگانی به و که شتیانه بکه ن و داوای فه زلی خوی گهوره بکه ن وه به لکو شوکرانه بژییری نیعمه ته کانی خوی گهوره بکه ن (14) وه له زه ویشدا ئه و شاخانه ی چه قاندووه وه کو میخ بۆ ئه وه ی که زهوی نه جوولیت و نه هه ژیت وه رووبارو ریگایشی بۆ داناون بۆ ئه وه ی له گه شته کانتاندا به و ریگایانه دا بپوۆن به لکو ریگای خووتانی پۆن بدۆزنه وه (15) وه جۆره ها نیشانه ی داناوه که پۆی خووتانی پۆن بدۆزنه وه وه به هۆی ئه ستیره ی شه وه به شه وان ئه توانن ریگای خووتان بدۆزنه وه له گه شته کانتاندا (16) ئایا خوی یه ک که ئه م هه موو دروستکراوه گه ورانه ی دروست کردبۆن وه کو که سیک وایه که هپچ شتیکی دروست نه کردبۆن یه که سانن وه ک ئه وانه ی

که ئیوه ئه‌یانپه‌رستن ئه‌وه بو بیر ناکه‌نه‌وه چۆن که سانی‌ک ئه‌که‌نه شه‌ریک بو ئه‌و خواجه گه‌وره‌یه که ئه‌و هه‌موو دروست‌کراوه‌ی دروست کردووه (17) وه ئه‌گه‌ر ئیوه بتانه‌وئێ نیعمه‌ته‌کانی خواجه گه‌وره‌ بژمی‌رن ئه‌وه له ژماردن نایه‌ن له‌به‌ر زۆری نیعمه‌ته‌کانی خواجه گه‌وره‌ به‌سه‌رتانه‌وه به‌ دلنایای خواجه گه‌وره‌ زۆر لیخۆشبوو به‌ به‌زه‌بیه (18)

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت : (وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (12) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (13) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَحَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَبَارَكُ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (14) ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيْتُونَ (15) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُرْعَشُونَ (16) وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ (17) وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ (18) فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَجِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (19) وَشَجَرَةً تُخْرُجُ مِنْ طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِلْأَكْلِينَ (20) وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً لَعِبْرَةً لَعِبْرَةً لَعِبْرَةً لَعِبْرَةً لَعِبْرَةً وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (21) وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ) (المؤمنون/12-22) واته : وه به‌ دلنایای تێمه‌ مرۆفمان دروست کردووه له‌ (سولاله) که بریتییه له‌ ده‌رکردنی شتیکی له‌ شتیکی تر، که ئاده‌ممان له‌و قوره‌ ده‌رکردووه‌و دروست کردووه (12) وه پاشان مرۆفیشمان له‌ دلۆپه‌ ئاوێک دروست کردووه‌و له‌ شوپنێکی جیگیردا دامانناوه‌ که په‌حمی ئافره‌ته‌ (13) پاشان ئه‌و دلۆپه‌ ئاوه‌ ئه‌بێ به‌ خوینێکی مه‌یوو پاشان ئه‌و خوینه‌ مه‌یوو ئه‌بێته‌ پارچه‌ گوشتیکی رێکنه‌ خراو وه‌ دواتریش رێکنه‌ خری پاشان ئه‌و پارچه‌ گوشته‌ ئه‌که‌ین به‌ ئیسقان و ئیسقانی لێ دروست ئه‌که‌ین بو ئه‌وه‌ی لاشه‌ی ئه‌و مرۆفه‌ رابگرێ پاشان ئه‌و ئیسقانه‌یش به‌ گوشت دانه‌پۆشین پاشان روح ئه‌که‌ینه‌ به‌ری وه‌ ئه‌یکه‌ین به‌ مرۆفیکێ تر ئه‌و الله‌ یه‌ی که‌ باشترین دروستکاره‌ خێرو به‌ره‌که‌تی یه‌ کجار زۆره‌، وه‌ شایه‌نی ئه‌وه‌یه‌ که‌ به‌ گه‌وره‌ بزانی (14) له‌ پاش ئه‌وه‌ که‌ خواجه گه‌وره‌ دروستتان ئه‌کات و دینه‌ ژیانه‌وه‌ له‌ دواي ئه‌وه‌ مردنتان به‌سه‌ردا دیت و ئه‌بێ بگه‌رینه‌وه‌ (15) پاشان له‌ رۆژی قیامه‌تدا زیندوو ئه‌که‌رینه‌وه‌ بو ئیپرسینه‌وه‌ (16) وه‌ له‌ سه‌رووی ئیوه‌شه‌وه‌ حه‌وت ئاسمانان دروست کردووه‌ یه‌ک له‌سه‌ر یه‌ک وه‌ تێمه‌ بێ ئاگانین له‌ دروست‌کراوه‌کانی خۆمان وه‌ ئه‌یانپاریزین و نایه‌لین به‌ر بێته‌وه‌ سه‌ر زه‌وی (17) وه‌ له‌ ئاسمانیشه‌وه‌ بارانمان بو‌ دابه‌زاندوون به‌ ئه‌ندازه‌یه‌کی دیاریکراو که‌ به‌رژه‌وه‌ندی ئیوه‌ی تیاپیت وه‌ ئه‌و ئاوه‌مان جیگیر کردووه‌ له‌ناو زه‌ویدا وه‌ هه‌ر کاتیکی ویستمان لێ بێت ئه‌وا ئاوه‌کانتان له‌ناو ئه‌به‌ین که‌ سوودی لێ نه‌بینن (18) به‌هۆی ئه‌و بارانه‌وه‌ باخ و بێستانی چروپرمان بو‌ دروست کردوون له‌ دارخورماو میو که‌ میوه‌ی زۆری بو‌ ئیوه‌ تیاپه‌ که‌ تام و چێژی لێ ئه‌که‌ن وه‌ هه‌یشه‌ لێ ئه‌خۆن (19) وه‌ دارپیکش که‌ داری زه‌یتونه‌ له‌ کیوی (طور) له‌ سه‌یناه‌) له‌وه‌ی زۆرتر ئه‌روپیت که‌ زه‌یتی زه‌یتونی لێ ده‌رئه‌کری وه‌ زه‌یتی زه‌یتون و سرکه‌ وه‌ ئه‌و شتانه‌یشی لێ دروست ئه‌کری بو‌ خواردن، ئه‌وه‌ی ده‌یخوات نانی تیه‌له‌ده‌ کیشیت و وه‌کو بو‌یاخ ره‌نگی ده‌کات (20) وه‌ ئه‌و ئاژه‌لانه‌یش که‌ بو‌مان دروست کردوون هه‌مووی په‌ندو عیبه‌تی تیاپه‌ بو‌ ئیوه‌، وه‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر تواناو ده‌سه‌لاتی خواجه گه‌وره‌ له‌و شیره‌ی که‌ له‌ناو سکیده‌یه‌ وه‌کو خواردنه‌وه‌یه‌ک وایه‌ بو‌ ئیوه‌ وه‌ سوودی زۆری تریشی بو‌ ئیوه‌ تیاپه‌: بو‌ سواری و باره‌ه‌لگرتن و

شیره‌که‌ی و گوشته‌که‌ی و موه‌که‌ی و بۆ جوانی و بۆ هه‌موو ئەو شتانه‌ی تر که خۆتان سوودی لێ ئەبینن وه هه‌یشه بۆ خواردن به‌کاری دینن(21) وه له‌سه‌ر ئەو ئاژه‌لانه ئەروون و هه‌ئانده‌گرێ له وشکانی، وه له‌سه‌ر که‌شتیش له‌ناو ده‌ریاکاندا ئەمیش هه‌مووی نیعمه‌تی خوای گه‌وره‌یه بۆ تپوه(22).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووت : (أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَرْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَزُجُّ مِنْ خِلَالِهِ وَيُزِيلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنًا بَرَقَهُ يَدْهَبُ بِالْأَبْصَارِ (43) يَقْلِبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لَأُولِي الْأَبْصَارِ (44) وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (النور/43-45) واته : ئایا نابینی خوای گه‌وره ئەو هه‌ورانه به‌رێ ئەکات بۆ هه‌ر شوینیک که ویستی لێ بیت پاشان ئەو په‌له هه‌ورانه هه‌موویان کۆ ده‌کاته‌وه‌و یه‌ک ده‌گرن دواي ئەوه که‌له‌که‌یان ئەکات به‌سه‌ر یه‌کدا وه ده‌بینیت باران له‌ناو ئەو هه‌ورانه‌وه دیته‌ خواره‌وه وه خوای گه‌وره له به‌رزی ئاسمانه‌وه بۆ شاخه به‌رزه‌کانیش ته‌رزه ئەباریت، یاخود له ئاسمانه‌وه به ئەندازه‌ی شاخ ته‌رزه ده‌باریت، یاخود له ئاسمان شاخی ته‌رزه هه‌یه دایده‌به‌زینیت ویستی لێ بیت له هه‌ر شوینیک دایه‌به‌زینتی دای ئەبه‌زینتی وه ویستیشی لێ بیت له هه‌ر شوینیکی تر لایدات لایته‌دات وه تیشکی ئەو هه‌وره بروسکه‌یه نزیکه که له چاو بدات و چاو به‌ریت له‌به‌ر به‌هیزی تیشکه‌که‌ی(43)خوای گه‌وره خۆی شه‌و و پوژ ئەمدیو دیو ئەکات و ئەیگۆرپت و گۆرانی به‌سه‌ردا دینن به ساردی و گه‌رمی و تاریکی و پووناکی و درێژی و کورتی به دنیایی هه‌موو ئەم شتانه په‌ندو عیبه‌ت و نامۆژگاریه بۆ ئەو که‌سانه‌ی که بینان و چاویان حه‌ق ئەبینن(44) وه خوای گه‌وره هه‌موو ئاژه‌لیکی دروست کردوه له ئاو، یاخود له‌و دلوپه ئاوه که مه‌نییه جا هه‌یانه له‌سه‌ر سکی ئەپروات وه‌کو مارو کرم و نه‌هه‌نگ وه هه‌یشه له‌سه‌ر دوو پین ئەپروات وه‌کو مرووف و بالنده وه هه‌بشانه له‌سه‌ر چوار پین ئەپروات وه‌کو ئاژه‌له‌کان خوای گه‌وره ویستی له هه‌ر شتیک بێ دروستی ئەکات به دنیایی خوای گه‌وره توانا ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا هه‌یه(45).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووت : (أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظَّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا (45) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا (46) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِيَأْسَا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا (47) وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا (48) لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنْآسِي كَثِيرًا (49) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا بِهِنَّهْم لِيَذَّكُرُوا فَأَلَى أَكْثَرِ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا (50) وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا (51) فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا (52) وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا (53) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا) (الفرقان/45-54) واته : ئایا نابینی په‌روه‌ردگارت چۆن سیبه‌ری درپژ کردۆته‌وه (له به‌ره‌به‌یانه‌وه تا خۆرکه‌وتن) ئەگه‌ر ویستی لێ بوايه سیبه‌ره‌که‌ی جیگه‌رو به‌رده‌وام ده‌کرد پاشان خۆریشمان گپرا وه‌کو به‌لگه‌یه‌ک بیت

لەسەر ئەو سەبەبە بەر ئەوهی زیادو کەم ئەکات بەهۆی خۆرەکەو (45) پاشان سەبەره کەیشمان کەم کردۆتەوهو شاردۆتەوه بەهۆی نەمانی خۆرەکەو، یان خۆرەکەمان شاردۆتەوهو کەم کردۆتەوه (46) خوای گەوره ئەو خوایەیه کە شەوی بۆ ئیوه وەکو پۆشاکێک لێکردوو کە داتاننەپۆشی بە تاریکیەکی وە خەویشی بۆ ئیوه داناوو تا پشووێ تیا بدەن و لە جوله بکەون وە پۆشیشی وای کردوو کە تیایدا بە ئاگاو بەخەبەر بن و بۆ بەرژەوهندی خۆتان هەول بدەن (47) وە خوای گەوره ئەو خوایەیه کە ئەو بایانە ئەنێرێ وەکو موژدەدەرێک لە پێش خۆیانەوه کە پەحمەتی خوای گەورەى هەلگرتوو کە بارانیان پێیه وە لە ئاسمانیشەوه ئاویکی پاک دائەبەزێننە خوارەوه (48) تا بەهۆی ئەو بارانەوه چەند شوینێکی زەوی مردوو زیندوو بکەینەوه بە رواندنی گزۆگیاو دانەویڵەو پوووک وە بەهۆی ئەو بارانەوه لەو دروستکراوانەى کە دروستمان کردوو لە ئازەلان و لە خەلکانێکی زۆری پێ ئا بدەین (49) وە ئەم گۆرانکاریانە ئەکەین لە سەبەبو با و باران بارین تا لە زیندوکردنەوهی ئەو زەویە مردوانە بێر لە مردن بکەنەوه بەلام زۆریەى خەلکی تەنها کوفرانەبژێری نێعمەتی خوای گەورەیان هەلبژارد، وە پەتیان کردوو کە دان بنێن بە نێعمەتی خوای گەوره بەسەریانەوه (نالێن بە هۆی فەزل و رحەمتی خوای گەورهو بارانمان بۆ باری، بەلکو دەلێن بە هۆی ئەستێرەو بورجەکانەوه بارانمان بۆ باری) (50) وە ئەگەر ویستمان لێ بوایە بۆ هەموو دێی یەک دەمانتوانی پێغەمبەرێک بنێرین وە ئاگاداریان بکاتەوه، بەلام محەمدان (ﷺ) بۆ تیکرای خەلکی ناردوو (51) ئەى محەمد (ﷺ) گوپرایەلى کافران مەکە وە بەو قورئانە پیرۆزە جیهادیکی گەورەى کافران بکە (52) وە خوای گەوره ئەو خوایەیه کە دوو دەریای گەیاندوو بە یەک کە یەکیان ئاویکی شیرینی سازگارە کە دەروات وە ئەوهی تریشیان ئاویکی سوپرو شۆرە کە راوەستاوەو ناروات وە لە نیوانیشیاندا پەردەیهکی داناوو کە تیکەل بەیەک نابن وە ئەو پەردەیه ریگری ئەکات ئەو دوو ئاوه لە ناوهو تیکەل بەیەک بن و ئەو دوو ئاوهی لێک جیا کردۆتەوه، بەلام لە بانەوه یەکە، ئەویش موعجیزەیهکی خوای گەورهیه، یاخود زەوی وشکانی خستۆتە نیوانیانەوه (53) وە خوای گەوره ئەو خوایەیه لە دۆپە ئاویک کە مەنی یە مروفی دروست کردوو وە بەهۆی ئەو دۆپە ئاوهو مروف زیادى کردوو لە نەسەب و پەچەلەکدا وە لە ژن و ژن خوازیدا وە پەروەردگاری تۆ زۆر بەتواناو دەسەلاتە (54) .

هەرورەها دەفەرمویت : (فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ (17) وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ (18) يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ (19) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَشْكُرُونَ (20) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْتَبِرُونَ (21) وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافَ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ (22) وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُرِيدُكُمْ الْبَرَقَ حَوْفًا وَطَمَعًا وَيَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (24) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَنفَخَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ (25) وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَه قَانِتُونَ (26) وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ

الأغلى في السماوات والأرض وهو العزيز الحكيم (الروم/17-27) واته: وه پاک و مونه ززه می بو خواى گه‌وره، خواى گه‌وره به پاک رابگرن و زیکرو ته‌سبیحاتی خوا بکه‌ن له کاتی ئیواره و به‌یانیاندا، واته: زیکره‌کانی به‌یانیان و ئیواران بخوینن (17) وه حه‌مدو سه‌ناو ستایش بو خواى گه‌وره‌یه له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا وه به ئیواران و نیوه‌رویان، یاخود وتراوه: ئەمه مه‌به‌ست پیی پینج نویره فه‌رزه‌که‌یه: (حین مُسُون) ئیواره، مه‌به‌ست پیی: نویره می‌غریب و عیشایه (وَحِينٌ تُصْبِحُونَ) مه‌به‌ست پیی نویره به‌یانییه (وَعَشِيًّا) مه‌به‌ست پیی نویره عه‌صره (وَحِينٌ تُظْهَرُونَ) مه‌به‌ست پیی نویره نیوه‌رویه، ئا له و کاتانه‌دا نویره‌کان ئه‌نجام بده‌ن (18) خواى گه‌وره ئه‌وه‌نده بالاده‌سته له مردوو زیندوو ده‌ردینى و دروست ته‌کات: وه‌کو له دلۆپیک ئاو مروّف دروست ده‌کات، له هیلکه‌هه‌کات، له کافر موسلمان دروست ده‌کات وه به‌پینچه‌وانه‌پیشه‌وه له زیندوو مردوو ده‌ردینى و دروست ده‌کات، مروّف که زیندوو مه‌نی و دلۆپه‌ئای لى ده‌ردینى، بالنده که زیندوو هیلکه‌ه‌ لى ده‌ردینى، موسلمان که زیندوو جارى وا هیه له نه‌وه‌ی ئه‌و کافر ده‌بى وه له پاش نه‌وه‌ی که زه‌وى مردوو خواى گه‌وره به‌هۆى بارانه‌وه زیندووئى ته‌کاته‌وه ئه‌یژه‌نیتته‌وه چۆن ئه‌و زه‌ویه مردووهمان زیندوو کرده‌وه ئیوه‌ش به‌و شیوازه له‌ناو قه‌بره‌کانتان ده‌رئه‌کرین و زیندوو ده‌کرینه‌وه (19) وه یه‌کیک له نیشانه‌کانى تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره له‌سه‌ر زیندوو بوونه‌وه ئه‌وه‌یه که ئیوه‌ی له خوّل دروست کرد، واته: ئاده‌می باوکتان پاشان خواى گه‌وره ئیوه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌می له‌سه‌ر زه‌ویدا بلاو کرده‌وته‌وه و زور بوونه (20) وه یه‌کیکى تر له نیشانه‌کانى تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره له‌سه‌ر زیندوو بوونه‌وه ئه‌وه‌یه که له نه‌فسى خوٚتان خیزانى بو دروست کردوون، واته: له په‌راسوى چه‌پی ئاده‌م حه‌واى دروست کردوو بو ئه‌وه‌ی ئه‌و خیزانانه وه‌کو سوکناو هیمنى و ئارامى و پشویه‌کى ده‌روونى بێت بو ئیوه وه خوْشه‌ویستی و په‌حم و سۆزو به‌زه‌یى خستۆته ئیوانتانه‌وه، یان (مَوَدَّةً) واته: جیماع (وَرَحْمَةً) واته: منداّل ئا ئه‌مانه هه‌مووی به‌دنیایی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر تاک و ته‌نه‌یایى و تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره به‌لام بو که‌سانیک که بیر بکه‌نه‌وه و تیببفکرن (21) وه یه‌کیکى تر له به‌لگه‌و نیشانه‌کانى تاک و ته‌نه‌یایى و تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره دروست کردنى ئاسمانه‌کان و زه‌ویه، وه زمانى ئیوه‌ی لیک جیاواز کردوو هه‌ر یه‌کیک به زمانیک قسه ئه‌که‌ن، وه په‌نگ و شیوازیستان لیک جیاوازه هه‌ر یه‌که‌و شیوه‌یه‌کتان هیه‌یه به‌دنیایی هه‌موو ئه‌مانه به‌لگه‌و نیشانه‌ن له‌سه‌ر تاک و ته‌نه‌یایى و تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره به‌لام بو که‌سانیک که زانا بن (22) وه یه‌کیکى تر له به‌لگه‌و نیشانه‌کانى تاک و ته‌نه‌یایى و تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره ئه‌وه‌یه به‌شو و به‌روژ ئیوه ئه‌خه‌وینى، به‌شو و ئه‌خه‌ون هه‌ندیک جاریش به‌روژ کاتى (قه‌یلوله) بو ئه‌وه‌ی پشویه‌ک بدن وه به‌روژیش ته‌گه‌رین به‌دوای رزق و پۆزى خوٚتان و کاسبى ئه‌که‌ن به‌دنیایی هه‌موو ئه‌مانه به‌لگه‌و نیشانه‌یه له‌سه‌ر تاک و ته‌نه‌یایى و تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره به‌لام بو که‌سانیک که ببیستن وه په‌ندو ئاموژگارى وه‌ربگرن (23) وه یه‌کیکى تر له به‌لگه‌و نیشانه‌کانى تاک و ته‌نه‌یایى و تواناو ده‌سه‌لاتى خواى گه‌وره ئه‌وه‌یه که هه‌وره بروسکه‌تان نیشان ئه‌دات که هه‌ندیک جار لێ ئه‌ترسین که زه‌ره‌رو زیانتان پى‌بگه‌یه‌نى، وه هه‌ندیک جار ئومیدتان پینیه که دواى ئه‌وه باران بارى و سوودى لى‌ببینن وه له ئاسمانیشه‌وه بارانتان بو ئه‌هینتته‌ خواره‌وه وه ئه‌و زه‌ویه‌ی که له دواى ئه‌وه‌ی

و شک و مردووو خوی گه‌وره به‌هوی بارانه‌وه زیندوو ئه‌کاته‌وه و رووه‌ک و دانه‌ویله‌ی لی ئه‌پروین، چون ئه‌و زه‌ویه مردوووی زیندوو کرده‌وه به‌و شیوه‌یه‌یش ئیوه زیندوو ده‌کاته‌وه به‌ دلنیا‌یی هه‌موو ئه‌مانه‌ به‌لگه‌و نیشانه‌یه‌ له‌سه‌ر تاک و ته‌نهای‌ی و تواناو ده‌سه‌لاتی خوی گه‌وره به‌لام بو که‌ساتیک که‌ بیر بکه‌نه‌وه و تیبگه‌ن (24) وه‌ به‌کیکی تر له‌ به‌لگه‌و نیشانه‌کانی تواناو ده‌سه‌لاتی خوی گه‌وره ئه‌وه‌یه که‌ ناسمانه‌کان و زه‌وی به‌ فه‌رمانی خوا‌ پاره‌ستاوه به‌بی ئه‌وه‌ی هه‌یچ شتیک رایگرتی پاشان ئه‌گه‌ر خوی گه‌وره له‌ روژی قیامه‌ت بانگنان بکات کاتیک که‌ ئیوه مردووونه‌و له‌ناو زه‌ویدان ئیوه هه‌ر هه‌مووتان ده‌ره‌چن و فه‌رمانی خوی گه‌وره جیه‌جی ئه‌که‌ن (25) وه‌ هه‌رچی له‌ ناسمانه‌کان و زه‌وی هه‌یه هه‌مووی مولکی خوی گه‌وره‌یه‌و هه‌موو ملکه‌چ و گو‌پرایه‌لی خوی گه‌وره‌ن (26) وه‌ خوی گه‌وره ئه‌و خوی‌یه‌ سه‌ره‌تا دروستکراوه‌کان دروست ده‌کات پاشان له‌ دوی مردنیش سه‌ره‌له‌نوئی زیندوو‌یان ئه‌کاته‌وه که‌ ئه‌مه‌یان ناسانه‌ لای خوی گه‌وره، ئه‌وه‌ی به‌که‌میش هه‌ر ناسانه‌ به‌لام سه‌باره‌ت به‌عه‌قل و تیگه‌یشتنی ئیمه‌ ئه‌مه‌یان ناسانه‌ وه‌ هه‌وونه‌ی هه‌ره‌ به‌رز بو خوی گه‌وره‌یه‌ له‌ ناسمانه‌کان و زه‌وی، خوی گه‌وره له‌ که‌س ناچیت و که‌س له‌ خوی گه‌وره ناچیت و تاک و ته‌نها و بی‌هاوه‌له‌ وه‌ خوی گه‌وره زور به‌عیزه‌ت و بالاده‌سته، وه‌ زور کاربه‌جیه‌ له‌ وته‌و کرده‌وه‌یدا (27).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت : (الرَّحْمَنُ) (1) عَلَّمَ الْقُرْآنَ (2) خَلَقَ الْإِنْسَانَ (3) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (4) الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ (5) وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ (6) وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (7) أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ (8) وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ (9) وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ (10) فِيهَا فَكَيْهَةٌ وَالنَّحْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ (11) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ (12) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (13) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ (14) وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ (15) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (16) رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ (17) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (18) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (19) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ (20) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (21) يُخْرِجُ مِنْهُمَا الْمُلُوحَ وَالْمَرْجَانَ (22) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (23) وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (24) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (الرحمن/1 - 25) واته : الرحمن: ناوێکه له‌ ناوه‌ پیروژه‌کانی خوی گه‌وره، واته: خوی گه‌وره زور به‌ره‌حم و سوژو به‌زه‌یی و میه‌ره‌بانه، ئه‌و خوی‌یه‌ که‌ (1) فیره‌ خوینده‌وه‌ی قورتانی کردوو (2) وه‌ مرو‌فیشی دروست کردوو (3) وه‌ مرو‌فی فیری ناوی هه‌موو شته‌کان کردوو، یان فیری هه‌موو زمانه‌کانی کردوو، یان فیری هه‌موو شتیکی کردوو، یان فیری ده‌ربرینی پسته‌کانی کردوو و بو‌ی ناسانکردوو (4) وه‌ خو‌رو مانگیش له‌ شوینی دیاریکراوی خو‌یان نه‌پو‌ن وه‌ به‌ه‌ویانه‌وه‌ مانگ و سال ئه‌ژمیردی (5) وه‌ ئه‌ستیره‌کان و داره‌کان هه‌موویان سو‌جده‌و کړنوش بو خوی گه‌وره ئه‌به‌ن وه‌ ملکه‌چی خوی گه‌وره‌ن، یاخود وتراوه: (وَالنَّجْمُ) هه‌موو رووه‌کیکه‌ که‌ فه‌دی نه‌بن (وَالشَّجَرُ) هه‌موو رووه‌کیکه‌ که‌ فه‌دی هه‌بی، هه‌موویان سو‌جده‌و کړنوش بو خوی گه‌وره ئه‌به‌ن و ملکه‌چی فه‌رمانی خوی گه‌وره‌ن (6) وه‌ خوی گه‌وره ناسمانی به‌رز کردوته‌وه‌و به‌رز رایگرتوو به‌سه‌ر زه‌ویدا وه‌ ته‌رازوویی له‌سه‌ر زه‌وی داناوه بو ئه‌وه‌ی که‌ دادپه‌روه‌ر بن له‌گه‌ل یه‌کتیدا (7) ئیوه سنوو مه‌به‌زین له‌و ته‌رازوو‌ده‌دا، یاخود له‌

دادپه روه ريدا (8) وه با تهرارزووه كه يشتان دادپه روه رې وه كه م به خه لكي مه دن كاتيک كه شتيان بو ته كيشن، يان خو تان دادپه روه رې بن (9) وه خواي گه وره زه ويشي داناوو وراخستووو بو مرو فقه كان (10) كه له سر زه ويشدا خواي گه وره جو ره ها ميوه ي تام و بو ن و رنك و قه باره جياوازي بو تيوه داناوو كه چيزي لي ته كن، وه دارخورمايش كه به رگي هه يه پيش ته وه ي كه در چي له ناو به رگه كه دا يه و دواتر ده رته چي ت و ده رته كه وي ت، (له بهر زوري سوو ده كه ي به تا ييه ت با سي خورماي كر دووه (11) وه هه موو دانوه و يله يه كيش كه گه لاکه ي وشك ده بيت و ده بيت به كا و ناژهل نه يخوا ت، وه ره يحانيش واته: گه لاکه ي، ياخود و تراوه: مه به ست ته و په يحانه بو نخوشه يه كه بوني ته كه ين (12) ته ي گروي ثاده ميزادو جن تيوه چ ني عمه تيک له ني عمه ته كاني خواي گه وره به درو نه زانن و باوه رتان به كاميان نيه له وه هه موو ني عمه ته زورانه ي كه خواي گه وره پي به خشيون (13) خواي گه وره مرو في دروست كر دووه واته ثاده م له فوري سووره وه كراو كه فوريك به ناگر سوور ته كر يته وه وه كو چون ته وانه ي كه كوپه له و گوزه و شتيان لي دروست نه كري (14) وه جنيشي دروست كر دووه له گرو بليسي ناگر، ياخود له ناگره كه خوي جني دروست كر دووه (15) ته ي گروي ثاده ميزادو جن تيوه كام له ني عمه ته كاني خواي گه وره به درو نه زانن و باوه رتان پي نيه (16) خواي گه وره په روه ردگاري هه ردوو روژ هه لاته كه وه هه ردوو روژ ناوا كه يه، روژ هه لات له زستان و هاوين وه روژ ناوايش له زستان و هاوين، وه به كو يش ها ته (المشارق) مه به ست پي ته وه يه كه هه موو روژيک خو ر له شو ينيكي جياوازه وه در ده كه وي ت و ناوا ده بيت (17) ته ي گروي ثاده ميزادو جن تيوه كام له ني عمه ته كاني خواي گه وره به درو نه زانن و باوه رتان پي نيه (18) دوو ده ريا هه يه كه به يه ك ته گن له پيش چاو كاتيک ته ماشا ته كه ي به يه ك گه يشتون و تي كه ل بوونه به لام (19) له نيوانياندا په رده و به ربه ستيك هه يه كه نا يه لي تي كه ل بن، ناوي ده ريا كه شو يرو سو يره، وه ناوي رووباره كه سازگار وه تي كه ل نابن (20) ته ي گروي ثاده ميزادو جن تيوه تيوه كام له ني عمه ته كاني خواي گه وره به درو نه زانن و باوه رتان پي نيه (21) له وه ده ريانه وه جو ره ها دوپرو مرواري و گه وه هر ده رته چي ت (22) ته ي گروي ثاده ميزادو جن تيوه كام له ني عمه ته كاني خواي گه وره به درو نه زانن و باوه رتان پي نيه (23) وه له ناو ده ريا كانيشدا ته وه كه شتيانه هه يه كه دار له سر دار دروست كراون و به رز كراونه ته وه وه كو شاخ وان له ناو ده ريدا ته رو ن (24) ته ي گروي ثاده ميزادو جن تيوه كام له ني عمه ته كاني خواي گه وره به درو نه زانن و باوه رتان پي نيه (25).

هه روه ها ده فهرمو ي ت: (أَمْ نَجْعَلُ الْأَرْضَ مِهَادًا (6) وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا (7) وَخَلَقْنَاكُمْ أَرْوَاجًا (8) وَجَعَلْنَا تَوْمَكُمْ سُبَاتًا (9) وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَاسًا (10) وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا (11) وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا (12) وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَنَجْمًا (13) وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً نَّجْيًا (14) لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا (15) وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا) (النبا/6-16) واته: نايا تيمه زه وي مان بو ژي بار نه كر دوون و رانه خستوو وه كو بيشكه ي مندال، وه هيمن و نارام و جيگير مان كر دووه بو يان تا له سه ري بزين (6) وه شاخه كامان وه كو سنگ داكو تيوه به ناخي زه وي دا بو ته وه ي نه جو ولي ت و هيمن و نارام بيت (7) وه تيوه مان دروست كر دووه به تيرو م بو ته وه ي وه چه بخه نه وه و ژيان به رده وام بيت (8) وه خه وي تيوه شان كر دووه به پشو و

بۆ لاشه‌تان و جووله‌ی تیا‌دا نه‌مینێ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌پروژ ژۆر ئه‌گه‌پرین و ماندوو ئه‌بن بۆ ئه‌وه‌ی به‌شه‌و پشوو بده‌ن(9) وه‌ به‌ تاریکی شه‌ویش داتانه‌پۆشین بۆ ئه‌وه‌ی له‌ شه‌ودا پشوو بده‌ن، وه‌ شه‌ومان وا لێ کردوو که هه‌مین و ئارام بێ (10) وه‌ پۆژی‌شمان وا لێ کردوو که پووناک بێ تا خه‌لکی بتوانن له‌ پۆژدا بێن و بپۆن بۆ بازرگانی و کاسبی و بژۆی ژیا‌نیان(11) وه‌ له‌سه‌رووی ئیوه‌یشه‌وه‌ هه‌وت ئاسمانی به‌هه‌یزو فراوان و به‌رمان دروست کردوو وه‌ ئه‌سته‌یرانه‌یشمان تیی کردوو(12) وه‌ خۆرمان تیا‌دا داناوه‌ که سه‌رچاوه‌ی پووناکی و گه‌رمیه‌(13) وه‌ له‌ هه‌وره‌کانه‌وه‌ ئاوێکتان بۆ دانه‌به‌زینین که ئه‌و ئاوه‌ ژۆر به‌لێزمه‌و به‌خوڕ دێته‌ خواره‌وه‌ به‌رده‌وام(14) تا به‌هۆی ئه‌و بارانه‌وه‌ دانه‌ویله‌تان بۆ ده‌ربه‌که‌ین له‌ زه‌وی بۆ خۆراکی خۆتان، وه‌ گژو گیاش بۆ خۆراکی ئاژه‌له‌کانتان (15) وه‌ به‌هۆی ئه‌و بارانه‌وه‌ باخ و باخاتی ژۆر چپو پرتان پێ ئه‌به‌خشین (16)

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت : (أَأَشِدُّ حُلْمًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا (27) رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا (28) وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (29) وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا (30) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (31) وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا (32) مَتَاعًا لَكُمْ وَلِتَعْمَلِمَكُمُ) (النازعات/27-33) واته‌ : ئایا دروست کردنی ئیوه‌ سه‌خترو قورستره‌ یاخود دروست کردنی ئه‌و ئاسمانانه‌ که خوای گه‌وره‌ دروستی کردوو؟، ئاسمانێک که به‌ چاوی خۆتان ئه‌یبینن که چه‌ندێک گه‌وره‌یه‌ خوای گه‌وره‌ دروستی کردوو وه‌ له‌ بان سه‌ری ئیوه‌ پرایگرتوو ئایا ئه‌مه‌ قورسترو سه‌ختره‌ یاخود دروست کردنه‌وه‌ی ئیوه‌ له‌ دوا‌ی مردن؟، بێگومان دروستکردنی ئاسمانه‌کان گه‌وره‌تره‌ ئیتر بۆ باوه‌ر به‌وه‌ ناکه‌ن که خوای گه‌وره‌ له‌ دوا‌ی مردن توانای هه‌یه‌ سه‌رله‌نوێ زیندووتان بکاته‌وه‌(27) وه‌ ئاسمانی له‌ بان سه‌رتان وه‌کو بینایه‌ک به‌رز کردوو وه‌ پێک خستوو(28) وه‌ شه‌وه‌که‌ی تاریک کردوو بۆ ئه‌وه‌ی تیا‌دا پشوو بده‌ن وه‌ پۆژه‌که‌یشی پووناک کردوو بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌پرین به‌دوا‌ی بژۆی و پزقی خوای گه‌وره‌و بازرگانی‌دا(29) وه‌ له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌یش زه‌ویشی راخستوو، (ابن کثیر) و (ابن جه‌ریر) ئه‌فه‌رموون: یه‌که‌مجار خوای گه‌وره‌ زه‌وی دروست کردوو پێش ئاسمان، پاشان ئاسمانی دروست کردوو، پاشان له‌ دوا‌ی دروست کردنی ئاسمان زه‌وی راخستوو، ئه‌گه‌رنا وه‌کو دروست کردنه‌که‌ سه‌ره‌تا زه‌وی دروست کردوو پێش ئاسمان(30) له‌و زه‌ویه‌شدا ئاوی ده‌رکردوو وه‌کو ده‌ریاو زه‌ریاو پووبارو ده‌ریاچه‌و کانی و کاریزو بیره‌کان وه‌ گژو گیاو له‌وه‌پیشی بۆ ئاژه‌له‌کانتان ده‌رکردوو(31) وه‌ شاخه‌کانیشی وه‌کو سنگ و میخ به‌ ناخی زه‌وی‌دا داکو‌تیوه‌ بۆ ئه‌وه‌ی که ئه‌و زه‌وییه‌ جیگه‌یرو چه‌سپاو بێت و نه‌جوولیت و نه‌هه‌ژت (32) ئه‌مانه‌ خواردن بۆ خۆتان و ئاژه‌له‌کانیشتان بۆ ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی‌دا سوود بینن خوای گه‌وره‌ ئه‌و شتانه‌ی بۆ ژێربار کردوو (33).

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت : (فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ (24) أَنَا صَبَبْتُ الْمَاءَ صَبًّا (25) ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا (26) فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا (27) وَعَبْنًا وَقَضْبًا (28) وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا (29) وَحَدَائِقَ غُلْبًا (30) وَفَاكِهَةً وَأَبًّا (31) مَتَاعًا لَكُمْ وَلِتَعْمَلِمَكُمُ) (عبس/24-32) واته‌ : با مرو‌ف ته‌ماشای خواردنه‌که‌ی خۆی بکات که خوای گه‌وره‌ چۆن خواردنی پێ به‌خشیوه‌ له‌ پوه‌ک و دانه‌ویله‌ له‌سه‌ر زه‌وی‌دا، واته‌: چۆن ئه‌و زه‌وییه‌ مردوو زیندوو ئه‌کاته‌وه‌ به‌و شیوه‌یه‌ش ئیوه‌ زیندوو ئه‌کاته‌وه‌(24) ئیمه‌ له‌ ئاسمانه‌وه‌ ئاومان

به لیزمه و به‌خوږ ناردوټه خواره‌وه بۆ سهر زه‌وی (25) پاشان ئه‌و ئاوه‌مان خستوټه ناو زه‌وییه‌وه، پاشان زه‌ویمان له‌ت کردووه بۆ ده‌رچوونی ئه‌و ږووه‌ک و دانه‌ویلاڼه (26) وه هه‌موو جوړه دانه‌ویله‌یه‌که‌مان له زه‌ویدا ږواندووه ئه‌وه‌ی که خوږاکی مړوڤ بڼ (27) وه ترڼی وه ئه‌وه‌ی‌شی که گڼوگیای ناژه‌له‌کان بیټ، یاخود ئالیکی ناژه‌له‌کان (28) وه زه‌یتون و دار خورما (29) وه باخ و بیستانی چږو ږو درېژو ئه‌ستووږو کوډمه‌ل، خوای گه‌وره هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی پڼی به‌خشیوون (30) وه جوړه‌ها میوه‌ی پڼی به‌خشیوون (وَأَبًا) گڼو گیایه‌که که مړوڤ نایخوات و تاییه‌ته به ناژه‌ل، خوای گه‌وره ناژه‌لانیسی له‌بیر نه‌کردووه و گڼو گیای له زه‌وی بۆ ده‌رکردوون، وه له‌وه‌رگای بۆ داناون (31) ئه‌مه بڼیوی ژبانی خوټان و ناژه‌له‌کانتانه له دونیادا تا ږوژی قیامه‌ت (32).

جا نه‌وه‌ی ئاده‌م به شیوه‌یه‌کی گشتی دان ده‌تین به په‌روه‌ردگاریټی خوای گه‌وره‌دا ، به‌وه‌ی که دروستکاره ، خاوه‌نی مولکی زه‌وی و ئاسمانه‌کانه ، به‌ږیوه‌به‌ره ، ته‌نانه‌ت موشریکه‌کانی عه‌ره‌ب دانیان به‌وه‌دا ناوه ، خوای گه‌وره باسی ئه‌و دان پیانانه ده‌کات ، له‌چه‌ندین شوین له‌کتیبه‌که‌یدا ، وه‌کو ئه‌و ئایه‌ته‌ی که ده‌فه‌رموټ : (قُلْ لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (84) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (85) قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (86) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (87) قُلْ مَنْ يَدِينُ مَلَكُوتِ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (88) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَيُّ شُحْرُونَ) (المؤمنون/84-89) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) پڼیان بلڼ: ئه‌م زه‌وییه‌وه ئه‌وه‌ی که تیا‌ه‌تی و له‌سه‌ریټی مولکی کتیه پڼم بلڼ ته‌گه‌ر زانیاریتان هه‌یه و ته‌زانن؟ (84) ئه‌لڼ: هه‌مووی مولکی خوای گه‌وره‌یه ، ئه‌ی محمد (ﷺ) پڼیان بلڼ: که ئه‌مه مولکی خوای گه‌وره‌یه خوايه‌کی ئه‌وه‌نده به‌ده‌سه‌لات و تاک و ته‌نهایه له‌مولکدا ئه‌ی بۆ بیر ناکه‌نه‌وه‌و ئیمانی پڼی ناهڼین و به‌تاک و ته‌نها ناپه‌رستن؟ (85) ئه‌ی محمد (ﷺ) پڼیان بلڼ: کڼ په‌روه‌ردگاری هه‌ر حه‌وت ئاسمانه‌که‌و په‌روه‌ردگاری عه‌رشه‌ی گه‌وره‌یه؟ (86) ئه‌لڼ: هه‌مووی مولکی خوايه‌و خوای گه‌وره په‌روه‌ردگارو خاوه‌نڼی ئه‌ی محمد (ﷺ) پڼیان بلڼ: ئه‌ی بۆ ته‌قوای خوا ناکه‌ن و خوټان له‌ناگری دوزخ ناپارڼن به‌وه‌ی که ئیمانی پڼی بڼن و به‌تاک و ته‌نها بیه‌رستن و شه‌ریکی بۆ دانه‌نڼن؟ (87) ئه‌ی محمد (ﷺ) پڼیان بلڼ: مولکی هه‌موو شتیک به‌ده‌ست کتیه‌وه هه‌لسوکه‌وټی تیا‌دا ده‌کات؟ که په‌نای هه‌موو که‌س و شتیک ته‌دات وه ته‌گه‌ر سزای که‌سک بدات که‌س ناتوانڼی په‌نای ئه‌و که‌سه‌ بدات ته‌گه‌ر ئپوه ته‌زانن (88) ئه‌لڼ: مولکی هه‌موو شتیک ته‌نها به‌ده‌ست خوايه‌ ئه‌ی محمد (ﷺ) پڼیان بلڼ: ئه‌وه‌ چیتانه ئه‌لڼی سیحرو جادوو‌تان لڼکراوه، که هه‌موو ئه‌م شتانه ده‌زانن ئه‌ی بۆ ئیمان ناهڼین؟ (89) .

وه ده‌فه‌رموټ : (وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ) (الزخرف/9) واته : وه ته‌گه‌ر له‌کافرانی قوږه‌یش ږپرسی کڼ ئاسمانه‌کان و زه‌وی دروست کردووه ئه‌وا ته‌لڼ به‌دلنیایی خوای گه‌وره دروستی کردووه که خوايه‌کی زوږ به‌عیززت و زانایه، باوه‌ږیان به‌خوای گه‌وره هه‌بووه له‌په‌روه‌ردگاریټیدا به‌لام شه‌ریکیان بۆی داناوه له‌په‌رستندا).

وه له‌م باسه‌دا گومپراییه‌کی که‌م روویداوه له لایه‌ن چه‌ند تاقمی‌که‌وه ، کاتێ له په‌روه‌ردگارێتی خوای گه‌وره‌دا شیرکیان بریارداوه ، بۆ نمونه :

1- (الثنویة) له مه‌جوس و مانه‌وییه‌کان : ئه‌وانه‌ی که ده‌لێن جیهان دوو دروستکاری هه‌یه : خودای رووناکی که خه‌یر و چاکه دروست ده‌کات ، وه خودای تاریکی که خراپه دروست ده‌کات ! ئه‌وانیش یه‌ک ده‌نگن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی رووناکی له تاریکی باشته ، وه جیاوازن ده‌رباره‌ی تاریکی ئایه‌ کۆنه یان تازه‌یه ؟

2- گاوره‌کان : ئه‌وانه‌ی که باوه‌ریان به سێ خوا هه‌یه ، ئه‌وان خوای تاک و ته‌نها به باوه‌ری خۆیان ده‌که‌نه سێ که‌س و به‌ده‌ن : باوک و کوپ و (روح القدس) .

به‌لام ئه‌وه‌یان نه‌سه‌لماندوه که جیهان سێ خاوه‌نی هه‌یه و له یه‌کتر جودا بن ، به‌لکو یه‌ک ده‌نگن له سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌وا دروستکاری ئه‌م جیهانه تاک و ته‌نهایه .

3- موشریکه‌کانی عه‌ره‌ب : ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان وایه که بته‌کانیان سوود و قازانج و به‌رپۆه‌بردنی به ده‌سته و تیروپشکیان ده‌کرد به (أزلام)⁽⁹⁾ .

4- قه‌ده‌رییه نوفاته‌کان : ئه‌وانه‌ی که ده‌لێن : به‌نده کرداره‌کانی خۆی خۆی دروستی ده‌کات ، دروستکردنێکی سه‌ربه‌خۆ و به بێ خوا .

وه هه‌موو ئه‌م گومپراییانه وه‌لام ده‌درێنه‌وه به ده‌لاله‌تی فیه‌رت و عه‌قل و هه‌سته‌کان و شه‌رع له‌سه‌ر به تاک دانانی خوای گه‌وره له دروستکاره‌کانیدا و له مو‌لک و فه‌رمانیدا ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت : (مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ) (المؤمنون/91) واته : خوای گه‌وره مندالی بۆ خۆی بریار نه‌داوه و پێویستی به مندالی نه‌وه هه‌چ خوايه‌کیش له‌گه‌ڵ خوای گه‌وره‌دا نه‌وه تاک و ته‌نهایه ، ئه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ زاتی پیرۆزی الله خوايه‌کی تر هه‌بوایه ئه‌و کاته هه‌ر خوايه‌ک ئه‌رپۆی ئه‌و شته‌ی که خۆی دروستی کردوه خۆی ته‌سه‌رپو‌فی تیا ئه‌کردو کێشه ئه‌که‌وته ئێوانیانه‌وه ، وه هه‌ندیکیان زال ئه‌بوون به‌سه‌ر هه‌ندیکي تریاندا ، پاک و بێگه‌ردی و مونه‌ززه‌هی بۆ خوای گه‌وره له‌م وه‌سفانه‌ی که ئه‌یده‌نه پالی، وه خوای گه‌وره شه‌ریک و مندالی نه‌یه).

جا خوای حه‌ق و راسته‌قینه ده‌بی‌ت دروستکار بی‌ت ، ئه‌وه‌ی بیه‌و‌یت بی‌کات ، جا ئه‌گه‌ر شه‌ریکیکی هه‌بی‌ت ئه‌وا ئه‌ویش دروستی ده‌کرد و ئه‌وه‌ی بیویستایه‌ی ده‌یکرد ، ئه‌وا ئه‌و کاته کاره‌که له یه‌کیک له‌م دوو ئیحتیماله به‌ ده‌ر نه‌بوو :

(9) استقسام بالآزلام چیه ؟ له سه‌رده‌می نه‌فامیدا سێ داریان ده‌هێنا له سه‌ر یه‌کیکی ده‌یاننوسی : (بیکه) و له سه‌ر یه‌کیکیان ده‌یاننوسی : (مه‌یکه) و له سه‌ر ئه‌ویتر هه‌چیان نه‌ده‌نوسی ، ئه‌گه‌ر بیانویستایه کاریک بکه‌ن ئه‌وا تیرو پشکیان بۆ ده‌کرد له تێوان ئه‌و سێ داره‌دا ، جا ئه‌گه‌ر ئه‌و داره‌ ده‌رچوايه‌ که نوسراوه (بیکه) کاره‌که‌یان ده‌کرد و ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ ده‌رچوايه‌ که نوسراوه (مه‌یکه) کاره‌که‌یان نه‌ده‌کرد و ئه‌گه‌ر ئه‌ویتر ده‌رچوايه ئه‌وا تیروپشکه‌که‌یان دووباره ده‌کرده‌وه .

یان هر خوایهک له و دوو خوایه ئه‌وهی خوئی دروستی کردوو ده‌یبرد و ده‌سه‌لاتیکی سه‌ربه‌خوئی بو خوئی دروست ده‌کرد ، وه ئه‌م ئی‌حتماله ری‌ک و پی‌کی و توکم‌یی جیهان به‌ربه‌رچی ده‌داته‌وه و پیی قابل نییه .

یان له نیوانیاندا هه‌ولدان بو زالبوون و سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر یه‌کترا روو ده‌دات ، بو نمونه : ئه‌گه‌ر یه‌کیکیان ویستی ته‌نیک بچولپینته‌وه و نه‌ویتر ویستی نه‌چولپینته‌وه و ساکن بی‌ت ، یان یه‌کیکیان ویستی شتی‌ک زیندوو بکاته‌وه و نه‌ویتر ویستی بیمرینیت ، یان مه‌به‌سته‌که‌ی هه‌ردوکیان روو ده‌دات ، یان مه‌به‌ستی یه‌کیکیان ، یان هی‌چ کامیان روو نادات ، یه‌که‌م و سییه‌م نایب و ناگونجیت ، چونکه‌ دژ به‌یه‌کن و کو نابه‌وه و لا ناچن و به‌رزنا‌بنه‌وه ، بو‌یه مه‌به‌ستی دووهم جی به‌جی دهن ، جا هه‌رکه‌س له‌و دوانه مه‌به‌سته‌که‌ی جی به‌جی بوو ئه‌وه‌ خوی به‌توانایه ، وه نه‌ویتر ناگونجیت بی‌ت به‌خوداوه‌ندی‌تی ، بو‌یه مه‌به‌سته‌که‌ سه‌رده‌کیشیت بو سه‌لماندنی ته‌نیا یه‌ک خوا ، یه‌ک دروستکار ، یه‌ک پادشا و یه‌ک ده‌سه‌لاتدار و یه‌ک به‌رپوه‌به‌ر .

وه ئه‌مه‌ش به‌ به‌لگه‌ی (التمانج) ناسراوه .

سییه‌م : باوه‌رپوون به‌ خوداوه‌ندی‌تی خوی گه‌وره :

ئه‌ویش بریتییه له باوه‌رپی‌کی چه‌سپاو و به‌تو و یه‌کلاکه‌ره‌وه به‌وه‌ی که خوی تاک و ته‌نیا خودای حه‌ق و راسته‌قینه‌یه و شایسته‌ی په‌رستن و جگه له ئه‌و شایسته‌ی په‌رستن نین .

جا مانای (الإله) واته (المألوه) : به‌مانای په‌رستراو دی‌ت ، ئه‌و که‌سه‌ی که دل‌ه‌کان ده‌په‌رستن و روو له ئه‌و ده‌که‌ن له‌به‌ر خو‌شه‌ویستی و به‌مه‌زن زانین .

وه مانای راسته‌قینه‌ی عیبادت واته : ئه‌وپه‌ری خو‌شه‌ویستی و له‌گه‌ل ئه‌وپه‌ری زه‌لیلی نواندن و ملکه‌چبوون و به‌مه‌زن زانین . ئه‌وه‌ش ته‌نیا بو یه‌ک خوا ده‌بی‌ت . وه بو ئه‌م ئیمانگه‌وره‌ترین شایه‌تیدان هاتوو ، له‌گه‌وره‌ترین شایه‌ته‌وه ، له‌گه‌وره‌ترین شت که شایه‌تی له‌سه‌ر دراوه ، خوی گه‌وره ده‌فرمویت : (شَهَدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (آل عمران/18) واته : خوی گه‌وره خوئی شایه‌تی ئه‌دات که هی‌چ په‌رستراوی‌ک به‌ح‌ق نیه شایه‌نی په‌رستن بی جگه له‌زاتی پی‌روزی الله ، وه مه‌لائیکه‌ت و زانایانیش ئه‌م شایه‌تییه ئه‌ده‌ن که شایه‌تییه‌کی دادپه‌روه‌رانه‌یه ، هی‌چ په‌رستراوی‌ک به‌ح‌ق نیه شایه‌نی په‌رستن بی ئیلا زاتی پی‌روزی الله نه‌بی که خوایه‌کی زور بالاده‌ست و کاربه‌جییه ، ئه‌مه‌گه‌وره‌ترین شایه‌تییه که له‌دونیا‌دا درابیت له‌به‌ر گه‌وره‌یی شایه‌ته‌کان که خوی گه‌وره و مه‌لائیکه‌ته‌کان و زانایان که پی‌غه‌مه‌رانیش ئه‌گریته‌وه ، وه له‌به‌ر گه‌وره‌یی شایه‌تیدانه‌که که له‌سه‌ر ته‌وحید و یه‌کخواپه‌رستی خوی گه‌وره‌یه ، وه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که خوی گه‌وره وه‌سفی شایه‌تییه‌که‌شانی کردوو که شایه‌تییه‌کی دادپه‌روه‌رانه‌یه ، (وه ئه‌م ئایه‌ته‌ فه‌زلی زانایانی تیدایه که خوی گه‌وره به‌ شایه‌ت دایانی ناوه‌و به‌ شایه‌تییه‌که‌شیان رازی‌ه‌و وه‌سفی ده‌کات).

وه ده‌فه‌رمویتی: (وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) (البقرة/163) واته: په‌رستراو و خوای ئیوه یه‌ک خویابه‌که هیچ په‌رستراویک به‌حق نیه شایه‌نی په‌رستن بئی جگه له زاتی پیروژی الله نه‌بئی ئه‌و خویابه‌ی که خویابه‌کی زور به‌رهم و سۆزو میهره‌بانه).

خوای گه‌وره هه‌موو دروستکراوه‌کانی دروست کردوو، به مروّف و جنۆکه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ته‌نها ئه‌و به‌رستن، هه‌رچه‌نده بئی نیاژه له‌وان و پیویستی به‌وان نییه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (56) مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُونَ (57) إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ) (الذاریات/56-58) واته: وه من جن و مروّفم دروست نه‌کردوو ته‌نها بۆ ئه‌وه نه‌بئی به‌تاک و ته‌نها به‌رستن وه ملکه‌چی فه‌رمانی من بن (56) من داوای رزق و پروژیم له‌وان نه‌کردوو وه داوایش ناکه‌م که خواردنم بئی به‌خشن له‌بهر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌وله‌مه‌ندو بئی پیویسته‌و هه‌ر ئه‌و پروژیده‌ره (57).

وه هه‌موو پیغه‌مبه‌رانی بۆ جئ به‌جئ کردنی ئه‌م ئیمان‌ه‌ره‌وانه کردوو، وه بانگه‌وازیان بکات بۆ به‌تاکدانانی خوا له‌ په‌رستندا، وه دوور که‌وته‌وه له‌ شیرک، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی: (وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ) (النحل/36) واته: وه به‌دلنیایی ئیمه بۆ هه‌موو کۆمه‌له‌ خه‌لک و نه‌ته‌وه‌یه‌ک له‌ شوئینیک ژیاپیت پیغه‌مبه‌رێکمان بۆ ناردوو، ئیسی هه‌موو پیغه‌مبه‌ران ئه‌وه بووه به‌ خه‌لکه‌که‌یان و تووه: ئه‌ی خه‌لکینه به‌تاک و ته‌نها خوای گه‌وره به‌رستن و شه‌ریک بۆ خوا دامه‌ئین وه خوټان دووربخه‌نه‌وه له‌ تاغوته‌کان وه‌کو شه‌یتان و فالچیه‌کان و ساحیره‌کان و بت و هه‌موو که‌سیک که به‌رسترتی و رازی بیت به‌و په‌رستنه، یان بانگه‌وازی خه‌لکی بکات بۆ په‌رستنی خوئی، یان باوه‌ری به‌ حوکمی خوای گه‌وره نه‌بیت و به‌ کۆنه‌په‌رستی بزائیت، یان حوکمیکی تر به‌باشتر بزائیت له‌ حوکمی خوا، یان یه‌کسانی بکات به‌ حوکمی خوا)

سه‌رتا و ده‌سته‌پێکی بانگه‌واژه‌که‌یان له‌ گه‌ل قه‌ومه‌که‌یاندا بریتی بوو له‌وه‌ی به‌وانیان ده‌گوت: (يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ...) (الأعراف/59، 65، 73، 85) واته: ئه‌ی قه‌ومی خوّم ئیوه به‌تاک و ته‌نها عیباده‌تی خوای گه‌وره بکه‌ن و بپه‌رستن چونکه جگه له‌ خوای گه‌وره هیچ په‌رستراویکی ترتان نیه که حه‌ق بئی وه شایه‌نی په‌رستن بن).

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی: (وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ) (الأنبياء/25) واته: وه له‌ پیش تویشدا ئه‌ی محمد (ﷺ) هیچ پیغه‌مبه‌رێکمان نه‌ناردوو ئیلا وه‌حیمان بۆی ناردوو که هیچ په‌رستراویک به‌ حه‌ق نیه شایه‌نی په‌رستن بئی جگه له‌ زاتی پیروژی (الله) که تاک و ته‌نهاو بئی شه‌ریکه بۆیه به‌تاک و ته‌نها عیباده‌تی من بکه‌ن).

وه بۆ جئ به‌ جئکردنی ئه‌م ئیمان‌ه‌وا پیویست ده‌کات که‌وا هه‌موو جوژه‌کانی په‌رستن بۆ خوای تاک و ته‌نها ئه‌نجام بدریت، جا هه‌رکه‌سیک یه‌کیک له‌و په‌رستنه‌وه بۆ جگه له‌ خوا ئه‌نجام بدات ئه‌وا که‌سیکی موشریکی کافره، ئه‌وانش چه‌ند جوژیکن:

1- په‌رستشه‌کان که به دل ته‌نجام ده‌درین :

وه‌کو خو‌شویستن ، خ‌وای گه‌وره ده‌فهرمویت : (وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ) (البقره/165) واته : له‌ناو خه‌لکیدا که‌سانیک هه‌ن جگه له خ‌وای گه‌وره ته‌که‌نه شه‌ریک و هاوشپوه بو خ‌وای گه‌وره نهو شه‌ریکانه‌یان خو‌ش نه‌وئ وه‌کو خو‌شه‌ویستی خوا، چه‌ندیک خ‌وای گه‌وره‌یان خو‌ش نه‌وئ ته‌وانیشیان به‌ئه‌ندازه‌ی خ‌وای گه‌وره خو‌ش نه‌وئ، یاخود بنه‌کانیان خو‌ش نه‌وئ به‌ئه‌ندازه‌ی ته‌وه‌ی که ئیمانداران خ‌وایان خو‌ش نه‌وئ به‌لام باوه‌پداران خ‌وای گه‌وره‌یان له‌وان خو‌شتر نه‌وئ، یان ئیمانداران خ‌وای گه‌وره‌یان زیاتر خو‌ش نه‌وئ له خو‌شه‌ویستی ته‌وان بو بنه‌کانیان نه‌و دوو ته‌فسیره‌ی هه‌یه).

وه ترسان ، خ‌وای گه‌وره ده‌فهرمویت : (فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُواِنِ انْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) (آل عمران/175) واته : به‌لام ته‌ی باوه‌پداران ئیوه له‌وان مه‌ترسن و ترسی کافرانتان نه‌بی، ئیوه ته‌نها له من بترسن ته‌گه‌ر ئیماندارن).

ئومید و ره‌جا و تکا ، خ‌وای گه‌وره ده‌فهرمویت : (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا) (الک‌هف/110) واته : ته‌ی محمد (ﷺ) بییان بلئ: من ته‌نها وه‌ک ئیوه مروفتیکم فریشته نیم یان خوا نیم جیاوازیه‌که‌م ته‌وه‌یه که له‌لایه‌ن خ‌وای گه‌وره‌وه وه‌حیم بو دیت و کراوم به پیغهمبه‌ر وه په‌یامی منیش ته‌وه‌یه که په‌رستراو و خ‌وای ئیوه ته‌نها یه‌ک خ‌وایه‌که‌و شه‌ریکی نیه‌و تاک و ته‌نها یه‌جا هه‌ر که‌سیک به ئومیدی گه‌یشتنه به خ‌وای گه‌وره له‌ روژئی قیامه‌ت به‌سه‌ری به‌رزو به‌رووی سپی که باوه‌پدارانن یا له‌دوینادا کرده‌وه‌ی چاک بکه‌ن، (واته: له‌سه‌ر سونه‌تی پیغهمبه‌ر (ﷺ) بیت و بیدعه نه‌بیت) وه له‌کاتی عیباده‌ت کردن بو په‌روه‌ردگاری ه‌یچ که‌سیک نه‌کاته شه‌ریک بو خ‌وای گه‌وره، (واته: بو‌رپای نه‌بیت و به‌ئخلاص و دل‌سوزیه‌وه کرده‌وه‌کانی بو خ‌وای گه‌وره ته‌نجام بدات) نه‌م ئایه‌ته هه‌ردوو مه‌رجه‌که‌ی وه‌رگرتنی کرده‌وه‌ی کو‌کردو‌ته‌وه، والله اعلم).

وه نه‌م سی‌کاره (خو‌شه‌ویستی و ترسان و ئومید) دایکی هه‌موو په‌رستشه‌کانه که به دل ته‌نجام ده‌درین ، خ‌وای گه‌وره ده‌فهرمویت : (أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ) (الإسراء/57) واته : هه‌ندیک له‌عه‌رهب هه‌ندیک جنیان ده‌په‌رست، جنیبه‌کان موسلمان بوون و مروقه‌کانیش نه‌یاندازه‌زان ته‌وان موسلمان بوونه‌و به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر په‌رستنیان خ‌وای گه‌وره نه‌م ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: نه‌و که‌سانه‌ی که ئیوه جگه له خ‌وای گه‌وره دوعایان لئ ته‌که‌ن و لئیان نه‌پارینه‌وه‌وه عیباده‌ت‌یان بو ته‌که‌ن و نه‌یانه‌پرستن وه‌کو مه‌لائیکه‌ت و عیسی و عوزیرو پیاوچاکان ته‌وانه خ‌وایان هه‌ر هوکارپک باش بیت و هه‌ر کرده‌وه‌یه‌ک چاک بیت و به خ‌وای گه‌وره‌یان بگه‌یه‌تیت و له خ‌وای گه‌وره‌یان نزیک بکاته‌وه نه‌و هوکارانه ته‌گرنه به‌ر بو خو‌ن‌زیک کردنه‌وه له خ‌وای گه‌وره به ئومیدی په‌حمه‌تی خ‌وای گه‌وره‌ن وه له‌سزای خ‌وای گه‌وره ته‌ترسین، ئیتر بو ئیوه ته‌وان ته‌په‌رستن و به‌تاک و ته‌نها خوا ناپه‌رستن (ئومید بوون به‌خوا هانت ده‌دات له‌سه‌ر چاکه، وه ترسان له‌خوا ده‌تگه‌رینتیه‌وه له‌خرابه، بویه عیباده‌ت به‌بی نه‌م دوانه ته‌واو نیه).

وه ناییت هه‌ندیکی بکات و واز له هه‌ندیکی بهیئیت ، جا هه‌رکه‌سیک خوی گه‌وره به‌رستیت ته‌نها له ترساندا نه‌وا (حه‌روریه) وه هه‌رکه‌سیک خوی گه‌وره به‌رستیت ته‌نها له به‌ر ره‌جا و تکا نه‌وا که‌سیکی (مورجیته) ، وه هه‌رکه‌سیکی خوی گه‌وره به‌رستیت ته‌نها له به‌ر خۆشه‌ویستی نه‌وا که‌سیکی (زه‌ندیقه) ، وه هه‌رکه‌سیک خوی گه‌وره به‌رستیت له به‌ر ترس و تکا و خۆشه‌ویستی نه‌وا که‌سیکی (یه‌کتا به‌رستی حه‌نیفیه) .

وه چاکسازی دَلْ ئەصَلْ و بنه‌مای چاکسازی جه‌سته‌یه ، هه‌روه‌کو له فه‌رموده‌یه‌کدا هاتوووه : ((أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ))⁽¹⁰⁾ واته : وه ئاگادارب‌ن له جه‌سته‌دا پارچه‌ گۆشتیک هه‌یه ته‌گه‌ر چاک بی‌ت نه‌وا جه‌سته هه‌مووی چاک ده‌بی‌ت، وه ته‌گه‌ر خراب بی‌ت نه‌وا جه‌سته هه‌مووی خراب ده‌بی‌ت ، بزانه‌ن که نه‌وه‌ش بریتیه له دَلْ)) .

2- په‌رستشه‌ گه‌فتارییه‌کان :

وه‌کو نزا و دوعا کردن ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت: (وَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا) (الجن/18) واته : وه مزگه‌وته‌کان تاییه‌تن به‌ خوی گه‌وره و مالی خوی گه‌وره‌ن ئیوه له‌گه‌ل (الله) دا دوعا له هه‌یج که‌سیکی تر مه‌که‌ن وه له که‌سی تر مه‌پارینه‌وه ته‌نها له خوی گه‌وره به‌پارینه‌وه له به‌ر نه‌وه‌ی دوعا عیباده‌ته) .

وه ئیستیعازه - په‌ناگرتن- (واته : داواکردنی دالده‌دان ، ئه‌ویش بریتیه له پاراستن له هه‌ر نه‌خو‌ازراویک) ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت : (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) (الفلق/1) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) بَلَى: خویابه‌ن من په‌نا ته‌گرم به‌ په‌روه‌ردگاری به‌یانیان، (فه‌له‌ق) واته: (الصُّبْحِ) به‌ره‌به‌یان، یاخود به‌مانای خه‌لکی دیت، په‌نا ته‌گرم به‌ په‌روه‌ردگاری هه‌موو خه‌لکی) .

وه ده‌فه‌رموی‌ت : (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) (الناس/1) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) بَلَى: په‌نا ته‌گرم به‌ په‌روه‌ردگارو دروستکاری هه‌موو خه‌لکی و به‌پۆبه‌ری کاروبارو ژیانیان و ئه‌م بوونه‌وه‌ره) .

وه داوای فریاکه‌وتن ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت: (إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ) (الأنفال/9) واته : کاتیک که ئیوه داوای فریاکه‌وتن له په‌روه‌ردگارتان ته‌که‌ن که په‌روه‌ردگار بی‌ته هانانانه‌وه‌و فریاتان بکه‌وی نه‌وا په‌روه‌ردگار وه‌لامی دانه‌وه) .

وه هه‌موو جو‌ره‌کانی زیکر ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا) (الأنفال/41) واته : ئه‌ی باوه‌رداران ئیوه زیکری خوی گه‌وره بکه‌ن زیکریکی یه‌کجار زۆرو هه‌میشه‌با زمانتان ته‌رو پاراو بی‌ت به‌ زیکری خوی گه‌وره) .

وه خویندنه‌وه‌ی قورتان ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت: (اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ) (العنكبوت/45) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) نه‌و قورتانه‌ی که به‌ وه‌حی بو‌ت هاتوووه بو‌ خه‌لکی بخویندنه‌وه) .

(10) متفق عليه , رواه البخاري برقم (52) ومسلم برقم (1599) من حديث النعمان بن بشير.

وه هموو قسه‌یه کی باش ، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت : (إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ) (الفاطر/10) واته : وتهی باش بو لای خوی گه‌وره به‌رز نه‌بیتته‌وه له زیگری خوی گه‌وره و قورنان خویندن و پارانه‌وه).
وه جگه له‌وانه .

3- په‌رسته‌شه جه‌سته‌یه‌کان :

وه‌کو نویتز و نازهل سه‌رپرین ، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت : (قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (الأنعام/162) واته : نه‌ی محمد (ﷺ) پییان بلن : نویتز کردن و ه‌یوان سه‌رپرین و زیان و مردنم بو الله یه که په‌روه‌ردگاری هموو جیهانه، چون نویتز کردن بو غه‌یری خوا شه‌ریک دانانه، ه‌یوان سه‌رپرینیش بو غه‌یری خواو ناوی غه‌یری خوی له‌سه‌ر بینی ته‌ویش ه‌هر شه‌ریک دانانه بو‌یه خوی گه‌وره به‌یه‌که‌وه ه‌یناویه‌تیه‌وه، وه ته‌نهما بو خوا نه‌ژیم وه له پیناو خوی گه‌وره‌شدا نه‌رم).

وه ده‌فهرمویت : (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ) (الکوثر/2) واته : نه‌ی محمد (ﷺ) که نه‌و خیره زوره‌مان پییه‌خشیویت و نه‌و چاکه زوره‌مان له‌گه‌لدا کردوویت له دونیاو قیامه‌تدا، توش نویتزه‌کانت به‌تاک و ته‌نهما بو خوی گه‌وره بکه وه ه‌یوان سه‌رپرینیش به‌تاک و ته‌نهما بو خوی گه‌وره بی و به‌تاک و ته‌نهما ناوی خوی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر بینه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی موشریکان ه‌یوانیان بو غه‌یری خوی گه‌وره سه‌رته‌بری، یاخود (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ) نویتزی جه‌ژن به‌تاک و ته‌نهما بو خوی گه‌وره بکه وه قوربانیش ه‌هر بو خوی گه‌وره بکه، وه‌کو چون پییغه‌مبه‌ر (ﷺ) نویتزی جه‌ژنی نه‌کرد پاشان ه‌هر له نویتزه‌که‌یدا قوربانی بو خوی گه‌وره نه‌کرد).

وه ته‌وواف کردن به‌ده‌وری که‌عبه‌دا، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت : (وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ) (الحج/29) واته : وه با ته‌وواف بکه‌ن به‌ده‌وری نه‌و ماله‌ نازادکراوه که خوی گه‌وره نازادی کردوو له‌وه‌ی که ه‌یج زالمیک ده‌ستی به‌سه‌ردا بگریت، یاخود له‌و ماله‌ پیروزو به‌ریتزه).

ه‌ه‌روه‌ها لادانی ه‌هر نازاریک له‌سه‌ر ریگای خه‌لکی، پییغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌رباره‌ی خه‌صله‌ته‌کانی نیمان ده‌فهرمویت : (وَأَدْنَاهَا إِمَامَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ)⁽¹¹⁾ واته : نزم‌تینه‌که‌ی : لادانی نازاریکه له‌سه‌ره ریگا) وه جگه له‌وانه .

4- په‌رسته‌شه مالییه‌کان

(نه‌و په‌رسته‌شانه‌ی به‌سه‌روه‌ت و سامان ده‌کرین).

وه‌کو نه‌و خه‌رجیه‌انه‌ی وه‌کو په‌رستش نه‌نجام ده‌درین ، زه‌کات و سه‌ده‌قه و وه‌صایا و وه‌قفکردن و به‌خشین ، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت : (إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) (التوبة/60) واته : خوی گه‌وره لیته مه‌ساریفی زه‌کات باس نه‌کات زه‌کات بو کییه؟ بو نه‌م ه‌ه‌شت کومه‌له‌یه که

(11) أخرجه مسلم برقم (35) من حديث أبي هريرة

خوای گه‌وره دیاری کردوو هه‌که‌میان بۆ فه‌قیهه که‌سیک که هیچ شتیکی نیه و داوا له خه‌لکی ناکات، وه بۆ (مسکین)ه نه‌وه‌یه که هه‌یه‌تی به‌لام به‌شی ناکات و ده‌گه‌ریت و داوا له خه‌لکی ده‌کات وه بۆ نه‌وانه‌یه که زه‌کاته‌که کۆ نه‌که‌نه‌وه، کاتی خۆی فه‌رمانبه‌ری ده‌ولت هه‌بووه زه‌کاتی کۆ کردۆته‌وه له‌و زه‌کاته به‌شی خۆبیشیان نه‌دری وه بۆ نه‌و کافرا‌نه‌ی که موس‌لمان بوونه بۆ نه‌وه‌ی که له‌سه‌ر ئیسلام دامه‌زراو بن، یاخود بۆ نه‌وه‌ی هاوشیوه‌کانیان موس‌لمان بن، یاخود بۆ نه‌وه‌ی زه‌ره‌رو زیان له‌ ده‌وری موس‌لمانان دوور بخه‌ریته‌وه، یاخود نه‌یانده‌یت بۆ نه‌وه‌ی که موس‌لمان بن، وه‌کو پی‌خه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ غه‌نیمه‌ی حونه‌ین نه‌وه‌نده‌یدا به‌ (سه‌فوانی کوری ئومه‌یه) تا پی‌خه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بوو به‌ خۆشه‌ویستترین که‌س له‌لای که‌ پێشتر له‌ هه‌موو که‌س زیاتر رقی لیبوو وه بۆ نه‌و کۆیله بۆ نه‌وه‌ی که‌ خۆیانی پێ بکهنه‌وه و خۆیانی پێ نازاد بکهن وه بۆ که‌سیک که‌ قه‌رززار بیت له‌ کاروباریکی شه‌رعیدا، یاخود به‌لاو موسیبه‌تیکی به‌سه‌ردا هاتیبت و که‌وتیبت ژی‌ر قه‌رزوه‌ وه بۆ جیهاد کردن له‌ پیناو خوای گه‌وره‌دا، وه‌ حج کردنیش ده‌گریته‌وه وه بۆ ریبواران که‌ له‌ مال و شاری خۆیان دوورکه‌وتونه‌ته‌وه و پارهیان لیپراوه به‌م شیوازه‌ خوای گه‌وره‌ فه‌رزی کردوووه دابه‌شی کردوووه وه‌ خوای گه‌وره‌ زۆر زانا کاربه‌جییه).

وه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت : (وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ سِيءَ خَلْفَهُمْ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (التوبه/99) واته : وه‌ له‌ناو ده‌شتنشینه‌کان جوړیکی تریان هه‌یه که ئیمانیان به‌ خواو به‌ پوژی دوایی هه‌یه وه‌ نه‌وه‌ی که ئه‌یه‌خشی به‌و مه‌به‌سته ئه‌یه‌خشی خۆی له‌ خوای گه‌وره‌ پێ نزیک بکاته‌وه، وه بۆ نه‌وه‌ی که پی‌خه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دوعایان بۆ بکات به‌لێ وایه به‌ به‌خشینه‌کانیان و به‌ دوعای پی‌خه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ خوای گه‌وره‌ نزیک نه‌بنه‌وه وه‌ خوای گه‌وره‌ نه‌یانخاته‌ ناو ره‌حم و سوژو به‌زه‌یی خۆبه‌وه به‌راستی خوای گه‌وره‌ زۆر لیخۆشبوو به‌به‌زه‌یه).

وه‌ نان دان به‌ خه‌لکی و هه‌ژاران ، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت : (وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَي حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا) (8) إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا (الإنسان/8-9) واته : وه‌ خواردن به‌ خه‌لکی نه‌به‌خشن له‌به‌ر خۆشه‌ویستی خوا، یاخود (عَلَي حُبِّهِ) له‌به‌ر خۆشه‌ویستی خواردنه‌که ئه‌مه‌یان مانا‌که‌ی نزیکتره‌ هه‌ر چه‌نده‌ خواردنه‌که‌یان له‌لا خۆشه‌ویسته‌ وه‌ له‌لایان گرنگه‌ وه‌ خۆیان پێویستیان پێیه به‌لام ئه‌یه‌خشن و نه‌یده‌ن به‌ فه‌قیرو هه‌ژارو نه‌دار وه‌ به‌ بێ باوک وه‌ به‌ دیل (8) تێمه‌ ته‌نها له‌به‌ر پووی پیروژی خواو له‌به‌ر په‌زنامه‌ندی خوای گه‌وره‌ خواردنتان پێ نه‌ده‌ین، به‌ ده‌م وایان نه‌ووتوووه به‌لام خوای گه‌وره‌ ناگای له‌ دلپانه‌و قسه‌ی دلپانه‌و خوای گه‌وره‌ ده‌ری کردوووه ، تێمه‌ پاداشتمان له‌ تێوه‌ ناویت و چاوه‌پێی نه‌وه‌ نین که له‌لای خه‌لکی سوپاسمان بکهن یان باسمان بکهن به‌لکو ته‌نها له‌به‌ر خوای گه‌وره‌ بووه (9) .

وه‌ ئیمان هێنان به‌ خوداوه‌ندیتی خوای گه‌وره‌ له‌ له‌وازیمی ئیمان هێنانه‌ به‌ په‌روه‌رگاریتی خوای گه‌وره‌ له‌ خۆی ده‌گریت ، جا هه‌ر که‌سیک دانی به‌وه‌دا نا که‌ خوای گه‌وره‌ دروستکار و مولکداره‌ و

به‌رپوه‌بره، نه‌وا پېويست ده‌کات له‌سه‌ر دان به‌خوداوه‌نديتی خواي گه‌وره‌دا بنيت، وه‌ته‌نها نه‌و به‌تاک دانات له‌په‌رستندا، خواي گه‌وره‌ثيقامه‌حوجج‌ه‌ي کرده‌سه‌ر موشريکه‌کان به‌م دانپيانانه‌دا، له‌چهندين جيگا له‌قورنانه‌پيروزه‌که‌يدا، بو‌مه‌ونه:

خوای گه‌وره‌ده‌فه‌رمويت (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (21) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (البقرة/21-22) واته: نه‌ي خه‌لكينه‌ثيوه‌عباده‌تی نه‌و په‌روه‌ردگار‌ه‌تان بکه‌ن که‌ثيوه‌ي دروست کردووه‌وه‌نه‌وانه‌ي پيش‌ثيوه‌يشی دروست کردووه‌به‌لکو ته‌قواي خواي گه‌وره‌بکه‌ن و لبي‌بترسين(21) نه‌و خوايه‌ي که‌نه‌و زويه‌ي بو‌ثيوه‌کردووه‌به‌راخه‌رو له‌سه‌ري جيگير بوونه، وه‌نه‌و ناسمانه‌شي وه‌کو سه‌قفیکی پاريزراو به‌سه‌ر زويه‌وه‌داناوه‌له‌و ناسمانه‌يشه‌وه‌بارانتان بو‌ته‌باريتي به‌هوي نه‌و بارانه‌يشه‌وه‌له‌زه‌وي جوړه‌ها به‌روبووم و به‌ره‌متان بو‌ته‌رويي و بو‌ده‌رته‌کات، ده‌ي ثيوه‌هيچ‌هاوه‌ليک بو‌خواي گه‌وره‌بريار مه‌ده‌ن له‌کاتيکدا که‌ثيوه‌نه‌زانن نه‌و که‌سانه‌ي کردووتانن به‌شهریک بو‌خواي گه‌وره‌نه‌وان ثيوه‌يان دروست نه‌کردووه‌و زه‌ويان بو‌پانه‌خستوون و ناسمانيان بو‌پانه‌گرتوون و بارانيان بو‌نه‌باراندوون و پروه‌ک و به‌روبووميان له‌زه‌وييه‌وه‌بو‌ده‌رنه‌کردوون و نه‌زانن که‌خواي گه‌وره‌شهریکی نه‌ي(22).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمويت: (قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (31) فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ) (يونس/31-32) واته: نه‌ي محمد (ﷺ) پييان بلئ: کييه‌پرزي ثيوه‌نه‌دات له‌ناسمانه‌کان به‌باران بارين وه‌له‌زه‌وي به‌پروه‌ک و دانه‌وي‌له‌و به‌روبووم کييه‌که‌هسته‌وه‌ره‌کانی بيستن و بينيني به‌ده‌سته‌و پي‌به‌خشيون وه‌کييه‌له‌مردوو زيندوو درده‌کات وه‌له‌زيندوو مردوو درده‌کات وه‌که‌له‌دلپه‌ئاويک له‌مه‌نی مروفتيک درده‌کات، له‌هیلکه‌يه‌ک بالنده‌يه‌ک درده‌کات، له‌مروفتيکی کافر موسلمانتيک درده‌کات، وه‌به‌پنجه‌وانه‌وه، وه‌کن هه‌يه‌که‌کاروباری نه‌م بوونه‌وه‌ره‌به‌رپوه‌به‌ريت؟، کافران نه‌ئين: ته‌نها الله‌يه، نه‌ي محمد (ﷺ) پييان بلئ: نه‌ي بو‌ته‌قواي خواي گه‌وره‌ناکه‌ن مادام نه‌زانن هه‌موو نه‌م شتانه‌به‌ده‌ست خوايه‌بو‌به‌تاک و ته‌نها نه‌م خوايه‌ناپه‌رستن بو‌شهریکی بو‌دانه‌نين (31) نه‌و الله‌يه‌په‌روه‌ردگاری حه‌قی ثيوه‌يه‌نه‌ک نه‌وانه‌ي که‌ثيوه‌کردووتانن به‌شهریک بو‌خوا له‌پاش حه‌قيش هيچ‌شيتيکی تر نه‌ي ته‌نها گومراي نه‌بن بوچی له‌م حه‌قه‌ناشکرايه‌لائه‌ده‌ن و نه‌که‌ونه‌ناو گومرايه‌وه‌(32).

خوای گه‌وره‌ده‌فه‌رمويت: (قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا يَشْرِكُونَ (59) أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ بَلٌ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ (60) أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَافَهَا أَتْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيًا وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ بَلٌ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (61) أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَدْكُرُونَ (62) أَمَّنْ

يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَلَيْسَ اللَّهُ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (63) أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ قُلُّ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) (النمل/59-64) واته: ئەه‌ی محمد (ﷺ) هه‌مدو سه‌ناو ستابشی خ‌وای گه‌وره بکه وه سه‌ل‌وای خ‌وای گه‌وره له‌سه‌ر ئەو به‌ندانه ب‌یت که خ‌وای گه‌وره هه‌ل‌ب‌یزاردوون و کردوونی به پ‌یغه‌مبه‌ر، یاخ‌ود هاوه‌ل‌انن که خ‌وای گه‌وره هه‌ل‌ب‌یزاردوون ب‌و هاوه‌ل‌ایه‌تی کردن و پشتیوانی و سه‌رخستنی پ‌یغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، ئەه‌ی محمد (ﷺ) پ‌یینان ب‌ل‌ئ: ئایا الله باشته‌ر یاخ‌ود ئەمانه‌ی که ئیوه کردووتانه به شه‌ریک ب‌و خ‌وای گه‌وره؟، یان ئایا پاداشتی خوا باشته‌ر یاخ‌ود ئەمانه‌ی که ئیوه کردووتانه به شه‌ریک ب‌و خ‌وای گه‌وره؟ (59) ئایا ب‌و خ‌وایه‌ک ناپه‌رستن به تاک و ته‌نها که ئاسمانه‌کان و زه‌وی دروست کردووه ئەوه‌نده به‌توانایه وه له ئاسمانیشه‌وه بارانی ب‌و دابه‌زاندوون وه به‌ه‌و‌ی ئەو بارانه‌وه چ‌وره‌ها باخ و باخاتی ز‌ور جوانمان ب‌و پرواندوون که هه‌ر که‌سیک سه‌یری بکات سه‌رسام ئەب‌ی له جوانیدا که ئەگه‌ر خ‌وای گه‌وره نه‌پرواندایه ئیوه ب‌وتان نه‌بوو نه‌تان ئەتوانی به‌ب‌ی وستی خ‌وای گه‌وره ب‌پروینن چونکه ئیوه ب‌ی ده‌سه‌ل‌انن، ئایا له‌گه‌ل ئەم الله یه که ئەم هه‌موو شتانه ئەکات خ‌وایه‌کی تر هه‌یه شایه‌نی په‌رستن ب‌ی که ئیوه ب‌په‌رستن و ب‌یکه‌نه شه‌ریک ب‌و خوا؟، ب‌یگومان نه‌خ‌یر به‌ل‌کو ئەمانه که‌سائ‌یکن له حه‌ق ل‌انه‌ده‌ن ب‌و بات‌ل، یاخ‌ود ئەو خوا پ‌وچه‌ل‌انه یه‌کسان ئەکه‌ن به خ‌وای گه‌وره (60) ک‌یبه که ئەم زه‌ویه‌ی پ‌اخستوه‌وه و ج‌یگه‌ر کردووه و ناجول‌یت و ناهه‌ژ‌یت؟ وه له ناویشیدا ئەو هه‌موو پروبارو ئاوه‌ی داناه‌و؟ وه شاخ‌یشی وه‌کو م‌یخ به زه‌ویدا داکوتیوه ب‌و ئەوه‌ی نه‌ج‌وول‌ی و نه‌هه‌ژ‌ی؟ وه له ن‌یوان دوو ده‌ریاکه یه‌کیان ش‌وره‌و یه‌کیان شیرینه خ‌وای گه‌وره په‌رده‌ی داناه‌و که به چ‌او نای‌ن‌ی، یان زه‌وی داناه‌وه ناپه‌ل‌ئ ئەو دوو ئاوه ت‌یکه‌ل ب‌یت؟ ئایا له‌گه‌ل ئەم الله یه که ئەم تواناو ده‌سه‌ل‌انه‌ی هه‌یه خ‌وایه‌کی تر هه‌یه که شایه‌نی په‌رستن ب‌یت وه بتوان‌ی ئەم شتانه بکات تا ئیوه ب‌یکه‌ن به شه‌ریک ب‌و خوا؟ ب‌یگومان نه‌خ‌یر به‌لام ز‌وربه‌ی ز‌وریان یه‌که‌خ‌وایه‌رستی خ‌وای گه‌وره تواناو ده‌سه‌ل‌انی خ‌وای گه‌وره نازانن (61) ک‌ی هه‌یه وه‌لام‌ی ل‌یقه‌وماو بداته‌وه کات‌یک که ده‌پار‌ته‌وه‌وه هانا ب‌و خ‌وای گه‌وره ئەبات جگه له خ‌وای گه‌وره؟ وه ک‌ی هه‌یه خ‌راپه‌تان له‌سه‌ر هه‌ل‌گر‌ی و ل‌ایدات؟ وه ک‌ی هه‌یه ئیوه بکات به ج‌ینشین له‌سه‌ر زه‌ویدا هه‌ر ئەوه‌نده ج‌یل‌یکی له‌ناو‌برد ج‌یل‌یکی تر ج‌یان ب‌گر‌یته‌وه؟ واته: که‌س نیه ئایا له‌گه‌ل الله دا په‌رستراو و خ‌وایه‌کی تر هه‌یه که شایانی په‌رستن ب‌یت و ئیوه ب‌په‌رستن و ب‌یکه‌ن به شه‌ریک ب‌و خ‌وای گه‌وره؟ به‌لام ز‌ور به که‌می ب‌یر ئەکه‌نه‌وه‌وه ئەگه‌ر‌ینه‌وه ب‌و حه‌ق (62) ک‌ی هه‌یه ر‌ینمایتان بکات له شه‌وانی تاریکدا له تاریکی و شکانی و ده‌ریادا؟ وه ک‌ی هه‌یه ئەو بایانه ئەن‌یر‌ی وه‌کو موژده‌دان‌یک که په‌حه‌متی خ‌وای گه‌وره‌ی ت‌یابه هه‌وره‌کان که بارانی ت‌یابه باران ئەبار‌ین‌ی؟ ئایا له‌گه‌ل الله دا خ‌وایه‌کی تر هه‌یه که شایه‌نی په‌رستن ب‌ی تا ئیوه ب‌په‌رستن؟ خ‌وای گه‌وره ز‌ور به‌رزو ب‌ل‌ندترو پاکتره له‌وه‌ی که ئیوه ئەو که‌سانه ئەکه‌نه شه‌ریک ب‌و خوا شه‌ریک ب‌و خ‌وای گه‌وره ب‌ریار ئەده‌ن (63) ک‌ی هه‌یه سه‌ره‌تا دروستکراوه‌کان دروست بکات وه پ‌اشان بیانگه‌ر‌ین‌یته‌وه د‌وای ئەوه‌ی که ئەیا‌مه‌ر‌ین‌یت سه‌رله‌نو‌ی زیندوویان بکاته‌وه؟ وه ک‌ی هه‌یه ر‌زق و ر‌وژی ئیوه ب‌دات له ئاسمانه‌کانه‌وه به باران بارین وه له زه‌ویه‌وه به پرواندنی پروه‌ک و دانه‌و‌یله؟ ئایا له‌گه‌ل الله یا خ‌وایه‌کی تر هه‌یه ئەم شتانه بکات تا ئیوه ب‌یکه‌نه شه‌ریک ب‌و

خوای گه‌وره که شایه‌نی په‌رستن بیت؟ نه‌ی محمد (ﷺ) بَلَى: ده‌ی تیره به‌لگه‌ی خو‌تان بیتن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که خوای گه‌وره شه‌ریکی هه‌یه نه‌گه‌ر تیره راستگۆن (64).

جا خوای گه‌وره ئی‌قامه‌ حو‌ججه‌ی کرده سه‌ریان به‌و باوه‌په‌ی لایانه به‌ ته‌و‌حیدی په‌روه‌ردگاریتی بو باوه‌ر هیتان به‌ ته‌و‌حیدی خو‌داوه‌ندیتی .

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره خو‌داوه‌ندیتی خوای موشریکه‌کانی پوو‌چهل کرده‌وه به‌وه‌ی هه‌چ صیفاتیک له‌ صیفاته‌کانی په‌روه‌ردگاریتی تیدا نییه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (أَبَشْرُكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (191) وَلَا يَسْتَطِيعُونَ هُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ (192) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَبْتَغُواكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ (193) إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَفْئَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (194) أَلَمْ يَأْخُذُوا بِالْحَمِيمِ إِذْ بَدَّ لَهُمْ مَاءٌ يَنْبُطُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أُيُدٌ يُبْطِطُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنظِرُون (195) إِنَّ وَلِيِّ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ (196) وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ (197) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ) (الأعراف/191-198) واته : ئایا شه‌ریک بو خوای گه‌وره بریار نه‌ده‌ن و نه‌و بتانه نه‌که‌نه شه‌ریک بو خوای گه‌وره که توانای دروست کردنی هه‌چ شتیکیان نیه به‌لکو خو‌یان دروستکراون (191) وه ناتوانن سه‌رتان بخه‌ن و ته‌نانه‌ت بی ده‌سه‌لاتن ناتوانن خو‌یشیان سه‌رخه‌ن که ده‌شکرتین یان سوکایه‌تیان پی ده‌کرت (192) وه نه‌گه‌ر بانگیشیان بکه‌ن بو هیدایه‌ت وه‌لامتان ناده‌نه‌وه چونکه نابیستنه‌وه که‌سه‌نه نه‌گه‌ر بانگیان بکه‌ن یان بی ده‌نگ بن سوودی نیه‌وه هه‌چ نابیستن (193) نه‌وه خوایانه‌ی که تیره جگه له‌ خوای گه‌وره عیباده‌تیان بو نه‌که‌ن وه لیتان نه‌پارینه‌وه نه‌وانیش به‌نده‌ن وه‌کو تیره ده‌ی لیتان بپارینه‌وه به‌ نه‌وانیش وه‌لامتان بده‌نه‌وه نه‌گه‌ر تیره راستگۆن (194) نه‌وه بتانه‌ی که تیره به‌ده‌ستی خو‌تان دروستتان کردوون ئایا پیتان هه‌یه تا پیتی برۆن؟ یاخود ده‌ستیان هه‌یه تا به‌قهوت و به‌هیز شتی پی وه‌برگرن؟ یاخود چاویان هه‌یه تا شتی پی ببینن؟ یاخود گو‌تیان هه‌یه تا شتی پی ببیستن؟، نه‌مه هه‌مووی (ئیستیفهامی ئینکاری)یه، واته: هه‌چ شتیک له‌مانه‌یان نیه چون نه‌مانه نه‌کرین به‌خوا! نه‌ی محمد (ﷺ) بَلَى: ده‌ی تیره بانگی نه‌وه که‌سه‌نه بکه‌ن که کردووتانن به‌ شه‌ریک بو خوای گه‌وره پاشان نه‌خسه‌و پیلان دابین وه هه‌چ مو‌له‌ت به‌ من مه‌ده‌ن، تیره نالین: نه‌م خوایانه‌ی تیره شتیان به‌ده‌سته با خوایه‌کانتان بتوانی زبانی‌کمان پی بگه‌یه‌نی (195) ته‌نها وه‌لی و سه‌رخه‌رو پشتیوانی من الله یه نه‌وه الله یه‌ی که له‌ ئاسمانه‌وه کتابی ئاسمانی دابه‌زاندووه هه‌ر خو‌بشی سه‌ره‌رشتی پیاو‌چاکان نه‌کات و نه‌پارپیزی و سه‌ریان نه‌خات (196) به‌لام نه‌وانه‌ی تیره که جگه له‌ خوای گه‌وره نه‌یانپه‌رستن نه‌وان ناتوانن تیره سه‌ر بخه‌ن ته‌نانه‌ت توانای سه‌رخستنی خو‌یشیان نیه چون تیره سه‌ر بخه‌ن (197) وه نه‌گه‌ر بانگیشیان بکه‌ن بو ریگای راست و هیدایه‌ت نه‌وان نابیستن نه‌وه بتانه نه‌بینی که له‌سه‌ر شیوه‌ی مرو‌فدا دروستکراون ده‌ست و قاچ و چاویان بو کردوون که ته‌ماشات نه‌که‌ن به‌لام له‌ حه‌قیقه‌ت و راستیشدا هه‌چ شتیک نابینن (198).

وه ده‌فه‌رمویتی : (وَإِخْذُوا مِنْ دُونِهِ آيَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا) (الفرقان/3) واته : وه موشریکان جگه له خوای گه‌وره کۆمه‌لێک خویان بۆ خویان داناوه خواکانی ئەوان توانای دروست کردنی هیچ شتیکیان نیه به‌لکو ئەوان خویان دروستکراون و خوای گه‌وره دروستی کردوون وه نانوانن هیچ زه‌ره‌رو زیانیک له خویان دوورخه‌نه‌وه یان سوود به‌خویان بگه‌یه‌نن وه نه‌ مردنیان به‌ده‌سته نه‌ ژیان وه نه‌ زیندوو کردنه‌وه‌ی ناوگۆر هیچ شتیکیان به‌ده‌ست نیه).

وه ده‌فه‌رمویتی : (قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شَرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ (22) وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنِ أَقْدَامِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ) (سبأ/22-23) واته : ئە‌ی محمد (ﷺ) به‌ کافرانی قوره‌یش بلن: ئە‌وانه‌ی که ئیوه جگه له خوای گه‌وره کردووتانن به‌خواو ئە‌یانپه‌رستن بانگیان بکه‌ن ئە‌و برسپه‌تییه‌ی که تووشتان بووه با له‌سه‌رتانی لاده‌ن ئە‌وان به‌ ئە‌ندازه‌ی میرووله‌یه‌کی بچووک یان ئە‌ندازه‌ی گه‌ردێک له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا مو‌لکیان نیه‌و جگه له خوای گه‌وره که‌س مو‌لکی نیه به‌ تاییه‌تی ئە‌و که‌سانه‌ی که کردووتانن به‌ خوا نه‌ک خویان مو‌لکیان نیه به‌لکو شه‌ریکی خوای گه‌وره‌ش نین نه‌ک شه‌ریک نین به‌لکو یارمه‌تیده‌ری خوای گه‌وره‌ش نین و خوای گه‌وره پشتیان پێ نابه‌ستی و پێوستی پێیان نیه(22) نه‌ک هه‌ر خوای گه‌وره داوای یارمه‌تیان لێ ناکات و یارمه‌تیده‌ری خوا نین و خوای گه‌وره پێوستی پێیان نیه به‌لکو خوای گه‌وره شه‌فاعه‌ت و تکایشیان قبوول ناکات، شه‌فاعه‌تی ئە‌و که‌سانه‌ی لای خوای گه‌وره سوودی نیه ته‌نها ئە‌گه‌ر که‌سیک خوای گه‌وره خۆی ئیزنی دابن وه‌کو پێغه‌مبه‌ران و مه‌لائیکه‌ته‌کان و شه‌هیده‌کان و پیاوچاکان و مندالی موس‌لمانان، که ئە‌مانه به‌لگه‌یان له‌سه‌ر هاتووه کاتیک که خوای گه‌وره له‌ ئاسمان قسه ده‌کات و بپاریک ده‌رئه‌کات مه‌لائیکه‌ت هه‌موویان سوچه بۆ خوای گه‌وره ئە‌به‌ن و ئە‌ترسین تا ترسه‌که له‌سه‌ر دلایان لانه‌چیت داوتر به‌ جبریل یان به‌ هه‌لگرانی عه‌رش‌ی خوای گه‌وره ئە‌لین په‌روه‌ردگار چی فه‌رموو؟ ئە‌فه‌رموو: حه‌قی فه‌رموو (وه‌کو له‌ بوخاریدا هاتووه) وه خوای گه‌وره زۆر به‌رزه له‌ زاتی پیروزی له‌سه‌رووی عه‌رش‌ی خۆیه‌تی، وه له‌ ناو و سیفات و کرده‌وه‌کانی، وه خوای گه‌وره زۆر گه‌وره‌یه (23)

بۆیه شیرک بریاردان له‌ خواپه‌رستیدا :

1- گه‌وره‌ترین و سته‌مترین سته‌مه : خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (إِنَّ الشِّرْكََ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) (لقمان/13) واته : به‌راستی شه‌ریک دانان بۆ خوا گه‌وره‌ترین زولم و سته‌مه که‌ کرابیت.

چونکه که‌مکرده‌وه‌ی خوای په‌روه‌ردگاری تێدایه ، وه ئە‌و حه‌قه‌ی که تاییه‌ته به‌ خۆی بۆ جگه له ئە‌و ئە‌نجام ده‌دریت ، وه هاوتا کردنی جگه له‌ خوا له‌ گه‌ل‌ خوادایه ، هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ) (الأنعام/1) واته : له‌ پاش ئە‌م دروستکرده‌ گه‌وره‌یه ئە‌و

که‌سانه‌ی که کافر بوونه شه‌ریک بۆ خوا دادنه‌نین و که‌سانی تر یه‌کسان نه‌که‌ن به‌ خوا‌ی گه‌وره که توانای دروست‌کردنی نه‌و شتانه‌شیان نیه، یاخود له‌ په‌رستنی خوا‌ی گه‌وره لاده‌دن بۆ په‌رستنی جگه له خوا‌ی گه‌وره)

2- گه‌وه‌رت‌ترین تاوانه گه‌وره‌کانه : پی‌نغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمو‌یت: (أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ثَلَاثًا؟ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ : الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ (الْحَدِيثُ) (12) واته: نایه گه‌وره‌ترین تاوانه گه‌وره‌کانتان پی‌ بلیم؟) سی جار؟ گوتیان:- به‌لئ نه‌ی پی‌نغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ). نه‌ویش فه‌رمووی:- هاوه‌ل دانانه بۆ خوا‌ی گه‌وره) فه‌رمووده‌که .

3- مه‌زنت‌ترین تاوانه : په‌رسپار کرا له پی‌نغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) : چی تاوانیک له هه‌مووی مه‌زنت‌ره لای خوا‌ی گه‌وره؟ فه‌رمووی : (أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نَدًا وَهُوَ خَلْقُكَ) (13) واته : هاوتایه‌ک بۆ خوا‌ی گه‌وره دابنیت له کاتیکدا نه‌و تۆی دروست کردوه).

4- سه‌ره‌وژیر بوونی فیت‌ته و رۆچوونه له ناو گوم‌پاییدا : خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت : (وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ) (الحج/31) واته : وه هه‌ر که‌سیک شه‌ریک بۆ خوا‌ی گه‌وره برپار بدات وه‌ک نه‌وه وایه له ئاسمانه‌وه به‌ر بیت‌ه‌وه سه‌ر زه‌وی و پارچه پارچه بیت و هه‌ر بالنده‌یه‌ک پارچه‌یه‌کی به‌ریت یاخود با فری بداته شوینیکی دوورو قوول و نزمه‌وه، نه‌مه‌ نمونه‌یه بۆ که‌سیک که شه‌ریک بۆ خوا‌ی گه‌وره برپار نه‌دات که شه‌یتانه‌کان زال ده‌بن به‌سه‌ریداو پارچه پارچه ده‌که‌ن، وه شوینه دووره قووله‌که‌ش ناگری دۆزه‌خه که هه‌ر که‌سیک شه‌ریک بۆ خوا‌ی گه‌وره برپار بدا نه‌یخاته ناو قوولایی ناگری دۆزه‌خه‌وه).

وه خوا‌ی گه‌وره چه‌ند ده‌رته‌نجامیکی بۆ نه‌نجامه‌رانی شیرک داناوه ، له‌به‌ر گه‌وه‌ری ناشیرینی و نابۆتییه‌که‌ی ، چه‌ند نه‌حکامیک په‌یوه‌ستن به‌ دونیاوه و چه‌ند نه‌حکامیک په‌یوه‌ستن به‌ دوارۆژه‌وه ، له‌وانه :

1- هه‌رگیز خوا‌ی گه‌وره لئی خۆش نابیت :

خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت : (إِنَّ اللَّهَ لَا يُعْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَعْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) (النساء/48) واته : به‌ دناییی خوا‌ی گه‌وره هه‌رگیز خۆش نابئ له که‌سیک که شه‌ریک بۆ خوا‌ی گه‌وره برپار بدات و له‌سه‌ر شیرک مه‌ری و ته‌وبه نه‌کات وه جگه له شه‌ریک دانان بۆ خوا‌ی گه‌وره چه‌ندیک مروّف تاوانی گه‌وره‌ی هه‌بئ نه‌وه نه‌که‌ویته به‌ر ویست

(12) متفق عليه ، رواه البخاري برقم (2654) ومسلم برقم (87) من حديث أبي بكره .

(13) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (4477) ومسلم برقم (86) من حديث عبدالله بن مسعود ، وفيهما أن ابن مسعود السائل .

و مه‌شینه‌تی خوای گه‌وره، خوای گه‌وره ویستی لئ بێت لێی خو‌ش ئەبێت به‌ فه‌زلی خو‌ی، وه‌ ویستی لئ بێت سزای ئەدات به‌ دادپه‌روه‌ری خو‌ی، به‌لام به‌هه‌میشه‌یی له‌ ئاگری دۆزه‌خدا نامینێته‌وه‌ وه‌ هه‌ر که‌سیک شه‌ریک بو‌ خوای گه‌وره‌ بریار بدات ئەوه‌ به‌دنیایی درۆو بوه‌تان و تاوانیکی یه‌ کجار گه‌وره‌ی بو‌ خوای گه‌وره‌ هه‌لبه‌ستوه‌).

2- به‌هه‌شتی لئ حه‌رام ده‌بێت و تا هه‌تایی له‌ ئاگردا ده‌مینیته‌وه‌ :

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت : (إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ) (المائدة/72) واته‌ : ئەمه‌ هه‌ر قسه‌ی عیسا‌یه‌ هه‌ر که‌سیک شه‌ریک بو‌ خوای گه‌وره‌ بریار بدات و من بکاته‌ شه‌ریک بو‌ خوای گه‌وره‌ یان هه‌ر که‌سیک تر بکاته‌ شه‌ریک بو‌ خوای گه‌وره‌ ئەوه‌ خوای گه‌وره‌ به‌هه‌شتی له‌سه‌ر حه‌رام ده‌کات وه‌ شو‌ینی ئەو ئاگری دۆزه‌خه‌ وه‌ ئەو که‌سه‌ سه‌ته‌مکارو‌ موشریکانه‌ هه‌یج که‌سیک نیه‌ که‌ پشتیوانیان بئ و له‌ ئاگری دۆزه‌خ‌ زرگاریان بکات).

3- هه‌لوه‌رین و سه‌پینه‌وه‌ی هه‌موو کرداره‌ چاکه‌کان :

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت : (وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) (الزمر/65) واته‌ : وه‌ به‌ دنیایی ئەی محمد (ﷺ) وه‌ حیمان بو‌ تو‌ و بو‌ پیغه‌مبه‌رانی پیش تو‌یش ناردوو‌ه‌ ئەگه‌ر شه‌ریک بو‌ خوای گه‌وره‌ بریار بده‌ی ئەوه‌ کرده‌وه‌ کانت هه‌مووی به‌تال ئەبیته‌وه‌ وه‌ له‌ زه‌ره‌رمه‌ندان ده‌بیت، (هه‌ر چه‌نده‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دوور بووه‌ له‌ شه‌ریک دانان، به‌لام ئەگه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) شه‌ریک بو‌ خوا دانیت کرده‌وه‌ی به‌تال بیته‌وه‌ ئەوا ئیمه‌ له‌ بیشترین وه‌ هه‌ره‌شه‌که‌ بو‌ ئیمه‌یه‌).

4- نه‌مان و که‌وتنی پارێزه‌بندی (عیصمه‌تی) خو‌ین و سه‌روه‌ت و سامان :

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت : (فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَخْضِرُواهُمْ وَأَقْعُدُوا هُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (التوبة/5) واته‌ : ئەگه‌ر چوار مانگه‌ حه‌رامه‌که‌ ته‌واو بوو (ذو القعدة و ذو الحجة و محرم و رجب) که‌ خوای گه‌وره‌ مۆله‌تی به‌کافران دا ئەوا له‌ هه‌ر شو‌ینیک موشریکانتان بینی بیانکوژن (ته‌نها له‌ حه‌ره‌م نه‌بیت) له‌به‌ر ئەوه‌ی به‌لین و په‌یمان له‌ ئیوانتاندا نه‌ماوه‌ وه‌ به‌دیلی بیانگرن وه‌ که‌مارۆیان بدن و قه‌ده‌غیان بکه‌ن له‌وه‌ی که‌ هه‌لسوکه‌وت بکه‌ن له‌ شاره‌کاندا وه‌ له‌ هه‌موو پێگایه‌کدا بو‌یان دانیشن و له‌ که‌مینه‌دان بو‌یان به‌لام ئەگه‌ر هاتو ته‌وبه‌یان کردو له‌ کوفر گه‌رانه‌وه‌و نو‌یژه‌کانیان کردو زه‌کاتی مالداندا واته‌: موسلمان بوون ئەو کاته‌ ئیوه‌ پێگه‌یان به‌رده‌ن نه‌ به‌دیل بیانگرن نه‌ که‌مینیان بو‌ دابنن نه‌ بیانکوژن به‌راستی خوای گه‌وره‌ زۆر لیخۆشبوو به‌به‌زه‌بیه‌ بو‌ ئەو که‌سانه‌ی که‌ ته‌وبه‌ ئەکه‌ن و ئەگه‌ر پێنه‌وه‌ بو‌ لای خوای گه‌وره‌).

پيغهمبهري خوا (ﷺ) فهمويه تي: (أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَهَا فَقَدْ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحَسَابُهُ عَلَى اللَّهِ) (14) واته: فرمانم پيکراوه کوشتر له گه ل خه لکيدا بکه م تاكو شايبه تي ده دن که وا: هيچ خودايه ک نييه شايسته ي پرستن بيت ته نها (الله) نه بيت ، جا هه رکه سيک نه وه ي گوت نه وا چيتر سه روه ت و سامان و نه فسي پاريزراو ده بيت ئيلا به حه قى خو ي نه بيت و حيسايبان له سه ر خودايه).

وه له م باسه دا چهن د گروپ و تاقميک له نه وه ي ئاده م گومرا بوون ، له وانه :

1- بت په رسته کان :

به جياواز له گه ل په رستراوه کانين ، هه ر له دار و به رد و مرو ف و جنوکه و فريشته و نه ستيره و ئازهل ، له وانه ي که شه يتان گومرا ي پي کردوون و له خشته ي بردوون.

2- گوږ په رستان:

نه وانه ي که داوا له خاوه ن گوږه کان ده کهن ، وه نزر و قوربانين بو ده کهن ، وه داوايان لي ده کهن قازانجيان پي بگه يهنن و زه ره ر و زيانيان لي دوور بکه نه وه.

3- جادووگه ر و فيلباز و کاهين و فالچييه کان :

نه وانه ي که جنوکه ده پرستن له به رانه بر نه وه ي هه واليان پي بدن ، يان شتيان بو ئاماده ده کهن ، يان شتيکيان بو ده کهن .

وه له به ر گه وره يي مه ترسي شيرک له خوا په رستيدا ، پيغهمبهري خوا (ﷺ) ئاگاداري کردوينه ته وه له وه هوکارانه ي به ره و شيرک ده مانبات ، وه به ستنى نه و ريگايانه ي به ره و شيرک ده مانبات ، له نمونه ي نه وانه :

1- وريا کردنه وه له زياده روه ي له پياوچاکاندا :

پيغهمبهري خوا (ﷺ) فهمويه تي: (إياكم والغلو فإنما أهلك من كان قبلكم الغلو في الدين) (15) واته: دوور بکه ونه وه له زياده روه ي ، چونکه نه وه ي بووه هو ي به هه لاکه ت چوونى نه وانه ي پيش ئيوه زياده روه ي بوو له ديندا) .

هه روه ها پيغهمبهري خوا (ﷺ) فهمويه تي: (لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، إِنَّمَا أَنَا عَبْدُ اللَّهِ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ) (16) واته : خه لکينه! له باره ي منه وه زيده روه ي مه کهن، وه کو

(14) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (1399) ومسلم برقم (20) من حديث أبي هريرة ، وأخرجه البخاري أيضا برقم

(25) ومسلم برقم (22) من حديث ابن عمر بزيادة ذكر الصلاة والزكاة .

(15) أخرجه النسائي برقم (3059) ، وابن ماجه برقم (3029) ، وأحمد برقم (1851، 3248) وصححه الشيخ الألباني في

(الصحيحه) برقم (1283) من حديث ابن عباس.

(16) رواه البخاري برقم (3445) من حديث عمر .

گاواره‌کان ده‌رباره‌ی عیسا هه‌له‌پۆییان کردو ئه‌وه‌نده‌یان پیا هه‌لدا، کردیانه کۆری خوا! به‌پراستی من ته‌نها به‌نده‌یه‌کم، ئیوه‌ش له‌باره‌ی منه‌وه هه‌ر ئه‌وه‌نده بلێن که: من ته‌نها به‌نده‌و په‌وانه‌کراوی خوام). هه‌روه‌ها له‌جۆر و باسی زیاده‌په‌وی له‌پیاوچاگاندا، ته‌وه‌سول کردنه‌ پێیان، وه‌ ته‌وه‌سولیش چه‌ند جۆریکه :

یه‌که‌م: ته‌وه‌سولیکی شیرکی خاوه‌نه‌که‌ی له‌ ئیسلام ده‌رده‌کات: ئه‌ویش بریتیه‌ له‌ داواکردن لێیان له‌ جگه‌ له‌ خۆی گه‌وره‌، به‌وه‌ی پێویستییه‌کانیان جی به‌ جی بکه‌ن و له‌ ته‌نگانه‌ ده‌ریان بکه‌ن و رزگاریان بکه‌ن.

دووهم: ته‌وه‌سولیکی بیدعی، ناگاته‌ ئاستی شیرک: ئه‌ویش ته‌وه‌سوله‌ بۆ لای خۆی گه‌وره‌ به‌ شتیک خۆی گه‌وره‌ به‌ شه‌رعی دانه‌ناییت، وه‌کو ته‌وه‌سول کردن به‌ زاتی پیاوچاگانه‌وه‌ یان خاتریان یان حه‌ق و مافی ئه‌وان یان حورمه‌تیان، وه‌ له‌ نمونه‌ی ئه‌وانه‌.

سێیه‌م: ته‌وه‌سولی دروست: ئه‌ویش ته‌وه‌سوله‌ به‌ ئیمان هێنان به‌ خۆی گه‌وره‌ و گوپرایه‌ لێ کردن و داواکردن له‌ خوا به‌ ناوێک له‌ ناوه‌کانی یان صیفه‌تیک له‌ صیفه‌ته‌کانی یان کرداریک کردبیتی، یان داواکردنی دوعا له‌ پیاوچاکیک له‌ کاروباری گشتیدا.

وه‌ ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی عومه‌ر که‌ ده‌فه‌رمووت: (اللهم إنا كنا نتوسل إليك بنينا (ﷺ) فتسقيننا وإنا نتوسل اليك بعم بنينا (ﷺ) فاسقنا)⁽¹⁷⁾ واته‌: ئه‌ی خودایه‌ ئیمه‌ ته‌وه‌سولمان ده‌کرد به‌ پێغه‌مبه‌ره‌که‌مانه‌وه‌ (ﷺ) و تۆیش بارانت بۆ ده‌باراندین، وه‌ ئیستا ته‌وه‌سول ده‌که‌ین به‌ مامی پێغه‌مبه‌ره‌که‌مانه‌وه‌ (ﷺ) بۆیه‌ بارانمان بۆ ببارینه‌).

جا ئه‌مه‌ مه‌به‌ست لێی ته‌وه‌سوله‌ به‌ دوعای عه‌باس، له‌ به‌ر نزیکیی له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه‌ (ﷺ) نه‌ک له‌ به‌ر زاتی خۆی، جا ئه‌گه‌ر ته‌وه‌سول به‌ زاته‌کان (که‌سه‌کان) دروست بوایه‌، ئه‌وا له‌ پاش وه‌فاتی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ته‌وه‌سولیان هه‌ر به‌ ئه‌و ده‌کرد.

2- وریاکردنه‌وه‌ له‌ توشی فیتنه‌ بوون و ئالوده‌بوون به‌ گۆره‌کانه‌وه‌:

له‌ نمونه‌ی ئه‌وانه‌:

بکرینه‌ مزگه‌وت: له‌ دایکه‌ عائیشه‌وه‌ ریوایه‌ت کراوه‌ و فه‌رموویه‌تی: (لما نزل برسول الله (ﷺ) طفق يطرح خميصة له‌ على وجهه‌، فإذا اغتمَّ كشفها، فقال - وهو كذلك-: ((لَعَنَهُ اللهُ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)) يُحَدِّثُ مَا صَنَعُوا، وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأُبْرِرَ قَبْرُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ حُشِيَ أَنْ يَتَّخَذَ مَسْجِدًا)⁽¹⁸⁾ واته‌: کاتێ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌سه‌ره‌ مه‌رگدا بوو پارچه‌یه‌کی به‌سه‌ر ده‌موچاويدا

(17) رواه البخاري برقم (1010) من طريق أنس عن عمر.

(18) متفق عليه، أخرجه البخاري برقم (435، 436، 1390) ومسلم برقم (529، 531).

دابوو ، ئەگەر بێزاری بکردایه ئەوا لای دەدا و فەرمووی - له کاتیگدا ئەو بهو حالهوه بوو- : ((لهعنهتی خودا له گاور و جولهکهکان ، چونکه گۆری پینغهمبهرهکانیان کرده مزگهوت)) عائیشه (رهزای خوای لیب) ده‌لن : خه‌لکی ئاگادار ده‌کردهوه له‌وهی ئەوان کردیان ، ئەگەر له‌ترسی ئەوه نه‌بوايه ئیستا گۆره‌که‌ی پینغهمبه‌ر (ﷺ) به‌رز ده‌کرایه‌وه و دیار ده‌بوو ، بۆیه ترسی ئەوه‌ی هه‌بوو گۆره‌که‌ی بکریته مزگهوت) .

وه ده‌فه‌رمووت : ((ألا وإِنَّ من كان قبلکم کانوا یتخذون قبور أنبیائهم وصالحیهم مساجد ، ألا فلا تتخذوا القبور مساجد ، إني أنھاکم عن ذلك))⁽¹⁹⁾ واته: ئەوانه‌ی پيش ئیوه له‌سه‌ر گۆری پینغه‌مبه‌ران و پیاوچا‌کانی خو‌یان مزگه‌وتیان دروست ده‌کرد ، بۆیه ئیوه گۆره‌کان مه‌که‌نه مزگه‌وت ، من نه‌هیتان لئ ده‌که‌م ئەو کاره‌ بکه‌ن) .

وه مانای بکریته مزگه‌وت (اتخاذاها مساجد) : به‌ نیه‌تی نو‌یژ کردنه‌وه بچن بۆ لای ، هه‌رچه‌نده مزگه‌وتی له‌سه‌ر بنیات نه‌نرابیت ، چونکه (مسجد) واته : جیگای سوژده‌ بردن .

دروستکردنی بینا له‌سه‌ری یان له‌ خو‌ۆ و خا‌که‌که‌ی خو‌ی زیاتر بخریته‌ سه‌ری و گه‌چکاری بکریته :

له (أبو الهیاج الأسی) هوه‌ ریوایه‌ت کراوه و ده‌فه‌رمووت : ئیمامی‌ عه‌لی - ره‌زای خوای لئ بێت- پیتی گوتم : ((ألا أبعثک علی ما بعثني علیه رسول الله ﷺ)؟ : ((ألا تدع تمثالا إلا طمسته ، ولا قبرا مشرفا إلا سویته))⁽²⁰⁾ واته : ئایه ره‌وانه‌ت بکه‌م بۆ ئەو کاره‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) منی بۆی ره‌وانه‌ کردووه ؟ (هیچ په‌یکه‌ریک مه‌هیله‌ ئیلاا بیشیوتینه و شیوه‌که‌ی بگۆره‌ و هیچ گۆریکی ئاشکراو به‌رز مه‌هیله‌ ئیلاا له‌ گه‌ل زه‌ویدا راستی بکه‌ره‌وه و ته‌ختی بکه‌ه) .

وه له (جابر بن عبدالله) وه‌ ریوایه‌ت کراوه و فەرمووویه‌تی : (نھی رسول الله ﷺ) أن یُخصص القبر وأن یُعبد علیه ، وأن یُنی علیه)⁽²¹⁾ واته : پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌هی کردووه له‌ گه‌چکردنی (گه‌چکاری کردنی) سه‌ر قه‌بر و یان له‌وه‌ی له‌سه‌ری دابنشریت و یان له‌سه‌ری بنیات بنزیت) ، وه‌ دروستکردنی قوبه‌ و گومه‌ت له‌سه‌ری و جوانکاری و رازاندنه‌وه‌شی ده‌گریته‌وه .

کو‌چوبار ئاماده‌ کردن و سه‌فه‌ر کردن بۆ لای : له‌به‌ر گشتگیری ئەو فەرمووده‌یه‌ی که ده‌فه‌رمووت : ((لا تُشدُّ الرِّحالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ : الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَمَسْجِدِي هَذَا ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى))⁽²²⁾ واته : کو‌چ و بار ئاماده‌ ناکریته ئیلاا بۆ سێ مزگه‌وت نه‌بیت : مزگه‌وتی حه‌رام و مزگه‌وته‌که‌ی من و مزگه‌وتی الاقصی) .

(19) رواه مسلم برقم (532) .

(20) رواه مسلم برقم (969) .

(21) رواه مسلم برقم (970) .

(22) متفق عليه ، رواه البخاري برقم (1189) ومسلم برقم (1397) من حديث أبي هريرة .

قه‌بره‌که‌ی پیڅه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بکړینه جه‌ژن و چه‌ندجاره سه‌ردانی بکړیته‌وه :

پیڅه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی : (لا تجعلوا قبری عیداً)⁽²³⁾ واته : گوږه‌که‌ی من مه‌که‌نه جه‌ژن (واته: سه‌ردانی مه‌که‌ن له کاتی دیاری کراودا سالانه یان مانگانه یان هه‌فتانه) .

وه جه‌ژن (العید) : نه‌وه‌یه که بکړیته نه‌ریتیک بو هاتن و سه‌ردانی کردنی له کات و شوینی دیاری کراودا .

3- وریاکردنه‌وه له خوچواندن به موشریکه‌کان و نه‌هلی کیتاب : له بیروباوه‌ریان و په‌رسته‌شه‌کانیان و نه‌ریته‌کانیان که تایه‌ته به خویان .

پیڅه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی : (خالفوا المشرکین)⁽²⁴⁾ واته : (جیاوازی بکه‌ن له گه‌ل موشریکه‌کاندا).

وه ده‌فه‌رمویت : (خالفوا المجوس)⁽²⁵⁾ واته : (جیاوازی بکه‌ن له گه‌ل مه‌جوسه‌کاندا).

وه ده‌فه‌رمویت : (خالفوا اليهود)⁽²⁶⁾ واته : (جیاوازی بکه‌ن له گه‌ل جوله‌که‌کاندا).

4- وریاکردنه‌وه له وینه‌کیشان :

((فَعَنَ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا- أَنَّ أُمَّ سَلْمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) كَيْسَةَ رَأَتْهَا بِالْحَبَشَةِ ، وَمَا فِيهَا مِنَ الصُّورِ ، فَقَالَ : ((أَوْلَيْكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ ، بَنَوْا عَلَيَّ قَبْرَهُ مَسْجِدًا ، وَ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ أَوْلَيْكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ))⁽²⁷⁾ واته : دایکمان عایشه‌وه - په‌زای خوی لیبی- ده‌لی : أم سلمة باسی که‌نیسه‌یه‌کی کرد بو پیڅه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که له حبه‌شه‌بینی بووی ، باسی نه‌و وینانه‌یان کرد که تیایدا بوو ، پیڅه‌مبه‌ری (ﷺ) فه‌رموو ((ئا نه‌وانه کاتیک پیاو چاکیک تیااندا به‌ردایه له‌سه‌ر گوږه‌که‌ی مزگه‌وتتیکیان دروست ده‌کرد ، پاشان نه‌و وینانه‌یان تیاادا ده‌کیشا ، ئا نه‌وانه خراپترین دروستکراوه‌کانن له‌لای خودا))

5- وریاکردنه‌وه له وشه و گفتاره شیرکیه‌کان :

وه له هونه‌ی نه‌وانه :

سویند خواردن به جگه له خوا : به به‌لگه‌ی نه‌و فه‌رموو‌ده‌یه‌ی که ده‌فه‌رمویت : ((من حلف بغير

الله فقد كفر أو أشرك))⁽²⁸⁾ . واته: هه‌ر که‌سه‌ی سویندی به‌غه‌یری خوا خوارد نه‌وا کوفری کردووه یان شیرکی بو خوی گه‌وره نه‌نجام داوه) .

(23) رواه أبو داود برقم (2042) من حديث أبي هريرة .

(24) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (5892) ومسلم برقم (259) من حديث ابن عمر .

(25) رواه مسلم برقم (260) من حديث أبي هريرة .

(26) رواه أبو داود برقم (652) من حديث شداد بن أوس .

(27) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (434) ومسلم برقم (528) .

(28) أخرجه أبو داود برقم (3251) والترمذي برقم (1535) واللفظ له ، كلاهما من حديث ابن عمر .

یه کسان کردن له ویست و مه شیئه تدا : به به لگه ی ئه و فه رموده یه ی : کاتیک که سیک پیی
فه رموو : (ما شاء الله و شئت) واته : خوا و توو ویستان له سه ری بوو)) ، پیغه مبه ری خوا(ﷺ)
فه رموو ی : (أجعلني لله عدلا ؟!) قل : ما شاء الله وحده(29) واته : منت کرد به هاواتی خوا ؟ بلّی :
خوا ی تاک و تنها ویستی له سه ر بوو) .

وتی : بارافان بو باری به هو ی فلان ئه ستیره وه : به به لگه ی ئه وه ی که له فه رموده یه کی قودسیدا
ها تووه : ((وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مطرنا بنوءٍ كذا وكذا ، فذلک کافرٌ بی و مؤمنٌ بالکوکبِ)) (30) واته : به لام
هه رکه سه ی وتی : به هو ی فلان ئه ستیره وه بارافان بو باری ، ئه وا بیباوه ره به من و باوه پرداره به
ئه ستیره کان) .

وه جگه له وه هه موو ئه وشه و گفتارانیه تر ده گریته وه که به ریژه بردن ده داته پال جگه له خوا .
6- وریا کردنه وه له و کردارانه ی خاوه نه که ی به ره و شیرک ده بات :
وه له نمونه ی ئه وانه :

**له به رکردنی ئه لقه و ده زوو ، له ده ست یان له گه ردندا ، به مه به ستی دوور خسته وه ی به لا یان
لادان و نه هیشتنی :**

به به لگه ی فه رموده که ی (عمران بن حصین) که ده فه رمویت : ((أَنْ النَّبِيَّ ﷺ) رَأَى رَجُلًا فِي يَدِهِ
خَلْقَةً مِنْ صُفْرِ، فَقَالَ: وَيْحَكَ مَا هَذِهِ؟ قَالَ: مِنَ الْوَاهِنَةِ. قَالَ: انزِعْهَا! فَإِنَّمَا لَا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا، فَإِنَّكَ
لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا)) (31) واته : پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کابرایه کی بینی ئه لقه یه کی
مسی له ده ست کردبوو ، فه رموو ی : تیا بچیت ئه مه چیه ؟ کابرا وتی : له به ر نه خو شی (باداری) به .
فه رموو ی : لایبه ، چونکه ئه وه تنها (باداری) ت بو زیاد ده کات ، جا ئه گه ر به ریت ، له کاتیکدا به ریت
ئه وه ت له سه ر بیّت (لای نه به یت) ئه وا هه رگیز رزگارت نابی).

هه لواسینی ته میمه و وه دیعه و ده زوو و ملوانکه به مه به ستی دوور خسته وه ی چاو (چاوه زار):

به به لگه ی ئه و فه رموده یه ی که ده فه رمویت : ((من تعلق تميمه فلا أتم الله له ، ومن تعلق ودعة
فلا ودع الله له)) (32) واته : هه رکه سیک چاوه زاریک هه لواسیت خوا ی گه وره -کاره کانی- بو ته واو
نه کات ، وه هه رکه سیک موورویه ک هه لواسی ئه وه ی ئه و لپی ده ترسیت خوا له سه ری سووک نه کات
(له ئارامی و دلنیا پیدا نه بیّت) .

(29) رواه النسائي في السنن الكبرى برقم (10759) من حديث ابن عباس .

(30) متفق عليه، أخرجه البخاري برقم (846) ومسلم برقم (71).

(31) أخرجه أحمد برقم (20000) وابن ماجه برقم (3531) وابن حبان في صحيحه برقم (6085).

(32) أخرجه أحمد برقم (17404) وابن حبان برقم (6086) والحاكم في المستدرک برقم (7708) من حديث عقبة بن

عامر .

وه له‌ریوایه‌تییکی تردا هاتوو: ((من علق تيممة فقد أشرك))⁽³³⁾ واته: هه‌رکه‌سێ چاوه‌زارێک هه‌لۆاسێ (هه‌ر شتێک هه‌لۆاسرێ به‌ گومانی ئه‌وه‌ی سه‌سوودی ره‌ت ده‌کاته‌وه) ئه‌وا شیرکی کردوه. وه به‌ به‌لگه‌ی ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی که ده‌فه‌رمووت: ((لا بُعْتَمَنَّ فِي رِقَبَةٍ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ - أَوْ قِلَادَةٌ - إِلَّا لُفِطَتْ))⁽³⁴⁾ واته: که به‌ گه‌ردنی هه‌یچ وشتریکه‌وه هه‌یچ گه‌ردنبه‌ندیک (ملوانکه‌یه‌ک) له ده‌زوو مه‌هینله‌ - یان گه‌ردنبه‌ندیک - ئیلاا بیچرینه).

روقیه و عه‌زیمه‌ی شیرکی و نوشته‌ی سۆزداری (تیوه‌له): به‌ به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که ده‌فه‌رمووت: (إِنَّ الرُّقِيَّ وَالتَّمَامَّ وَالتَّوَلَةَ شُرَكَ) ⁽³⁵⁾ واته: به‌ دڵنیایه‌وه روقیه و ته‌میمه و نوشته‌ی سۆزداری (تیوه‌له) شیرکن.

تیوه‌له: شتیکه‌ دروستی ده‌که‌ن، باوه‌ریان وایه که ژن خۆشه‌ویست ده‌کات لای مێرده‌که‌ی.

سه‌رپرین له‌و جیگایانه‌ی شیرکیان تیدا ئه‌نجام ده‌دریت: به‌ به‌لگه‌ی ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی کاتیک پیاویک پرساری کرد له‌ پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ): که‌وا نزرێ کردوو و شتریک سه‌ر بپریت له‌ بوانه، بۆیه پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: (هل كان فيها وثن من أوثان الجاهلية يُعبد؟ قالوا: لا، قال النبي ﷺ): هل كان فيها عيد من اعيادهم؟ قالوا: لا، قال النبي ﷺ): (أوف بندرك)⁽³⁶⁾ واته: ئایه‌ بیتیکی په‌رستراو له‌ به‌ته‌کانی سه‌رده‌می نه‌فامی تیدا بووه؟ وتیان: نه‌خیر، وتی: ئایه‌ جه‌زیتیک له‌ جه‌زنه‌کانی ئه‌وانی تیدا بووه؟ وتیان: نه‌خیر، پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: نزره‌که‌ت جییه‌ جێ بکه).

ره‌شبینی و شوومی: به‌ به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی (ابن مسعود) که ده‌فه‌رمووت: پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووته‌ی: (الطيرة شرك، الطيرة شرك)⁽³⁷⁾ واته: شوومی و ره‌شبینی شیرکه، شوومی و ره‌شبینی شیرکه).

به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی، هه‌رکه‌سیک شتیک بکاته‌هۆکار و خوای گه‌وره‌ نه‌یکردبیتته‌هۆکار، نه‌هۆکاری هه‌سته‌پیکراو و نه‌هۆکاری شه‌ری، ئه‌وا که‌وتووته‌ ناو شیرکه‌وه، یان بۆی چوووه و رووی تیکردوووه.

چوارهم: ئیمان به‌ ناو و صیفاته‌کانی.

بریته‌یه‌ له‌ بیروباوه‌پێکی چه‌سه‌پاو و به‌ته‌و و یه‌کلاکه‌ره‌وه که‌وا خوای گه‌وره‌ خاوه‌نی چه‌ندین ناوی پیرۆز و صیفاتێ به‌رزه، وه سه‌ماندنی ئه‌وه‌ی له‌ کتیبه‌که‌یدا بۆ خۆی سه‌ماندوووه‌تی یان ئه‌وه‌ی پینغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) له‌ سوننه‌ته‌کانیدا بۆی سه‌ماندوووه، له‌و صیفاته‌ که‌مال و ته‌واو و شکۆمه‌ندانه، به‌

(33) أخرجه أحمد برقم (17422) والحاكم في المستدرک برقم (7720) من حديث عقبة بن عامر .

(34) متفق عليه، أخرجه البخاري برقم (3005) ومسلم برقم (2115) من حديث أبي بشير الأنصاري.

(35) أخرجه أبو داود برقم (3883) وابن ماجه برقم (3530) من حديث ابن مسعود .

(36) رواه أبو داود برقم (3313) من حديث ثابت بن الضحاك وابن ماجه برقم (2130) من حديث ابن عباس.

(37) أخرجه أبو داود برقم (3910) وابن ماجه برقم (3538) .

بن چواندن و چۆنیه تی دانان بۆی ، وه نه فی کردنی ئه وهی خۆی نه فی کردوو له خۆی له کتیه کهیدا یان ئه وهی پیغه مبه ره کهی (ﷺ) نه فی کردوو له سوونه ته کهیدا ، له هه موو صیفاتیکه کهم و کورت و عه بیدار و شوبه اندنی به دروستکراوه کان به بن لادان و له کارخست .

خوای گهوره ده فه رمویت : (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (الأعراف/180) واته : وه خوای گهوره ناوه جوانه کانی هه یه تو به و ناوه جوانانه وه له خوا بپارێره وه و بلن: یا رحمن یارحیم یا کریم یا عزیز، وه ته وه سولی پێ بکه و بلن: خواجه بو خاتری ناوه جوانه کانت، وه واز بپنن له وه که سانه ی که بن باوه پرن به ناوه کانی خوای گهوره وه که موشریکان که ناوی بته کانیان له ناوه کانی خوای گهوره وه گرته بو وه کو (لات و عوززا و مه نات)، یان ئه وانیه که ئینکاری ناو و صیفاته کانی خوای گهوره ئه کهن و به درۆی ده زانن، ئیلحاد واته: لادان له مه به ست ئه مانه سزای ئه و کرده وه یان وه رنه گرن که باوه پریان به ناوه کانی خوای گهوره نیه).

وه ده فه رمویت : (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (الشوری/11) واته : هه ی شت و که سیک له خوای گهوره ناچیت، چونکه خوای گهوره تاک و ته نه یاه وه دروستکاره وه خوای گهوره زۆر بیسه ره به وته و قسه تان، وه زۆر بینه ره به کرده وه تان، وه هه موو شتیک ده بیستیت و ده بینیت).

وه ناو و صیفاته کانی خوای گهوره ته وقیفین ، عه قل به ته نه نا ناتوانیت بیسه لمینت ، خوای گهوره وه صف نا کریت ئیلا به وهی خۆی وه صفی خۆی کردوو یان پیغه مبه ره کهی (ﷺ) وه صفی کردوو، له قورئان و فه رموو ده تپه پ نابین ، جا ئه و صیفاتانه ی خوای گهوره و پیغه مبه ره کهی (ﷺ) لئ بن ده نگ بوونه ، واجیه ئیمه یش لئ بن ده نگ بین ، وه لئی راوه ستین له سه لماندن و نه فیدا (واته : نه بیسه لمینن و نه نه فی بکه ین) ، وه داوا کردن به وردی له مه به ستی ئه وهی وتویه تی ، جا ئه گه ر مانایایه کی ته واو بوو ئه وا مانا که ی وه رده گرین و وشه که رده ده که ینه وه ، وه ئه گه ر مانایه کی خراپی بوو : نه وا مانا و وشه که رده ده که ینه وه ، خوای گهوره ده فه رمویت : (وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا) (الإسراء/36) واته : وه له شتیکیشدا که زانیاریت نه بوو قسه ی تیا مه که به تاییه تی له دیندا، یاخود شایه تی ناحه ق مه ده ، به راستی بیستن و بینین و دلئ مرؤف هه ر هه موو ئه مانه له رۆژی قیامت خوای گهوره پرسیاریان لئ ئه کات و ئه یانه ینتیه قسه).

وه ناوه کانی خوای گهوره له جوانیدا گه یشتونه ته ئه وه پری ، ئه وانیش بریتین له (أعلام) له خودی خۆیدا ، وه صیفاتن بو زاتی خوا ، پاک و بیگه ردی بو خوای گهوره ، وه صیفاته کانی خوای گهوره کامل و ته واوون ، هه یچ که موکو رتیه کی تیدا نییه به هه یچ شپوه یه ک ، خوای گهوره ده فه رمویت : (وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (الروم/27) واته : وه نموونه ی هه ره به رز بو خوای گهوره یه له ئاسمانه کان و زهوی، خوای گهوره له کهس ناچیت و کهس له خوای گهوره ناچیت و تاک و ته نه نا و بن هاوه له وه خوای گهوره زۆر به عزیزه ت و بالاده سته، وه زۆر کاربه جیه له وته و کرده وه ویدا .

ئه وه ش حه قه و له سه ر حه قه ته که ی خۆیه تی ، بۆیه پێویسته وه کو خۆی لئی تبه گه ین و له سه ر مانا ئاشکرا که ی خۆی ، به بن ئه وهی ته حریفی بکه ین (لئی لاده ین) ، وه حه رامه نکۆلی لئ بکه ین به

له‌کارخستن و چواندن و داهێنان له ناوه‌کانیدا به ناویک خۆی ناوی خۆی نه‌ناوه ، یان وه‌رگرتنی ناوی بته‌کان له ناوه‌کانی خوای گه‌وره‌وه ، وه‌کو لات له (الاله) وه‌وه‌رگه‌راوه و عوززا له (العزیز) وه‌وه و مه‌نات له (المنان) وه‌وه .

وه‌ پێویسته به‌و ناوانه‌ دوعا بکه‌ین ، دوعای داواکردن و دوعای عیبادت ، وه‌ پێویسته بژمێردرێن و له‌ ماناکه‌ی تێ بگه‌ین و بیره‌که‌ینه‌وه له شوێنه‌واره‌که‌ی و کارکردن به‌ ناوه‌رۆکه‌که‌ی ، ئه‌وه‌ش باشترین زانسته .

وه‌ صیفاته‌کانی خوای گه‌وره به‌ پێی په‌یوه‌ست بوونیان به‌ خوای گه‌وره‌وه‌ دابه‌ش ده‌بن بۆ :

1- صیفاته‌ زاتییه‌کان :

ئه‌مانه‌ش مولازمن به‌ زاتی پیرۆزی خۆیه‌وه ، وه‌کو زیندووپی و بیستن و بینین و زانست و توانا و ئیراده و حیکمه‌ت و هێز و جگه‌ له‌وانه .

2- صیفاته‌ کردارییه‌کان :

ئه‌مانه‌ش په‌یوه‌ستن به‌ ویست و حیکمه‌تی خوای گه‌وره‌وه ، ئه‌گه‌ر ویستی لێ بێت ده‌یکات و هه‌رچۆن ویستی لێ بێت ، به‌ پێی حیکمه‌تی خۆی ، وه‌کو ئیستیوا و دابه‌زین و خۆشویستن و رقلیبوون و ئاسووده‌بوون و سه‌رسام بوون و پێکه‌نین و هاتن و جگه‌ له‌وانه که له‌ قورئاندا یان له‌ فه‌رمووده‌ راست و دروسته‌کاندا هاتوون .

وه‌ ده‌رباره‌ی هه‌ندێ صیفات ده‌گوتری‌ت : وه‌کو صیفه‌تی قسه‌کردن (که‌لام) ده‌ئێین : صیفا‌تی زاتی کرداری ، جا ئه‌وانه به‌ پێی ئه‌صل و بنه‌مای بێت صیفا‌تی زاتین ، وه‌ به‌ پێی تاکه‌کانی و دانه‌کانی بێت صیفا‌تی کردارین ، یان ده‌ئێین : جو‌ره‌که‌ی کو‌ن و تاکه‌کانی تازهن .

وه‌ ده‌رباره‌ی هه‌ندێ صیفات ده‌گوتری‌ت : صیفا‌تی خه‌به‌ری (هه‌والی) : ئه‌وانه‌ش ئه‌وه‌ صیفا‌تانه‌ن که‌ ته‌نها ریگا بۆ سه‌لماندنی هه‌واله‌کانه (قورئان و فه‌رمووده) نه‌ک عه‌قل : وه‌کو روومه‌ت و دوو ده‌ست و دوو چاو و پێ و جگه‌ له‌وانه که له‌ هه‌واله‌ راست و دروسته‌کاندا هاتوون .

وه‌ له‌وه‌ صیفا‌تانه‌ی خوای گه‌وره که به‌ قورئان و سوننه‌ت و ئیجماع سه‌لمێزراوه :

1/ صیفه‌تی به‌رزى :

ئه‌ویش سێ جو‌ره :

1- به‌رزى ریز : واته : خوای گه‌وره له‌ هه‌موو صیفا‌ته‌کانی که‌مال ئه‌وه‌ خواه‌نی کاملترین و ته‌واوترین و به‌رزترینانه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت : (وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (النحل/60) واته : له‌ کاتیکیدا نه‌وونه‌و سیفا‌تی هه‌ره‌به‌رز بۆ خوای گه‌وره‌یه‌).

2- به‌رزى زالبوون و ده‌سه‌لات : واته : خوای گه‌وره خواه‌نی عیززه‌ت و هێز و زالبوونه ، خواه‌نی هێز و ده‌سه‌لاتیکی توکمه‌یه‌ که هه‌یج دروستکراویک له‌ دروستکراوه‌کانی ناتوانن زبانی پێ بگه‌یه‌نن ، خوای

گهوره دهفهرمویت : (وَهُوَ الْفَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ) (الأنعام/18) واته : وه خواى گهوره بالادهسته بهسهر بندهکانیداو ههموویان ملکهچ و بیدهسهلاتن له ناستیدا).

3- بهرزی زاتی خوئی : واته : خواى گهوره به زاتی خوئی له سهرووی ناسمانه کانهوهیه ، له سهر عهرشى خوئی ئیستیوای کردووه ، جودایه له دروستکراوه کانی ، هیچ شتیکی دروستکراوه کان له ئەودا نییه و هیچ شتیکی ئەو له دروستکراوه کاندان نییه ، پاکى و بیگهردى و سوپاس و ستایش تهنها بو ئەوه ، خواى گهوره دهفهرمویت : (أَمِنْتُمْ مَن فِي السَّمَاءِ) (الملک/16) واته : نایا ئیوه ئەمینن لهو خویایه که له ناسمانه).

وه له (صحيح مسلم) دا هاتوووه کهوا پیغهمبهرى خوا (ﷺ) پرسىارى له کهنیزه کیک کرد و پى فهرموو : ((أین الله؟ قالت: فی السماء, قال: من أنا؟ قالت: أنت رسول الله ﷺ)) ، قال: أعتقها فإنها مؤمنة))⁽³⁸⁾ واته : خوا له کوئییه؟ وتى : له ناسمانه ، فهرمووی : من کیم؟ وتى : تو پیغهمبهرى خواى (ﷺ) ، فهرمووی : نازادى بکه چونکه ئەوه ئیمانداره)).

جا چه ندين به لگه هاتوون له قورئان و سوننهت و ئیجماع و عهقل و فیتره تهوه له سهر سهلماندنى ئەم جوړه ، وه به لگه کان زور له وه زورترن کهوا سنووردار بکړن ، وه بهرزی صیفه تىکی زاتییه .

2/ صیفه تى ئیستیوا (بهرزبوونه وه) :

خواى گهوره دهفهرمویت : (أُتْمُ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ) (الأعراف/45) واته : پاشان بهرز بوتهوه بو سهر عهرشى پیرۆزى خوئی، بهرزبوونه وه یهک که شایه ن و گونجاو و لایه قه به گه وره یی خواى گه وره و له بهرزبوونه وه ی هیچ له دروستکراوه کان ناچیت، وه چۆنیتیه که یشى خواى گه وره خوئی نه بى کهس نایزانن).

له شه ش جیگادا له قورئانى پیرۆزدا باس کراوه ، وه هه وته م جیگا دهفهرمویت : (الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) (طه/5) واته : خواى گه وره بهرزو بلند بووه بو سهر عهرشى پیرۆزى خوئی بهرز بوونه وه یهک که شایه ن و شیوا و گونجاو بیته به گه وره یی و مهزنى خواى گه وره له بهرزبوونه وه ی هیچ له دروستکراوه کانی ناچیت، وه چۆنیه تیه که شى خواى گه وره خوئی نه بیته کهس نایزانیت) .

وه (الاستواء) : بریتیه له بهرزبوونه وه ی به سهر عهرشه که ی خویدا له پاش دروستکردنى ناسمانه کان و زهوى ، بهرزبوونه وه یهک شایه ن و شیوا بیته بو شکۆمهندى و مهزنى خوئی ، له بهرزبوونه وه و ئیستیوای دروستکراوه کان ناچیت ، وه ئیستیواش صیفه تىکی کردارییه .

3/ صیفه تى قسه کردن (الكلام)

خواى گه وره فهرموویه تى : (قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَعْدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا) (الکھف/109) واته : ئەى محمد (ﷺ) پىيان بلن: ئەگه ههموو دهرياکان مه ره که ب بوونایه بو نووسینى وشه کانى خواى گه وره ئەوه ههموو دهرياکان وشک ئەبوون پيش ئەوه ی

(38) أخرجه مسلم برقم (537) من حديث معاوية بن الحكم السلمي .

و شه‌کانی خوای گه‌وره ته‌واو بێ وه‌ نه‌گه‌ر هاوشیوه‌ی ئه‌وه‌نده‌ی تریش ده‌ریامان به‌ئینایه‌ هه‌موو ئاوی ده‌ریاکان مه‌ره‌که‌ب بوایه‌ بۆ نووسینی وشه‌کانی خوای گه‌وره‌ هه‌ر هه‌مووی وشکی نه‌کردو وشه‌ی خوای گه‌وره‌ کۆتایی نه‌ئه‌هات، که‌واته‌ وشه‌کانی خوای گه‌وره‌ یه‌کجار زۆره‌ له‌ توانای قه‌له‌م و نووسین دا‌نیه‌).

وه‌ ده‌فه‌رمویت : (وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا) (النساء/164) واته‌ : وه‌ خوای گه‌وره‌ قسه‌ی له‌گه‌ڵ موسادا (عليه‌السلام) کردوو به‌ دلنایایی و به‌ حه‌قیقه‌ت که‌ ئه‌مه‌پیش ریزیکه‌ بۆ موسی هه‌ر بۆیه‌ پێی وتراوه‌: (که‌لیم الله)، (ئه‌م ئایه‌ته‌پیش به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر قسه‌ کردنی خوای گه‌وره‌ که‌ هه‌ر کاتیک ویستی لیبیت قسه‌ ده‌کات، به‌لام له‌ قسه‌ کردنی دروستکراوه‌کانی ناچیت و چۆنیتیه‌ که‌یشی خوای گه‌وره‌ نه‌یبیت که‌س نایزانیت).

وه‌ ده‌فه‌رمویت : (وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ) (الأعراف/143) واته‌ : وه‌ کاتیک که‌ موسی هات بۆ مه‌وعیدی دیاریکراوی له‌گه‌ڵ خوای گه‌وره‌ بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ قسه‌ی له‌گه‌ڵ بکات وه‌ په‌روه‌ردگار قسه‌ی له‌گه‌ڵ موسادا (عليه‌السلام) کرد به‌بن‌ واسیته‌ موسا (عليه‌السلام) قسه‌ی خوای گه‌وره‌ی بیست، (ئه‌م ئایه‌ته‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ قسه‌ ده‌کات و سیفه‌تی قسه‌ کردنی هه‌یه‌).

وه‌ سیفه‌تی قسه‌کردن : بریتیه‌ له‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ قسه‌ ده‌کات به‌ قسه‌کردنیک‌ راسته‌قینه‌ ، بیستراو ، به‌ بیت و ده‌نگ به‌لام له‌ شیوه‌ی قسه‌ی دروستکراوه‌کانی ناچیت ، وه‌ ئه‌و قسه‌ ده‌کات هه‌ر کاتیک بیه‌ویت، به‌ هه‌رچی قسه‌یه‌ک خۆی ویستی لئ‌ بیت ، وه‌ هه‌رچۆنیک‌ خۆی بیه‌ویت ، وه‌ هه‌موو قسه‌کانی راست و دادپه‌روه‌رن ، به‌ قسه‌یه‌ک هه‌رگیز کۆتایی نایه‌ت و ته‌واو نابیت ، وه‌ به‌رده‌وام قسه‌ی کردوو و به‌رده‌وامیش قسه‌ ده‌کات ، جا ئه‌وه‌ سیفه‌تیک‌ زاتییه‌ به‌ پێی ئه‌صل و بنه‌ماکه‌ی و سیفه‌تیک‌ی کردارییه‌ به‌ پێی دانه‌کانی و تاکه‌کانی .

جا هه‌موو ئه‌م صیفاتانه‌ حه‌قن و له‌سه‌ر حه‌قیقه‌ته‌که‌ی خۆی ، ده‌بیت بیسه‌لمینین ، وه‌ هه‌روه‌کو چۆن هاتوو ئاوا به‌ ریی‌ بخه‌ین ، وه‌کو رواله‌ته‌که‌ی چۆنه‌ ئاوا لئی‌ تیبگه‌ین ، به‌ بێ‌ هیچ‌ ته‌حریفیک‌ (لادانیک‌) و به‌ بێ‌ هیچ‌ له‌کار خستنی‌ک‌ و به‌ بێ‌ هیچ‌ لیک‌چواندنیک‌ و چۆنییه‌تی بۆ دانانیک‌ ، ئه‌مه‌ش بۆ هه‌موو صیفاتانه‌کانه‌ ، جا قسه‌کردن ده‌رباره‌ی هه‌ندی‌ له‌ صیفاتانه‌کان وه‌کو ئه‌وه‌یه‌ قسه‌ت کردبیت ده‌رباره‌ی صیفاتانه‌کانی‌ تر ، هه‌روه‌کو یه‌کتر ، وه‌ هه‌رکه‌سی‌ک‌ جیاوازی بکات ئه‌وا به‌ بێ‌ به‌لگه‌ حوکمی داوه‌ .

وه‌ له‌م باسه‌دا چه‌ند گروپ و تاقمیک‌ له‌ موسلمانان گومرا بوون، ئه‌وانیش :

1- ئه‌هلی‌ لیک‌چواندن (أهل التمثيل) :

ئه‌وانه‌ی زیاده‌ره‌و بیان کرد له‌ سه‌لماندنا تاوه‌کو که‌وتنه‌ ناو لیک‌چواندنه‌وه‌ ، وه‌ گومانی ئه‌وان ئه‌وه‌یه‌ که‌ ناوه‌رۆکی ده‌فه‌کان ئه‌وه‌ ده‌خواییت ، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ له‌ گه‌ڵ خه‌لکی‌کدا داوه‌ به‌وه‌ی له‌سه‌ری راهاتوون و لئی‌ تیبگه‌یشتوون له‌ دروستکراوه‌کان .

وه بۆ وه‌لامی ئه‌مانه له چه‌ند روویه‌که‌وه ده‌بی‌ت :

یه‌که‌م : خ‌وای گه‌وره نه‌فی لێ‌ک‌چ‌واندن و ها‌وتابوون و ها‌وشی‌وه‌بوونی له خ‌ۆی کردووه ، له چه‌ندین ئایه‌تی مه‌حکه‌م و راشکا‌و و رووندا ، خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی : (لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ) (الش‌وری/11) واته : هیچ شت و که‌سی‌ک له خ‌وای گه‌وره نا‌چ‌یت، چونکه خ‌وای گه‌وره تاک و ته‌نهایه‌و دروستکاره‌).

وه ده‌فه‌رمو‌یت: (فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اُنْدَادًا وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (البقره/22) واته : ده‌ی ئی‌وه هیچ ها‌وه‌لێ‌ک بۆ خ‌وای گه‌وره بریار مه‌ده‌ن له کاتێ‌کدا که ئی‌وه ئه‌زانن ئه‌و که‌سانه‌ی کردووتانن به شه‌ریک بۆ خ‌وای گه‌وره ئه‌وان ئی‌وه‌یان دروست نه‌کردووه‌و زه‌ویان بۆ رانه‌خستوون و ئاسمانیان بۆ رانه‌گرتوون و بارانیان بۆ نه‌باراندوون و پ‌روه‌ک و به‌روبوومیان له زه‌وییه‌وه بۆ ده‌رنه‌کردوون و ئه‌زانن که خ‌وای گه‌وره شه‌ریکی نه‌یه‌).

وه ده‌فه‌رمو‌یت: (وَلَمْ یَكُنْ لَهُ کُفُوًا اَحَدٌ) (الإ‌خلاص/4) واته : وه خ‌وای گه‌وره ها‌وشی‌وه‌ی نه‌یه‌و هیچ له دروستکاره‌کانی خ‌وای گه‌وره له خ‌وای گه‌وره نا‌چ‌ن نه‌ منالی‌ه‌یه‌ نه‌ دایکی هه‌یه‌ نه‌ باوکی هه‌یه‌ نه‌ خ‌یزانی هه‌یه‌)

وه نا‌کر‌یتیش قسه‌کانی خوا دژ به‌یه‌ک بن .

دووهم : عه‌قلی ساغ و سه‌لیم ری‌گ‌ره و ده‌زاتی‌ت که‌وا نای‌ت دروستکاری کامل و ته‌واو وه‌کو به‌نده‌یه‌ی که‌موکورت بی‌ت ، جا هه‌روه‌کو چ‌ۆن زاتی خ‌وای گه‌وره له هیچ زاتیکی تر نا‌چ‌یت ، ئا‌واش صی‌فاته‌کانی له هیچ صی‌فه‌تیک‌ی تر نا‌چ‌یت .

سی‌یه‌م : خ‌وای گه‌وره له گه‌ل به‌نده‌کانیدا دو‌واوه به‌وه‌ی ل‌پی ت‌یده‌گه‌ن ، له رووی ئه‌صل و بنه‌مای ماناوه ، وه مه‌رج نی‌یه‌ له ها‌وبه‌شدانان له مانای شتێ‌کدا به‌ره‌هایی له هه‌موو شتێ‌کدا وه‌کو یه‌ک بن ، ها‌وشی‌وه‌بوون له راستییه‌کان و حه‌قیقه‌ت و چ‌ۆنییه‌تیه‌کاندا ، جا ئه‌گه‌ر ها‌توو ری‌ک‌که‌وتنی نا‌وه‌کان له دروستکاره‌کاندا مه‌رج نه‌بی‌ت وه‌کو یه‌ک بن ، وه‌کو وشه‌ی بی‌ستن و بینین و ت‌وانا و ده‌ست و روومه‌ت ، جا که‌وا‌بوو ئه‌وه‌ی له نی‌وان دروستکارو و دروستکاردا له پ‌ی‌شته‌ه‌ .

2- ئه‌ه‌لی له‌کارخ‌ست (أهل التعطیل) .

ئه‌وانه‌ی که‌ زیاده‌ره‌ویان کرد له پاک‌را‌گرتندا تا‌وه‌کو که‌وتنه‌ نا‌وه‌فی و له‌کارخ‌ستندا ، وه‌گومانه‌که‌یان له‌وه‌دایه‌ که‌وا سه‌لماندنی صی‌فاته‌کان لێ‌ک‌چ‌واندن له خ‌ۆ ده‌گر‌یت ، چونکه ئه‌و صی‌فاتانه‌ دروستکاره‌کانی پ‌ی‌ وه‌صف ده‌کر‌یت ، بۆیه‌ پ‌ی‌ویسته‌ له دروستکاری نه‌فی بکه‌ین و دایمال‌ین ، بۆیه‌ بوونیکی ره‌هایان بۆ خ‌وای گه‌وره سه‌لماند به‌ ب‌ی‌ بوونی هیچ صی‌فه‌تیک ، له هه‌موو زیاتر صی‌فاته‌کانیان له‌کارده‌خست و نه‌فییان ده‌کرد (قه‌رامیته‌ باتنییه‌کان) بوون ، ئه‌وانه‌ی که‌ نه‌فی صی‌فاته‌ دژ به‌یه‌که‌کانیان له‌خوا ده‌کرد (وه‌کو ئه‌وه‌ی نه‌فی بوون و نه‌بوونیان ده‌کرد ، نه‌فی زانست و نه‌فامیان ده‌کرد) ، ئه‌م‌جار جه‌هه‌مییه‌کان که‌ ئینکاری نا‌و و صی‌فاته‌کانیان کرد ، ئه‌م‌جار مو‌عته‌زیله‌ ئه‌وانه‌ی که‌ نا‌وه‌کانیان سه‌لماند به‌لام ئینکاریان له‌و صی‌فاتانه‌ کرد که‌ نا‌وه‌کان له‌خ‌ۆیانی ده‌گر‌یت .

وه بۆ وه‌لامی ئه‌مانه له چه‌ند روویه‌که‌وه وه‌لامیان ده‌ده‌ینه‌وه :

یه‌که‌م : خوای گه‌وره له چه‌ندین ئایه‌تی موحه‌که‌مدا صیفا‌ته‌کانی بۆ خو‌ی سه‌لماندووه ، به راشکاوی و به دوور و درێژی ، وه له گه‌ڵ نه‌فی لیکچواندندا باسی کردووه ، وه‌کو ئه‌و ئایه‌ته‌ی که ده‌فه‌رمو‌یت: (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (الشوری/11) واته : هیچ شت و که‌سیک له خوای گه‌وره ناچیت، چونکه خوای گه‌وره تاک و ته‌نهایه‌و دروستکاره وه خوای گه‌وره زۆر بیسه‌ره به‌وته‌و قسه‌تان، وه زۆر بینه‌ره به کرده‌وته‌تان، وه هه‌موو شتی‌ک ده‌بیستیت و ده‌بینیت).

وه نا‌کریت قسه‌کانی خوای گه‌وره دژ به یه‌ک بن .

دووهم : سه‌لماندنی بوونیک‌ی ره‌ها ، که خاوه‌نی هیچ صیغه‌تی‌ک نه‌بیت ، له راستیدا هیچ بوونی نییه له زاتی شته‌کاندا ، به‌لکو ئه‌وه ته‌نها باسی‌که له هزره‌کاندا ، جا قسه‌که‌ی ئه‌وان به‌ره‌و ئه‌وه ده‌چیت که نکۆلی و ئینکاری له بوونی خوای گه‌وره بکه‌ن .

سێیه‌م : وه‌صفکردنی شتی‌ک به وشه‌یه‌کی گشتی ره‌ها له دیاری‌کراوی‌کدا ، مه‌رج نییه هه‌مان صیغه‌ت له دیاری‌کراوی‌کی تر‌دا به‌سه‌لمیت ، به‌لکو هه‌ریه‌که‌یک له‌وانه یه‌که‌یکن له‌و وه‌صفه گشتیانه ، چونکه صیفا‌ته‌کان ته‌گه‌ر تقيید بکرین یان بدرینه پال وشه‌ی تر ئه‌وا هاوه‌به‌شیه‌که‌یان نامیتیت له ده‌روه .

3- ئه‌هلی ته‌ئویل .

ئه‌وانه‌ی که باوه‌ریان وایه که‌وا هه‌ندی له ده‌قه‌کانی صیفا‌ت و وه‌کو صیفا‌ته‌کرداری و هه‌والیه‌کان (الخبریه) ، ده‌لاله‌ت ناکات بۆ صیغه‌تی‌کی راسته‌قینه و حه‌قیقی بۆ خوای گه‌وره ، بۆیه هه‌ستا ده‌ستیان کرد به گه‌ران به دوا‌ی مانای تر‌دا بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و صیفا‌تانه‌ی پێ رافه‌بکه‌ن و گوايه ئه‌و مانایانه له خو ده‌گریت ، به بن بوونی هیچ به‌لگه‌یه‌کی راست و دروست که وایان لێ بکات ئه‌و قسه‌یه له مانا ئاشکرا‌که‌ی خو‌ی لاده‌ن بۆ مانایه‌کی تر ، بۆ مانایه‌ک که له گه‌ڵ رووکه‌شی وشه‌که‌دا جیاوازه ، جا ئه‌م ته‌حریر و لادانه ناو ده‌نین (ته‌ئویل) !

وه بۆ وه‌لامی ئه‌وانه له چه‌ند روویه‌که‌وه ده‌بیت :

یه‌که‌م : خوای گه‌وره خو‌ی له هه‌موو که‌سی‌ک شاره‌زاتره به خو‌ی و له هه‌موو که‌سی‌ک راست‌گۆت‌ره ، وه له هه‌موو که‌سی‌ک زیاتر له دروست‌کراوه‌کانی قسه‌کانی باشت‌ر و جوان‌تره ، وه پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) له هه‌موو که‌سی‌ک زان‌تره به خوا‌که‌ی ، وه له هه‌موو که‌سی‌ک راست‌گۆت‌ره ، وه له هه‌موو که‌سی‌ک ره‌وانبێژ‌تر و زمانپاراوت‌ره ، وه له هه‌موو که‌سی‌ک زیاتر ئامۆژ‌گارت‌ره بۆ ئومه‌ته‌که‌ی ، ئیتر چون که‌سی‌ک پۆزش بۆ قسه‌کانی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ده‌هینیت‌ه‌وه ، وه بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ده‌کات که‌وا قسه‌ی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) چه‌واشه‌کاری و گومرایی له خو ده‌گریت .

دووهم : ئەصل و بنهما له قسه کردندا دەبیت وا لیتی تی بگهین له روالهت و حهقیقه تدا چۆنه ئاوا بیّت ، وه نابیت هه رگیز ماناکه ی ته ئویل بکهین ئیلا به به لگه یه کی راست و دروست وا بکات رواله تی فه رمووده که له مانا حهقیقه ته که ی خۆی بگوازینه وه بو مه جاز ، وه هیچ به لگه یه ک نییه له و باره وه .

سییه م : هه موو ئەوه ی له لایه ن خوا ی گه وره وه بو خه لکی دابه زی تراوه له لایه ن پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ) روون کراوه ته وه ، وه به رۆشترین و جوانترین گه یاندن په یامه که ی گه یاند ، وه نا کریت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئەم باسه مه زن و گه وره یه فه رامۆش بکات به بی هیچ روونکردنه وه یه ک که وا ئەو که سانه ی ته حریفی ده که ن بانگه شه ی چه ندین مانا ی دا هینراوی بو ده که ن .

4- ئەهلی نه فامی (أهل التجهیل) .

ئه وانه باوه رپیان وایه که وا ئەو مانایانه ی خوا ی گه وره هه والی ده رباره ی خۆی داوه یان ئەو هه و آلانه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده رباره ی خوا ی گه وره داویه تی ماناکه ی نادیار و نه زانراوه ، هیچ که سیک نایزایت ته نها خوا نه بیّت ، وه هیچ ریگایه ک نییه بو تیگه یشتن لیتی و فیربوونی ! وه ریگاکه ی خۆیان ناو ناوه (التفویض) (واته : راسپاردن و گه رانه وه ی تیگه یشتن له ماناکه ی بو لای خوا ی گه وره).

وه بو وه لامی ئەوانه له چه ند روویه که وه ده بیّت :

یه که م : نا کریت ده رگای زانست و زانیاری ده رباره ی خوا ی گه وره داخرا بیت که پیرو زترین و شه ریفترین ده رگای دینه ، نه عه قل و نه نه قل (قورئان و فه رمووده) په ی پی نه به ن و ده لاله تی بو نه که ن .

دووهم : خوا ی گه وره قورئانه که ی به زما نی عه ره بی ره وان دابه زان دووه ، وه فه رمانی کردووه ته به نده کانی په یوه ست بن پیوه ، وه له ماناکه ی تیگه یین ، وه هیچ شتیکی لی به دهر نه کردووه . ئەمه ش به لگه یه که ده کریت ماناکه ی دیار و روون و زانراو بیّت ، به لام بابه تی چۆنییه تی و حهقیقه ته کانی ئەوا کاریکی غه بییه که زانستیان ده گپینه وه بو لای خوا .

سییه م : ئەم ریچکه و ریگایه ئەوه ده خوازیت که پیشینه یه که مه کان نه فام و ناشاره زا بوونه ، له پیشین و سه له فی ئەم ئوممه ته ، وه وه صف ئەوان ده کریت وه کو ئەوه ی ئەوان نه خوینده وار و نه فام بن ئەوانه ی که هیچ شتیکی ده رباره ی کیتابه که یان نازانن ئیلا هیوا و ئاوات نه بیّت ، وه ئایه ته کانی صیفات لای ئەوان وه کو ته له سم وایه ، یان وه کو پیته کانی فه ره ننگن که هیچ مانایه کی ماقول نابه خشن .

باوه‌ربوون به فریشته‌کان

بریتیه له باوه‌ربوونکی چه‌سپاو و بتهو و په‌کلاکه‌روهه که‌وا خوی گه‌وره چه‌ند دروستکراویتی دروستکردوو به‌مه‌بستی په‌رستی، وه نیازپاک و دلسۆزی کردوون بو گوپرایه‌لی کردنی، وه تابه‌تی کردوون به‌نزیکوون له‌خویه‌وه، وه له‌ئاسمانه‌کاندا نیشته‌جیی کردوون، وه هیزی پی به‌خشیون بو ته‌وی فه‌رمانه‌کانی به‌ته‌واوی جی به‌جی بکه‌ن.

وه باوه‌ربوون به فریشته‌کان دانامه‌رزیت ئیلا به باوه‌ربوون به‌م خالانه‌ی خواره‌وه نه‌بیت :

یه‌که‌م : ئەوان به‌نده‌ی ریزلێزاون، زۆر چاکه‌کارن له‌کرده‌وه‌یاندا، نزیکه‌کارن له‌خوی گه‌وره‌وه، ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی خوان و لئی ده‌ترسن .

به‌هیچ شی‌وه‌یه‌ک تابه‌ته‌ندی په‌روه‌ردگاریتی و خوداوه‌ندتیبان تیدا نییه، خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ (26) لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهٖ يَعْمَلُونَ (27) يَعْلَمُونَ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنَ حَسْبِيِّهِ مُشْفِقُونَ) (الانبیاء/26-28) واته : وتیان: خوی گه‌وره وه‌رحمان مندالی بو‌خوی پریار داوه، پاک و مونه‌ززه‌هی بو‌خوی گه‌وره، وه‌خوی گه‌وره بی‌پییوسته له‌مندال، به‌لکو فریشته‌کان که‌ئیه ده‌لین کچی خوان ئەوانه به‌نده‌ی به‌ریزو ریزلێزای خوی گه‌وره‌ن (26) له‌هیچ وته‌یه‌کدا پی‌ش خوی گه‌وره ناکه‌ون و له‌خویانه‌وه شت ناکه‌ن به‌لکو ئەوان به‌فه‌رمانی خوی گه‌وره کار ئەکه‌ن (27) خوی گه‌وره ئەزانن پی‌شتر چیان کردوووه له‌داها‌توودا چی ده‌که‌ن و هیچ شتیکیان له‌خوی گه‌وره‌شاراوه‌ نیه، وه ئەوان ناتوانن شه‌فاعه‌ت و تکا بو‌هیچ که‌سیک بکه‌ن ئیلا مه‌گه‌ر که‌سیک خوی گه‌وره لئی پازی بووبن که‌یه‌کخواپه‌رست بیت وه فریشته‌کان له‌خوی گه‌وره ئەترسین (28).

وه ده‌فه‌رمویت : (يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِّنْ قَوَّيْمِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) (النحل/50) واته : له‌په‌روه‌ردگاری خویان ئەترسین له‌سه‌رووی خویانه‌وه، که‌خوی گه‌وره به‌رزه له‌سه‌رووی عه‌رشی پی‌روزی خویه‌تی، وه هه‌ر فه‌رمانیک به‌مه‌لائیکه‌ت بکری له‌لایه‌ن خوی گه‌وره ئەوان ئەنجامی ئەده‌ن و جیبه‌جیی ئەکه‌ن).

وه ده‌فه‌رمویت : (لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) (التحریم/6) واته : وه هه‌ر فه‌رمانیک که‌خوی گه‌وره پی‌یان بکات ئەوان سه‌ریچی فه‌رمانی خوی گه‌وره ناکه‌ن وه هه‌ر فه‌رمانیکیان پی بکری له‌لایه‌ن خوی گه‌وره ئەوان له‌کاتی خویدا راسته‌وخۆ جیبه‌جیی ئەکه‌ن).

وه ده‌فه‌رمویت : (كِرَامَ بَرَّةٍ) (عبس/16) واته : ئەم فریشتانه زۆر به‌ریزن لای خوی گه‌وره، وه زۆر چاکه‌کارن له‌کرده‌وه‌یاندا وه‌میشه‌خه‌ریکی په‌رستی خوی گه‌وره‌ن و بی فه‌رمانی خوی گه‌وره ناکه‌ن).

وه ده‌فه‌رمویت : (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَلُّوْا لِإِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ (40) قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيْنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُّؤْمِنُونَ) (سبأ/40-41) واته : وه له

پۆژی قیامه‌ت خوای گه‌وره‌هه‌موو خه‌لکی کۆ ئه‌کاته‌وه به ده‌سه‌لاتدارو بێ ده‌سه‌لاته‌وه، به په‌رستراو و په‌رسته‌ره‌وه ، پاشان خوای گه‌وره‌هه‌موو سهرزه‌نش‌ت کردن بۆ موشریکان به فریشته‌کان ئه‌لن: ئایا ئه‌مانه‌ بوون که ئیوه‌یان ئه‌په‌رست (40) مه‌لائیکه‌ته‌کان ئه‌لن: ئه‌ی په‌روه‌ردگار پاک و مونه‌ززه‌هی بۆ تۆ له‌وه‌ی که شه‌ریکت هه‌بیت، ئیمه‌ داوامان نه‌کردوه له‌وان که ئیمه‌ بپه‌رستن، هه‌ر تۆ دۆست و پشتیوان و په‌رستراوی ئیمه‌یت و ئیمه‌ به‌رین له‌وان ، به‌لکو ئه‌وان زۆربه‌یان شه‌یتانیان ئه‌په‌رست، واته‌: شه‌یتان په‌رستنی جگه‌ له‌ خوای گه‌وره‌ی بۆ زاراندبوونه‌وه ، وه‌ زۆربه‌یان باوه‌ریان به شه‌یتان هه‌بوو (41) .

وه ده‌فه‌رمویت: (قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) (البقرة/32) واته‌ : وتیان: ئه‌ی په‌روه‌ردگار پاک و مونه‌ززه‌هی بۆ تۆ ئیمه‌ هه‌یج زانست و زانیاریه‌کمان نیه‌ ته‌نها ئه‌وه‌ نه‌بێ که خۆت فیرمانت کردوو ئیمه‌ غه‌یب نازانین هه‌ر تۆ زۆر زاناو کاربه‌جیی).

دووهم : ئه‌وان به‌ ناوی به‌پێز و جوانه‌وه‌ ناوهران :

جا هه‌ر یه‌کیک له‌وان ناوه‌که‌ی لمان زانراوه‌ و فیربووینه‌ ئه‌وا باوه‌رمان پێیان هه‌یه‌ به‌ خۆیان و به‌ ناوه‌کانیان ، وه‌ ئه‌وانه‌ی ناویان نازانین و فیرنه‌بوین ئه‌وا به‌ گشتی باوه‌رمان پێیان هه‌یه‌ ، وه‌ ئه‌و فریشته‌ به‌پێزانه‌ی که ناوه‌کانیان ده‌زانین : جه‌بریل و میکائیل و ئیسرافیل و فریشته‌ی مردن و رضوان و مونکه‌ر و نه‌کیر ، هه‌روه‌کو له‌ قورئان و فه‌رمووده‌ی راست و دروستدا هاتوون .

سێهه‌م : ئه‌وان له‌ روناکی دروست کراون ، خاوه‌نی با‌لن ، له‌ سه‌ر شیویه‌ی مه‌زن و گه‌وره‌ دروستکراون و جو‌راو جو‌رن :

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت : (الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (فاطر/1) واته‌ : هه‌مدو سه‌ناو ستایش بۆ خوای گه‌وره‌ که دروستکاری ئاسمانه‌کان و زه‌ویه‌ ئه‌و خاویه‌ی که فریشته‌کانی کردوو به‌ نێردراوی خۆی بۆ لای پێغه‌مبه‌ران وه‌کو جه‌برائیل که فریشته‌کان هه‌یانه‌ دوو با‌لی هه‌یه‌، وه‌ هه‌یه‌ سێ با‌لی هه‌یه‌، وه‌ هه‌یه‌ چوار با‌لی هه‌یه‌، وه‌ هه‌یه‌ زیاتری هه‌یه‌ وه‌کو جه‌بریل که پێغه‌مبه‌ری خوا ، دوو جار له‌سه‌ر شیویه‌ی راسته‌قینه‌ی خۆی بینوویتی شه‌ش سه‌د با‌لی هه‌بووه‌، هه‌ر با‌لیکی ئاسۆی ئاسمانی داپۆشیوه‌ له‌ گه‌وره‌بیدا ، خوای گه‌وره‌ ویستی له‌ هه‌ر شتیکی بێت بۆ دروستکراوانی زیادی ئه‌کات وه‌کو با‌لی فریشته‌کان، یاخود جوانی روخسار، بان زانست و عه‌قل، یان ده‌نگ خۆشی، یان هه‌ر شتیکی تر که‌ویستی لێ بێت زیادی ئه‌کات ، به‌ دنیایی خوای گه‌وره‌ تواناو ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتیکیدا هه‌یه‌).

وه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمویت : ((خُلِقْتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ))⁽³⁹⁾ واته‌ : فریشته‌کان له‌ روناکی دروستکراون)) ، وه‌ له‌ هه‌ردوو کتییی (صحیح)دا هاتوووه‌ که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)

(39) رواه مسلم برقم (2996) من حدیث عائشة .

فهرموویه‌تی: ((رأى جبریل فی صورته ، وله ستمائة جناح))⁽⁴⁰⁾ واته : پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) جبریلی بینی له‌سه‌ر شیوه‌که‌ی خوئی ، خاوه‌نی شه‌ش سه‌د بال (بوو)).

وه ده‌فهرموویت : ((أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلِكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِمِائَةِ عَامٍ))⁽⁴¹⁾ واته : مؤله‌تم پی دراوه که باسی فریشته‌یه‌ک له فریشته‌کانی خوای گه‌وره بکه‌م ئه‌وانه‌ی عهرشی خواپان هه‌لگرتووه ، له نیوان نه‌رمه‌ی گوئی و شان‌ه‌کانی هه‌وت سه‌د ساله‌)).

جا ئه‌وانه دروستکراوی راسته‌قینه‌ن ، نه‌ک ئه‌وانه هیزی مه‌عنه‌وین وه‌کو هه‌ندی خه‌لکی هه‌له‌شه ده‌لین ، ئه‌وانه‌ش دروستکراویکی یه‌کجار زوړن ، هیچ که‌سیک ناتوانییت بیان‌زمیریت ته‌نها دروستکاره‌که‌یان نه‌بیته ، هه‌روه‌کو له فهرمووده‌که‌ی (أنس) دا هاتووه له چیرۆکی میعراجدا بو‌مان ده‌گی‌رپیته‌وه : که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) (البيت المعمور) ی بو به‌رز کرایه‌وه له ئاسمانی هه‌وته‌م ، هه‌موو روژی‌ک هه‌فتا هه‌زار فریشته نو‌یژی تیدا ده‌که‌ن ، وه ئه‌گه‌ر لیی ده‌رچن جاریکی تر بو‌ی ناگه‌رینه‌وه ، ئه‌وه‌ش کو‌تا جاره ده‌چنه ژوروه‌وه)⁽⁴²⁾

چوارهم : ئه‌وان پۆل پۆل راوه‌ستاون و ته‌سیب‌حاتی خوا ده‌که‌ن .

خوای گه‌وره ته‌سیب‌حاتی خوئی خستووه‌ته دلپانه‌وه ، وه فهرمانه‌کانی جیبه‌جی ده‌که‌ن ، وه هیژیکی زو‌ری پی به‌خشیون بو‌ ئه‌وه‌ی فهرمانه‌کانی جی به‌جی بکه‌ن .

خوای گه‌وره ده‌فهرموویت: (وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ (164) وَإِنَّا لَنَخْرُ الصَّافُونَ (165) وَإِنَّا لَنَخْرُ الْمُسَبِّحُونَ) (الصفات/164-166) واته : فریشته‌کان ئه‌لین: وه هیچ که‌سیک له ئیمه‌ نیه ته‌نها شوینی دیاریکراوی خو‌مان هه‌یه له ئاسماندا خوای گه‌وره‌ی لی ده‌په‌رستین و ئه‌و شوینه تیتناپه‌رینین (164) وه ئیمه هه‌موومان پۆل پۆل راوه‌ستاوین له ئاسمان عیباده‌تی خوای گه‌وره ئه‌که‌ین هه‌روه‌کو چو‌ن باوه‌ردارانیش له نو‌یژه‌کاندا پۆل پۆل رانه‌وه‌ستی و عیباده‌تی خوای گه‌وره ئه‌که‌ن (165) وه ئیمه ته‌سیب‌حات و نو‌یژو عیباده‌ت و زیکری خوای گه‌وره ئه‌که‌ین، واته: ئیمه کچی خوای گه‌وره نین به‌لکو به‌نده‌ی ملکه‌چ و گو‌پرایه‌لی خوای گه‌وره‌ین (166) .

وه ده‌فهرموویت: (فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ) (فصلت/38) واته : وه ئه‌گه‌ر خو‌پان به‌گه‌وره‌زانی له ئاست سو‌جده بردن بو‌ خوای گه‌وره‌و په‌رستنی ئه‌وا ئه‌و فریشته به‌پیزانه‌ی که لای خوای گه‌وره‌ن ئه‌وان به‌شه‌و و به‌پروژ ته‌سیب‌حات و عیباده‌ت و زیکری خوای گه‌وره ئه‌که‌ن وه بیزار نابن له عیباده‌تی خوا.

(40) أخرجه البخاري برقم (3234) ومسلم برقم (177) من حديث عائشة ، وأخرجه البخاري برقم (3232) ومسلم برقم (174) من حديث ابن مسعود.

(41) رواه أبو داود برقم (4727) .

(42) أخرجه البخاري برقم (3207) ومسلم برقم (162) .

وه ده‌فه‌رمووت: (لا يفترون) (الانباء/20) واته: بيزار نابن له عيبادهت كردنى خواى گه‌وره).

وه له (حكيم بن حزام) هوه هاتوووه ده‌فه‌رمووت: له كاتيكدا پيڤه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) له ناو هاورپكانيدا بوو، به‌ئه‌وانى فه‌رموو: ((أَسْمَعُونَ مَا أَسْمَعُ؟ قَالُوا: مَا نَسْمَعُ مِنْ شَيْءٍ. قَالَ: إِيَّيَّ لَأَسْمَعُ أَطِيطَ السَّمَاءِ وَمَا تُلَاكُمُ أَنْ تَعْطُوا وَمَا فِيهَا مَوْضِعُ شَيْءٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ قَائِمٌ))⁽⁴³⁾ واته: نايه‌ئوه‌ى من ده‌بييسم ئيوه‌ش ده‌بييسن؟ وتيان: هيچ شتيك نابييسن، فه‌رمووى: من نكه و ده‌نگى ناسمان ده‌بييسم (وه‌كو ئه‌وه‌ى له ژير بارىكى قورسدا بيت)، وه لومه‌ى لى ناكريت ته‌و ده‌نگه‌ى ليوه بيت، چونكه به‌ئه‌ندازه‌ى يه‌ك بستيك نيه‌ى ئيلا فريسته‌يه‌كى تيدايه له سوژده‌دايه يان راوه‌ستاوه خواپه‌رستى ده‌كات)).

پينجه‌م: ئه‌وان په‌رده‌پوش كراون له‌وه‌ى بيبزين:

ئه‌وان جيهانيكى غه‌يبين، ناكه‌ونه ژير تواناي هه‌سته‌كاني مروفايه‌تى، له ژيانى دونيا، ئيلا بو كه‌سيك نه‌بيت خواى گه‌وره خوى ويستى لى بيت، وه‌كو بينينى پيڤه‌مبه‌رمان (ﷺ) كه جبريلى بينى له‌سه‌ر ته‌و شيوه‌ى خوى كه خواى گه‌وره دروستى كردوو، به‌لام له دواروژدا ده‌بييزين، خواى گه‌وره ده‌فه‌رمووت: (يَوْمَ يَرُونَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حَجْرًا مَّحْجُورًا) (الفرقان/22) واته: ئه‌مانه‌ روژيك مه‌لايكه‌ت نه‌بينن كه روژى قيامه‌ته يان له كاتى گيان كيشاندا، به‌لام مه‌لايكه‌ت له‌و روژده‌دا هيچ موژده‌يه‌كيان پى نيه بو تاوانباران و بينينى خيرو چاكه نيه به‌لكو موژده‌ى چونه‌ دوزه‌خيان پى ده‌دهن وه پينان ئه‌وترئ: ئيوه‌ قه‌ده‌غه‌و ريگره‌يه‌كى ته‌واو ئه‌كرين له چوونه‌ به‌هه‌شت).

وه ده‌فه‌رمووت: (وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ) (الرعد/23) واته: وه فريسته‌كانيش له هه‌موو ده‌رگاني به‌هه‌شته‌وه ديته ژوروه‌وه بو لايمان).

به‌لام خواى گه‌وره هينده هيزى پى به‌خشيون بو ئه‌وه‌ى خويان بگوڤرن و بچوين له‌سه‌ر شيواى مروقه‌كان، خواى گه‌وره ده‌فه‌رمووت: (فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا) (مريم/17) واته: جبريلمان نارد بو لاي مه‌ريه‌م خوى له‌سه‌ر شيوه‌ى مروفتيكي ته‌واو نيشان دا).

وه ده‌فه‌رمووت: (وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيفٍ) (69) (هود/69-70) واته: وه به‌ دلنبايى نيدرراوانى (فريسته‌كاني) ئيمه روژيشت بو لاي ئيبراهيم پيڤه‌مبه‌ر (ﷺ) وه موژده‌يان پيدا به ئيسحاق وه سه‌لاميان لى كرد ئه‌ويش سه‌لامى لى كردن و وه‌لامى سه‌لامه‌كه‌ى دانه‌وه‌وه وى به‌به‌رده‌وامى سه‌لامتان لى بيت (سه‌لام به مه‌رفوعى هاتوووه بو په‌رده‌واميه) زورى نه‌خاياندى خيرا ئيبراهيم گوڤه‌كه‌يه‌كى برژاوى بو هينان (69) كاتيك كه بينى ده‌ستيان پى ناگات و ده‌ستى بو دريژ ناكه‌ن پى ناخوش بو و ايزانى بو شه‌رو خراپه هاتوونه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ى ته‌گه‌ر جاران

(43) رواه الطبراني في المعجم الكبير برقم (3122)، وقال الألباني في السلسلة الصحيحة برقم (852): صحيح على شرط مسلم.

وه ده‌فه‌رموئیت: (وَإِنَّهُ لَنَزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (192) تَرَلَّ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (193) عَلَيَّ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ) (الشعراء/ 192-194) واته: وه ئه‌ی محمد (ﷺ) ئه‌م قورتانه‌ی پیروژه‌ش له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌وه بو تو دابه‌زی‌ندراوه (192) که ئه‌و روحه‌ ئه‌مینه‌ دایه‌ه‌زاندوووه که جبریه‌له (193) بو سه‌ر دلی تو بو ئه‌وه‌ی تو‌ش په‌کیک بیت له‌وانه‌ی که خه‌لکی ئاگادار ئه‌که‌یته‌وه‌وه ده‌یانترسینیت له‌ سزای خوای گه‌وره‌ ئه‌گه‌ر ئیمان نه‌هینن (194).

2- باران دابارین و سه‌وز کردنی رووه‌ک:

ئهمه‌ش کاری (میکائیل)ه، هه‌روه‌کو ئیمامی ئه‌حمده‌د ریه‌ویه‌تی کردوووه که‌وا جوله‌که‌کان به‌ پیغه‌مبه‌ری خویان (ﷺ) فه‌رموو: (لو قلت: میکائیل الذی یزل بالرحمة والنبات والقطر لکان) (44) واته: ئه‌گه‌ر بتگوتایه: میکائیل که ره‌حمته و رووه‌ک و باران بو سه‌ر زه‌وی داده‌به‌زینیت ئه‌وا ده‌بوو).

3- فووکردن به‌ که‌په‌نادا (الصور):

ئهمه‌ش کاری (ئیسرافیل)ه بو مراندن و تیاچوون و زیندوو بوونه‌وه، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموئیت: (وُنْفِخْ فِي الصُّورِ فَصَقَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ) (الزمر/ 68) واته: وه فوو ئه‌کرئ به‌ که‌په‌ناو شه‌بیوردا له‌لایه‌ن ئیسرافیله‌وه که فوو کردنی په‌که‌مه‌وه هه‌رچی له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌وی هه‌یه‌ هه‌ر هه‌مووی ئه‌مرئ و تیا ئه‌چیت ته‌نها ئه‌وه‌ی که خوای گه‌وره‌ ویستی لئ بیت، پاشان دووه‌مجار فووی پیا ئه‌کاته‌وه‌ خه‌لکی هه‌ر هه‌مووی هه‌له‌ستت و له‌ گۆره‌کانیان ده‌ره‌ئ‌چن وه ته‌ماشائه‌که‌ن، (نیوانی هه‌ردوو فوو کردنه‌که‌ چل ساله‌).

جا ئه‌و سئ فریشته‌یه: (جبریل و میکائیل و ئیسرافیل) گه‌وره‌ی فریشته‌کانن، چونکه‌ کاره‌کانیان په‌یوه‌سته به‌ ژیانوه، جبریل راسپێردراوه به‌ ژیان دله‌کانه‌وه، وه میکائیل راسپێردراوه به‌ ژیان و رووه‌که‌کانه‌وه، ئیسرافیل راسپێردراوه به‌ ژیان جه‌سته‌کانه‌وه.

وه به‌رێزترینیان جبریه‌له، هه‌ر ئه‌ویش (روح القدس)ه.

4- پاراستنی به‌نی ئاده‌م:

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموئیت: (لَهُ مَعْقِبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعِزُّ مَا يُقَوْمُ حَتَّىٰ يُعِزُّوهُ مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ) (الرعد/ 11) واته: وه هه‌ر که‌سێک له‌ تاریکی شه‌ودا به‌ شاراوه‌یی تاوان ئه‌نجام بدات یاخود به‌ ئاشکرا له‌ پۆژدا خوای گه‌وره‌ ئاگای له‌ هه‌مووی هه‌یه‌ وه خوای گه‌وره‌ فریشته‌ پارێزه‌ره‌کانی هه‌یه‌ که له‌ پێش و دواوه‌ی مرۆفه‌وه به‌ فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ مرۆفه‌کان ئه‌پارێزن له‌ رووداوه‌کان، به‌ دلنیاپی خوای گه‌وره‌ هه‌یج قه‌ومێک ناگۆرێت یان له‌ هه‌ر نازو نیه‌مه‌تیکدا بن لێیان ناگۆرێت تا خویان خویان نه‌گۆرن

(44) أخرجه أحمد برقم (2483) والطبراني في المعجم الكبير برقم (12061) من حديث ابن عباس: أن رسول الله قال لجبريل: على أي شيء ميكائيل؟ قال: على النبات والقطر، وذكره الهيثمي في مجمع الزوائد برقم (14212) ثم قال: (وفيه محمد بن أبي ليلي، وقد وثقه جماعة، ولكنه سيء الحفظ، وبقية رجاله ثقات).

به خراپه‌کاری ، وه ته‌گهر خوای گه‌وره بیه‌وی که‌سائیک توشی سزاو له‌ناو چوون بکات ته‌وه که‌س ناتوانی سزای خوای گه‌وره بگه‌رپنیتته‌وه ، وه هیچ که‌سیکیش نیه که‌سه‌رپه‌رشتی کاروباریان بکات له‌غه‌یری خوای گه‌وره یان په‌نای بو به‌رن یان سزاکه‌یان له‌سه‌ر لادات).

5- پاراستنی کرداره‌کانی به‌نی ئاده‌م :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (إِذْ يَتَلَفَّى الْمُتَلَفِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدًا (17) مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) (ق/18) واته : کاتیک که‌ته‌وه دوو فریشته‌یه که‌کرده‌وه‌کانی مروّف ته‌پاریزن و ته‌ینووسن به‌یه‌کتری ته‌گهن و له‌لای راست و چه‌په‌وه دانیش‌توونه، ته‌وه‌ی لای راست چاکه ده‌نوسیت و ته‌وه‌ی لای چه‌پ خراپه ده‌نوسیت (17) هیچ وته‌یه‌ک له‌ده‌م مروّف نایه‌ته‌ده‌روه ئیلا ته‌وه دوو فریشته‌یه چاودپرو ئاماده‌ن و ده‌ینوسن، یان وتراوه: یه‌کیتکیان ناوی (ره‌قیب)ه و ته‌وی تریان ناوی (عه‌تید)ه(18).

6- دامه‌زراندن و جیگرکردنی ئیمانداران و سه‌رخستیان :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنْ يَنْزِلُنَّ عَلَيْكُم مِّن سَمَوَاتٍ مُّضَوَّاتٍ فَسَيَكُنُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ قَوْمًا يَتَذَكَّرُونَ) (الأنفال/12) واته : په‌روه‌ردگار فه‌رمانی کرد به‌ فریشته‌کان و پی‌ی راگه‌یاندن که‌من له‌گه‌لتانم و سه‌رتان ته‌خهم و یارمه‌تیتان ته‌ده‌م و پشتیوانیتان ته‌که‌م، ئیوه‌یش باوه‌رداران جیگیر بکه‌ن له‌کاتی جه‌نگدا وه له‌گه‌لیاندا بن وه ژماره‌یان زیاد بکه‌ن و موژده‌ی سه‌رکه‌وتیان پی‌ بدن ، منیش ترس و له‌رز ته‌خهمه دلی کافرانه‌وه ئیوه بدن له‌گه‌ردنیا، یان له‌سه‌رووی گه‌ردنیا، واته له‌سه‌ریان ، وه بدن له‌سه‌ره په‌نجه‌کانیا، له‌به‌ر ته‌وه‌ی که‌له‌سه‌ر په‌نجه‌کانیا بدن ئیتر ناتوانن شمشیر به‌ده‌سته‌وه بگرن، که‌هاوه‌لان کوژراوی کافرانیان ده‌ناسیه‌وه که‌به‌ده‌ستی فریشته‌ کوژرا بوون به‌وه‌ی که‌له‌سه‌ریان یان گه‌ردنیا یان سه‌ره‌په‌نجه‌کانیا (دراوو).

7- گیان کیشان :

ته‌مه‌ش کاری (فریشته‌ی مردن)ه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ) (السجدة/11) واته : ته‌ی محمد (ﷺ) پی‌یان بلن: فریشته‌ی گیانکیشان گیانتان ته‌کیشی که‌خوای گه‌وره گیانکیشانی ئیوه‌ی به‌و سپاردووه پاشانیش له‌پوژی دوابی بو لای په‌روه‌ردگارتان ته‌گه‌رپنه‌وه بو لپیرسینه‌وه).

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ) (الأنعام: 16) واته : تا‌مردن ته‌گات به‌یه‌کیتکان فریشته‌کانی ئیمه‌روچی ته‌کیشن، (ئینو‌عه‌بباس) ده‌فه‌رمیت: فریشته‌ی گیانکیشان یارمه‌تیده‌ری هه‌یه له‌فریشته‌کانی تر که‌ته‌وان گیان ده‌کیشن و روح بگاته‌گه‌روو(ملک‌الموت) ده‌یکیشیت وه ته‌وان هیچ که‌مه‌ترخه‌میه‌ک ناکه‌ن له‌وه‌ی که‌خوای گه‌وره فه‌رمانی پی‌یان کردبئ له‌گیانکیشان.

8- پرسیارکردن له مردوو له گۆره‌که‌یدا ده‌رباره‌ی خواکه‌ی و دینه‌که‌ی و پینغه‌مبه‌رکه‌ی (ﷺ) :
وه ئه‌و دوو فریشته‌یه‌ی پرسیار ده‌که‌ن : (مونکه‌ر و نه‌کیر)ه.

له (ئه‌نه‌س)ه‌وه هاتوو ، که‌وا پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی : (إن العبد إذا وُضع في قبره ، وتولَّى عنه أصحابه ، وإنه لیسْمَعُ قرع نعالم ، أتاه ملكان ، فيقعدانه ، فيقولان : ما كنت تقول في هذا الرجل محمد (ﷺ)؟ فأما المؤمن فيقول : أشهد أنه عبد الله ورسوله (ﷺ) ، فيقال له : انظر الى مقعدك من النار ، قد أبدلك الله به مقعداً من الجنة ، فإيهما جميعا ، وأما المنافق والكافر ، فيقال له : ما كنت تقول في هذا الرجل ؟ فيقول : لا أدري ، كنت أقول ما يقوله الناس ، فيقال : لا دريت ولا تلبت ، ويضرب بمطارق من حديد ضربة ، فيصيح صيحةً يسمعها من يليه غير الثقلين)⁽⁴⁵⁾ . واته : کاتی که مردوو ده‌خه‌رتته ناو گۆره‌که‌یه‌وه ، وه هاوه‌لانی به جییان هیتت ، ئه‌و گوئیستی ته‌قه‌ی نه‌عه‌لکانیان ده‌بیت ، وه دوو فریشته دین بو لای و دایده‌نیشین پی ده‌لین :- ئه‌و پیاوه (محمد) (ﷺ) که له ناوتاندا ره‌وانه کرا کتیه (چیت ده‌رباره ده‌گوت) ؟ که‌سی ئیماندار ده‌لیت :- شایه‌تی ده‌ده‌م که ئه‌وه به‌نده و پینغه‌مبه‌ری خودایه (ﷺ) ، پی ده‌لین : ته‌ماشای جیگا‌که‌ت بکه له ناگردا خوی گه‌وره بو‌ی گۆرتنه‌وه به جیگا‌که‌ت له به‌هه‌شتدا ، جا هه‌ردوکیان ده‌بینیت ، به‌لام که‌سی دوو‌وو و بیباوه‌ر پی ده‌لین : ئه‌و پیاوه که له ناوتاندا ره‌وانه کرا کتیه (چیت ده‌رباره ده‌گوت) ؟ ده‌لیت : نازانم ، ئه‌وه‌ی خه‌لکی ده‌یگوت منیش هه‌ر ئه‌وه‌م ده‌گوت ، پی ده‌لین : نه‌ تیگه‌یشتی و نه‌ به‌دوای ئه‌وه‌دا گه‌رای تیبگه‌یت ، به‌چه‌کوشی ناسنین لپی ده‌دریت به‌ لیدانیک ، ئه‌ویش به‌ هاواریک هاوار ده‌کات له هه‌موو لایه‌که‌وه ده‌بیست جگه له مروّف و جنوکه نه‌بیت).

وه له ریوایه‌تیکی تری (الترمذی)دا هاتوو له فه‌رموو‌ده‌ی (أبو هريرة)وه : (إذا فُبر الميت – أو قال : أحدكم – أتاه ملكان أسودان أزرقان ، يقال : لأحدهما المنكر والآخر النكير ، فيقولان : ما كنت تقول في هذا الرجل ....) الحدیث⁽⁴⁶⁾ واته : ئه‌گه‌ر مردوو له گۆر نرا – یان فه‌رموو‌ی : به‌کیکتان- دوو فریشته‌ی ره‌شی شین دین بو لای ، به‌یه‌کیکیان ده‌لین : مونکه‌ر و به‌ئیه‌وتریان ده‌لین : نه‌کیر ، -ئه‌و دوو فریشته‌یه - ده‌لین : چیت ده‌رباره‌ی ئه‌و پیاوه ده‌گوت ...) فه‌رموو‌ده‌که .

9- بایه‌خدان به‌ کۆرپه‌له :

رۆحی پیندا ده‌کات ، ریزقه‌که‌ی دنوسیت ، وه ئه‌جه‌له‌که‌ی و کرداره‌که‌ی و ئایه به‌دبه‌خته یان به‌ختیاره -هه‌موو ئه‌وانه دنوسیت- .

له (عبدالله بن مسعود)ه‌وه هاتوو -ره‌زای خوی لی بیت- ده‌لیت پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بو‌ی گێراینه‌وه - له کاتیکدا ئه‌و راستگو‌ی باوه‌ر پیکراوه - ده‌فه‌رمویت : (إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْفَهُ فِي بَطْنِ

(45) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (1374) ومسلم برقم (2870) .

(46) أخرجه الترمذی برقم (1071) وقال الألبانی في السلسلة الصحيحة : (إسناد جيد ، رجاله كلهم ثقات رجال مسلم ، وفي ابن إسحاق ، وهو العامري القرشي مولاهم ، كلام لا يضر) .

أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَظْفَةً ، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْعَةً مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا ، وَيُؤَمِّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ ، وَيَقَالُ لَهُ : أَكْتُبْ عَمَلَهُ رِزْقَهُ وَأَجَلَهُ وَشَقِيَّيْهِ أَوْ سَعِيدِيهِ ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ .... (الحديث⁽⁴⁷⁾)
 واته : هەر یه کتیک له ژیوه خیلقه‌تی له سکی دایکیدا کۆده‌کرێته‌وه چل روژ نوتفه ده‌بیت (واته :
 ئاوێکی روون) ئەمجار به ئەندازه‌ی ئەوه ده‌بیته‌ه‌له‌قه (واته خویئێکی مه‌یو) ئەمجار به ئەندازه‌ی
 ئەوه ده‌بیته‌ پارچه‌یه‌کی گۆشت ، ئەمجار خوای گه‌وره‌ فریشته‌یه‌کی بۆ ده‌نیریت ، وه‌ فه‌رمانی به‌ چوار
 وشه‌ پێ ده‌کات ، وه‌ پێی ده‌گوتی : کرداره‌که‌ی و ریزقه‌که‌ی و ئەجه‌له‌که‌ی و به‌ده‌به‌خته‌ یان به‌ختیاره
 بنووسه ، ئەمجار روچی پیا ده‌کریت ....) فه‌رمووده‌که‌.

10- خه‌زنه‌داری ئاگر :

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووت : (وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً) (المدرثر/31) واته : ئیمه‌ ته‌نها
 مه‌لائیکه‌مان داناهه‌ به‌ ده‌رگاوانی دۆزه‌خ چونکه‌ ئیوه‌ توانای مه‌لائیکه‌تتان نیه‌، کێ هه‌یه‌ به‌سه‌ر
 مه‌لائیکه‌تدا زال بێ).

وه‌ ده‌فه‌رمووت : (وَنَادُوا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رِبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَأْكُونُونَ) (الزخرف/77) واته : وه‌ بانگ
 ئەکه‌ن ئە‌ی مالیکی ده‌رگاوانی دۆزه‌خ: بانگی په‌روه‌ردگار ت بکه‌ تا هه‌مان مرینێ و رزگارمان بیت له‌م
 سزایه‌ ، چل سال وه‌لامیان ناداته‌وه‌ پاشان وه‌لامیان ده‌داته‌وه‌ وه‌ ئه‌لئ: نه‌خیر مردن نیه‌ و ئیوه‌ ئە‌میننه‌وه‌
 له‌ناو سزادا).

وه‌ ده‌فه‌رمووت : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ
 غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) (التحریم/6) واته : ئە‌ی باوه‌رداران خۆتان و
 مأل و مندالتان بپارێزن له‌ ئاگری که‌ سووته‌مه‌نه‌یه‌که‌ی خه‌لکی و به‌رده‌، یاخود به‌رده‌که‌ مه‌به‌ست پێی
 بته‌کانه‌، خه‌لکیش ئە‌چیتته‌ ئاگری دۆزه‌خ وه‌ ئە‌و بتانه‌یش که‌ ئیوه‌ ئە‌تانپه‌رستن و کردبووتان به‌ خوای
 خۆتان هه‌مووی له‌ دۆزه‌خدا ئە‌هین به‌ سووته‌مه‌نی بۆ ئیوه‌ و ئاگری جه‌هه‌ننه‌می پێ خۆش ئە‌کرێ و
 ئیوه‌ی پێ ئە‌سووتیتێ، جا خۆتان و مأل و مندالتان بپارێزن له‌ و ئاگره‌ به‌وه‌ی په‌روه‌رده‌یه‌کی جوانیان
 بکه‌ن و فیره‌ دینیان بکه‌ن و فه‌رمانیان پێ بکه‌ن به‌ چاکه‌ و رێگریان بکه‌ن له‌ خراپه‌ بۆ ئە‌وه‌ی نه‌چنه
 ناو ئە‌و ئاگره‌وه‌ ، ئە‌و ئاگری دۆزه‌خه‌ هه‌ندیک مه‌لائیکه‌تی له‌سه‌ره‌ که‌ (زه‌بانیه‌)ن خوای گه‌وره‌ تابه‌ت
 بۆ ئە‌وه‌ دروستی کردوون که‌سانێکی زۆر دل په‌فن وه‌ زۆر سه‌خت و توندو ترسانکن هه‌یچ په‌حم و
 به‌زه‌بیه‌ک له‌ دلایان دا نیه‌ به‌رامبه‌ر به‌ دۆزه‌خیه‌کان وه‌ هه‌ر فه‌رمانێک که‌ خوای گه‌وره‌ پێیان بکات
 ئە‌وان سه‌رپێچی فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ ناکه‌ن ، وه‌ هه‌ر فه‌رمانێکیان پێ بکرێ له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌
 ئە‌وان له‌ کاتی خۆیدا راسته‌وخۆ جێبه‌جێ ئە‌که‌ن).

(47) أخرجه البخاري برقم (3208) ومسلم برقم (2643) بدون ذكر النطفة ، وقد أخرجه بها : أبو عوانة ، كما في فتح
 الباري ، لابن حجر (189/15) .

11- داوای لیخۆشبوون کردن بۆ ئیمانداران ، وه دو‌عاکردن بۆیان و موژده‌دان بۆیان و ریزلێگرتیان له به‌هه‌شتدا :

خوای گه‌وره ده‌فرمویت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (7) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (8) وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) (غافر/7-9) واته : نه‌و فریشتانه‌ی که عهرشی پیروژی خوای گه‌وره‌یان هه‌لگرتوه‌وه وه نه‌و فریشتانه‌ی‌شی که له ده‌وروه‌ری عهرشی خوای گه‌وره‌ن خوای گه‌وره به پاک پانه‌گرن له هه‌موو که موکو‌ریه‌ک، وه ته‌سبیحات و هه‌مدو سه‌ناو ستایشی خوای گه‌وره نه‌که‌ن وه باوه‌ر به خوای گه‌وره دین و ملکه‌چین ، وه داوای لیخۆشبوون بۆ باوه‌رداران نه‌که‌ن ، نه‌لین: نه‌ی په‌روه‌ردگار په‌حمه‌ت و زانیاری تۆ زۆر فراوانه‌و هه‌موو شتیکی گرتۆته‌وه ، نه‌ی په‌روه‌ردگار له‌و که‌سانه‌ خو‌شبه که ته‌وبه‌یان کردوه‌و ریکا‌ی تۆیان گرتۆته‌به‌ر ، وه بیانپاریزه له‌ سزای ناگری دۆزه‌خ (7) نه‌ی په‌روه‌ردگار وه بیانخه‌ره ناو نه‌و به‌هه‌شته‌وه که به‌لینت پینداون و شوینی مانه‌وه‌یه وه له باوک و خیزان و نه‌وه‌کانیشیان نه‌وه‌ی که صالح و چاکه له‌گه‌ل خۆیاندا بیخه‌ره ناو به‌هه‌شته‌وه‌و کۆیان بکه‌روه‌ه‌ تیندا، هه‌ر تۆ به‌راستی خواجه‌کی زۆر به‌عیزه‌ت و کاربه‌جییت (8) وه بیانپاریزه له‌ سزا که به‌هۆی تاوانه‌کانیانه‌وه تووشیان بی‌ت ، وه له‌و پۆژده‌دا که پۆژی قیامه‌ته هه‌ر که‌سێک بپاریزیت له‌ سزا نه‌وه به‌راستی په‌حمه‌ت پێی کردوه‌و ، وه که‌ خوای گه‌وره په‌حم به‌ مروق‌ بکات و له‌ سزا بیپاریزیت و بیخاته به‌هه‌شته‌وه به‌راستی نه‌مه‌ بردنه‌وه‌ی هه‌ره‌ گه‌وره‌یه (9) .

وه خوای گه‌وره ده‌فرمویت: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَرَّبَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ) (فصلت/30) واته : نه‌و که‌سانه‌ی که نه‌لین په‌روه‌ردگاری تینمه‌ ته‌نها (الله)‌یه، پاشان ئیستیقامه‌یان هه‌یه‌و جیگیرو چه‌سپاو و دامه‌زراون له‌سه‌ر یه‌کخواپه‌رستی و کرده‌وه‌ی چاک و جیبه‌جی کردنی فه‌رزه‌کان ، فریشته‌کانی خوای گه‌وره له‌ کاتی گیانکیشان و زیندوو بوونه‌وه‌و ده‌رچووون له‌گۆرۆ چوونه‌ به‌هه‌شت دانه‌به‌زنه‌ سه‌ریان و پینان نه‌لین: ئیوه مه‌ترسین ترستان له‌سه‌ر نیه له‌مه‌ودوا نه‌مین نه‌بن ، وه خه‌فه‌تیش مه‌خۆن له‌وه‌ی که له‌ دنیا به‌جیتان هیشتوه‌وه له‌ سه‌روه‌ت و سامان و مندال و خیزان، چونکه خوای گه‌وره باشترتان پین نه‌به‌خشی ، وه موژده‌ بۆ لیتان به‌و به‌هه‌شته‌ی که ئیوه به‌لینتان پین درابوو).

وه خوای گه‌وره ده‌فرمویت : (وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ (23) سَلَامٌ عَلَيْهِمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ) (الرعد/23-24) واته : وه فریشته‌کانیش له‌ هه‌موو ده‌رگا‌کانی به‌هه‌شته‌وه دینه ژوووه‌وه بۆ لایان و پینان نه‌لین: (23) سه‌لامتان لی بی‌ت وه ئیوه له‌مه‌ودوا پاریزراو نه‌بن له‌ نازارو سزا به‌هۆی ئارام گرتنتان له‌سه‌ر ته‌قوای خوای گه‌وره له‌ دنیا ، که نه‌مه‌ باشتین سه‌ره‌نجام و شوینی مانه‌وه‌یه که ئیوه تیندا نه‌میننه‌وه (24) .

باوه‌ربوون به کتیبه‌کان

بریتیه له ئەو بیروباوهره چهسپاوه که‌وا خ‌وای به‌رز و ب‌لند کتیبی بۆ پی‌خه‌مبه‌ره‌کانی دابه‌زاندوووه به‌حه‌ق و راستی، بۆ ئەوه‌ی ب‌یته‌هیدایه‌تیک بۆ خه‌لکی، وه‌ به‌زه‌یه‌ک ب‌یت بۆیان، و ب‌بن به‌ په‌ند و ئامۆژگاری و ح‌وججه و به‌لگه‌یه‌ک ب‌یت به‌سه‌ریانه‌وه و روونکردنه‌وه‌یه‌ک ب‌یت بۆیان ده‌رباره‌ی هه‌موو شتیک.

وه باوه‌ره‌یتان به‌ کتیبه‌کان ئەم کارانه له‌ خۆ ده‌گریت :

یه‌که‌م/ باوه‌ربوون به‌وه‌ی که‌ ئەم کتیبانه له‌ لایه‌ن خ‌وای گه‌وره‌وه دابه‌زێزاهه :

خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: (تَزَلْ عَلَيْنَا الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزِلُ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ) (آل عمران/3) واته : ئە‌ی محمد (ﷺ) خ‌وای گه‌وره‌ ئەو قورئانه‌ پ‌یروژه‌ی به‌ ح‌ق و به‌ لگه‌ی ته‌واو دابه‌زاندوووه بۆ سه‌ر تۆ که‌ ه‌یچ گومانی ت‌یدا نیه‌ ، وه‌ به‌راسته‌دانه‌ری ئەو کتیبه‌ ئاسمانیانه‌ی پ‌یش خ‌ویه‌تی له‌ ته‌ورات و ئینجیل ، وه‌ خ‌وای گه‌وره‌ پ‌یشتریش ته‌وراتی بۆ موسی و ئینجیلی بۆ ع‌یسی پی‌خه‌مبه‌ر (عليهما الصلاة والسلام) دابه‌زاندوووه.

ئهما‌نه‌ کتیبی خودان و وشه‌ی ئەون ، قسه‌ی ه‌یچ فریشته‌یه‌کی ن‌زیک له‌ خ‌وای ن‌ییه‌، وه‌ قسه‌ی ه‌یچ پی‌خه‌مبه‌ریکی ن‌یردراو ن‌ییه‌ ، بۆیه‌ صیغه‌تی ع‌یصمه‌ت و پ‌یروزی ت‌یدایه‌.

دووهم/ باوه‌ره‌یتان به‌و کتیبانه‌ی که‌ ناویان ده‌زانین، وه‌ ئەوانه‌شی که‌ ناویان نازانین باوه‌ر به‌ هه‌مووی ده‌که‌ین به‌ باوه‌ریکی گشتی.

وه‌مه‌زتر ن‌ییان سیانن:

1- ته‌ورات : که‌ خ‌وای گه‌وره‌ دایه‌ه‌زاندوووه‌ته‌ سه‌ر موسا (ﷺ).

خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویتی : (قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ) (144) وَكُنَّا لَهُ فِي الْأَوْحَادِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مُوعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا سَأُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ) (الأعراف/144-145) واته : خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رمووی: ئە‌ی موسی (ﷺ) من تۆم هه‌ل‌ب‌زاردوووه به‌سه‌ر خه‌لکی سه‌رده‌می خ‌وتدا به‌وه‌ی که‌ په‌یامی خ‌ۆم بۆت ناردوووه، وه‌ راسته‌وخۆ قسه‌م له‌گه‌ل‌دا کردووی به‌بن واسیته‌ ئەوه‌ی که‌ پ‌یم به‌خشیویت به‌جوانی وه‌ری بگه‌ر، وه‌ له‌و که‌سانه‌ به‌ که‌ شوکرانه‌ب‌ژیری خ‌وای گه‌وره‌ ئەکه‌ن له‌سه‌ر ئەم ن‌یعمه‌تانه‌(144) وه‌ له‌و له‌وحانه‌دا له‌ ته‌وراتدا هه‌موو شتیکمان بۆ نووسیوه‌ له‌وه‌ی که‌ پ‌یویستی ب‌ن له‌گه‌ل‌ به‌نی ئیسرائیل بۆ دین و دونیایان که‌ پ‌ر بووه‌ له‌ په‌ندو ئامۆژگاری وه‌ به‌در‌ژێ ئەحکامه‌کانی تیا باسکراوه‌ بۆ هه‌موو شتێ به‌ه‌یزو به‌جوانی و به‌جددی وه‌ری بگه‌رو کاری پ‌ن بکه‌ وه‌ فه‌رمان بکه‌ به‌ نه‌ته‌وه‌ که‌ت کامه‌ی که‌ ئەجرو پاداشتی زیاترو چاک‌تره‌ ئەوانه‌ له‌ پ‌یشتر وه‌ر بگرن ، وه‌ شوپ‌ینی کافرانیشتان پ‌ن ن‌یشان ئەده‌م که‌ چۆن خ‌وای گه‌وره‌ له‌ناوی بردوون به‌ه‌وی کوفریانه‌وه‌(145).

وه ده‌فه‌رموئیت: (إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يُحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّاتِيُّونَ وَالْأَحْبَابُ بِمَا اسْتَخْفَطُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ) (المائدة/44) واته: ئیمه ته‌وره‌رمان دابه‌زاندوووه که هیدایه‌ت و نوورو پرووناکی تیا بووه پیش نه‌وهی که قورتان دابه‌زئی، وه موژده‌ی هاتنی تیا بووه به پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه پیویسته شوینی بکه‌ون، کو‌مه‌ئیک پیغه‌مبه‌ر له دوا‌ی موسا (ﷺ) هاتن حوکمیان به ته‌ورات نه‌کردو له‌سه‌ر نه‌و شه‌ریعه‌ته نه‌رویشتن نه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌ی که موسلمان بوونه و خو‌یان ته‌سلیمی خوا‌ی گه‌وره کردوووه که نه‌میش لووتشکاندن‌ی جووله‌که‌ی تیا‌به که پیغه‌مبه‌رانی نه‌وانیش له‌سه‌ر دینی ئیسلام بوونه جووله‌که و گاور نه‌بوونه به‌لکو هه‌موویان موسلمان بوونه، وه پیغه‌مبه‌ری نه‌و که‌سانه بوونه که یه‌هودی بوونه وه نه‌وانه‌ی که په‌بانی بوونه واته: زانا‌خوپه‌رست و کارکه‌رو فی‌رکاره‌کان، وه زانا گه‌وره‌کان که خه‌لکی شوئینان ده‌که‌ون، که فه‌رمانیان پی‌کرابوو له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌رانیانه‌وه که کتابی خوا‌ی گه‌وره بپاریژن و ئاشکرای بکه‌ن و نه‌یشارنه‌وه و کاری پی‌بکه‌ن و خه‌لکی فی‌ر بکه‌ن وه ده‌ستکاری نه‌که‌ن و نه‌یگۆرن، وه نه‌وانیش شایه‌ت و چاود‌یر بوون به‌سه‌ر نه‌و کتیبانه‌وه بو‌ نه‌وه‌ی که نه‌گۆرد‌ری و ده‌ستکاری نه‌کرئیت).

2- ئینجیل: که خوا‌ی گه‌وره دایه‌ه‌زاندوووه‌ته سه‌ر عیسا(ﷺ).

خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: (ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ..) (الحديد/27) واته: پاشان له دوا‌ی نه‌وان به شوئنه‌واری نه‌وانیش پیغه‌مبه‌رانی ترمان ناردوووه، وه به دوا‌ی نه‌واندا عیسا‌ی کوری مه‌ریه‌ممان ناردوووه، وه ئینجیلیشمان پی‌ی به‌خشیوه.

وه ده‌فه‌رموئیت: (وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ) (المائدة/46) واته: وه ئینجیلیشمان به عیسی (ﷺ) به‌خشیوووه که نه‌میش هیدایه‌ت و نوورو پرووناکی تیا‌دا بووه بو‌ کاتی خو‌ی وه موژده‌دانی تیا‌دا بووه به هاتنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه نه‌مری تیا بووه که شوئنه‌واری پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) بکه‌ون هه‌ر کاتیک ده‌رکه‌وت، وه ئینجیل به‌راسته‌دانه‌ری ته‌ورات بووه که له پیش ئینجیل هاتوووه، وه هیدایه‌ت و ئامۆژگاری بووه بو‌ نه‌و که‌سانه‌ی که ته‌قوا‌ی خوا‌ی گه‌وره نه‌که‌ن

3- قورتان: که خوا‌ی گه‌وره دایه‌ه‌زاندوووه‌ته سه‌ر محمد (ﷺ).

نه‌وه‌ش له‌هه‌موویان مه‌زته‌ه، خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ..) (المائدة/48) واته: نه‌ی محمد (ﷺ) ئیمه قورتانی پیروژمان بو‌ دابه‌زاندوووی به‌حق که هه‌یچ گومان‌یکی تیدا‌نیه که به‌راسته‌دانه‌ری کتیبه‌کانی پیش خو‌یه‌تی له ته‌ورات و ئینجیل، به‌لام نه‌م شایه‌ت و نه‌مینه‌دارو بالاده‌ست و حاکمه به‌سه‌ریانه‌وه له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و کتابانه‌ی تری هه‌مووی نه‌سخ کرده‌وه و حوکمیانی سه‌ریه‌وه، وه له دوا‌ی دابه‌زینی قورتان دروست نیه کار به‌و کتابانه‌ی تر بکری وه بخوئندرئینه‌وه).

وه خوی گهوره ده فهرمویت: (تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا) (الفرقان/1) واته: قورئانی پیرۆز پیی ئهوتری: فورقان له بهر ئهوهی فهرق و جیاوازی خسته نیتوان حهق و باتل و حه لال و حه رام و هیدایهت و گومرایی و ریگای راست و ریگای چهوتهوه، ئه و خوییهی که ئه و فورقانهی دابه زاندووه بۆ سه ر بنده کهی خوی که محمده (ﷺ) خپرو به ره که تی به کجار زۆرو به رده وام و جیگیرو گه وره یه ، بۆ ئه وهی ئه و قورئانه یان پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ناگادار که ره وه بیت بۆ هه موو جیهان به جن و مرؤقه وه).

وه له کتیبه کانی خودا: زه بوور که بۆ داوود نیردراوه، خوی گه وره ده فهرمویت: (وَآتَيْنَا دَاوُودَ زُورًا) (الإسراء/5) واته: وه زه بووریشمان به داود پیغه مبه ر (ﷺ) به خشیووه).

وه صوحوف که بۆ ئیبراهیم (ﷺ) نیردراوه، خوی گه وره ده فهرمویت: (إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ (18) صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ) (الأعلى/18-19) واته: ئه م شتانه که مه به ست پیی ئه م سووره ته یه له په راوه کانی پیشتزدا بۆ پیغه مبه رانی تریش هاتوووه و ئه م بابه تانه ی تیدا بووه (18) له سه حیفه و په راو و کتابه کانی ئیبراهیم و موسادا (علیهما السلام) ئه م شتانه هاتوووه و گرنگی و بایه خی پیدراوه بۆیه له و کتیبانه ی پیغه مبه رانی تریشدا باسی ئه م بابه تانه کراوه، واته: شایه نی ئه وه یه که ئیوه ی موسلمان گرنگی و بایه خی پی بدن).

سییه م/ به راست دانانی ئه وه و آلانه ی تیدان به مه رجی ده سکاری نه کراییت .

خوی گه وره ناگاداری کردووینه ته وه که کتیبه کانی به نی ئیسرایل تووشی ده سکاری زاره کی و مه عنه وی بوونه ته وه ، خوی گه وره ده فهرمویت: (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهَا) (المائدة/13) واته: وه قسه و فهرمووده کانی خوی گه وره که ئایه ته کانی ته ورات بوو له جیی خوی ئه یانگۆری و ده سکاریان ئه کردو ته ئویلیان ئه کرد (ئهمه یش به لگه یه له سه ر ئه وه ی که سه رجه م کتیبه ئاسمانیه کان قسه و فهرمووده ی خوی گه وره یه و دروستکراو نیه).

وه ده فهرمویت: (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهَا) (المائدة/41) واته: ده سکاری ته ورات ئه که ن که وته و فهرمووده ی خوی گه وره یه، وه له شوینه کانی خوی ئه یگۆرن و ه کو ئایه تی په جم که ده سکاریان کردبوو).

وه ده فهرمویت: (وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيُقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ) (آل عمران/78) واته: وه له ناو جووله که کانیشدا کۆمه لیک هه ن که زمانیان گپرو خوار ئه که نه وه له کاتی خویندنه وه دا بۆ ئه وه ی که قسه ی تر بدنه پال دینه که ی خوی گه وره و وا بزائن ئه میش هه ر له ته وراته که یه و ئه یخویننه وه له کاتیکدا که قسه ی خویانه و له کتابی خوی گه وره نیه و شتی و نه هاتوووه ، وه ئه لاین: ئه مه ی که ئیمه ئه یخوینینه وه له لایه ن خوی گه وره وه دابه زیوه به لام راست ناکه ن و له لایه ن خوی

گەر وەرە نیه ، دیسان درۆ بۆ خوای گەر وەرە هەلئەبەستن و بەناو خوای گەر وەرە درۆ ئەکەن لە کاتیکدا خۆشپیان ئەزانن ئەمانە گەر وەرەترین تاوانە).

بەلام قورئانى پیرۆز ئەوا خوای گەر وەرە پاراستنى گرتوووە ئەستۆى خوای ، دەفەر مویت : (إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ) (الحجر/9) واتە : خوای گەر وەرە ئەفەر مووی : ئیمە خۆمان قورئانى پیرۆزمان دابەزاندوووە لە رینگای جبریلەووە (کە سوننەتیش دەگرێتەووە) وە هەر ئیمە خۆشیمان ئەپیارێزین و کەس ناتوانی دەستکاری بکات و زیادو کەمى لى بکات یان گۆرانکاری لى بکات تا پۆزى قیامت).

خوای گەر وەرە خوای پارستویهتى ، دەفەر مویت : (إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (41) لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلًا مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ) (فصلت/41-42) واتە : ئەو کەسانەى کە کوفریان کردوووە بەو قورئانە پیرۆزە کاتیک کە بویان هاتوووە سزایان دەدەین، کە قورئانى پیرۆزیش کتاییکى بەعیززەت و پارێزراوە لەلایەن خوای گەر وەرەووە کەس ناتوانی دەستکاری بکات و هاوشیووە سوورەتیکى بچوکی بێنیتەووە (41) وە ئیبلیس، یان باتل و پووچەل ناتوانی تیکەل بە قورئانى پیرۆز بێت نە لە پێشەووەى نە لە پاشەووەى، لەبەر ئەووەى قورئان بە پاراستنى خوای گەر وەرە پارێزراوە لە دەستکاری کردن و زیادو کەم کردن ، وە لەلایەن خوايەکەووە دابەزێندراوە کە زۆر بە حیکمەت و سوپاسکراوە (42) .

وہ بە پێى ئەووە بنەمايەک دانراوە ، ئەو چیرۆک و هەوالانەى باسکراون لەکتیبەکانى (اهل الکتاب) کە بەزاراوەى (ئیسرائیلیات) ناسراوە، لە سى حالت دەرناسى :

بەکیکیان/ لە گەل ئەوانەى کە لە قورئاندا هاتوووە کۆکن .

ئیمەش باوهرى پێدەکەین کە راستن ، چونکە کتیبەکەمان شاہەتى بۆ داوە ، وەکو باسى تۆفانەکە، و چیرۆكى ئیبراھیم ، و یوسف، و موسا (عليهم السلام) ، و نقومبوونى ئالو فیرعەون ، وە ئایەتەکانى عیسا (ﷺ) ، و جگە لەوانەش، بە بى ئەو وردەکارییەى کە تێدایە .

دووهم/ جیاواز بێت لە گەل ئەووەى لە قورئاندا باسکراوە:

بە ناراست و بەتالی دەزانین ، چونکە ئەووە خوایان دایانپێناوە ، وە بە دەستەکانى خوایان نووسییوانە ، وە زمانى پێ بادەدەن ، وەکو ئەووە دەلین کە (لوط) پیغەمبەر (ﷺ) مەى خواردوووەتەووە ، و زینای لەگەل دوو کچەکەى خوای کردوووە، خوای گەر وەرە لەو قسانە بپیارێزیت و دوور لە ئەو ، وە وتیان کە عیسا (ﷺ) خوايە، یان کورپى خوايە، یان سییەمى سى خواکەيە ، پاکى و بێگەردى بۆ خوای گەر وەرە لەووەى کە دەپلین.

سییەم/ نە کۆکە لە گەل قورئاندا و نە ناکوکیشە.

باوهرى پێناکەین و بە درۆیشى ناخەینەووە ، بە بەلگەى ئەووەى کە پیغەمبەرمان (ﷺ) فەرموویەتى : ((إِذَا حَدَّثَكُمْ أَهْلَ الْكِتَابِ فَلَا تَصَدِّقُوهُمْ وَلَا تَكْذِبُوهُمْ ، وَقُولُوا : آمَنَّا بِاللَّهِ وَكُتِبَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ كَانَ حَقًّا

لم تکذبوهم ، وإن کان باطلا لم تصدقوهم))⁽⁴⁸⁾ واته : ئەگەر ئەهلی کتیب قسه‌یه‌کی بۆ کردن ئەوا باوه‌ربان پێ مه‌که‌ن و به‌ درویشیان مه‌خه‌نه‌وه ، وه‌ بلێن : باوه‌رمان به‌ خۆی گه‌وره و کتیبه‌کانی و پی‌خه‌مه‌رانی هه‌یه ، جا ئەگەر حه‌ق بێت ئەوا ئیوه به‌ دروستان نه‌خسته‌ته‌وه و ئەگەر باتل و راست نه‌بیت ئەوا ئیوه باوه‌رتان پێیان نه‌کردوه .

له‌ کاتێکدا که بۆمان هه‌یه بی‌گێڕینه‌وه و باسی بکه‌ین ، به‌ به‌لگه‌ی ئەو فه‌رمووده‌یه‌ی پی‌خه‌مه‌ری خوا (ﷺ) که ده‌فه‌رمووت : ((حدثوا عن بني إسرائيل ولا حرج))⁽⁴⁹⁾ واته :- له‌ به‌نی ئیسرائیله‌وه باسه‌کان بی‌گێڕنه‌وه به‌ بێ ئەوه‌ی قه‌ده‌غه‌ بێت)). وه‌ زۆربه‌ی هه‌یج سوودێکی تیاپییه و هه‌یج پی‌وستیه‌که‌مان پێی نییه .

چوارهم / حوکم کردن به‌شهریعه‌تی قورئان.

خوای گه‌وره قورئانی دابه‌زاندوه ، زال و بالآ ده‌ست بێت به‌سه‌ر هه‌موو کتیبه‌کانی تری پێش خۆی ، به‌ واتای ئەوه‌ی داوه‌ر و ئەمین و شایه‌ت بێت به‌سه‌ر ئەوانی تره‌وه ، هه‌موو به‌رژه‌وه‌ندی و چاکه‌کانی له‌خۆ گرتوه ، وه‌ هه‌ندیک له‌حوکه‌کانی پێش خۆی نه‌سخ کردوه‌ته‌وه و هه‌ندیک تریشی وه‌کو خۆی هه‌شتوه‌ته‌وه ، وه‌ هه‌ندیک بۆ زیاد کردوه ، بۆیه‌ دروست نییه شوینی هه‌یج شه‌ریعه‌تیک بکه‌وین جگه‌ له‌ شه‌ریعه‌تی قورئان ، خوای گه‌وره له‌دوای ئەوه‌ی باسی ته‌ورات و ئینجیلی کردوه فه‌رموو‌یه‌تی : (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُبَيِّنُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (48) وَأَنْ أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنْ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ (49) أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ) (المائدة/48-50) واته : ئەه‌ی محمد (ﷺ) ئیمه قورئانی پی‌روژمان بۆ دابه‌زاندوه‌ی به‌حەق که هه‌یج گومانێکی تێدا نیه ، که به‌پراستدانه‌ری کتیبه‌کانی پێش خۆیه‌تی له‌ ته‌ورات و ئینجیل به‌لام ئەم شایه‌ت و ئەمیندارو بالآده‌ست و حاکه‌مه‌به‌سه‌ریانه‌وه له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەو کتابانه‌ی تری هه‌مووی نه‌سخ کرده‌وه و حوکمیانی س‌په‌وه، تۆ له‌ تێوان ئەوانیشدا حوکم به‌و قورئانه‌ بکه‌ که خوای گه‌وره دابه‌زاندوه ، وه‌ شوین هه‌واو ئاره‌زووی ئەوان مه‌که‌وه له‌و حه‌قه‌ی که خوای گه‌وره بۆتی دابه‌زاندوه ، بۆ هه‌ر یه‌کیک له‌ ئیوه شه‌ریعه‌ت و مه‌نه‌ج و رێبازێکه‌مان داناوه ، ئەگەر خوای گه‌وره ویستی لێ بوایه ئەیکردن به‌یه‌ک ئوممه‌ت و یه‌ک شه‌ریعه‌ت و یه‌ک کتاب و یه‌ک پی‌خه‌مه‌ری ئەنارد به‌لام خوای گه‌وره شه‌ریعه‌تی جیاواز کردوون بۆ ئەوه‌ی تاقیتان بکاته‌وه له‌و کتیبانه‌ی که بۆی نارووون و ده‌رکه‌وێت کامتان شوینی ئەکه‌ون و کامتان شوینی ناکه‌ون، وه‌ کامتان ده‌ستکاری ئەکه‌ن و کامتان نایکه‌ن ، بۆیه ئیوه ده‌ستپێشخه‌ری و پێشبرکێ بکه‌ن له‌ گوێپه‌رايه‌لی خوای

(48) أخرجه أحمد برقم (17225) وأبو داود برقم (3644) من حديث أبي ثمة الأنصاري .

(49) رواه البخاري برقم (3461) من حديث عبدالله بن عمرو .

گه‌وره‌و شوینکه‌وتنی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی و باوه‌ر کردن به قورئانه پیرۆزه‌که‌ی و کاری چاکه ، گه‌پارنه‌وه‌تان هه‌ر بۆ لای خوای گه‌وره‌یه و هه‌مووتان پیکه‌وه بۆ لای خوای گه‌وره ئه‌گه‌ر پینه‌وه ، له پڕۆژی قیامه‌ت خوای گه‌وره هه‌والتان پێ ئەدات له‌و شتانه‌ی که له دنیا ئیوه ئیختیلاف و جیاوازی و ناکوکیتان هه‌بووه له‌سه‌ری، وه پاداشتی موسلمانان ده‌داته‌وه‌و سزای کافران ده‌دات(48) وه ئه‌وان هه‌ر کیشه‌یه‌کیان هه‌ینایه لای تۆ جووله‌که‌کان یان گا‌وره‌کان ئه‌وه تۆ حوکم و بریار بده له نیتوانیاندا به‌و قورئانه‌ی که خوای گه‌وره دایه‌ب‌زاندوووه نه‌ک به‌هه‌واو ئاره‌زووی ئه‌وان و شوین هه‌واو ئاره‌زووی ئه‌وان نه‌که‌وی ، وه ئاگادار به‌حه‌قه‌که‌ت لێ نه‌شپوین و فیلت لێ نه‌که‌ن له هه‌ندیک له‌وه‌ی که خوای گه‌وره دایه‌ب‌زاندوووه به‌وه‌ی ده‌ستکاری بکه‌ن و پیتی بگۆرن ، ئه‌گه‌ر پشتیان هه‌لکردو ئه‌و حه‌قه‌یان له تۆ وه‌رنه‌گرت ئه‌وه بزانه خوای گه‌وره ئه‌یه‌وی به‌هۆی هه‌ندیک له تاوانه‌کانیان‌ه‌وه سزایان بدات ، وه زۆریک له خه‌لکی فاسیقن و له ریگا‌و گوپراپه‌لی خوای گه‌وره ده‌رچوونه(49) ئایا پشت له حوکمه‌که‌ی خوا ئه‌که‌ن و حوکمی جاهیلی و نه‌زانی و نه‌فامیان ئه‌وی ، کێ هه‌یه حوکمی باشترو دادپه‌روه‌رترو به‌رحم و سۆزو به‌زه‌بیتر بێ له حوکمی خوای گه‌وره به‌لام بۆ که‌سانیک که یه‌قینیان هه‌بێ نه‌ک بۆ که‌سانیک که نه‌فام و نه‌زان بن وه شوین هه‌واو ئاره‌زووی خۆیان که‌وتبیت و به‌هه‌واو ئاره‌زوی خۆیان یاساو ریسا دابنن هه‌روه‌کو خه‌لکی سه‌رده‌می نه‌فامی وایان ده‌کرد(50)

وه ده‌فه‌رمویت : (إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِبِينَ خَصِيمًا) (النساء/105) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) ئیمه ئه‌م قورئانه پیرۆزه‌مان بۆ دابه‌زاندوویت که حه‌قه ، بۆ ئه‌وه‌ی که حوکم و بریار له نیتوان خه‌لکیدا بده‌ی به‌حه‌ق و دادپه‌روه‌ری ، به‌وه‌ی که خوای گه‌وره نیشانت ئه‌دا به‌وه‌حی یان به‌ئیلهام یان رینماییت ده‌کات ، وه ئیوه مشتومرو به‌رگری له‌و که‌سانه مه‌که‌ن که دزی ئه‌که‌ن و خائین و ناپاکن تا نه‌زانی کێ له‌سه‌ر حه‌قه‌و کێ له‌سه‌ر حه‌ق نیه).

پینجه‌م/ باوه‌رپوون به‌قورئان به‌هه‌موو ئایه‌ته‌کان، نه‌ک باوه‌ر به‌هه‌ندیکی بکات و باوه‌ر به‌هه‌ندیکی نه‌کات :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ) (البقرة/85) واته : ئایا ئیوه باوه‌رتان به‌هه‌ندی له‌و شتانه هه‌یه که له کتابه‌که‌تاندا هه‌یه که ته‌وراته وه‌کو ئازاد کردنی دیل به‌پاره، وه باوه‌رتان به‌هه‌ندیکی نیه وه‌کو کوشتنی یه‌کتری و ده‌رکردنی یه‌کتری، هه‌ندیکی جیه‌جێ ئه‌که‌ن و هه‌ندیکی جیه‌جێ ناکه‌ن ، هه‌ر که‌سێ ئیمانی به‌هه‌ندی له‌ کتابی خوای گه‌وره هه‌بێ و ئیمانی به‌هه‌ندیکی نه‌بێ سزای ئه‌م که‌سانه هه‌یج شتیک نیه ته‌نها سه‌رشو‌ری نه‌بێ له ژیا‌نی دنیا‌دا ، وه له پڕۆژی قیامه‌تیش ئه‌گه‌ر پینه‌وه بۆ سه‌ختترین سزا ، وه خوای گه‌وره بیئاگا نیه له‌و کرده‌وانه‌ی که ئیوه ئه‌یکه‌ن که یاری‌کردنه به‌ئایه‌ته‌کانی خوای گه‌وره).

وه ده فهرمویت : (ها اَنْتُمْ اَوْلَاءُ تُحِبُّوْنَهُمْ وَلَا يُحِبُّوْنَكُمْ وَتُؤْمِنُوْنَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ) (آل عمران/119) واته : تیوهی نیماندانن که دووروه کانتان خوْش تهوئی که باوه ریان ناشکرا کردوه به لّام نهوان تیوهیان خوْش ناوی ، تیوه نیمانتان به هه موو کتابه ناسمانیه کان هه یه).

شه شه/ حه رامبوونی شارنده وه وه دستکاری کردنی و جیاوازیکردن تئیدا، وه بهر په چدانه وهی هه ندیکی به هه ندیکی.

خوای گه وه ده فهرمویت : (وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لُبِّيْتُهُ لِّلنَّاسِ وَلَا تَكْفُرُوْهُ تَبَدُّوْهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا فَبَسَّ مَا يَشْتَرُوْنَ) (آل عمران/187) واته : وه خوای گه وه به لّین و په یمانی له نه هلی کتاب وه رگرت له جووله که وه گاوره کان ، نه بئ پیغه مه برابه تی محمد (ﷺ) بوْ خه لک روون بکه نه وه وه نه یشارنده وه به لّام نه مان نه وه عه ه دو به لّینه یان فریدابه پشتیان ، وه شتیکی که م و دونیابه کی که می له ناوچوو یان پی کپی ، که نه مه به دلنایی خراپترین شته که دونیایان کپی و نه وه عه ه دو په یمانه ی خوای گه وه ریان گوْریه وه به دونیا) .

وه ده فهرمویت : (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُوْعِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُرْكِبُهُمْ وَلَا يَكْتُمُونَ) (آل عمران/174) واته : (174) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعِدَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ (175) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ تَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيْدٍ (البقرة/174-176) واته : نه وه که سانه ی که نه وه شتانه نه شارنده وه که خوای گه وه له کتابدا دابه زاندوه ديسان جووله که یه که سیفته ی پیغه مه بری خوا (ﷺ) نه شارنده وه که له تهورات و ئینجیلدا خوای گه وه باسی کردوه ، وه نه وانه به م کاره یان شتیکی که م له دونیای پی ده ست نه خه ن ، نا نه مانه هچ شتیکی ناخوْن و نه وه ی که په یدای نه که ن به شارنده وه ی نه وه حه قه تنها ناگریکه له ناو سکیاندا ده بیته هوئی سزای ناگری دوزه خ بوّیان ، وه خوای گه وه له روْژی قیامت قسه یان له گه لدا ناکات قسه به ک که بییان خوْشه چونکه لیان تورپه ، وه پاکیان ناکاته وه له کرده وه پیسه کانیان ، وه سزایه کی زور به ئیش و نازاری بوْ داناون (174) چونکه نه مانه هیدایه تیان گوْریه وه به گومرایی ، وه لیخوْشبوونی خوای گه وه ریان گوْریه وه به سزای خوای گه وه ، نای چه ندئی به نارامن له سهر ناگری دوزه خ، نایا نه توانن نارام بگرن له سهر ناگری دوزه خ (175) خوای گه وه نه م کتابه ی به حه ق دابه زاندوته خواره وه پیوسته زانایان بلاوی بکه نه وه وه نه یشارنده وه نه وانه یشی که جیاوازیان هه یه سه بارت به و کتابه که قورئانه هه ندیکیان نه لّین: سیحره وه هه ندیکیان نه لّین: فاله وه هه ندیکیان نه لّین: شیعره ، نه وانه له خیلاف و نا کوْکی و جیاوازی و دزایه تیه کی دووردان و له حه ق دوورکه وتوونه ته وه (176)

وه ده فهرمویت : (قَوْلًا لِّلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا قَوْلًا لَهُمْ مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُونَ) (البقرة/79) واته : تیاچوون و له ناوچوون و هه ره شه ی سه خت و سزای دوزه خ بوْ نه وه که سانه ی که به ده ستی خوْیان و به هه واو نارزه زووی خوْیان نه و کتابانه

ئه‌نووسنه‌وه، ئه‌م ئایه‌ته له‌سه‌ر زانایانی جوله‌که دابه‌زیووه ، پاشان ئه‌یده‌نه پآل خوای گه‌وره‌و ئه‌لین ئه‌مه له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه هاتوووه و فه‌رموو‌ده‌ی خوای گه‌وره‌یه ، بۆ ئه‌وه‌ی که دونه‌ی‌یه‌کی که‌می پین بکرن و پاره‌یه‌کی که‌میان پین ده‌ست بکه‌وئ ، تیا‌بچن بۆ شتی‌ک که به‌ده‌ستی خوایان نوسیویانه ، وه تیا‌بچن بۆ ئه‌و پاره که‌مه‌ی دونه‌یا که له‌به‌رامبه‌ر گو‌رینی که‌لامی خوای گه‌وره‌ ده‌ستی ئه‌خه‌ن).

پین‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کۆمه‌لێکی بی‌نی مشتومریان ده‌کرد، وتی: (إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ هَذَا ، ضَرَبُوا كِتَابَ اللَّهِ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ ، وَإِنَّمَا تَزَلَّ كِتَابُ اللَّهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا ، فَلَا تُكْذِبُوا بَعْضُهُ بِبَعْضٍ ، فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَعُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ فَكَلِمَةٌ إِلَىٰ عَالِمِهِ) (50) واته : ئه‌وانه‌ی پینش ئیوه به‌ هۆی ئه‌م کاره‌یانه‌وه به‌ هه‌لاکه‌تدا چوون ، کیتابه‌که‌ی خوایان ده‌دا به‌ یه‌کدا ، جا دنیابن خوای گه‌وره‌ کیتابه‌که‌ی دابه‌زانوووه هه‌ندیکی هه‌نده‌که‌ی تر پشتراست ده‌کاته‌وه ، بۆیه هه‌ندیکی به‌ درۆ مه‌خه‌نه‌وه به‌ هه‌نده‌که‌ی تری ، ئه‌وه‌ی لپی ده‌زانن بیلین و ئه‌وه‌ی نایزانن ئه‌وا بی‌گێرنه‌وه بۆ ئه‌و که‌سه‌ی لپی ده‌زانی‌ت (زاناکان).

باوه‌ربوون به پیغهمبه‌ران

بریتیه له ئەو بیروباوهره چه‌سپاوه که‌وا خ‌وای به‌رز و ب‌لند له مرؤفه‌کاندا پیاوانیکی هه‌ب‌زاردوو، وه‌حی بۆ کردوون ، کردوو یانیه‌تی به‌ موژده‌ده‌رو ترسینه‌ر ، په‌یامه‌که‌ی خوا بگه‌یه‌ننه درووست کراوه‌کانی و بۆ ئەوه‌ی ته‌نها ئەو به‌پرستن ، وه‌ دوور بگه‌ونه‌وه له‌ تاغووت ، وه‌کو په‌حمه‌تیک بۆیان و به‌لگه‌یه‌کیش بی‌ت به‌ سه‌ریانه‌وه.

خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ) (الحج/75) واته : خ‌وای گه‌وره خ‌وی له‌ فریشته‌کان نیردراوی خ‌وی هه‌لته‌ب‌زیری وه‌کو(جبرائیل و ئیسرافیل و میکائیل و ملک الموت) ، له‌ناو خه‌لکیشدا پیغهمبه‌ران هه‌لته‌ب‌زیری، مه‌لائیکه‌ته‌کان وه‌کو نیردراو بۆ لای پیغهمبه‌ران بۆ ته‌نجام دانی فه‌رمانی خوا، له‌ناو مرؤفیشدا که‌سانیک هه‌لته‌ب‌زیری ته‌یانکات به‌ پیغهمبه‌ری خ‌وی ، به‌ دنیایی خ‌وای گه‌وره زۆر بیسه‌رو بینایه‌).

وه‌ ده‌فه‌رمویت : (وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) (النحل/43) واته : ئە‌ی محمد (ﷺ) له‌ پ‌یش تۆشدا ه‌یچ که‌سی‌کمان نه‌ناردوو به‌ پیغهمبه‌ر ئیلا پیاوانیک بوونه که‌ وه‌حیمان بۆ ناردوون و که‌سیان فریشته‌ نه‌بوونه ، ئە‌ی موشریکان ئیوه‌ پرسیار له‌ ئە‌هلی زبیر له‌ باوه‌پ‌دارانی ئە‌هلی کتاب بکه‌ن ته‌گه‌ر نازانن ئە‌وان پ‌یتان ئە‌لین که‌ سه‌رحه‌م پیغهمبه‌ران مرؤف بوونه و که‌سیان مه‌لائیکه‌ت نه‌بوونه).

وه‌ ده‌فه‌رمویت : (رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يُكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا) (النساء/165) واته : پیغهمبه‌رانی‌ک که‌ خ‌وای گه‌وره ناردوو یانیه‌تی موژده‌ده‌رن بۆ ئە‌و که‌سانه‌ی که‌ گو‌پ‌را به‌ لیان ته‌که‌ن به‌ به‌ه‌شت وه‌ ترسینه‌رن بۆ ئە‌و که‌سانه‌ی سه‌رپ‌ه‌چیان ته‌که‌ن به‌ دۆزه‌خ ، تا له‌ د‌وای ناردنی پیغهمبه‌ران خه‌لکی ح‌وججه‌و به‌لگه‌و ع‌وزریان نه‌م‌ینن لای خ‌وای گه‌وره و ب‌لین: خ‌وايه ه‌یچ که‌سی‌ک په‌یامی تۆی به‌ ئیمه‌ نه‌گه‌یاندوو ، وه‌ خ‌وای گه‌وره زۆر به‌ع‌یززه‌ت و کاربه‌ج‌یه‌).

وه‌ ده‌فه‌رمویت : (وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ) (النحل/36) واته : وه‌ به‌د‌نیایی ئیمه‌ بۆ هه‌موو کۆمه‌له‌ خه‌لک و نه‌ته‌وه‌یه‌ک له‌ شو‌پ‌نیک ژبا‌ییتن پیغهمبه‌ر‌یکمان بۆ ناردوون ، ئ‌یشی هه‌موو پیغهمبه‌ران ئە‌وه‌ بووه به‌ خه‌لکه‌که‌یان و ت‌ووه: ئە‌ی خه‌لکینه‌ به‌تاک و ته‌نها خ‌وای گه‌وره به‌پرستن و شه‌ریک بۆ خوا دامه‌ن‌ین وه‌ خ‌وتان دووربخه‌نه‌وه له‌ تاغوته‌کان).

ئه‌و شتانه‌ی له‌ باسی باوه‌ربوون به‌ پیغهمبه‌راندایه‌ له‌ خ‌ۆ ده‌گر‌یت :

یه‌که‌م/ باوه‌ربوون به‌وه‌ی که‌ په‌یامه‌که‌یان له‌لایه‌ن خ‌واوه‌یه ، ته‌نها به‌ ویست و داناییه‌که‌ی خ‌وی.

خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ) (الأنعام/124) واته : وه‌ ته‌گه‌ر هه‌ر ن‌یشانه‌و م‌وع‌ج‌زه‌یه‌ک، یان ئایه‌تیک له‌

ئایه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌یان بو بی‌ت ئەلین: ئیمه ئیمان ناهئین تا ئیمه‌ش نه‌بین به پیغه‌مبه‌ری خواو وه‌کو ئەو وه‌حیمان بو نه‌یه‌ت ، خوای گه‌وره‌ خۆی باشر ئەزانئ که په‌یامی خۆی به‌کئ ئەدا وه‌ کئ هه‌لئه‌بژیرئ و کئ گونجاوه بو ئەوه‌ی بیکات به پیغه‌مبه‌ری خوا.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: (وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَي رَجُلٍ مِّنَ الْقُرَيْشِيِّ عَظِيمٍ (31) أَهْمُ يُقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ إِنَّهُمْ مَعَاشَتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سَخِرِيًّا وَرَحْمَتَ رَبِّكَ حَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ) (الزخرف/31-32) واته : وه وتیان: باشه ئەگه‌ر ئەمه قورتانه‌و له‌لایه‌ن خواوه هاتوووه بو ئەم قورتانه‌ دانه‌به‌زیوه‌ته سه‌ر پیاویکی گه‌وره له‌م دوو شاره (له مه‌ککه‌و تائیف)(31) خوای گه‌وره ئەفه‌رمووئ: ئایا ئەوان په‌حمه‌تی خوای گه‌وره، واته: پیغه‌مبه‌رایه‌تی دابه‌ش ئەکه‌ن و به‌خه‌لکی ئەبه‌خشن ، ئیمه ژیان و بژییو ئەوانمان دابه‌ش کردوو له ژیا‌نی دویادا ، وه‌په‌لی هه‌ندیکیانمان به‌رز کردوئوه به‌سه‌ر هه‌ندیکیانمان له‌ دویادا به‌ ده‌وله‌مندی و ده‌سه‌لات و هه‌یزو توانا ، تا هه‌ندیکیان خزمه‌تی هه‌ندیکیان بکه‌ن به‌ کرئ و پاره، یان هه‌ندیکیان گالنه به هه‌ندیکیان ئەکه‌ن به‌وه‌ی که هه‌یانه ، به‌لام په‌حمه‌تی خوای گه‌وره باشرین شتیکه که مروف کۆی بکاته‌وه نه‌ک ده‌سه‌لات و پاره‌و شته دویاییه‌کان(32)

جا پیغه‌مبه‌رایه‌تی و نبوه‌ت به‌ هو‌ی ریا‌زه‌ت (مه‌شقی ده‌روونی) و تیکۆ‌شانه‌وه به‌ ده‌ست نایه‌ت ، هه‌روه‌کو هه‌ندیک له‌ زه‌ندیه‌قه‌ صوفیه‌کان ده‌لین ، هه‌روه‌ها به‌ ده‌ست نایه‌ت له‌ رینگای کۆبوونه‌وه‌ی هه‌یزه‌ پیروژه‌کان و سه‌رنجدان (خه‌پالکردن) و کاریگه‌ریبون (ها‌وحالبوون) ، هه‌روه‌کو هه‌ندی له‌ فه‌یله‌سوفه‌کان بانگه‌شه‌ی بو ده‌که‌ن ، به‌لکو ئەوه‌ ته‌نها هه‌لبژارده‌ی خوايه و به‌س ، وه‌ فه‌زلیکه له‌ لایه‌ن خوداوه ، بو ئەو که‌سه‌ی خۆی بزائیت شایسته‌ی ئەوه‌یه له‌ به‌نده‌ به‌ریز و چاکه‌کانی .

دووهم/ باوه‌ریبون به‌ هه‌موو پیغه‌مبه‌رانی خوا ، ئەوانه‌ی که‌ ناویان ده‌زانین به‌ دیاری کراوی ، وه‌ ئەوانه‌شی که‌ ناویان نازانین ، باوه‌ری به‌ هه‌موویان دینین به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی.

جا ئەوانه‌ی که‌ ناوی ئەزانین ، له‌وانه : له‌م ئایه‌ته‌دا باسکران له‌دوای ناوی ئیبراهیمه‌وه (ﷺ) - خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت : (وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (84) وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِبْرَاهِيمَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ (85) وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ) (الأنعام/84-86) واته : وه ئیسحاقمان به‌ ئیبراهیم (عليهما السلام) به‌خشی کاتیک که‌ خۆی و ساره‌ی خیزانی بی‌تومید بوون له‌ مندال، وه له‌ نه‌وه‌ی ئیسحاقیش یه‌عقوبیشمان (عليهما السلام) پیتی به‌خشی و کوره‌زای خۆی بینی ، وه هیدایه‌تی هه‌موویانمان دا ، وه پێش ئەمانیش هیدایه‌تی نوحمان (ﷺ) دا ، وه له‌ نه‌وه‌ی ئەمانیش داودو سوله‌یمان و ئەیوب و یوسف و موسی و هارون (عليهم السلام) هیدایه‌تی هه‌موومان داوان وه هه‌موومان کردوون به‌ پیغه‌مبه‌ر ، به‌م شیوازه‌ پاداشتی چاکه‌کاران ئەده‌ینه‌وه(84) وه هیدایه‌تی زه‌که‌ریاو یه‌حیاو عیسی و ئیلیاسمان (عليهم السلام) داوه‌و کردوومان به‌ پیغه‌مبه‌ر ، وه ئەمانه هه‌موویان له

پیاوچاکان و پیغهمبه‌رانی خوی گه‌وره بوونه (85) وه ئیسماعیل و یه‌سه‌ع ، که وتراره: خضره، یاخود وتراره: هاوه‌لی ئیلیاس بووه، وه یونس و لوطیش (علیهم السلام) ئەمانه هه‌موومان هیدایه‌ت داون وه کردوومان به پیغهمبه‌ر ، وه هه‌موو ئەم پیغهمبه‌رانه فه‌زلمان داون به‌سه‌ر هه‌موو جیهاندا به‌وه‌ی ئەمانه وه‌حیان بو‌ها‌تووو و کراون به پیغهمبه‌رو له‌خه‌لکی باشت‌رن (86).

وه ده‌فه‌رمویت : (وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَّن لَّمْ تَقْضُصْ عَلَيْهِ) (غافر/78) واته : وه به‌دنیایی له‌پیش تو‌یشدا چه‌نده‌ها پیغهمبه‌رانی ترمان ناردووو ، هه‌یانه‌ چیرۆک و به‌سه‌ره‌اتیمان بو‌ت گپ‌راوه‌ته‌وه (که‌که‌میانه) ، وه هه‌یشه‌ چیرۆک و به‌سه‌ره‌اتیمان بو‌ت نه‌گپ‌راوه‌ته‌وه (که‌زۆربه‌یانه)

جا واجب ئەوه‌یه‌یه‌ باوه‌ر به‌هه‌موویان به‌یئین ، چونکه‌ بانگه‌وازی هه‌موویان یه‌که ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ..) (الشوری/13) واته : خوی گه‌وره ته‌شریح و یاسای بو‌تیوه‌ داناهه‌ له‌م دینه‌دا، وه وه‌سیه‌ت و ئامۆزگاری بو‌نوح پیغهمبه‌ر (عليه‌السلام) کردووو به‌یه‌کخواپه‌رستی وه‌ ته‌وه‌ی که‌ به‌وه‌حی بو‌تۆمان ناردووو، وه‌ ته‌وه‌ی که‌ ئامۆزگاری ئیبراهیم و موسی و عیسان (علیهم السلام) پیکردووو که‌ له‌ ته‌و‌حید دا هه‌موویان یه‌ک بوونه ، ئامۆزگاری بو‌هه‌ر هه‌موویان ئەوه‌ بووه‌ که‌ دینی خوی گه‌وره‌ بلآو بکه‌نه‌وه‌و جیگپ‌رو دامه‌زراوی بکه‌ن، به‌لام ته‌فه‌رقه‌وه‌ په‌رته‌وازه‌یی و پارچه‌ پارچه‌یی له‌ دیندا دروست مه‌که‌ن).

بو‌یه‌ کوفرکردن و باوه‌رپه‌بوون به‌یه‌کینکیان کوفرکردنه‌ به‌هه‌موویان، خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ) (الشعراء/105) واته : قه‌ومی نوح (عليه‌السلام) سه‌رجه‌م پیغهمبه‌رانیان به‌درو‌ زانی).

هه‌رچه‌نده‌ ئەوه‌یه‌که‌م پیغهمبه‌ره ، بو‌یه‌ بو‌مان نییه‌ جیاوازی بکه‌ین له‌نیوان پیغهمبه‌رانی خوادا، وه‌ باوه‌رپوون به‌هه‌ندیکیان بکه‌ین و باوه‌ر به‌هه‌نده‌که‌ی تر نه‌که‌ین ، هه‌رکه‌سه‌ی ته‌وه‌ی کرد ئەوا کوفری کردووو ، خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنُكْفِرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (150) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا (151) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمُ اللَّهُ أَجْرَهُم بَرًّا وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا) (النساء/150-152) واته : به‌دنیایی ئەوه‌ که‌سانه‌ی که‌ کوفر ئەکه‌ن به‌خوی گه‌وره‌وه‌ به‌پیغهمبه‌رانی ، وه‌ ئەیانه‌وه‌ی جیاوازی بخه‌نه‌ نیوان‌ خواو پیغهمبه‌رانی به‌وه‌ی که‌ ئەلین: ئیمه‌ ئیمانمان به‌خوا هه‌یه‌ به‌لام ئیمان به‌پیغهمبه‌ران‌ ناهین، یاخود ئەلین: ئیمه‌ ئیمان به‌هه‌ندی له‌پیغهمبه‌ران دین و کوفریش به‌هه‌ندیکیان ئەکه‌ین، وه‌ ئەیانه‌وه‌ی به‌حسابی خو‌یان رینگاو دینکی‌مام ناوه‌ند بگره‌ به‌ر (150) به‌راستی کافری راسته‌قینه‌ و ته‌واو ئەمانه‌ن ، وه‌ بو‌ کافرانی‌ش له‌ناو ئاگری دۆزه‌خ سزایه‌کمان داناهه‌ که‌ ریسواو سه‌رشۆریان ئەکه‌ین (151) وه‌ ئەوه‌ که‌سانه‌ی که‌ ئیمانمان به‌خواو به‌پیغهمبه‌رانی خوا

هیناوه که باوه‌پدارانن ، وه جیاوازیان نه‌خستۆته نیاوان هیچ کام له پیغه‌مبه‌ران باوه‌پریان به ههر هه‌موویان هیناوه ، ئه‌مانه ئه‌جرو پاداشتی خۆیان وه‌رته‌گرن به‌دنیایی ، وه خوای گه‌وره زۆر لیخۆشبوو به‌ره‌حم و به‌زه‌ییه (152).

سێیه‌م/ به‌راستدانان و قه‌بوڵ کردنی ئه‌وه‌ه‌والانه‌ی که له‌لایه‌ن خوداوه به‌ ئیمه‌یه‌یان راگه‌یاندوووه :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) (النساء/170) واته : ئه‌ی خه‌لکی پیغه‌مبه‌ریکتان له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه بۆ هاتوووه که محمده (ﷺ) حه‌قه‌و راسته ، ئیمانی پێ بینن ئه‌مه بۆ خۆتان باشتره ، به‌لام ئه‌گه‌ر کوفری پێ بکه‌ن و له‌سه‌ر کوفرتان به‌رده‌وام بن ئیمانی پێ نه‌هینن ، ئه‌وا به‌ دنیایی هه‌رچی له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌وی و نیوانیاندا هه‌یه هه‌مووی موڵکی خوای گه‌وره‌یه وه خوای گه‌وره توانای هه‌یه که سزاتان بدات وه هیچ له‌ موڵکی خوا که‌م ناکات وه خوای گه‌وره پێویستی به‌ ئیمان هینانی ئیوه نیه ، وه خوای گه‌وره زۆر زاناو کاربه‌جیه‌).

وه ده‌فه‌رمویت : (وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ) (الزمر/33) واته : وه ئه‌وه که‌سه‌ی که راستی و ته‌وحیدو یه‌کخواپه‌رستی هیناوه که پیغه‌مبه‌ری خواپه‌ (ﷺ) ، یان جبریه‌، یان سه‌رحه‌م پیغه‌مبه‌رانه ، وه ئه‌وانه‌یشی که به‌راستیان داناوه، واته: باوه‌پداران، یان وتراوه: مه‌به‌ست پێی (ئه‌بوه‌کری صدیق)ه (خوای لی رازی بیت) که یه‌که‌م که‌س بوو ئیمانی هیناوه ، ئا ئه‌مانه به‌راستی که‌سانیکی موته‌قی و له‌ خواترس و خۆپاریزن).

وه ده‌فه‌رمویت : (وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ (1) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (2) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (4) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ (5)) (النجم/1-5) واته : خوای گه‌وره سویند ئه‌خوات به‌ ئه‌ستیره کاتیک که نزم ئه‌بیته‌وه وه لار ئه‌بیته‌وه بۆ ئاوابوون و دیار نه‌مان له کاتی به‌ره‌به‌یاندا (1) ئه‌مه وه‌لامی سویند خواردنه‌که‌یه: که ئه‌م هاوه‌له‌ی ئیوه که محمده (ﷺ) ، گوپرا نه‌بووه له‌به‌ر نه‌زانی، وه له‌ حه‌ق لای نه‌داوه له‌سه‌ر زانیاری، وه قسه‌ی به‌تالی نه‌کردوووه (2) وه له‌ هه‌واو ئاره‌زووی خۆپه‌وه قسه ناکات به‌لکو ئه‌وه‌ی که ده‌یلی قورئانه‌وه (3) ته‌نها وه‌حیه‌وه له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه به‌ وه‌حی بۆی هاتوووه (4) جبریل فیری کردوووه له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه هاتوووه وه‌حی بۆ هیناوه که زۆر به‌هه‌یزه‌وه هه‌یزیکی زۆر سه‌ختی هه‌یه (5)

هه‌موو ئه‌وه هه‌والانه‌ی ده‌رباره‌ی پیغه‌مبه‌ره‌ پێشووه‌کان هاتوون ، ئه‌وانه‌ی خوای گه‌وره سه‌لماندوووه‌تی له‌ کتێبه‌که‌یدا ، یان ئه‌وانه‌ی که پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) به‌راستی داناوه له‌ سووننه‌ته‌که‌یدا ، واجیبه باوه‌پری پێ به‌یتریت ، به‌لام ئه‌وانه‌ی ده‌وتریت ده‌رباره‌یان که له‌ ئیسرائیلییاندا هه‌یه ، ئه‌وا هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ی له‌ باسی باوه‌پبوون به‌ کتێبه‌کان باس کرا ئاواش هه‌مان باوه‌پرمان هه‌یه ، ئه‌وانه‌شی که به‌سه‌نه‌د و پڕیوايه‌ت کراون دراونه‌ته‌ پال پیغه‌مبه‌رمان محمد (ﷺ) ، ئه‌وا فه‌رموووه‌ناسه‌کان

لیکولینه‌وهی تیدا ده‌که‌ن ، بو زاین دهرباره‌ی دروست و نادرسته‌کان ، ههر فهرموده‌یه‌ک به راست دانرا واجیبه قبولی بکه‌ین و باوه‌ری پښ بکه‌ین.

چواره‌م / گوپراه‌لی کردنیان و شوین که‌وتیان و داوه‌ری کردن بؤلایان.

خوای گه‌وره ده‌فهرمویت : (وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ) (النساء/64) واته : وه ئیمه هیچ پیغه‌مبه‌ری‌کمان نه‌ناردووه ئیلا بو ئه‌وه نه‌بی که به ئیزی خوای گه‌وره گوپراه‌لی بکریت) جا واجیبه له‌سهر هه‌موو ئوممه‌تیک گوپراه‌لی ئه‌و پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) بکات که بو‌یان نیردراوه و شوینی بکه‌ون ، کاتیک که کو‌تاییه‌که‌یان محمد (ﷺ) بوو ، شهریه‌ته‌که‌ی نه‌سخی هه‌موو شهریه‌ته‌کانی پیش کرده‌وه ، گوپراه‌لی کردن و شوین که‌وتنی فه‌رزه له‌سهر هه‌موو ئه‌وانه‌ی که ناویان بیستووه.

خوای گه‌وره ده‌فهرمویت : (الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (157) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَاْمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) (الأعراف/157-158) واته : ئه‌و که‌سانه‌ی که شوین ئه‌و پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) ئه‌که‌ون که ره‌سول و نه‌بی بووه نیردراوی خوای گه‌وره بووه (الأمِّي) بووه واته : نه‌خوینده‌وار بووه وه بو لای قه‌ومیکی نه‌خوینده‌وار نیردراوه که عه‌رب بوونه ، که جووله‌که‌و گاوره‌کانیش له لای خو‌یان سیفه‌تی ئه‌و پیغه‌مبه‌ره که محمده (ﷺ) ، ئه‌بینن و نووسراوه ، ئه‌و پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) فه‌رمانیان پښ ئه‌کات به هه‌موو کاریکی چاک ، که چاکترینیان په‌رستنی خوای گه‌وره‌یه به تاک و ته‌نها ، وه قه‌ده‌غه‌و ریگریان لښ ئه‌کات له هه‌موو کاریکی خراب ، که خراپترینیان هاوبه‌ش برپاردانه بو خوای گه‌وره ، وه هه‌موو شتیکی پاک و به‌تام و چیژو به‌له‌زه‌تیاں بو حه‌لال ئه‌کات ، به‌تاییه‌تی ئه‌وه‌ی که به‌نو ئیسرائیل کاتی خو‌ی له خو‌یانیان حه‌رام کردبوو ، وه هه‌موو شتیکی پیسیان لښ حه‌رام ئه‌کات ، وه ئه‌و باره‌گرانه‌ی که خو‌یان خستبوویانه سه‌رشانی خو‌یان ئه‌م هه‌موو ئه‌و باره‌قورسانه‌یان له‌سه‌رشان لائهدات ، وه‌ئه‌و کو‌ت و زنجیرانه‌ی که پییانه‌وه بوو که باری قورسیان خستبووه سه‌رشانی خو‌یان به‌بښ ئه‌وه‌ی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کی تیدا بیت ئه‌م پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) هه‌موو ئه‌و شتانه‌یان له‌سهر لائهدا ، جا ئه‌و که‌سانه‌ی که ئیمانی پښ بینن له به‌نی ئیسرائیل وه له‌غه‌یری ئه‌وانیش وه به‌گه‌وره‌ی بزائن و پښی لښ بگرن و سه‌ری بخن ، وه شوین ئه‌و نوورو رووناکیه بکه‌ون که له‌گه‌لیدا دابه‌زیوه که قورثانی پیروژه ، نا ئه‌مانه که ئه‌م سیفه‌تانه‌یان تیا بیت ئه‌مانه سه‌رکه‌وتوو و سه‌رفرازن له دونیاو قیامه‌تدا (157) ئه‌ی محمد (ﷺ) به خه‌لکی بفرمه : ئه‌ی خه‌لکی من پیغه‌مبه‌ری خوای گه‌وره‌م (ﷺ) بو لای ههر هه‌مووتان نیردراوم ، ئه‌و خوایه‌ی که مو‌لکی ئاسمانه‌کان و زوی هه‌یه ، هیچ په‌رستراویک به‌حق نیه شایه‌نی په‌رستن بښ ته‌نها زاتی پیروزی الله نه‌بی ، ته‌نها خوای گه‌وره‌یه ژبان و مردنی به‌ده‌سته‌و ئه‌مانژیه‌نی و ئه‌مانه‌ریتی ، ئیوه ئیمان بینن به خوای گه‌وره‌و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی که محمده (ﷺ) که ره‌سول و (نه‌بی) یه کتابیشی بو هاتوو له‌لایه‌ن

خوای گه‌وره وه خوینده‌واری نه‌بووه، پی‌نخه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌خوینده‌وار بووه، که ئیمان به‌خوای گه‌وره و شه‌کانی خوای گه‌وره دینێ هه‌موو ئه‌و کتابانه‌ی که پیشتر بۆ سه‌ر پی‌نخه‌مبه‌رانی تر دایه‌زاندوووه ، وه ئیوه شوینی ئه‌و پی‌نخه‌مبه‌ره (ﷺ) بکه‌ون ، به‌لکو خوای گه‌وره هیده‌یه‌تتان بدات بۆ رینگای راست (158) .

وه ده‌فه‌رمویتی : (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (31) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ) (آل عمران/ 31 - 32) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) پینان بفه‌رمه: ئه‌گه‌ر ئیوه راست ئه‌که‌ن خوای گه‌وره‌تان خو‌ش ئه‌وئێ ئه‌وه شوین من بکه‌ون ئه‌وه ئه‌و کاته‌ش خوای گه‌وره ئیوه‌ی خو‌ش ئه‌وئێ وه له تاوانه‌کانتان خو‌ش ئه‌بن، که‌سانیک بانگه‌شه‌ی خو‌شه‌ویستی خوایان کرد خوای گه‌وره به‌م ئایه‌ته‌ تا‌قی‌کردنه‌وه، که‌واته هه‌رکه‌سیک شوین پی‌نخه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌که‌ویتی و بیده‌ه بکات ئه‌وه راستگۆ نیه له خو‌شه‌ویستی بۆ خوای گه‌وره، وه شوینکه‌وتنی پی‌نخه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌لگه‌یه له‌سه‌ر خو‌شه‌ویستی خوای گه‌وره وه‌وکاره بۆ ده‌ستخستنی خو‌شه‌ویستی خوای گه‌وره وه‌لی‌خو‌شبوونی تاوانه‌کان ، وه خوای گه‌وره زۆر لی‌خو‌شبوو و به‌ره‌حم و به‌زه‌بیه (31) ئه‌ی محمد (ﷺ) پینان بفه‌رمه: گو‌پرایه‌لی‌ خواو پی‌نخه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بکه‌ن ، ئه‌گه‌ر پشتیان هه‌لکرد له گو‌پرایه‌لی‌ خواو پی‌نخه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌وه خوای گه‌وره کافرانی خو‌ش ناوئێ (32).

وه ده‌فه‌رمویتی : (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) (النساء/ 65) واته : ئه‌ی محمد (ﷺ) سویند بئێ به‌ په‌روه‌ردگارت ئیمان ناهین تا تۆ نه‌که‌نه حاکم و دادوهر له‌و ناکوکیانه‌ی که له ئیوانیاندا روو ئه‌دات ، پاشان که تۆ بپاریات دا له ئیوانیاندا نابئێ له‌ نه‌فس و ناخیشیاندا هیچ پئێ ناخو‌ش بوونیک هه‌بئێ له‌و بپاریه‌ی که تۆ داوته، وه ئه‌بئێ له‌ناخی دلیاندا پئێ رازی بن و دلیان پئێ خو‌ش بن ، وه خویان ته‌سلیم بکه‌ن به‌و بپاریه‌ی تۆ ته‌سلیم بوونیک ته‌واو به‌بئێ ره‌تکردنه‌وه).

پینجه‌م : دۆستایه‌تی کردن و خو‌شه‌ویستیان و ریزگرتن لئیان و سه‌لام کردن لئیان :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ (55) وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ) (المائدة/ 55-56) واته : ته‌نها و ته‌نها دۆست و پشتیوان و سه‌رخه‌رو خو‌شه‌ویستی ئیوه خوای گه‌وره و پی‌نخه‌مبه‌ری خواو (ﷺ) باوه‌پداران ، ئه‌و که‌سه‌نه‌ی که نو‌یژ ئه‌که‌ن وه زه‌کاتی ماله‌کانیان ئه‌ده‌ن، وه ملکه‌چ و خو‌به‌که‌مزان له کاتی نو‌یژ کردندا، وه له کاتی زه‌کات دانیشدا ته‌که‌بوره‌ ناکه‌ن به‌سه‌ر فه‌قیروه‌ه‌ژاراندا به‌لکو خو‌یان به‌که‌م ئه‌زانن (55) وه هه‌ر که‌سیک وه‌لاو خو‌شو‌یستی بۆ خوای گه‌وره بۆ پی‌نخه‌مبه‌ری خواو (ﷺ) بۆ باوه‌پداران هه‌بیت ، ئه‌وه حیزب و کۆمه‌لی‌ خوای گه‌وره ئه‌وان هه‌میشه سه‌رکه‌وتوو زالن به‌سه‌ر کافراندا (56)

وه ده‌فه‌رمویتی : (فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ حُنَّ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّ أُمَّسَلِمُونَ) (آل عمران/ 52) واته : کاتیک که عیسی (ﷺ) هه‌ستی کرد به‌رده‌وامن

له‌سه‌ر کوفرو ئیمانی پئی‌ناهی‌ن فه‌رمووی: کئی‌پشتیوانی منه له ده‌عوه و بانگه‌واز کردن بۆ‌گه‌یاندنی دینی‌خوا، چه‌واری و قوتابی و که‌سه‌تایبه‌ته‌کانی‌خۆی که دوانزه که‌س بوون وتیان: ئیمه‌پشتیوانی دینی‌خوای‌گه‌وره و پیغه‌مبه‌ری‌خوای‌گه‌وره (ﷺ) ئه‌بین بۆ‌بلاو کردنه‌وه‌که‌ی دینی‌خوا ئیما‌مان به‌خوای‌گه‌وره هیناوه وه تۆیش له‌روژی‌قیامت شایه‌تیمان بۆ‌بده که ئیمه‌موسلمانین).

وه ده‌فه‌رموویت: (قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَبْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) (التوبة/24) واته: ئه‌ی محمد (ﷺ) پینان‌بلی: ئه‌گه‌ر باوک و منال و براو‌خیزان و هۆزو‌عه‌شیره‌تتان، وه سه‌روه‌ت و سامانیک که په‌یداتان کردووه و پیکتانه‌وه‌ناوه، وه بازراگانه‌ک که له‌وه‌ئه‌ترسین له‌ناوبچیت، وه مالیک که هه‌تانه‌و پیی‌رازین و خۆشان ده‌وویت، ئا‌ئه‌مانه‌خۆشه‌ویستته له‌لاتان له‌خوای‌گه‌وره‌و له پیغه‌مبه‌ری‌خواو (ﷺ) له جیهاد کردن له‌پیناوه‌خوای‌گه‌وره، ئه‌وه‌چاوه‌رپی‌بن تا فه‌رمان و سزای‌خوای‌گه‌وره دیت و خوای‌گه‌وره سزاتان‌ئه‌دات، وه خوای‌گه‌وره هیدایه‌تی که‌سانیک نادات که فاسق‌بن).

وه ده‌فه‌رموویت: (وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ) (الصفات/181) واته: وه سلادی‌خوای‌گه‌وره له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ران و تیردراوانی‌خوای‌گه‌وره بیت له‌دونیاو قیامه‌تا).

وه ده‌رباره‌ی پیغه‌مبه‌رکه‌ی (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعَزَّوْهُ وَتُقِرُّوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) (الفتح/9) واته: وه تا ئیمان به‌خوای‌گه‌وره و پیغه‌مبه‌رکه‌ی (ﷺ) بینن، وه پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) به‌گه‌وره بزنانن وه پیزو ئیحتیرامی بگرن وه سه‌ری‌بخه‌ن، وه ته‌سبیحات و زیکری‌خوای‌گه‌وره بکه‌ن به‌به‌یانان و به‌ئێواران).

خوای‌گه‌وره ده‌فه‌رموویت: (إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) (الأحزاب/56) واته: به‌دنیایی‌خوای‌گه‌وره و فریشته‌کان سه‌لاوات له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) ده‌ده‌ن، سه‌لاوات دانی‌خوای‌گه‌وره دابه‌زینی‌ره‌حمه‌ت و سۆزو‌میهره‌بانی و به‌ره‌که‌تی‌خوای‌گه‌وره‌یه، وه مه‌دح و سه‌نای‌خوای‌گه‌وره‌یه له‌لای فریشته‌کان، وه سه‌لاواتی‌مه‌لائیکه‌تیش بریتیه له‌داوای لیخۆشبوون، ئه‌ی باوه‌رداران ئیوه‌ش زۆر سه‌لاوات له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بده‌ن و سه‌لامی‌لن بکه‌ن، سه‌لاوات شیوازی زۆره‌به‌لام باشت‌رینان ئه‌وه‌یه که له‌ته‌حیاتدا ده‌یخوینن).

وه پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: (لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحب إليه من ولده ووالده والناس أجمعين)⁽⁵¹⁾ واته: هه‌یج‌یه‌کیک له‌ئیه‌ ئیمانی کامل نابیت تاوه‌کو منی‌خۆشته‌وه‌یت له‌کوره‌که‌ی و له‌باوکی و له‌هه‌موو‌خه‌لکی.

(51) متفق علیه، أخرجه البخاري برقم (15) ومسلم برقم (44) من حديث أنس.

باوه‌ربوون به روژی دواپی

بریتیه له ئەو بیروباوه‌ره چه‌سپاوه که‌وا خوای به‌رز و بَلند به‌نده‌کانی دوا ده‌خات بو ئەو روژه‌ی که له گوژه‌کانیا‌نه‌وه زیندوو‌یان ده‌کاته‌وه‌و لپی‌رسی‌نه‌وه‌یان له‌گه‌ل ده‌کات له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانیا‌ن، وه پاداشتیان ده‌داته‌وه، یان به به‌هه‌شت یان به دۆزه‌خ.

خوای گه‌وره فه‌رموو‌یه‌تی: (إِنَّمَا يُؤِخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ) (إبراهیم/42) واته : به‌لکو خوای گه‌وره سزایان نادات وه دوا‌ی ئە‌خات بو روژی‌ک که چاوه‌کان به‌رز ئە‌بیته‌وه وه نانوقیتریت و ئە‌بله‌ق ئە‌بیته له سه‌ختی ئە‌و دیمه‌نانه‌ی که ئە‌ییبینی له روژی قیامه‌تداو سه‌رسام ئە‌بن).

وه ده‌فه‌رمو‌یت: (رَعِمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ) (التغابن/7) واته : کافران به‌ گومانی خو‌یان ئە‌لین: زیندوو بو‌ونه‌وه نیه ، ئە‌ی محمد (ﷺ) بَلین: به‌لن سو‌یند بیته به په‌روه‌ردگارم به دلنیا‌یی تپوه زیندوو ئە‌کرینه‌وه پاشان هه‌والتان پین ئە‌دری به‌و کرده‌وانه‌ی که له دنیا‌دا کردووتانه وه سزا وه‌رئه‌گرن له‌سه‌ری ، وه ئە‌مه‌یش لای خوای گه‌وره زور ئاسانه که زیندوو‌تان بکاته‌وه‌و لپی‌رسی‌نه‌وه‌تان له‌گه‌لدا بکات و سزاتان بدات).

وه ده‌فه‌رمو‌یت: (وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِعِدِ بِنَفْسِهِمْ (14) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ (15) وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ) (الروم/14-16) واته : وه روژی‌کیش که قیامه‌ت هه‌لده‌سیت له‌و روژه‌دا خه‌لکی لیک جیا ئە‌بنه‌وه(14) ئە‌وانه‌ی که باوه‌ردار بو‌ونه ، وه کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه ، ئە‌وان له باخ و باخاته‌کانی به‌هه‌شتدا له نازو نیعمه‌تدان، یاخود گو‌ی له گورانی خو‌ش ئە‌گرن له به‌هه‌شتدا(15) به‌لام ئە‌وانه‌ی که کافرو بیباوه‌ر بو‌ونه به‌خوای گه‌وره ، وه ئایه‌ته‌کانی ئی‌مه‌یان به‌درو زانیوه ، وه باوه‌ریان به زیندوو بو‌ونه‌وه‌و گه‌یشتن به روژی دواپی نه‌بووه ، ئا ئە‌مانه له‌ناو سزای ناگری دۆزه‌خدا ئاماده‌ن و ده‌می‌ننه‌وه(16).

وه له‌و باسانه‌ی که له باسی باوه‌ر به روژی دواپی له خو‌ ده‌گریته ، ئە‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن :

یه‌که‌م : باوه‌ر به‌وه‌ی له پاش مردن روو ده‌ده‌ن :

وه‌کو بی‌ینی فریشته‌کان له کاتی گیان کیشاندا ، وه تاقی‌کردنه‌وه‌ی ناو گو‌ر که به‌ پرسیار کردنی دوو فریشته‌که له عه‌یده‌که ده‌بیته ده‌راره‌ی خواکه‌ی و دینه‌که‌ی و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ، وه عه‌زایی قه‌بر یان خو‌شی ناو قه‌بر ، وه هه‌موو ئە‌وانه‌ی روو ده‌ده‌ن له ژیا‌نی به‌رزه‌خدا ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت : (وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ) (الأنفال/50) واته : ئە‌ی محمد (ﷺ) کاتیک بی‌ینی که مه‌لائیکه‌ت گیانی کافران ئە‌کیشن له جه‌نگی به‌در که ئە‌یانکو‌ژن له ده‌موچاو و سمتیان ئە‌ده‌ن، که کافران له غه‌زای به‌در روویان له مو‌سلمانان بگردایا فریشته به شمشیر له روویان ده‌دان، وه ئە‌گه‌ر پشتیان هه‌لگردایا له دوا‌یا‌نه‌وه لپیان ده‌دان، یاخود فریشته‌ی گیانکیشان (ملک الموت) بی‌ینی که گیانی

کافران ئە کیشییت به گشتی ئەوا دیمه‌نیکی زۆر گه‌وره‌و سه‌رسوپه‌ینه‌رو ترسناک ئەبینی کاتیکی که روحی کافران ئە کیشن وه له‌و کاته‌دا له‌ ده‌موچاو و دواوه‌یان ده‌ده‌ن، وه پێیان ئەلین: بچێژن سزایه‌کی سووتینه‌ر که ئەیانخه‌نه ناو ئاگری دۆزه‌خه‌وه).

وه ده‌فه‌رمویت: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ) (فصلت/30) واته: ئەو که‌سانه‌ی که ئەلین په‌روه‌ردگاری تێمه‌ ته‌نها(الله)یه، پاشان ئیستیقامه‌یان هه‌یه‌و جیگیرو چه‌سپاو و دامه‌زراون له‌سه‌ر یه‌کخواپه‌رستی و کرده‌وه‌ی چاک و جێبه‌جێ کردنی فه‌رزه‌کان، فریشته‌کانی خوای گه‌وره‌ له‌ کاتی گیانکیشان و زیندوو بوونه‌وه‌و ده‌رچوون له‌گۆرو چوونه‌ به‌هه‌شت داته‌به‌زنه‌ سه‌ریان و پێیان ئەلین: تێوه‌ مه‌ترسین ترستان له‌سه‌ر نیه‌ له‌مه‌ودوا ئەمین ئەبن، وه‌ خه‌فه‌تیش مه‌خۆن له‌وه‌ی که له‌ دنیا به‌جێتان هێشتوو له‌ سه‌روه‌ت و سامان و مندال و خیزان، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ باشتاران پێ ئەبه‌خشێ، وه‌ موژده‌ بێ لێتان به‌و به‌هه‌شته‌ی که تێوه‌ به‌لێنتان پێ درابوو).

وه ده‌فه‌رمویت: (وَحَاقَ بِالِإِلٰهِ فِرْعَوْنُ سُوءَ الْعَذَابِ) (45) النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ) (غافر/45-46) واته: وه‌ که‌سوکار و شوینکه‌وتوانی فیرعه‌ونیش تووشی خراپترین سزا بوون له‌ دنیا‌دا به‌نقوم بوون وه‌ له‌ قیامه‌تیشدا به‌ ئاگری دۆزه‌خ(45) هه‌موو به‌یانیان و ئیواراتیکی فیرعه‌ون و داروده‌سته‌و شوینکه‌وتوانی به‌ ئاگر سزا ئەدرین له‌ناو گۆره‌کانیاندا، وه‌ کاتیکی که‌ ره‌وی قیامه‌ت دێت خوای گه‌وره‌ ئەفه‌رمووی: فیرعه‌ون و شوینکه‌وتوانی بخه‌نه‌ ناو سه‌ختترین سزاوه‌ که‌ سزای ئاگری دۆزه‌خه‌، (ئهم‌ ئایه‌ته‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر سزای ناو گۆر پێش هاتنی ره‌وی قیامه‌ت، وه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌رده‌وام له‌ نوێزه‌کانیدا په‌نای گرتوو به‌ خوای گه‌وره‌ له‌ سزای ناو گۆر، وه‌ فه‌رمانی به‌ تێمه‌یش کردوو به‌ په‌ناگرتن به‌ خوای گه‌وره‌ له‌ سزای ناو گۆر).

له‌ (ئهنه‌سی کوری مالیک)ه‌وه‌ هاتوو، که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (إن العبد إذا وُضع في قبره ، وتولى عنه أصحابه ، وإنه ليسمع قرع نعالهم ، أتاه ملكان ، فيقعدانه ، فيقولان : ما كنت تقول في هذا الرجل محمد(ﷺ)؟ فأما المؤمن فيقول : أشهد أنه عبد الله ورسوله(ﷺ) ، فيقال له : انظر الى مقعدك من النار ، قد أبدلك الله به مقعداً من الجنة ، فإراها جميعا ، وأما المنافق والكافر ، فيقال له : ما كنت تقول في هذا الرجل ؟ فيقول : لا أدري ، كنت أقول ما يقوله الناس ، فيقال : لا دريت ولا تليت ، ويضرب بمطارق من حديد ضربةً ، فيصبح صيحةً يسمعها من يليه غير الثقلين)(52) واته: کاتی که‌ مردوو ده‌خریته‌ ناو گۆره‌که‌یه‌وه‌، وه‌ هاوه‌لانی به‌ جێیان هێشت، ئەو گوئیستی ته‌قه‌ی نه‌عه‌لکه‌کانیان ده‌بیت، وه‌ دوو فریشته‌ دین بو‌ لای و دایده‌نیشین پێ ده‌لین: - ئەو پیاوه‌ (محمد) (ﷺ)

(52) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (1374) ومسلم برقم (2870) من حديث عائشة

که له ناوتاندا ره‌وانه کرا کئیبه (چیت دهر باره ده‌گوت) ؟ که‌سی ئیماندار ده‌لیت :- شاید تی ده‌دهم که نه‌وه به‌نده و پی‌غهمبه‌ری خودایه (ﷺ) ، پی‌ی ده‌لین : تهماشای جی‌گاکه‌ت بکه له ناگردا خوای گه‌وره بو‌ی گو‌رپته‌وه به جی‌گاکه‌ت له به‌ه‌شتدا ، جا هه‌ردوکیان ده‌بینی‌ت ، به‌لام که‌سی دو‌ورو و بی‌باوه‌ر پی‌ی ده‌لین : نه‌وه پی‌باوه که له ناوتاندا ره‌وانه کرا کئیبه (چیت دهر باره ده‌گوت) ؟ ده‌لیت : نازانم ، نه‌وه‌ی خه‌لکی ده‌یگوت منیش هه‌ر نه‌وه‌م ده‌گوت ، پی‌ی ده‌لین : نه تی‌گه‌بیشتی و نه به‌دوای نه‌وه‌دا گه‌رای تی‌گه‌یت ، به چه‌کوشی ئاسنین لپی ده‌دری‌ت به لیدانیک ، نه‌ویش به هاواریک هاوار ده‌کات له هه‌موو لایه‌که‌وه ده‌بیسی‌ت جگه له مرو‌ف و جنوکه نه‌ی‌ت)).

وه له (ئین عه‌باس)وه ده‌فه‌رموی‌ت : پی‌غهمبه‌ری خوا(ﷺ) به نه‌نیشت دوو قه‌بره‌وه تپیه‌ری و فه‌رمووی: ((ائحما لی‌عذبان وما ی‌عذبان فی کبیر ، أما ا‌حدهما ، فکان لا ی‌ستتر من البول ، وأما الآخر فکان ی‌مشی بالنميمة)) . ثم أخذ جریدة رطباً ، فشقها نصفین فغرز فی کلّ قیرٍ واحدٍ ، قالوا یا رسول الله (ﷺ) لم فعلت هذا ؟ قال : لعله یخفف عنهما ما لم یبیسا))⁽⁵³⁾ واته :- تیستا نه‌م دوو گو‌ره سزا ده‌درین ، وه له‌سه‌ر شتیکی گه‌وره‌ش سزا نادرین - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که وازلیه‌پنانی زور گه‌وره نییه نه‌گینا به‌لی نه‌ویش گه‌وره‌یه وه‌کو تاوان - پاشان فه‌رمووی :- جا یه‌کتکیان خو‌ی له میز پاک نه‌ده‌کرده‌وه و نه‌ویتریان له کو‌شش کردندا بوو بو‌ قسه هینان و بردن) نه‌مجار سه‌عافیکی ته‌ری داره‌خورمای هینا ، کردی به دوو له‌ته‌وه ، هه‌ر له‌ته‌ی چه‌قاند به قه‌بریکدا ، وتیان : نه‌ی پی‌غهمبه‌ری خوا (ﷺ) بو‌ نه‌م کاره‌ت کرد ؟ فه‌رمووی : به‌لکو - سزاکه - سووک بیته‌وه له‌سه‌ریان تا وشک نه‌بونه‌ته‌وه) .

دوه‌م : باوه‌ربوون به قیامه‌ت و نیشانه‌کانی :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت: (الله الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ (17) يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُجَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ) (الشوری/17-18) واته : خوای گه‌وره نه‌وه خویابه‌یه که نه‌م قورئانه پی‌روزه و سه‌رجه‌م کتیبه‌کانی تری به حه‌ق دابه‌زاندوه ، وه ته‌رازووی دادپه‌روه‌ریشی دابه‌زاندوه تا که‌س سته‌م له که‌س نه‌کات ، نه‌ی محمد (ﷺ) تو‌ چوزانی له‌وانه‌یه کاتی هاتنی قیامه‌ت نزیک بی‌ت (17) به‌لام نه‌وانه‌ی که باوه‌ریان به هاتنی قیامه‌ت نیه په‌له نه‌که‌ن له هاتنی قیامه‌ت وه‌کو به‌دوور زانین و به‌رو زانین و گالته‌جاری و سووکایه‌تی پښ کردن ، به‌لام باوه‌رپدارن له هاتنی قیامه‌ت نه‌ترسین ، وه نه‌زانن که قیامه‌ت حه‌قه‌و دی‌ت و گومانی تیادا نیه‌و خو‌یانی بو‌ ئاماده ده‌که‌ن ، وه بزنان و ناگادار بن نه‌وانه‌ی سه‌باره‌ت به هاتنی روژی قیامه‌ت به گومانه‌وه مشتومرو ده‌مه‌قالی نه‌که‌ن نه‌وانه له گومراییه‌کی زور دووردان (18).

(53) متفق علیه ، أخرجه البخاري برقم (218) ومسلم برقم (292) .

وه ده‌فه‌رمویتی: (فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ) (محمد/18) واته: ئایا چاوه‌پێی چ شتیکن جگه له هاتنی قیامه‌ت نه‌بن که له نا‌کاودا دیت که زۆربه‌ی نیشانه‌کانی هاتوو، وه کاتیکیش که قیامه‌ت هات ئه‌و کاته یادخستنه‌وه‌و ته‌وبه‌کردن و ئیمان هێنان سوودیان پێ ناگه‌یه‌نی).

وه له نیشانه‌کانی قیامه‌تی گه‌وره، ئه‌وه‌یه که له فه‌رمووده‌یه‌کدا هاتوو، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمویتی: ((إِنَّمَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرُونَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ)) فذکر: الدخان، والدجال، والدابة، وطلوع الشمس من مغربها، ونزول عيسى ابن مريم (ﷺ) وبأجوج ومأجوج، وثلاثة خسوف: خسف بالمشرق، وخسف بالمغرب، وخسف بجزيرة العرب، وآخر ذلك نازخ من اليمن، تطرد الناس إلى محشرهم))⁽⁵⁴⁾ واته: - قیامه‌ت هه‌ل‌ناسیت تا له پیندا ده نیشانه نه‌بینن ئه‌مجار باسی کرد و فه‌رمووی: - (دوکه‌لیک) و (ده‌ججال) و (زینده‌وه‌ریکی سه‌یر (دابه)) و (هه‌له‌هاتنی روژ له روژئاواوه) و (دابه‌زینی عیسا ی کوپی مه‌ریه‌م (ﷺ)) و (یه‌نجوج و مه‌نجوج) و سێ روچوون روو ده‌دات: (روچوونیک له روژه‌لات) و (روچوونیک له روژئاواوه) و (روچوونیک له دورگه‌ی عه‌ره‌به‌وه) وه له کو‌تایی ئه‌وانه (ئاگریک له یه‌مه‌نه‌وه ده‌رده‌چیت) خه‌لکی راده‌ما‌ییت به‌ره‌و مه‌حشر ((.

وه هاتنی قیامه‌ت له‌په‌ر و زۆر به‌په‌له‌ دیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثُمَّ لَت فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ خَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) (الأعراف/187) واته: ئه‌ی محمد (ﷺ) قوره‌یش پرسیا‌ری روژی قیامه‌ت له تو‌ئه‌که‌ن که‌ی خوای گه‌وره جیگه‌ری ئه‌کات وه ئه‌یه‌ییت و روو ئه‌دات؟ بلی: هاتنی قیامه‌ت کاته‌که‌ی ته‌نها لای په‌روه‌ردگاره‌و کاته‌که‌ی ئاشکرا ناکات و ته‌نها خو‌ی نه‌بێ که‌س نایزانێ، زانینی کاتی هاتنی قیامه‌ت قورسه له‌سه‌ر خه‌لکی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و که‌سیان نایزانن نه‌پێغه‌مبه‌ریکی نێردراو، وه نه‌فریشه‌یه‌کی نزیک له‌خوای گه‌وره، یان هاتنی قیامه‌ت قورسه له‌سه‌ر ئاسمانه‌کان و زه‌وی ئه‌وان توانای خو‌را‌گرتیان نیه‌و هه‌مووی وێران نه‌بن، قیامه‌ت نایات ئیلا له‌نا‌کاو و کتوپردا نه‌بن کاتیک که ئیوه بن ئاگان، ئه‌ی محمد (ﷺ) وا پرسیا‌رت لێ ئه‌که‌ن وه‌ک ئه‌وه‌ی که تو‌ کاتی هاتنی قیامه‌ت بزانی، تو‌ بلی: زانیاری کاتی هاتنی روژی قیامه‌ت ته‌نها لای خوای گه‌وره‌یه‌و ته‌نها خو‌ی ئه‌یزانی، به‌لام زۆربه‌ی زۆری خه‌لک نایزانن).

وه ده‌فه‌رمویتی: (وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ) (النحل/77) واته: وه هاتنی روژی قیامه‌تیش وه‌کو چاو تروکاندنیکی وایه ئاوا به‌خیرایی دیت یاخود له‌ویش نزیکتره‌).

(54) رواه مسلم برقم (2901) من حدیث حذیفة .

وه ههستانی قیامت به فووکردنی لههۆش خو چوون و بوورانهوه دهبیت ، خوی گهوره دهفهرمویت : (وُنْفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ) (الزمر/68) واته : وه فوو ئهكری به كهپهناو شهپوردا لهلایه ن ئیسرافیلهوه كه فوو کردنی یه كهمهو هه رچی له ئاسمانه كان و زهوی هه یه هه ر هه مووی ئه مریت و تیا ئه چیت ، ته نها ئه وهی كه خوی گهوره ویستی لی بیت، كه وتراوه: ئیسرافیل خویه تی وه دواتر خۆیشی ئه مریت، یان فریشته ی گیانکیشانه، یان هه لگرانی عهرشی پیروزی خوی گه ورهن، یان شه هیده كانن، یان موسا پیغه مبه ره (ﷺ).

سپیهم : باوهربوون به زیندووبوونهوه :

ئه وهش ئه وه یه كه خوی گهوره به نده كانی له گوپه كانیان ده رده كات و زیندوو یان ده كاته وه ، به پیی په تی و بن ئه وهی پیلایان له پی بن ، به پرووی ، بن جلوبه رگ ، به خه ته نه نه كراوی ، هیچ شتیکیان پی نیه ، ئه وهش له دوا ی ئه وه دیت كه بو دووم جار فوو ده كری به كه په نادا ، خوی گهوره ده فهرمویت : (تَمَّ نْفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ) (الزمر/68) واته : پاشان دووه مجار فووی پیا ئه كاته وه خه لکی هه ر هه مووی هه لئه ستن و له گوپه كانیان ده رئه چن وه ته ماشا ئه كهن، (نیوانی هه ر دوو فوو کردنه كه چل ساله).

خوی گهوره ده فهرمویت: (وُنْفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ) (یس/51) واته : وه دووم جار كه ئیسرافیل فوو ئه كات به كه په ناو شه پوردا ، ئه وان له ناو گوپه كانیانه وه به ره و لای خوی گهوره به خیرایی ئه روون).

پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فهرمویت : ((يُخَشِرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُفَاءً عُرَاءً عُرَاءً))⁽⁵⁵⁾ واته : خه لکی له روژی قیامتدا ده درین له بهر و كو ده كرینه وه به رووی و پی په تیتی و خه ته نه نه كراوی

چوارهم : باوهربوون به پروداوه گهوره كانی قیامت :

خوی گهوره ده فهرمویت: (يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ) (المطففين/6) واته : روژی قیامت روژی كه كه خه لکی هه موویان رانه وه ستیزین له بهر دهستی په روه ردگاری هه موو جیهاندا به پیی په تی و به پرووی و به خه ته نه نه كراوی) .

ئه وهش بریتییه له هه ستانی خه لکی بو په روه ردگاری جیهانیان هه ستانیکی دوور و دریز له گوپه پانی قیامتدا ، بانگخواز دهنگی ده یانگات و چاو ده یانینیت، وه روژ لییان نزیک ده بیته وه ، وه به عاره قه ی خویان له غاو ده کرین ، وه ده برینه سه ر هه وزه كه و ده فته ری کرداره كان بلاو ده كریته وه و دابهش ده كریت و ته رازوو داده نریت و صیرات داده مه زریت ، له چه ند هه لویتستیکی مه زن و گه ورده و چه ندین حاله تی ترسناک .

(55) متفق علیه ، أخرجه البخاري برقم (3349) ومسلم برقم (2860) من حديث ابن عباس ، و أخرجه البخاري برقم (6527) ومسلم برقم (2859) من حديث عائشة .

پینجه م / باوه رپوون به لپرسینه وه :

خوای گه وه ده فه رمویت: (إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ (25) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ) (الغاشية/25-26) واته : به دنیایی شوینی گه پراندنه وهی ئەمان له دوای مردن هه ر بۆ لای خوومانه و بۆ لای ئیمه نه گه رپنه وه و بۆ لای که سی تر ناگه رپنه وه (25) پاشان به دنیایی لپرسینه وه یشیان له سه ر ئیمه یه خوومان لپرسینه وه یان له گه لدا نه که یین له سه ر کرده وه کانیان که له دونیادا وه لأمی پیغه مبه رانیان نه داوه ته وه و ئیمانیان نه هیناوه و کرده وه ی چاکیان نه کردوه (26).

وه ده فه رمویت: (فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ (7) فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) (الانشقاق/8) واته : نه و که سانه ی که له رۆژی قیامه ت کتابیان به ده سه تی راستیان پێ نه درێ که باوه ردارانن (7) ئەمانه حسابیکی سووک و ئاسانیان له گه لدا نه کری).

ههروه ها خوای گه وه ده فه رمویت: (فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (7) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ) (الزلزله/7-8) واته : له و رۆژه دا هه ر که سیک کرده وه ی چاکي کردبێ له دونیادا به ئەندازه ی مسقاله زه رپه ک واته : بچووکتین میرووله یاخود نه و گه رده ی که نه بینیت ته پو توژیک له په نجه ره یه که وه دیاره نه وه ش نه گرتیه وه، جا که سیک به ئەندازه ی یه کیک له و گه ردا نه چاکه و خیری کردبێ نه وه له رۆژی قیامه تدا نه جرو پادا شته که ی وه نه گری (7) وه به پیچه وانه یشه وه هه ر که سیک نه گه ر به ئەندازه ی میرووله یه کی بچووکی یان گه ردیکی بچووکی شه رو خراپه بکات له رۆژی قیامه تدا نه یینیته وه نه گه ر خوای گه وه لپی خووش نه ییت، نه گه ر لپی خووشوو نه وه هه یچ نه گه ر لپی خووش نه بووبی نه وه له رۆژی قیامه تدا خوای گه وه لپرسینه وه ی له گه لدا نه کات (8).

وه ده فه رمویت: (وَنُضِعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ حَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ) (الانبیاء/47) واته : وه له رۆژی قیامه تدا ته رازووی دادپه روه ری دا نه نین بۆ کیشانی کرده وه کانی مروّف، وه هه یچ که سیک سه تم و زولمی لئ نا کریت، وه نه گه ر به ئەندازه ی گه ردیکی بچووکی له تووی دا نه ویله یه ک بیت نه وه نده کرده وه ی که می کردبێ نه یه نین و هه یچی نافه وتی و ئاماده ی نه که یین بۆ نه وه ی پادا شت یان سزای بده ینه وه له سه ری، وه به سه که ئیمه حساب و لپرسینه وه بکه یین له به ر ورده کاریمان که هه یچ شتیکمان لئ ون نابیت و نافه وتی).

وه لپرسینه وه ی دروستکاره کان دوو جوړه :

1- لپرسینه وه ی ئیمانداران :

ئهمه ش یان نیشان دانه وه یان مونا قه شه یه ، جا لپرسینه وه ی نیشانان بۆ نه و که سانه یه که پینش وه خته موژده ی خووشیان پیدراوه له لایه ن خوداوه نه وانیش به خته وه ره کانن، به لگه ش له سه ر نه مه فه رمووده که ی (ئین عومه ر) ه که وا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی : ((إِنَّ اللَّهَ يُدْرِي الْمُؤْمِنَ،

فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْفُهُ: فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا فَيَقُولُ: تَعَمَّ أَيُّ رَبِّ حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ، وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَعْرِفُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ (...))⁽⁵⁶⁾ واته : خوی گهوره بهندهی ئیماندار له خوی نزیك ده کاته وه تا به داپوشین و لیپوردنی خوی دایدپوشیت ، پیی ده گوتربیت : ئه و تاوانانه ده ناسیته وه ؟ ئه و تاوانانه ده ناسیته وه ؟ ئه ویش ده لیت : به لئ ئه ی پهروه ردگارا .. تاكو دان به هه موو تاوانه کانی خویدا ده نیت ، خوی وا ده بینته وه که وا به هه لاکه تدا چوه ، خوی گهوره ده فهرمویت : ئه وه من له دونیادا بوم داپوشیت و ئه مروش لیت خوش ده بم ، ئه مجار ده فته ری چاکه کانی پیی ده دریت .

به لام لیپرسینه وهی مونا فقه شه ، ئه مه خاوه ن تاوانه گهوره کانه له یه کتاپه رستان ، له وانه ی خوی گهوره وستی لیته تی که سزایان بدات له بهر تاوانه کانیان به ناگر ، وه ده رته نجامیان بو به هه شته ، وه به لگه ش له سه ر ئه وه فهرمووده که ی دایکه عائیشه یه که وا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویته تی : ((لَيْسَ أَحَدٌ يَحْسَبُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا هَلَكًا)) فقلت : يا رسول الله (ﷺ) ، أليس قد قال الله تعالى : (فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ (7) فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) فقال رسول الله (ﷺ) : ((إِنَّمَا ذَلِكَ الْعَرْضُ، وَلَيْسَ أَحَدٌ يُنَاقِشُ الْحِسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا عَذَابًا))⁽⁵⁷⁾ واته : هیچ که سیك نییه له روژی قیامه تدا لیپرسینه وهی له گه ل بکریت ئیلا سزا ده دریت ، عائیشه فهرمووی : ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ، ئایا خوی گهوره نه یفه رمووه : (فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ (7) فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی : ئه وه لیپرسینه وه نییه به لکو ئه وه تنه ا پیشان دانی نامه ی کرده وه کانه ، به لام هیچ که سیك نییه مونا فقه شه ی لیپرسینه وهی له گه لدا بکریت له روژی قیامه تدا ئیلا سزا ده دریت .

2- لیپرسینه وهی بیباوه ران :

ئه وانه لیپرسینه وه یان له گه لدا نا کریت وه کو لیپرسینه وه ی هاوسه نگ کردن له نیوان چاکه کان و خراپه کاندان ، چونکه ئه وانه هیچ چاکه یه کیان نییه ، خوی گهوره ده فهرمویت : (وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا) (الفرقان/23) واته : وه کافران ئه گه ر له دونیا کرده وه ی چاکیان کردبئ له روژی قیامه ت ئه یه نین و هه مووی ئه که ین به توژیکی بلا و بلا و ئه بیته وه وه هیچی نامیبت له بهر ئه وه ی بو خوی گهوره نه یان کردووه پاداشتیان ده ست ناکه وئ .

به لکو له سه ر کرده وه کانیان راده وستیت و دانیان پیدا ده نین ، ههروه کو له فهرمووده که ی پیشووی (ابن عمر) دا هاتووه : به لام بیباوه ر و دوو رووه کان ، ئه وا بانگ ده کرین له پیش هه موو دروستکراوه کان و پتان ده گوتربیت : (هُؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَيَّ رَبِّيُمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) (هود/18) واته : ئا ئه مانه بوون که له دونیادا درویان بو خوی گهوره هه لته به ست و درویان ئه دایه پال خوی گهوره ، ده ی

(56) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (2441) ومسلم برقم (2768) .

(57) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (6537) ومسلم برقم (2876) .

نه‌فهرت و له‌عنه‌تی خوای گه‌وره له سته‌مکاران بێ‌ئه‌وانه‌ی که درۆ بۆ خوای گه‌وره هه‌لته‌به‌ستن و به‌ناوی خوای گه‌وره‌وه قسه‌ئه‌که‌ن و درۆئه‌ده‌نه پال دینه‌که‌ی خوای گه‌وره⁽⁵⁸⁾.

شه‌شه‌م : باوه‌رپوون به‌پاداشت و سزا :

ئه‌مه‌ش بریتیه له باوه‌رپوون به‌وه‌ی که به‌هه‌شت حه‌قه و ئاگر حه‌قه ، جا به‌هه‌شت ئه‌و ماله‌یه که خوای گه‌وره ئاماده‌ی کردووه بۆ بنده خۆپاریزه‌کانی ، هه‌موو جوژه خۆشیه‌کی هه‌ست پیکراو و مه‌عنه‌وی تیدایه ، که هه‌رگیز چاوه‌کان شتی وایان نه‌بینیوه و هیچ گوئی‌هک نه‌ییس‌تووه و به‌دلی هه‌ج که‌سێکدا نه‌هاتووه ، وه ئاگریش بریتیه له‌و ماله‌ی که خوای گه‌وره بۆ سزا دانی بیابوه‌ران ئاماده‌ی کردووه ، وه جوژه‌ها سزای هه‌ست‌پیکراو و مه‌عنه‌وی تیدایه .

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووت: (تُمُّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذِنَ اللَّهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (32) جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرٍ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ (33) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَعَفُورٌ شَكُورٌ (34) الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نُصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ (35) الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِنَا كَذَلِكَ نُجْزِي كُلَّ كَفُورٍ (36) وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نَعْمَرْكُمْ مَا يُتَذَكَّرُ فِيهِ مِنْ تَذَكَّرٍ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ (فاطر/32-37) واته : پاشان هه‌ندی‌ک له بنده‌کانی خۆمان هه‌ل‌بژاردووه و ئه‌یانکه‌ین به‌میرانگری ئه‌م قورتانه پیروژه که زانیانی ئوممه‌تی پێخه‌مبه‌ری خوان (ﷺ) له‌ناو ئوممه‌تی پێخه‌مبه‌ریش (ﷺ) هه‌یه زولم له خۆی ئه‌کات ئه‌وانه‌ن که یه‌کخوایه‌رستن به‌لام تاوانی گه‌وره ئه‌نجام ئه‌ده‌ن ، وه هه‌شیانه مام ناوه‌نده ته‌نها واجبات جیه‌جێ ئه‌کات و خۆی له حه‌رام ئه‌پاریژی ، به‌لام واز له هه‌ندی له سونه‌ته‌کان دینیت و هه‌ندی شتی مه‌که‌روه‌یش ئه‌نجام ده‌دات ، وه هه‌شیانه بۆ هه‌موو خێرو چاکه‌یه‌ک پێشبرکێ ئه‌کات و واجب و سونه‌ته‌کانیش جیه‌جێ ده‌کات ، وه خۆی له حه‌رام و مه‌که‌روه‌یش ئه‌پاریژی ، ئه‌مانه به‌بێ لێرسینه‌وه ده‌خریته به‌هه‌شته‌وه ، به‌ئیزنی خوای گه‌وره ، ئا ئه‌مه فه‌زلی یه‌کجار گه‌وره‌ی خوای گه‌وره‌یه که‌سێک که له پێشه‌نگ دا‌بێ له کرده‌وه‌ی چاکدا (32) خوای گه‌وره بۆ ئه‌مانه‌ی که پێشه‌نگن به‌هه‌شتیکی داناوه که شوینی مانه‌وه‌ی هه‌میشه‌یی یه‌که ئه‌چنه ناوی ، وه بازنی زێرو ئالتوون و جوژه‌ها مرواری و خشلی تر ئه‌کرێته ده‌ستیان ، وه پۆشاکیشیان له به‌هه‌شتدا ئاوریشمه (33) وه به‌هه‌شتیان ئه‌لین: حه‌مدو سه‌ناو ستایش بۆ خوای گه‌وره که غه‌م و خه‌فه‌تی دونیاو قیامه‌تی له‌سه‌ر لابرین ، به‌دلنایی په‌روه‌ردگارمان زۆر لێخۆشبووه به‌تاوانه‌کا‌مان ، وه زۆر شوکرانه‌بژێره به‌کرده‌وه‌ی که‌ممان (34) که تێمه‌ی خسته ناو ئه‌م شوینه که شوینی مانه‌وه‌ی هه‌میشه‌یه به‌فه‌زلی و چاکه‌ی خۆی که کرده‌وه چاکه‌کا‌مان به‌رامبه‌ر ئه‌م به‌هه‌شته نه‌بوو ، که له به‌هه‌شتدا لاشه‌و روحیشمان تووشی هه‌یلاکی و ماندووویه‌تی و نار‌ه‌حه‌تی نابیت (35) وه ئه‌وانه‌یشی

(58) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (2441) ومسلم برقم (2768) .

که کافر بوونه ئاگری دۆزهخیان بۆ ههیه ، نه ئهوهتا لهناو دۆزهخدا بهرن و پشوو بدهن له سزا ، وه سزاشیان لهسهر سووک ناکرێ بهلکو به هههمیشهیی لهناو سزادا دهبن ، بهم شیوازه سزای ههموو ئهوه کهسانه ئهدهینهوه که زۆر کافر بوونه(36) ئهوان لهناو ئاگری دۆزهخدا هاوار ئهکهن و ئهئین: ئهی پهروهردگار دهرفمان بکه لهم ئاگری دۆزهخه و بهمانگهپینهوه بۆ دونیا تا کردهوهی چاک بکهین جگه لهو کردهوه خراپانهی که کردوومانه له هاوبهشپێاردان و تاوان ، بۆیه پێیان ئهفهرمووئ: ئایا ئهوهنده تهمهئمان درێژ نهکردن که مهبهستتان بوایه دهتانتوانی یادی خواي گهوره بکهنهوهو سودمهئند بن له حهق ، وه ئاگادارکهرهوهو ترسینهریشتان بۆ هات که پێغهمبهری خوا (ﷺ) بووه ، یاخود وتراوه: مووی سپی و سهرو ریش سپیتهی بووه ، دهی بچێژن سزای ئاگری دۆزهخ، وه ئهه ستهمکارانه که شهريکیان بۆ خواي گهوره داناوه ههچ کهسێک نهی که پشتیوانیان بێت وه پرزگاریان بکات له سزای خواي گهوره(37) .

باوه پربوون به قه‌دهر

بریتیه له باوه پریکی چه سپاو و بته و به کلاکه ره وه که وا خوی گه وره ته قدیری مه قادیری دروستکراوه کانی کردوو به زانسته نه زه لیکه‌ی خوی، وه له (اللوح المحفوظ) دا نوسراوه، وه به پیی ویست و مه شیئه‌تی خوی به جپی هیناوه و رای کردوو، وه به توانای خوی هیناویه تیه بوون، خوی گه وره ده‌فهرمویت: (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) (القمر/49) واته: ئیمه هه موو شتیکیمان به قه‌دهر دروست کردوو هه موو شتیکی براوه‌ته وه و بریارمان له‌سه‌ر داوه

وه ده‌فهرمویت: (وَحَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا) (الفرقان/2) واته: وه هه موو شتیکی دروست کردوو له‌م بوونه‌وه ره وه به حیکمه‌تی خوی‌شی ته قدیری هه موو شتیکی کردوو نه‌اندازی بو داناوه و کاتی بو دیاری کردوو.

وه له و باسانه‌ی که باسی باوه پ به قه‌دهر له خوی ده‌یگریت، نه‌مانه‌ن:

یه‌که‌م: باوه پ به زانست و زانیاری خوی گه‌وره:

نه‌زلی و نه‌به‌دی، ده‌وره‌ی هه موو شتیکی داوه به گشتی و به درپژی و ورده‌کاری، نه‌وه‌ی په‌یوه‌سته به کرداری به‌نده‌کانه‌وه، له گوپرایه‌لی و سه‌ریچی، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: (وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (البقرة/29) واته: وه خوی گه‌وره زور زانایه به هه موو شتیکی. وه ده‌فهرمویت: (ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ) (الأ‌نعام/96) واته: نه‌م ته‌قدیرو ری‌کخسته‌نه جوانه هی خوی‌که که زور به‌عیزه‌ت و بالاده‌ست و زانایه.

جا خوی گه‌وره به زانستی خوی زانیویه‌تی کن گوپرایه‌لی ده‌بیت، وه کن سه‌ریچی ده‌که‌ن، هه‌روه‌کو چون ده‌زانیت کن ته‌مه‌ن ده‌کات له به ته‌مه‌نه‌کان و کن له ته‌مه‌نی که‌م ده‌کات.

دووهم: باوه پ به نویسی هه موو مه‌قادیره‌کان له (اللوح المحفوظ) دا له لایه‌نی خوی گه‌وره‌وه:

خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: (مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ) (الحديد/22) واته: هیچ به‌لاو موسیبه‌تیکی له بی بارانی و وشکه‌سالی و لاوازی و که‌موکوری تووشتان نابئ له‌سه‌ر زه‌ویدا یان له نه‌فسی خوتاندا به نه‌خوشی و گرانی و نه‌بوونی و مردن ئیلا نه‌مانه هه‌مووی له (اللوح المحفوظ) دا نووسراوه‌ته وه پیش نه‌وه‌ی که دروستکراوه‌کان دروست بکه‌ین، یان پیش نه‌وه‌ی نه‌م موسیبه‌ته بیت وه به‌پارستی نه‌م شته لای خوی گه‌وره زور ئاسانه که زانیاری به هه‌موو نه‌و شتانه هه‌بیت و نووسیبتی و له (اللوح المحفوظ) دا جی‌گیری کردب.

وه ده‌فه‌رمووت: (عَالِمِ الْعَيْبِ لَا يُعْزَبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْعُرٌ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ) (سبأ/3) واته: خوای گه‌وره زانای نه‌په‌نه‌کانه و هه‌یج شتیک له خوای گه‌وره ناشاردرپه‌ته‌وه نه‌گه‌ر به نه‌ندازه‌ی می‌رووله‌یه‌کی وردی بچوو‌کیش بی‌ت، یان به نه‌ندازه‌ی مسقالی گه‌ردیک بی‌ت له ئاسمانه‌کان بی‌ت یان له زه‌وی بئ ئیلا خوای گه‌وره زانیاری پی‌ی هه‌یه، یان له‌مه بچوو‌کت بئ یان گه‌وره‌تر بی‌ت، ئیلا هه‌مووی له کتابیکی ئاشکرا جی‌گیر کراوه نووسراوه که (اللوح المحفوظ)ه.

وه له (عبدالله بن عمرو بن العاص)ه‌وه هاتوه و ده‌لێت: گویم لیبوو پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((كتب الله مقادير الخلائق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة، قال: وعرشه على الماء))⁽⁵⁹⁾ واته: خوای گه‌وره مه‌قادی‌ری هه‌موو دروستکراوه‌کانی نویسه‌و پیش‌ته‌وه‌ی ئاسمانه‌کان و زه‌وی دروست بکات به په‌نجا هه‌زار سأل، وه فه‌رموو: وه عه‌رشه‌ی له‌سه‌ر ئاو بوو.

له (عبادة بن الصامت)ه‌وه هاتوه و ده‌لێت: گویم لیبوو پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((إنَّ أول ما خلق الله تعالى القلم، فقال له: اكتب، فقال: ربِّ! وماذا اكتب؟ قال: اكتب مقادير كل شيء حتى تقوم الساعة))⁽⁶⁰⁾ واته: یه‌که‌مجار خوای گه‌وره قه‌له‌می دروست کرد پی‌ی فه‌رموو: بنووسه، وتی: په‌روه‌ردگارا! چی بنووسم؟ فه‌رموو: مه‌قادی‌ری هه‌موو شتیک بنووسه تا‌کو رۆژی قیامه‌ت).

خوای گه‌وره زانست و نویسنی له نایه‌تیکدا کو‌کردوه‌ته‌وه و ده‌فه‌رمووت: (أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ) (الحج/70) واته: ئایا نازانی که هه‌رچی له ئاسمانه‌کان و زه‌وی هه‌یه خوای گه‌وره زانیاری به هه‌مووی هه‌یه، وه هه‌موو ئه‌م شتانه له کتابیکی‌دا لای خوای گه‌وره نووسراوه که (اللوح المحفوظ)ه، ئه‌م شته‌ش که خوای گه‌وره زانیاری به هه‌موو شت هه‌یه له زه‌وی و ئاسمان به دلنایی لای خوای گه‌وره شتیکي زۆر ئاسانه.

سێیه‌م: باوه‌ر به‌ ویست و مه‌شیه‌ته‌ی تپه‌ری خوای گه‌وره:

ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره ویستی له‌سه‌ر بی‌ت ده‌بی‌ت و ئه‌وه‌ی ویستی له‌سه‌ر نه‌بی‌ت نابیت، هه‌یج ری‌گری‌ک نییه له‌وه‌ی بی‌ه‌خشیت و هه‌یج به‌خشه‌ری‌ک نییه له‌وه‌ی بی‌گری‌ته‌وه، وه ئه‌وه‌ی ئه‌و قه‌زای بکات هه‌یج که‌سه‌یک ناتوانیت ره‌ددی بکاته‌وه، وه له‌مولکه‌که‌یدا هه‌یج شتیک روو نادات ئیلا ئه‌وه نه‌بی‌ت که ده‌یه‌وی‌ت، هه‌یدایه‌تی هه‌ره‌که‌سه‌یک بدات به فه‌زلی خو‌ی ده‌یدات، وه هه‌ره‌که‌سه‌یک گو‌مرا بکات به دادپه‌روه‌ری خو‌ی گو‌مرا ده‌کات، هه‌یج که‌سه‌یک نییه به‌ره‌رچی حوکمه‌کانی بداته‌وه یان تپیننی هه‌بی‌ت به‌رانه‌ریان.

(59) رواه مسلم برقم (2653).

(60) أخرجه أبو داود برقم (4700) والترمذي برقم (2155).

خوای گه‌وره ده‌فرمویت : (وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ) (البقرة/253) واته : نه‌گه‌ر خوای گه‌وره ویستی لئ بوایه‌ خه‌لکی له دوا‌ی نارذنی پیغه‌مبه‌ران کوشتاری یه‌کتریان نه‌ئه‌کرد ، به‌تایبه‌تی له‌دوا‌ی ئه‌وه‌ی که به‌لگه‌ی پروون و ئاشکرایان بو‌هات ، به‌لام ئیختیلاف و جیاوازی که‌وته نیوانیانه‌وه ، هه‌یان بوو ئیمانی هینا به پیغه‌مبه‌ران و شوین پیغه‌مبه‌ران که‌وت وه هه‌یان بوو کوفری کرد ، نه‌گه‌ر خوای گه‌وره ویستی لئ بوایه‌ ئه‌وان کوشتاری یه‌کتریان نه‌ئه‌کرد ، به‌لام خوای گه‌وره ویستی له هه‌ر شتیک بئ ئه‌یکات که‌س نیه ویستی خوای گه‌وره بگه‌رینتیه‌وه).

وه ده‌فرمویت : (لَمَن شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ (28) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) (التکویر/28-29) واته : بو‌هه‌ر که‌س‌یک له‌تیه‌وه که ویستی هیدایه‌ت و دامه‌زراوی و جیگیری هه‌بیت (28) به‌لام ئیوه هه‌یج ویستیکتان نیه مه‌گه‌ر خوای گه‌وره په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهان ویستی لئ بیت ، وه ویستی تیه‌وه تابیعه بو‌ویستی خوای گه‌وره)

چواره‌م : باوه‌ر به‌وه‌ی خوای گه‌وره هه‌موو بونه‌وه‌ره‌کانی دروست کردووه و هیناویه‌تیه‌ بوون :

جا خوای گه‌وره دروستکاره ، وه جگه له‌ئو دروستکاره ، وه هه‌موو شته‌کان ، زات و صیفات و جو‌له‌یان دروستکاران ، داهینراون ، وه خوای گه‌وره‌ش دروستی کردوون و هیناویه‌تیه‌ بوون ، خوای گه‌وره ده‌فرمویت : (اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ) (الزمر/62) واته : خوای گه‌وره دروستکاری هه‌موو شتیکه ، وه خوای گه‌وره تواناو ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا هه‌یه‌وه‌ خو‌ی ئه‌م بوونه‌وه‌ره به‌رپیه‌وه‌بات و هه‌لسوکه‌وقی تیدا ده‌کات).

وه ده‌فرمویت : (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) (الصافات/96) واته : له‌کاتیکیدا خوای گه‌وره ئیوه‌وه کرده‌وه‌کانیشی دروست کردوون ، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر خوای گه‌وره دروستکاره).

جا کرده‌وه‌ی به‌نده‌کان هه‌مووی دروستکاروی خوان ، به‌لام که‌سبی ده‌ستی خو‌یانه ، خوای گه‌وره ده‌فرمویت : (لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ) (البقرة/286) واته : هه‌ر که‌س‌یک هه‌ر کرده‌وه‌یه‌ک بکات له‌چاکه ئه‌وه‌ئه‌جرو پاداشتی خو‌ی ده‌ست ئه‌که‌وی وه هه‌ر تاوا‌نیکیش بکات له‌خراپه به‌هه‌مان شیوه‌سزای خو‌ی وه‌رئه‌گریت).

پینجه‌م : باوه‌ر به‌وه‌ی که‌وا هه‌یج په‌یوه‌ست بوونیک نییه له‌نیوان ویست و خو‌شه‌ویستنیدا :

ره‌نگه ویستی له‌سه‌ر شتیک بیت به‌لام خو‌شی نه‌ویت ، وه ره‌نگه شتیک‌ی خو‌ش بویت به‌لام ویستی له‌سه‌ر نه‌بیت ، له‌به‌ر حیکمه‌تیک‌ی خو‌ی که‌ده‌یباته‌سه‌ر و جئ به‌جئ ده‌کات ، وه له‌به‌ر مه‌به‌ستیک‌ی مه‌حکه‌م ، خوای گه‌وره ده‌فرمویت : (وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِن حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) (السجدة/13) واته : نه‌گه‌ر ئیمه ویستمان لئ بوایه هه‌موو که‌سیکمان

هیدایه‌ت ئەدا بۆ رێگای راست وه هیچ کافرێک له‌سه‌ر زه‌وی نه‌ئه‌بوو ، به‌لام وته‌ی من جیبه‌جی بووه وه بریاری خۆم داوه ، ئەبێ دۆزه‌خ له‌ کافرانی جنی و مروّفه‌کان پڕ بکه‌م).
 وه ده‌فه‌رمووت: (إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ) (الزمر/7) واته : نه‌گه‌ر تێوه کوفر بکه‌ن به سه‌ره‌تاو کو‌تایی و جن و مروّفه‌وه ئەوا به‌راستی خوای گه‌وره زۆر ده‌وله‌مه‌ندو بێ پێویسته‌و پێویستی به عیباده‌ت کردنی تێوه نیه‌و هیچ له‌ مولکی خوای گه‌وره که‌م ناکات، به‌لام وه رازی نابێ به‌نده‌کانی که کوفر بکه‌ن و پێی خۆش نیه‌و فه‌رمانی پێ ناکات ، به‌لام نه‌گه‌ر شوکرانه‌بژێری خوای گه‌وره بکه‌ن نه‌وه خوای گه‌وره به‌وه رازی‌ه‌و پرازی‌ه‌و رازی ئەبێ لیتان، به‌لام هیچ له‌ مولکی خوای گه‌وره زیاد ناکات).

شه‌شه‌م : باوه‌ر به‌وه‌ی که‌وا هیچ دژ به‌یه‌کیک نییه له‌ نێوان شه‌رع و قه‌ده‌ردا :

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووت : (إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ (4) فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ (5) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ (6) فَسَنِيسِرُهُ لِلْيُسْرَىٰ (7) وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ (8) وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ (9) فَسَنِيسِرُهُ لِّلْعُسْرَىٰ (10)) (اللیل/4-10) واته : ئەو کرده‌وانه‌ی که ئەیکه‌ن دژ به‌یه‌ک و پێچه‌وانه‌ن و هه‌موو خه‌لکی یه‌ک شی‌واز نیه‌(4) که‌سیک ئەو ماله‌ی که هه‌یه‌تی له‌ پێناو خوای گه‌وره‌دا بیبه‌خشی وه ته‌قوای خوای گه‌وره بکات وه خۆی له‌ هه‌رام و سه‌رپێچی و تاوان بپارێزی (5) وه باوه‌ری به‌ پاداشتی خوای گه‌وره هه‌بێ که ئەم کاتیک که ئەبه‌خشی خوای گه‌وره ئەجرو پاداشتی ئەداته‌وه، یاخود باوه‌ری به‌وه هه‌بێ که خوای گه‌وره جیگای بۆ پڕ ئەکاته‌وه، یاخود باوه‌ری به (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) هه‌بێ، یان باوه‌ری به‌و نیعه‌تانه هه‌بێ که خوای گه‌وره پێی به‌خشیوه‌وه، یاخود باوه‌ری به‌ به‌هه‌شت هه‌بێ، ئەو ته‌فسیرانه‌ی بۆ کراوه‌(6) ئەوه تێمه‌یش کاری چاکه‌و خیری بۆ ناسان ئەکه‌ین(7) به‌لام که‌سیک که په‌زیل و چرووک بێ وه خۆی به‌ بێ پێویست بزانی له‌ خوای گه‌وره و ئەجرو پاداشته‌که‌ی(8) وه باوه‌ری به‌وه نه‌بێ کاتیک ئەم به‌خشی خوای گه‌وره جیگای بۆ پڕ ده‌کاته‌وه، یاخود خوای گه‌وره ئەجرو پاداشتی ده‌داته‌وه، یان خوای گه‌وره به‌هه‌شتی پێی ده‌به‌خشی(9) ئەمه به‌ پێچه‌وانه‌ی ئەوه‌ی تره‌وه کاری دۆزه‌خی بۆ ناسان ئەکه‌ین(10)

ئەوه‌ش چونکه شه‌رع کتیبێکی کراوه‌یه ، وه قه‌ده‌ریش غه‌یبیکی شاراوه و نادیاره ، جا خوای گه‌وره ته‌قدیری مه‌قادیری به‌نده‌کانی کردووه ، وه ئەوه‌شی لێیان شاردووه‌ته‌وه و فه‌رمانی پێ کردوون و نه‌هی لێ کردوون و ئاماده‌ی کردوون و کۆمه‌کی کردوون ، بۆ ئەوه‌ی ئاماده‌ بن بۆ جی به‌ جی کردنی فه‌رمانه‌کانی و دوور که‌وته‌وه له‌ نه‌هیکراوه‌کانی ، وه بیانووی بۆ هیناونه‌ته‌وه که رێگریک هاته رێگایان له‌ رێگریه‌یه‌کانی ته‌کلێف ، جا بۆیه هیچ که‌سیک حوجه و بیانووی نییه بۆ ئەنجامدانی سه‌رپێچی و وازه‌نیان له‌ گوێرایه‌لی و به‌ بیانووی ئەو قه‌ده‌ره‌ی باسکرا ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووت : (سَيَسْأَلُ الَّذِينَ أُشْرِكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا آَشْرِكْنَا وَلَا آَبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ دَافُوا بِأَسْنَائِهِمْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُمْ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تُخْرَضُونَ (148))

قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ (الأنعام / 149-148) واته : موشریکان ئه‌یانووت: ئه‌گهر خوای گه‌وره ویستی لئ بوایه نه‌ئیمه‌و نه‌ باوک و باپیرانی‌شمان شه‌ریکمان بوّ خوا دانه‌ئنا ، وه هیچ شتیکی‌شمان له‌سهر خوّمان حه‌رام نه‌ئه‌کرد هه‌موو ئه‌و خراپانه‌ی که ئه‌یان کرد دایانه پالّ خوای گه‌وره ، به‌م شیوازه موشریکانی پیش ئه‌مانیش ئاوا دروّیان ئه‌کردو دروّیان ئه‌دایه پالّ خواو پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) ، تا سزای ئیمه‌یان چه‌شت تا خوای گه‌وره سزای بوّیان دابه‌زاند ، ئه‌ی محمد (ﷺ) پییان بلّ: ئایا هیچ زانیاریه‌کتان هه‌یه تا بوّمانی ده‌رکه‌ن و ئاشکرای بکه‌ن له‌سهر ئه‌م شتانه‌و خوای گه‌وره رازیه به‌م کارانه‌ی ئیوه ، ئیوه هیچ زانیاریه‌کتان نیه‌و ته‌نها شوینی گومان و خه‌یالّ که‌وتوونه ، وه ته‌نها وه‌هم و گومان و دروّو خه‌ملاندیکه خوّتان داتانناوه (148) ئه‌ی محمد (ﷺ) پییان بلّ: حوجه‌و به‌لگه‌ی به‌کلاکه‌ره‌وه لای خوای گه‌وره‌یه که به‌سه‌رتاندا جیگی‌ری کردووه ، بوّیه هیچ که‌سیک به‌لگه‌و بیانوی نیه له‌کوفرو تاوانکردندا ، ئه‌گهر ویستی لئ بوایه هیدایه‌تی هه‌مووتانی ئه‌دا به‌لام خوّتان ریگای هیدایه‌ت ناگرنه به‌رو لیّ لائه‌ده‌ن (149) .

جا له‌سه‌ره‌تاوه بانگه‌شه‌که‌یانی به‌ دروّ خسته‌وه و ، پاشان سزای خوایان چه‌شت ، جا ئه‌گهر قه‌ده‌ر حوجه‌و و بیانوو بوایه‌ت بوّیان ئه‌وا سزای خوایان نه‌ده‌چه‌شت ، وه ساخته‌یی بانگه‌شه‌که‌ی ده‌رخست و ئاشکرای کرد ، سیهم : ئه‌وان ته‌ماشای کیتابه‌که‌ی خوّیانان نه‌کردووه و کاره‌که‌یان له‌ زانسته‌وه سه‌رچاوه نه‌گرتووه تا ئه‌م قسه‌یه بکه‌ن و ئه‌وه بیته حوجه‌به‌ک بوّیان ، به‌لکو ئه‌وه له‌سهر گومان و قسه‌هه‌لبه‌ستن بنیات نراوه ، نه‌ک له‌سهر هیچ شتیکی تر ، که‌وا‌بوو حوجه‌و و به‌لگه‌ به‌هیزه‌که بوّ خوای گه‌وره بوو .

جا له‌باس و بابه‌تی قه‌ده‌ردا دوو تاقم گومرا بوون :

یه‌که‌میان : قه‌ده‌رییه‌ی نوفات :

ئه‌وانه‌ن که زیاده‌ره‌وییان کرد له‌سه‌لماندنی کرداری به‌نده‌کاندا و ئینکاریان کرد له‌و قه‌ده‌ره‌ی له‌ پیشدا باسکرا ، ئه‌وانیش دوو پله‌ن :

1- **زیاده‌ره‌وه‌کان** : ئه‌وانیش یه‌که‌مه‌کانیان ، ئه‌وانه‌ی له‌کوّتایی سه‌رده‌می هاوه‌لاندایه‌ پیدایه‌ بوون ، وه باوه‌ریان بوو که‌وا هه‌موو کاره‌کان نوّی و تازهن ، جا له‌و کاته‌دا هاوه‌لان رهددی ئه‌وانیان دایه‌وه ، وه‌کو ئین عه‌بباس و ئین عومه‌ر ، وه ئه‌وانه ئینکاریان کرد له‌ زانست و نوسین و ویست و دروست کردن .

2- **مقتصدون (ئیه‌نده‌کان)** : ئه‌وانیش بریتین له‌ موعته‌زیله ، ئه‌وانه‌ی که زانست و نوسینیان سه‌لماند به‌لام ئینکاریان له‌ ویست و دروستکردن کردووه ، وه باوه‌ریان وایه که به‌نده‌کان خوّیان کاری خوّیان دروست ده‌که‌ن .

دووهم : جه‌برییه‌کان :

ئه‌وانه‌ن که زیاده‌په‌وییان کرد له سه‌ماندنی کرداری په‌روه‌ردگادا ، تاوه‌کو کار گه‌یشته ئه‌وه‌ی هه‌موو ویست و توانایه‌کیان له به‌نده دامالی ، وایان لیکرد که‌وا کرده‌وه‌ی به‌نده‌کانیان وه‌کو ناچاری ته‌ماش کرد هه‌روه‌کو جو‌له‌ی ئه‌و که‌سه‌ی ده‌له‌رزیت ، وه نه‌فی حکمه‌ت و هو‌کاریان له کاره‌کانی خوادا کرد ، ئه‌وانیش دوو پله‌ن :

1- **زیاده‌په‌وه‌کان :** ئه‌وانه‌ش زه‌ندقیه صوفییه‌کانن، ئه‌وانه‌ی که بانگه‌شه‌ی بینینی حه‌قیقه‌تی گه‌ردوونی ده‌که‌ن ، وه ریگا به‌ خو‌یان ده‌ده‌ن هه‌موو کاریک بکه‌ن ، به بانگه‌شه‌ی ئه‌وه‌ی له گه‌ل قه‌ده‌ردا ده‌گونجیت و کوکه ، وه یه‌کتی له شاعیره‌کانیان ده‌لێت :

أصبحت منفعلاً لما تختاره مني ففعلي كله طاعات (61)

2- **مقتصدون (نیوه‌نده‌کان) :** ئه‌وانیش ئه‌شعه‌رییه‌کانن ، ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان به بیردۆزه‌ی (الکسب) هه‌یه ، وه توانای به‌نده ده‌سه‌لمینن به بی کاربگه‌ری!

وه هه‌ردوو تاقمه‌که وه‌لام دراونه‌ته‌وه به شهرع و به عه‌قل :

1- ئه‌وانه‌ی ئینکاری هه‌ر چوار پله‌که‌ی قه‌ده‌ر ده‌که‌ن - زانست و نوسین و ویست و دروستکردن - که له پێشدا باسکرا : ئه‌و ده‌قانه‌ی وه‌لامیان ده‌داته‌وه که به راشکاو‌ی ده‌یسه‌لمینن ، وه واقعی‌ش ده‌لاله‌تی بو ده‌کات که‌وا هه‌ندێ جار که‌سێک ده‌یه‌وێت شتیک بکات به‌لام شتیک ده‌بێته رێگر و نایکات .

2- وه جه‌برییه‌کان که زیاده‌په‌وییان کردووه له سه‌ماندنی قه‌ده‌ردا ، ئه‌و ده‌قانه وه‌لامیان ده‌داته‌وه که ده‌لاله‌ت ده‌کات له‌سه‌ر سه‌ماندنی ئیراده و کار و ویستی به‌نده‌کان ، وه واقعی‌ش ده‌لاله‌ت ده‌کات له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌وا مرو‌ف ده‌توانیت جیاوازی بکات له‌سه‌ر ئه‌و کرده‌وانه‌ی به ویستی خو‌ی ده‌یکات و ئه‌وانه‌ی ناچاره بو ئه‌نجامدانی .

هه‌روه‌ها ده‌قه شه‌رعیه‌کان زۆرن له‌سه‌ر سه‌ماندنی حکمه‌ت و هو‌کار بو کرداره‌کانی خوای گه‌وره .

(61) أنظر: الفرقان بين أولياء الرحمن وأولياء الشيطان ص (237) .

قورئان

قورئان قسه وکهلامی خوابه ، خوی گهوره دهفهرمویت : (وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ) (التوبة/6) واته : ئەى محمد (ﷺ) ئەگەر یه کینک له موشریکان په نای بۆ هینایت ئەوا تۆ په نای بده ، تا کهلامی خوی گهوره ئەبیستی ، واته : قورئانی پیروژ ، دواى ئەوهی که کهلامی خوی گهورهی بیست (قورئانی پیروژ) بیگه یه نه وه به شوینی ئەمینى خوی ، له بهر ئەوهی ئەمانه که سانیکن که زانیاریه کی باشیان نیه که خیرو شهریان بۆ لیک جیا بکاتهوه).

پینغه مبهری خوا (ﷺ) کاتی داواى دالدهی ده کرد له هۆزه کان ، له کاتی مهوسمی حه جدا و دهیقه رموو : (أَلَا رَجُلٌ يَحْمِلُنِي إِلَى قَوْمِهِ ، فَإِنَّ قَرِيشًا قَدْ مَنَعُونِي أَنْ أَبْلِغَ كَلَامَ رَبِّي) (62) واته : نایه پیاویکتان تیدا ههیه مباته وه بۆ لای هۆزه کهی خوی ، چونکه ئەوه تا قوره ییش ریگر بوون له وهی قسه ی خواکه م بگه یه نم).

جا قورئانی پیروژ قسه ی خوی گهوره یه له حه قیقه تدا ، به پیته کانی و مانا کانی وه ، له قسه ی دروستکراوه کان ناچیت ، له لایه ن خوی گهوره وه دابه زینراوه ، خوی گهوره له سه ره تا وه خوی قسه ی پینکردوو ، وه وه حی کردوو بۆ (روح الامین) که جبریله ، ئەویش دایه بزانده سه ر دلّی محمد (ﷺ) ، به چهند جاریک و به بهش بهش ، ئەویش به سه ر خه لکیدا خویندییه وه ، خوی گهوره ده فهرمویت : (وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا) (الإسراء/106) واته : وه ئەم قورئانه شمان دابه زاندوو به بهش بهش نه ک به یه کجار بۆ ئەوهی بۆ خه لکی بخوینیته وه به هپواشی و له سه رخوی ، چونکه ئەگەر هه مووی به یه که وه دابه زیا یه نه یانته توانی له بهری بکه ن، یان جیبه جن کردنی ئەو هه موو حوکمانه له سه ریان قورس ئەبوو).

جا ئەگەر خه لکی ئەم قورئانه یان خوینده وه یان له موضه فه کاندان نویسانه وه یان له سنگیاندان له بهریان کرد ، ئەوا له وه ده رناچیت که هه ر له حه قیقه تدا قسه ی خوی گهوره بیست ، چونکه قسه له راستیدا ده تریته پال ئەو که سه ی له سه ره تا وه وتویه تی نه ک ئەو که سه ی که ده یگه یه تیت ، جا خویندنه وه جیاوازه له گه ل خویندراوه که دا ، وه نوسین جیاوازه له گه ل نوسراوه که دا ، وه له بهر کردن جیاوازه له گه ل له بهر کراوه که دا ، ئا به و شیوه هه موو کرداره کانی تر ، جا کار و کرده وه که هی که سی خوینته ره یان نوسه ر یان ئەوهی له بهری کردوو ، وه قسه ش قسه ی خوی گهوره یه ، خوی گهوره ده فهرمویت : (قُلْ تَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ) (102) وَلَقَدْ تَعَلَّمَ أَتَّهْمَ يَمُوتُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ، لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ) (النحل/102-103) واته : ئەى محمد (ﷺ) پێیان بلن: ئەم قورئانه پیروژه جبریل دایه بزانده وه له لایه ن

(62) رواه الخمسة : أخرجه أحمد برقم (15192) وأبو داود برقم (4734) والترمذي برقم (2925) والنسائي في السنن الكبرى برقم (7680) وابن ماجه برقم (201) من حديث جابر .

خوای گه‌وره‌وه و حه‌ق و راست و دادپه‌روه‌ره و هه‌یج هه‌له‌یه‌کی تیا نیه بۆ ئه‌وه‌ی باوه‌رداران جی‌گیرو دامه‌زراو بکات له‌سه‌ر باوه‌ره‌که‌یان ، وه هه‌یدایه‌ت و موژده‌یه بۆ مو‌سه‌لمان (102) به‌ دلنایایی ئیمه‌ ئه‌زانین که کافران ئه‌لین ئه‌م قورئانه‌ رو‌فئیک فیری محمدی (ﷺ) کردووه ، به‌لام ئه‌وه‌ی که ئیوه ئه‌لین که‌سیکی گاور پی‌خه‌مه‌ری خوای (ﷺ) فیر ئه‌م قورئانه‌ کردووه زمانی ئه‌وان ئه‌عجه‌می بووه عه‌ره‌بی نه‌بووه ، وه ئه‌م قورئانه‌ش به‌ زمانیکی عه‌ره‌بی ئاشکرا دابه‌زیوه پره له‌ ره‌وانبیزی و به‌لاغه‌ت و فه‌صاحه‌ت (103) .

خوای گه‌وره‌ ئه‌و که‌سانه‌ی به‌ کافر داناوه که ئه‌م قسه‌یه ده‌ده‌نه پآل مرو‌ف ، وه هه‌ره‌شه‌ی سه‌قه‌ری لئ داو ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت : (سَأْصِلِيْهِ سَقْرًا) (الم‌دثر/26) واته : ئه‌بئ بیخه‌مه ناو دۆزه‌خه‌وه (سه‌قه‌ر) ناوێکه له‌ ناوه‌کانی دۆزه‌خ، واته: ئه‌یانسووتین).

له‌م بواره‌دا دوو کۆمه‌ل گومرا بوون :

یه‌کیکیان / جه‌ه‌می و مو‌عته‌زیله‌کان :

ئه‌وانه‌ی که ئینکاریان له‌ سیفاته‌کانی خوا کرد ، وه نه‌فی قسه‌کانیان کرد ، وه باوه‌ریان وایه که قسه‌ بدریته پآل خوا وه‌ک ئه‌وه‌یه درووستکراو بدریته پآل درووستکار ، وه‌ک عبدالله ، وه مآلی خوا ، وه حوشتره‌که‌ی خوا ، ئه‌مانه‌ ناچنه‌ بواری زیادکردنی سیفه‌تیک بۆ وه‌سفکراوه‌که.

وه‌لام بۆ ئه‌و تاقدانه : ئه‌وه‌ی ده‌دریته پآل خوا یان ده‌بئ سیفه‌تیک بیت به‌ زاتی خو‌ی راه‌ستابیت ، ئه‌وا ده‌بیته‌ زیادکردنی درووستکراو بۆ درووستکاره‌که‌ی ، وه‌یان ده‌بئ وه‌صفیک بیت ناکریت خو‌ی بۆ خو‌ی راه‌ستابیت ، وه‌کو ژیان و بیستن و بینین و زانست و قسه (که‌لام) ، ئه‌وه‌ش ده‌بیته‌ زیادکردنی وه‌صفیک بۆ وه‌سفکراوه‌که ، هه‌رچه‌نده ئه‌وه‌ی ئه‌وان بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌که‌ن جیاوازه له‌ گه‌ل قورئان و فه‌رمووده و ئیجماعا .

دووهم / سیفاته‌کان له‌ کوللابیه و ئه‌شعه‌ری و ماتوریدییه‌کان :

ئه‌وانه‌ی قسه‌کانی خوا گه‌وره‌یان سه‌لماندووه و به‌وه‌ی که واتایه‌کی کۆنی هه‌یه وله خو‌یدا راه‌ستاوه ، به‌لام پیت و ده‌نگه‌کان درووستکراو به‌ مه‌به‌ستی ده‌برینی ، یان بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و واتا کۆنه‌ی پئ بو‌تریته‌وه که نو‌ی نابیته‌وه ، وه په‌یوه‌ست نیه به‌ ویستی خو‌یه‌وه.

قسه‌ی خویان بچووک کرده‌وه بۆ ته‌نها مانا به‌ بئ پیت و ده‌نگ ، وه ئه‌و ده‌نگه‌ش که دایک و باوکمان له‌ به‌هه‌شتدا بیستیان و ئه‌وه‌ش که موسا (ﷺ) بیستی له‌ لای داره‌که کردیانه درووستکراو ، نه‌ک قسه‌ی راسته‌قینه‌ی خوا بیت.

وه بۆ وه‌لامی ئه‌وانه ده‌لین : قسه به‌ هه‌یج شتیک ناگوتریت ئیلا ده‌بئ ئه‌و دوو کاره‌ی له‌ خو‌یدا کۆ کردبیته‌وه ، وه ئه‌و قسه‌ی که مرو‌ف له‌ ناخی خو‌یدا ده‌یکات پئی ناگوتریت قسه (که‌لام) ، له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ی ئه‌وان وتیان جیاوازه له‌ گه‌ل قورئان و فه‌رمووده و ئیجماع .

بینینی خوی گهوره

وه له باوه ربوون به خوا و به رۆژی دوایی ، باوه ربوونه به بینینی خوی گهوره له قیامه تدا له لایه نایماندارانه وه ، بینینیک به چاوی خویان ، به بئ دهوردان ، له دوو کات و جیگادا :

یه کتیکیان : له گۆره پانی قیامه تدا ، واتا : کاتی لئیرسینه وه .

دووهم : پاش ئه وهی ده چنه ژوووره وه بۆ به ههشت .

خوی گهوره ده فهرمویت : (وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرَةٌ (22) اِلٰى رَجْمًا نَّاطِرَةٌ) (القیامة/22-23) واته : له رۆژی قیامه تدا کۆمه لئیک پروو گه شاره و پهرشنگدارو جوانن و ئه دره وشینه وه (22) له بهر ئه وهی ته ماشای خوی گهوره ئه کهن ، که ئه مه بیه به لگه یه له سه ر بینینی خوی گهوره له رۆژی قیامه تدا ، وه له به هه شتیشدا باوه پداران خوی گهوره ئه بینن (23)

وه ده فهرمویت : (عَلَى الْأَرْئِكَ يَنْظُرُونَ) (المطففين/23) واته : ئه مانه له سه ر جۆلانئ و شوینه به رزه کانی به هه شته وه ته ماشای نازو نبعمه ته کان ئه کهن ، یا خود ته ماشای خوی گهوره ئه کهن).

وه ده فهرمویت : (لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ) (یونس/26) واته : ئه وه که سانه ی که چاکه کار بوونه (حوسنا) یان بۆ هه یه ، واته : به هه شت (وَزِيَادَةٌ) وه ئه جرو پاداشتیان چه ند جاریکه ، وه (وَزِيَادَةٌ) بریتیه له بینینی خوی گهوره وه کو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له فهرمووده ی سه حیحدا باسی کردووه

پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ته فسیریکه (وَزِيَادَةٌ) ی کردووه به بینینی رووخساره به خشنده وه به زه بیه که ی خوی گهوره⁽⁶³⁾ ، فهرمووی : - کاتئ ته ماشای مانگی چوارده ی کرد - : (إنکم سترون ربکم کما ترون القمر لیلة البدر لا تضامون فی رؤیته)⁽⁶⁴⁾ واته : تئوه خوی خوتان ده بینن ههروه کو چۆن مانگ ده بینن له شهوی چوارده دا هیچ که سیک سته م له ویترا ناکات له بینیندا).

وه له م باسه دا دوو گرووپ و تا قم گومرا بوون :

یه که میان : ئه وانه ی نه فی صیفاته کان ده کهن له جه هه مبه یه و موخته زیله و ئه وانه ی رایان وه کو ئه وانه له گرووی رافیزه و ئیبازیه :

جا ئه وانه ئینکاری بینینیان کرد ، وه ئه و ئایه ته یان کردووه ته به لگه که وا خوی گهوره به موسا (ﷺ) ده لئیت : (لَنْ تَرٰی) (الأعراف/143) واته : ئه ی موسی له دونیادا تۆ ناتوانی من بیننی).

وه ئه و ئایه ته ی که ده فهرمویت : (لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ) (الأنعام/103) واته : چاوه کان ناتوانن خوی گهوره ببینن له دونیادا به لأم له قیامه تدا باوه پداران خوی گهوره ئه بینن)

(63) أخرجه مسلم برقم (181) من حدیث صهیب ، وانظر : تفسیر الطبری (12/155).

(64) متفق علیه ، أخرجه البخاری برقم (554) ومسلم برقم (633) من حدیث جریر.

وه بۆ وه‌لامی ئه‌وانه ده‌ئین :

مه‌به‌ست له‌و ئایه‌ته‌ که ده‌فه‌رمویت : (لَنْ تَرَانِي) واته : له‌ دونیادا ، هه‌روه‌کو موسا (ﷺ) داوا‌ی کرد ، وه‌ مه‌رج نییه‌ پیتی (لَنْ) بۆ نه‌فیکردنیکی هه‌تا هه‌تایی بیت ، وه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ی باسی نه‌فی ئیدراک ده‌کات بریتیه‌ له‌ نه‌فی ده‌وره‌دان نه‌ک نه‌فی بینین ، وه‌ ره‌نگه‌ جاری وا هه‌بیت بینین هه‌بیت به‌لام ئیدراک و ده‌وره‌دان نه‌بیت ، هه‌روه‌کو بینینی خۆز و مانگ و شاخه‌کان و نمونه‌ی ئه‌وانه ، له‌ گه‌ل بوونی ئه‌و هه‌موو به‌لگانه‌ی که گه‌یشتونه‌ته‌ پله‌ی ته‌واتور له‌ قورئان و فه‌رمووده‌دا له‌سه‌ر سه‌لمانندی بینینی خوا .

دووهم : خورافیه‌کان له‌ صوفی و بیدعه‌کاران :

ئه‌وانه‌ی زیاده‌په‌ویان کرد له‌ سه‌لمانندی خوا‌ی گه‌وره‌دا و باوه‌ریان وایه‌ که‌وا ده‌کریت خوا‌ی گه‌وره‌ له‌ دونیاشدا ببیزیت بۆ ئه‌ولیاکانیان ، وه‌ چه‌ن‌دین فه‌رمووده‌ی (موضوع) یان له‌و باره‌وه‌ باسکردوو ، پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی : (وَأَعْلَمُوا أَنْكُمْ لَنْ تَرَوْا رَبَكُمْ حَتَّى تَمُوتُوا)⁽⁶⁵⁾ واته : باش بزنان که‌وا ئیوه‌ خوا‌ی خوتان نابین تاوه‌کو نه‌مرن) .

(65) أخرجه أحمد برقم (22864) والنسائي في السنن الكبرى برقم (7716) والآنبري في الشريعة برقم (881) واللفظ له ، من حديث عبادة وأخرجه ابن ماجه برقم (4077) من حديث أبي أمامة .

حقیقه‌تی ئیمان

1- ئیمان بریتیه له وتن و کردار ، وتنی دَل و زمان ، وه کرداری دَل و زمان و ئەندامه‌کان .

جا وتنی دَل : بریتیه له باوه‌ره‌که‌ی و به راست زاینه‌که‌ی و قایلبوونه‌که‌ی.

وه وتنی زمان : وتن به وشه‌ی ئیسلام و ده‌رخستن و راگه‌یاندنی شایه‌تمان .

وه وتنی دَل : ئەوه‌ی پێی هه‌لده‌ستیت له نیه‌ته‌کان و ئیراده‌کان وه‌کو خوشویستن و ترسان و تکا و پشت به‌ستن .

وه کرداری زمان : ئەوه‌ی به زمان ده‌یلت له زیکره‌کان وه‌کو پارانه‌وه و خویندنه‌وه‌ی قورئان.

وه کرداری ئەندامه‌کان : ئەوه‌ی ئەندامه‌کان به هۆیه‌وه ده‌جولێته‌وه له په‌رستشه‌ جه‌سته‌یه‌کان .

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (2) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيَمُوتُونَ زَكَاتَهُمْ يَخْفَوْنَ (3) أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ) (الأنفال/2-4) واته : ئیماندارێ راسته‌قینه‌ ته‌نها ئەو که‌سانه‌ن کاتیک که یادی خوای گه‌وره‌یان له‌لا ئەکریت و ناوی خوای گه‌وره‌یان لا دینیت دلیان ده‌ترسیت و دینته‌له‌رزین، وه کاتیک بیه‌ویت تاوان بکات پێی بلێت: له‌خوا بترسه، دلی ده‌ترسیت و دینته‌له‌رزین ، وه کاتیک که‌ئایه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌یان به‌سه‌ردا ئەخویندریته‌وه ئیمانیا پێی زیاد ئەکات ، وه ته‌نها پشت به‌خوای گه‌وره‌ئه‌به‌ستن و کاره‌کانیا ته‌نها به‌خوای گه‌وره‌ئه‌سپێرن (2) وه نوێژه‌کانیا له‌کاتی خویدا ده‌که‌ن به‌مه‌رج و روکن و واجبات و خشوعه‌وه، وه له‌وه‌ی که‌ پیمان به‌خشیوون هه‌ندیکی له‌پیناو خوای گه‌وره‌دا ئەبه‌خشن، که‌زه‌کات و سه‌رجه‌م مافه‌کانی تر ده‌گریته‌وه (3) ئا ئەم که‌سانه‌ی که ئەم سیفه‌تانه‌یان تیا بێ ئەمانه‌ باوه‌رداری راسته‌قینه‌ن و ئیمانیا دامه‌زراو و ته‌واوه ، له‌لای په‌روه‌رگاریش له‌به‌هه‌شتا پله‌وپایه‌ی به‌رزیا هه‌یه‌ به‌گوێره‌ی ئیمانیه‌که‌یا هه‌مووی له‌یه‌ک ئاستدا نین، چونکه‌ به‌هه‌شتا سه‌د پله‌یه‌ وه لیخۆشبوونیا بۆ هه‌یه‌ له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌ بۆ تاوانه‌کانیا، وه رزق و رۆزه‌یکی فراوان و به‌پرزیا پێ ئەبه‌خشێ (4) .

وه ده‌فه‌رمویت : (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ) (الحجرات/15) واته : ته‌نها ئیماندارێ راسته‌قینه‌ئه‌و که‌سانه‌ن که ئیمانیا به‌خوا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هیناوه ، پاشان هه‌چ گومانیک تیکه‌ل به‌و ئیمانیا نه‌بووه وه جیهادیا کردووه له‌پیناو خوای گه‌وره‌ به‌مال و گیانیا ، ئا ئەو که‌سانه‌ راستگۆن له‌ئیمان هینانیا، نه‌ک ئەو ده‌شتنینه‌ی که‌ بانگه‌شه‌ی باوه‌ر ده‌که‌ن (15) .

وه ینگه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمویتی : ((الإيمان بضع وسبعون - أو بضع وستون - شعبة ، فأفضلها قول : قول لا إله الا الله ، وأدناها إمطة الأذى عن الطريق ، والحياء شعبة من الإيمان)) (66) واته : ئیمان هفتا و نه‌وه‌نده - یان شه‌ست و نه‌وه‌نده - لقه ، جا باشت‌رییان : وتنی (لا اله الا الله) یه وه‌نم‌ترینه‌که‌ی : لادانی ئازاریکه له‌سه‌ره‌ ریگا ، وه‌ حه‌یاش لقیکه له ئیمان).

جا ئیمان حه‌قیقه‌تیکی ینگه‌ه‌ته‌ی هه‌یه که له وتن و کردار پیک هاتوو ، جا نه‌وه بریتیه له به راست زانییک که وتن و کرداری له گه‌لدا بیټ ، جا نه‌بوونی وتن و کردار به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌بوونی به راستزانیین .

2- وه ئیمان نه‌گه‌ر به ته‌نها باسکرا نه‌وا هاومانای ئیسلامه ، چونکه مانای هه‌ریه‌که‌یان هه‌موو ئیسلام ده‌گریته‌وه ، به‌لام نه‌گه‌ر پیکه‌وه بوون و به یه‌که‌وه باسکرا بوون ، نه‌وا نه‌و کاته ئیمان واته بیروباوه‌ره باتنیه‌کان ده‌گریته‌وه ، وه ئیسلام واته کرداره ئاشکراکان ، جا هه‌موو ئیمانداریک موسلمانانه ، به‌لام هه‌موو موسلمانیک ئیماندار نییه ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (الحجرات/14) واته : ده‌شتن‌شینه‌کان وتیان : ئیمه ئیمانمان هیناوه ، نه‌ی محمد (ﷺ) بیان بلێ : هیشتا ئیوه ئیمان له دلتاندا جیگیر نه‌بووه به‌لام موسلمان بوونه ، به‌لکو ئیوه بلین : ئیمه موسلمان بووینه ، وه هیشتا ئیمان له دلتاندا جیگیر نه‌بووه ، وه نه‌گه‌ر ئیوه گوپرایه‌لی خواو ینگه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بکه‌ن نه‌وه هه‌ج شتییک له پاداشتی کرده‌وه باشه‌کانتان لێ کم ناکات ، به‌دلنایی خوای گه‌وره زۆر لیخۆشبوو به‌به‌زه‌یه).

3- ئیمان زیاد ده‌کات و که‌م ده‌کات : زیاد ده‌کات به‌فیربوونی زانیاری ده‌رباره‌ی خوای گه‌وره ، وه‌ بپرکردنه‌وه له‌ ئایه‌ته‌ گه‌ردوونیه‌کان ، وه‌ تیرامان له‌ ئایه‌ته‌ شه‌رعییه‌کانی ، وه‌ نه‌جمادانی گوپرایه‌لییه‌کان و وازه‌ینان له‌ سه‌رینجیه‌کانی ، وه‌ که‌م ده‌کات به‌ ناشاره‌زابوون ده‌رباره‌ی خوای گه‌وره و بیئاگابوون له‌ ئایه‌ته‌ گه‌ردوونیه‌کان ، وه‌ پشت کردن له‌ ئایه‌ته‌ شه‌رعییه‌کانی ، وه‌ بزکردنی گوپرایه‌لییه‌کان و نه‌جمادانی خراپه‌کاری ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : (وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا) (الأنفال/2-4) واته : وه‌ کاتییک که‌ ئایه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌یان به‌سه‌ردا نه‌خویندریته‌وه ئیمانیان پێی زیاد نه‌کات).

وه ده‌فه‌رمویتی : (فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَّادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ) (التوبة/124) واته : نه‌وانه‌ی که‌ باوه‌رداری راسته‌قینه‌ن ئیمانیان زیاد نه‌کات به‌دابه‌زینی سووره‌تییک وه‌ دلیان پێی خۆشه وه‌ موژده نه‌ده‌ن به‌یه‌کت‌ری).

(66) أخرجه البخاري برقم (9) ومسلم برقم (35) واللفظ له من حديث أبي هريرة.

وہ دہ فہرمویت : (هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُذْأَبُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ) (الفتح/4) واتہ :
خوای گہورہ تہو خوایہیہ کہ ہیمنی و ئارامی و رھحمہتی دابہ زاندہ سہر دلئی باوہ پرداران لہ (خودہ بیہ)
تا لہ گہل تہو ئیمانہی کہ ہہیانہ ئیمانان زیاتر بکات).

4- ئیمان جیاوازی ہہیہ لہ بہرز و نزمیدا ، وہ ہہندی لہ ئاکارہ کانی لہ ہہندی کی تری
بہرزترہ ، ہہروہ کو لہ فہرموودہ کہی پیٹوودا ہاتوہ : ((الإيمان بضع وستون شعبة، فأفضلها قول لا إله
إلا الله، وأدناها إمارة الأذى عن الطريق، والحياء شعبة من الإيمان))⁽⁶⁷⁾ واتہ : ئیمان حہفتا و تہو ہندہ -
یان شہست و تہو ہندہ - لقہ ، جا باشتربیان : وتنی (لا اله الا الله) یہ وہ نزمترینہ کہی : لادانی ئازاریکہ
لہ سہرہ ریگا ، وہ حہیاش لقیکہ لہ ئیمان).

5- وہ تہہلی ئیمانیش (واتہ : ئیمانداران) لہ ناو خویندا جیاوازی ، ہہندیکیان ئیمانان
کاملترہ لہ ہہندیکی تر ، ہہروہ کو خوای گہورہ دہ فہرمویت : (تَمَّ أَوْزُنَا الْكِتَابَ الَّذِي اصْطَفَيْنَا
مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ)
(فاطر/32) واتہ : پاشان ہہندیک لہ بندہ کانی خویمان ہہ لہ بڑاروودہ و تہیانکہین بہ میراتگری
تہم قورٹانہ پیروژہ کہ زانایانی ئوممہتی پیغہمبہری خوان (ﷺ) ، لہ ناو ئوممہتی پیغہمبہریش
(ﷺ) ، ہہیہ زولم لہ خوئی تہ کات تہ وانہن کہ یہ کخوایہ رستن بہ لام تاوانی گہورہ تہ نجام تہ دن ،
وہ ہہشیانہ مام ناوہندہ تہنہا واجبات جیبہ جئ تہ کات و خوئی لہ حہرام تہ پاریزی ، بہ لام واز لہ
ہہندی لہ سوننہ تہ کان دینیت و ہہندی شتی مہ کروہیش تہ نجام دہ دات ، وہ ہہشیانہ بو
ہہموو خیرو چاکہ یہ ک پیشبرکن تہ کات و واجب و سوننہ تہ کانیش جیبہ جئ دہ کات ، وہ خوئی
لہ حہرام و مہ کروہیش تہ پاریزی ، تہمانہ بہ بیئ لئیرسینہ وہ دہ خرینہ بہ ہہشتہ وہ ، بہ ئیزنی
خوای گہورہ ، نا تہ مہ فہزلئی یہ کجار گہورہی خوای گہورہ یہ کہ سیک کہ لہ پیشہنگ دابئی لہ
کردہ وہی چاکدا).

وہ پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرمویہ تی : (أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا ، أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا)⁽⁶⁸⁾ واتہ : کاملترین
و تہواوترین ئیمانداران تہ وانہن : کہ رہوش و تہ خلاقیان باشتربیانہ .

جا ہہرکہ سیک دوو وشہی شایہ تمانی ہینا و باوہری بہ ماناکہی ہہبوو ، دہستیگرت بہ
ناوہرکہ کہ یہوہ ، تہوا تہصلی ئیمانہی لہ خویدا بہ جئ ہیناوہ ، وہ ہہرکہ سیک واجبیاتہ کانی تہ نجامدا
و وازی لہ قہدہ غہ کراوہ کان ہینا ، تہوا ئیمانہی واجیبی لہ خویدا بہ جئ ہیناوہ ، وہ ہہرکہ سیک
واجبیاتہ کان و موستہ حہبہ کانی تہ نجامدا و وازی لہ قہدہ غہ کراوہ و مہ کروہہ کان ہینا تہوا ئیمانہی
کاملی لہ خویدا بہ جئ ہیناوہ .

(67) تقدم تخريجه.

(68) أخرجه أحمد برقم (7402)، وأبو داود برقم (4682) والترمذي برقم (1162) من حديث أبي هريرة .

6- به‌ده‌ره‌یتان و ئیستیسنای له ئیمان : وه‌کو ئه‌وه‌ی بلیت : (من ئیماندارم إن شاء الله) ئه‌مه‌ش سی‌ حاله‌تی هه‌یه :

یه‌کیکیان : ئه‌گه‌ر ئه‌م قسه‌یه‌ی وت له کاتیکدا گومانی هه‌بوو له ئه‌صلی ئیمان‌که‌ی : ئه‌وا ئه‌م به‌ده‌ره‌یتانه حه‌رامه ، به‌لکو کوفه‌ر ، چونکه ئیمان ده‌بی جه‌زم و چه‌سپاو بی‌ت واته بی‌ گومان بی‌ت .

دووهم : ئه‌گه‌ر ئه‌م قسه‌یه‌ی وت چونکه له‌وه ترسا ته‌زکیه‌ی نه‌فسی خو‌ی بکات به‌وه‌ی بانگه‌شه‌ی جی‌ به‌جیکردنی ئیمانی واجب یان ئیمانی کاملی کردوو ، ئه‌وا ئه‌م کاره واجیبه .

سییه‌م : ئه‌گه‌ر ئه‌م قسه‌یه‌ی وت وه‌کو ته‌به‌روکیک به‌ ناوه‌یتانی ویست و مه‌شیه‌تی خوای گه‌وره ئه‌وا ئه‌م کاره‌ی دروسته .

7- وه‌صفی ئیمان له‌ناوناچیت و بنه‌پر نابیت به‌ ئه‌نجامدانی سه‌رپیچی و تاوانه گه‌وره‌کان :

به‌لکو که‌می ده‌کاته‌وه ، له گه‌ل مانه‌وه‌ی ئه‌صله‌که‌یدا ، جا ئه‌و که‌سه‌ی تاوانی گه‌وره ئه‌نجام ده‌دات که‌سیکی ئیمانداره به‌لام ئیمان‌که‌ی که‌میکردوو ، (واته: ناقص الایمان ه) ، که‌سیکی ئیمانداره له‌به‌ر ئیمان‌که‌ی و که‌سیکی فاسقه له‌به‌ر تاوانه گه‌وره‌که‌ی ، له ئیسلام ده‌رنه‌چوو له‌م دونیایه ، وه له دوا‌روژیشدا به‌هه‌تا هه‌تایی له ئاگردا نامیینه‌وه ، به‌لکو له ژیر ویستی خوای گه‌وردایه ، ئه‌گه‌ر ویستی لئ بی‌ت ئه‌وا به‌ فه‌زل و ره‌حمه‌تی خو‌ی لپی خو‌ش ده‌وی‌ت و ده‌یخاته به‌هه‌شته‌وه ، وه ئه‌گه‌ر ویستی لئ بی‌ت ئه‌وا به‌ ئه‌ندازه‌ی تاوانه‌کانی سزای ده‌دات و ده‌رئه‌نجامی بو به‌هه‌شته ، یان به‌ ئه‌ندازه‌ی هه‌ندی له تاوانه‌کانی ، ئه‌مجار به‌ هو‌ی شه‌فاعه‌تی شه‌فاعه‌ت کارانه‌وه له دۆزه‌خ ده‌رده‌چیت ، یا به‌ هو‌ی ره‌حمه‌تی خوای به‌ رحم و به‌زه‌ییه‌وه ، که له هه‌موو که‌سیک به‌ ره‌حمت و به‌ به‌زه‌بیته‌ره ، خوای گه‌وره فه‌رموو‌یه‌تی : (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) (النساء/48) واته : به‌ دنیایی خوای گه‌وره هه‌رگیز خو‌ش نابن له که‌سیک که شه‌ریک بو خوای گه‌وره پریار بدات و له‌سه‌ر شیرک به‌ری و ته‌وبه نه‌کات ، وه جگه له شه‌ریک دانان بو خوای گه‌وره چه‌ندیک مرۆف تاوانی گه‌وره‌ی هه‌بی ئه‌وه ئه‌که‌ویته به‌ر ویست و مه‌شیه‌تی خوای گه‌وره ، خوای گه‌وره ویستی لئ بی‌ت لپی خو‌ش ئه‌بی‌ت به‌ فه‌زلی خو‌ی، وه ویستی لئ بی‌ت سزای ئه‌دات به‌ دادپه‌روه‌ری خو‌ی، به‌لام به‌هه‌میشه‌یی له ئاگری دۆزه‌خدا نامیینه‌وه ، وه هه‌ر که‌سیک شه‌ریک بو خوای گه‌وره پریار بدات ئه‌وه به‌دنیایی درۆو بوه‌تان و تاوانیکی یه‌کجار گه‌وره‌ی بو خوای گه‌وره هه‌لبه‌ستوو).

وہ پیغمبرِ خوا (ﷺ) فرموده‌ی: ((بَدْخُلْ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَأَهْلَ النَّارِ النَّارَ ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى : ((أَخْرَجُوا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ حَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ ، فَيَخْرُجُونَ مِنْهَا قَدِ اسْوَدُّوا ، فَيُلْقَوْنَ فِي تَهْرِ الْحَيَاةِ - أَوْ الْحَيَاةِ -))⁽⁶⁹⁾ واته : نه‌لی به‌هشت ده‌چنه به‌هسته‌وه و نه‌لی ناگر ده‌چنه ناگره‌وه ، نه‌مجار خوی گه‌وره ده‌فرمویت : نه‌وه که‌سه‌ی به‌ نه‌دازه‌ی مسقاله‌ی توویک ئیمان له‌ دلیدا هه‌یه ده‌ریه‌ین ، نه‌مجار نه‌وانیش ده‌رده‌چن له‌ ناگر له‌ کاتیکدا ره‌ش بوونه‌ته‌وه ، پاشان فری ده‌درینه‌ی رووباری (الحیا) - یان (الحیة) - هوه .))

هه‌روه‌ها پیغمبرِ خوا (ﷺ) ده‌فرمویت : ((يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَرْءٌ شَعِيرَةٌ مِنْ خَيْرٍ ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَرْءٌ بَرٌّ مِنْ خَيْرٍ ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَرْءٌ ذَرَّةٌ مِنْ خَيْرٍ)⁽⁷⁰⁾ و فی روایة : ((من إيمان))⁽⁷¹⁾ مکان ((من خیر)) واته : له‌ ناگر ده‌رده‌چیت نه‌وه که‌سه‌ی وتبیتی : (لا اله الا الله) و له‌ دلیدا به‌ کیشی ده‌نکه جویه‌ک خه‌یری تیدا بیت ، وه له‌ ناگر ده‌رده‌کریت نه‌وه که‌سه‌ی وتبیتی : (لا اله الا الله) و له‌ دلیدا به‌ کیشی ده‌نکه گه‌میک خه‌یری تیدا بیت ، وه له‌ ناگر ده‌رده‌کریت نه‌وه که‌سه‌ی وتبیتی : (لا اله الا الله) و له‌ دلیدا به‌ کیشی ده‌نکه میروویه‌ک خه‌یری تیدا بیت) وه له‌ ریوایه‌تیکی ترده‌ها توه : (له‌ ئیمان) له‌ جیی (له‌ خه‌یر) .

له‌م بابه‌ته‌دا دوو تاقم و گروپ گومرا بوون :

یه‌که‌میان : وه‌عیدییه‌کان :

نه‌وانه‌ی ده‌لین : ده‌بیت نه‌وه هه‌ره‌شانه‌ی دراون نه‌نجام بدیّت و بیته‌دی ، وه ئینکاری شه‌فاعه‌ت ده‌کن له‌ حه‌قی نه‌وه که‌سانه‌دا که‌ تاوانی گه‌وره‌یان نه‌نجام داوه ، له‌ سه‌ریچیکاره‌یه‌کتابه‌رسته‌کان ، نه‌وانیش دوو تاقم :

1/ خه‌وارچ : نه‌وانه‌ی که‌ ده‌لین : که‌وا نه‌وه که‌سه‌ی تاوانی گه‌وره نه‌نجام ده‌دات له‌ ئیمان ده‌رچوه و کافر بووه ، جا نه‌وه له‌ دنیا‌دا کافر و له‌ دوارژیشدا به‌ هه‌تا هه‌تایی له‌ ناگرده‌ ده‌مینته‌وه .

2/ موعته‌زلیه : نه‌وانه‌ی که‌ ده‌لین : که‌وا نه‌وه که‌سه‌ی تاوانی گه‌وره نه‌نجام ده‌دات له‌ ئیمان ده‌رچوه و نه‌چوونه‌ته‌ ناو کوفره‌وه ، جا نه‌وه ها له‌ تیوان دوو جیگادا له‌ دنیا‌دا ، نه‌ ئیمانداره‌ و نه‌ بیباوه‌ره ، له‌ دوارژیشدا به‌ هه‌تا هه‌تایی ده‌مینته‌وه له‌ ناگرده‌ .

وه وه‌لامی تاقمی وه‌عیدییه‌کان له‌ چه‌ند روویه‌که‌وه ده‌ده‌ینه‌وه :

یه‌که‌م : خوی گه‌وره ئیمانی سه‌لماندوه و وه‌صفی براه‌تی ئیمانی هیشتوه‌ته‌وه بو نه‌وه که‌سانه‌ی تاوانی گه‌وره‌ی نه‌نجام داوه له‌ دنیا‌دا ، هه‌روه‌کو خوی گه‌وره ده‌فرمویت : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ

(69) رواه البخاري برقم (22) من حديث أبي سعيد الخدري .

(70) رواه البخاري برقم (44) من حديث أنس .

(71) ذكره البخاري بعد الرواية السابقة معلقة مجزماً به .

عَلَيْكُمْ الْقَصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْبِ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَحِبِّهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ (البقرة/178) واته : ئەى باوه پداران خوای گه وره تۆله سه ندنه وهى له كوشتندا له سه رتان پيويست كر دووه، كه سيك به ناحهق كه سيك ئە كوژي ئە بن بكوژي ته وه ، ئە گه ر ئە وهى ئازاده ئازادى كوشتبوو ئازاده كه ئە كوژي ته وه ، كۆيله به كۆيله ، وه ئافرهت به ئافرهت، وه پياويش ئافرهت بكوژي ته كوژي ته وه، چونكه مه نسوخه به (النفس بالنفس) ، به لام ئە گه ر هاتوو كه سيك له بكوژه كه خو شبوو (كه به براكه ي ناوى بردوو ه ئە مه يش به لگه يه له سه ر ئە وهى كه به تاوانى گه وره مرو ف كافر نايبت، موسلمان يكي كوشتوو وه خوای گه وره بكوژه كه به براكه ي كه سوكارى كوژراوه كه ناوده بات) ، ئە وه كه داواى حه قه كه ي كرد با به چا كه داوا بكات واته: ئە گه ر هاتوو ديه كه وه خو ينه كه تان سه ند مۆله تي بدن ، بكوژه كه يش با به جوانى پاره كه بدات و موماته له وه فيل نه كات و دواى نه خات) .

جا كه سى بكوژي به براكه ي ناوبرد ، وه هه روه ها خوای گه وره ده فه رموي ت : (وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (9) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَابِكُمْ وَأَتُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) (الحجرات/9-10) واته : ئە گه ر دوو كو مۆ له له باوه پداران كوشتارى به كيان كر دو شه ريان كر ده وه ئيوه صول ح و ئاشته وايى بكه ن له نيو انياندا ، وه ئە گه ر كو مۆ ليكيشيان زول م و سته مى له وهى تر كر ده وه ئيوه كوشتارى ئە وه كو مۆ له بكه ن كه زول م ئە كات تا ئە گه ر پته وه بو فه رمانى خوای گه وره ، وه ئە گه ر گه راپه وه ئە وه كاته ئيوه صول ح و ئاشته وايى له نيو انياندا بكه ن به داد په روه رى وه داد په روه ر بن له نيو انياندا ، له به ر ئە وهى به راستى خوای گه وره ئە وه كه سانه ي خو ش ئە وى كه داد په روه رن له كاتى بريا رداندا (9) ته نها باوه پداران براكه ي راسته قينه ي به كترن ، ئيوه يش صول ح و ئاشته وايى بكه ن له نيو انياندا ، وه ته قواى خوای گه وره بكه ن به لكو خوای گه وره ره حمتان پي بكات (10) .

جا هه ردوو تا قمه به شه ره اتوو ه كه ي داوه پال ئيمان ، وه براكه ي ئيمانى بو سه لماندن .

دووهم : خوای گه وره له هه موو تا وانه كان خو ش ده بيت كه له خو ار شير كه وه به بو كه سيك خو ي ويستى لى بيت ، وه له ناگر ده رده چي ت هه ركه سيك له دليدا به ئە ندازه ي بچو كتر له مسقا ليك له ده نكه خه رده ل له ئيمان هه بيت ، هه ره كه فه رموو ده مو تا و تره كان له باره ي شه فاعه ته وه هاتوو ن .

دووهم : مور جي نه : ئە وانه ي كه باوه ريان به ئيرجاي كر ده وه كان هه به ، واته دوا خستنى كر ده وه كان ، له موسه مامى ئيمان ، جا كر داره كان لاي ئە وان ناچي ته ناو پينا سه ي ئيمان و حه قيقه ته كه يه وه .

تہ وائیش لہ پیناسہی ئیماندا چہند تاقمیکن :

1- **جہہ مبیہ کان** : تہنہا بہ راست زانینی دل ، یان ناسین بہ دل ، جا لہ گہل ئیماندا ہیچ تاوانیک زہرہری نییہ ، ہہرہ کو چوں لہ گہل کوفردا ہیچ گوپرایہ لیبہ ک سوودی نییہ .

2- **کہ رامیہ کان** : تہنہا وتنی زمان .

3- **مورجیئہی فوقہ ہاکان** : تہنہا بہ راست زانینی دل و وتن بہ زمان ، بہ لام کردارہ کان تہوا بہ شیک نین لہ پیناسہی ئیمان و حقیقہ تہ کھی ، بہ لکو تہوہ لہ بہرہ مہ کہ یہ تی .

وہ ولامی مورجیئہ کان لہ چہند روویہ کہ وہ دہدہ ینہوہ ، لہ وانہ :

یہ کہم : خوی گہورہ کردارہ کانی بہ ئیمان ناو بردووہ ، دہربارہی تہو کہ سانہی نوپڑیان بہرہو (بیت المقدس) کردبوو و تہ مجار و ہفاتیان کرد لہ پیش تہوہی قبیلہ بگوردیٹ : دہفہرمویٹ : (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ) (البقرہ/143) واتہ : خوی گہورہ ئیمانہ کہ تان نافہ وتیننی واتہ : نوپڑہ کہ تان). (إِيمَانَكُمْ) واتہ : نوپڑہ کانتان .

دووہم : پیغہ مہری خوا (ﷺ) نہ فی ئیمانی رہای کردووہ دہربارہی تہو کہ سانہی تاوانی کرداری گہورہ یان تہنجام داوہ ، دہفہرمویٹ : ((لا يَزِيهِ الزَّالِي حِينَ يَزِيهِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقَ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ، وَلَا يَشْرِبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ ، وَلَا يَنْتَهَبُ نَهْبَةً ذَاتَ شَرَفٍ ، يَرْفَعُ النَّاسَ إِلَيْهِ أَبْصَارَهُمْ ، حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ))⁽⁷²⁾ واتہ : کاتنی زیناکاریک زینا دہکات لہو کاتہدا زینا دہکات تہوا ئیماندار نییہ ، وہ کاتنی کہسی مہیخوڑ لہو کاتہدا مہی دہخوانتہوہ تہوا ئیماندار نییہ ، وہ کاتنی کہسیک مالیکی بہ نرخ دہدزیٹ لہ رووی تالانی و ہہ لکو تانہ سہرہوہ کہ خہ لکی سہیری دہکەن و رووی تہ دہکەن ، کاتنی تہو کارہ دہکات ئیماندار نییہ))

وہ سہرچاوی فساد و خراپہی بوچوونی ہہردوو تاقمہ کہ ، وہ عیدیہ کان و مورجیئہ کان ، بیروباوہریان وایہ کہوا ئیمان تہنہا یہک شتہ ، یان ہہر ہہمووی ہہیہ و یان ہہر ہہمووی بوونی نابیت ، جا مورجیئہ کان تہو ئیمانہ یان سہماند تہنہا بہ دانپیانان بہ دل یان زمان یان دل و زمان ، ہہرچہندہ ہیچ کاریکی نہ کردبیت ، جا تہوانہ تاقمی کورت رہوہ کانن ، بہ لام وہ عیدیہ کان نہ فی ئیمانان کرد بہ ہہر تاوانیکی گہورہ ، جا تہوانہ تاقمی توندروہوہ کانن ، جا پیشہ کی و تیگہ پشتنہ کہ یان یہ کہ ، وہ تہنجامہ کہ یان دژ بہ یہ کن .

(72) متفق علیہ ، أخرجه البخاري برقم (2475) ومسلم برقم (57) من حديث أبي هريرة واللفظ لمسلم.

ئىمامەت و جەماعت

موسلمانان يەك ئوممەتن، كارەكەيان رېك نايەت و سەقامگىر نايىت، وە بارودۇخى باش نايىت وە ئەو پەيامەى ھەلىگرتووھ جى بە جى نايىت ئىللا بە چوار شت نەبىت :

1- واجيب بوونى بەيعەت :

پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموويەتى : ((مَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ ، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً))⁽⁷³⁾ واته : ھەرکەسى مېرىت و لە گەردنىدا ھىچ بەيعەتتەك نەبىت ئەوا بە مردنىكى نەفامانە (جەھالەت) دەمىت .

2- گوئىبىستى و گوپرايەلى دەسەلاتدارەكان لە چاكەدا :

وہ بە جى گەياندىنى حەج و جومعەكان و جەژنەكان لە گەل ئەمىرەكاندا ئىتەر ئەگەر چاك بن يان خراب، وە ئامۇژگارى كردنيان، وە گەرانەوھى مەسەلەكان لە كاتى ناكۆكىدا بۆ لای قورئان و فەرموودە، خواى گەورە دەفەرموئىت : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا) (النساء/59) واته : ئەى ئەو كەسانەى كە ئىمانتان ھىناوھ گوپرايەلى خواو گوپرايەلى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بکەن وە ئەوانەى كە فەرمانپەرەواو كاربەدەستى ئىوھن چە فەرمانپەرەوايان وە چە زانايان ھەردووکی ئەگرىتەوھ لە چاكەدا، بەلام لە خراپەو تاواندا گوپرايەلى بۆ كەس نى، وە ئەگەر لە ھەر شتتەكدا كىشە كەوتە نىوانتانەوھ لە دىن و دونيا ئەوھ بىگەرئىننەوھ بۆ لای خواو پىغەمبەرى خوا (ﷺ) واته: بۆ لای قورئان و سوننەتى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) پاش مردنى پىغەمبەر (ﷺ)، ئەگەر ئىوھ ئىمانتان بەخواو بەپروژى دوايى ھەيە كە كىشەتان بگەرئىننەوھ بۆ لای قورئان و سوننەت ئەم گەرانندەوھى بۆ لای قورئان و سوننەت باشتىن كارىكە كە ئەي كەن، وە باشتىن سەرەنجام و شوپنى گەرانندەوھى كە ئىوھ لە كاتى كىشەدا بگەرئىننەوھ بۆ لای قورئان و سوننەت).

وہ پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموويەتى : (على المرء المسلم السمع والطاعة، فيما أحب وكره، إلا أن يؤمر بمعصية، فإذا أمر بمعصية فلا سمع ولا طاعة)⁽⁷⁴⁾ واته: لە سەر ھەر يەككىكتان بىستىن و گوپرايەلى پىوئىستە لەوھى پىي خۆشە و لەوھى پىي ناخۆشە، ئىللا مەگەر فەرمانى بە سەرپىچى پى بىكرىت جا ئەگەر فەرمانى بە سەرپىچى پىكرا ئەوا نە گوئى بىست دەبى و نە گوپرايەلى دەبىت).

(73) رواه مسلم، كتاب الإمامة، برقم (1851) من حديث ابن عمر .

(74) متفق عليه، أخرجه البخاري برقم (7144) ومسلم برقم (1839) من حديث ابن عمر.

وه ده‌فهرمویت (ﷺ): (مَنْ خَلَعَ يَدَا مِنْ طَاعَةٍ، لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا حُجَّةَ لَهُ) (75) واته : هه‌رکه‌سی ده‌ستی گوپراهه‌لی دامالی ئەوا ده‌گاته‌ خواکه‌ی خو‌ی له‌ کاتیکدا پی‌ی ده‌گات هه‌چ حوجهه و بیانویه‌کی نییه .)

3- هه‌رامبوونی ده‌رچوون له‌ دژیان و یاخی بوون لییان :

هه‌رچه‌نده‌ سته‌م بکه‌ن ، ئیلا مه‌گه‌ر کوفریکی ئاشکرا بکه‌ن ، که له‌ لایه‌ن خوی گه‌وره‌وه به‌لگه‌یه‌که‌مان هه‌بیت ، به‌ به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی (عبادة)ی کوری (الصامت) فه‌رموویه‌تی : ((دعانا النبي ﷺ) فبايعناه ، فقال فيما أخذ علينا أن بايعنا : عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةٍ عَلَيْنَا ، وَأَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ ، إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا ، عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بَرَهَانٌ)) (76) واته : پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بانگی کردین و به‌یعه‌تمان پێدا ، له‌سه‌ر ئەو شتانه‌ی به‌یعه‌ی لێ وه‌رگردین پی‌ی وتین : له‌سه‌ر گوپیستی و گوپراهه‌لی کردن له‌ کاتی گورج و گوولی (چابووی) و سستیماندا (واته : له‌ گران و ناساندا) ، وه‌ له‌ کاتی ته‌نگانه‌ و فه‌رحانیدا ، وه‌ له‌ سه‌ر هه‌ر پێشخستنیکی پێشمان بخریت ، وه‌ کیشمه‌ن کیش له‌سه‌ر ده‌سه‌لات نه‌که‌ین ، ئیلا مه‌گه‌ر کوفریکی ئاشکرایان لێ ببینن که له‌ لایه‌ن خوی گه‌وره‌وه به‌لگه‌یه‌که‌تان له‌سه‌ری هه‌بیت).

وه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی : ((إِنَّكُمْ سَتَرُونَ بَعْدِي أَثَرَةً وَأُمُورًا تَشْكُرُونَهَا ، قَالُوا : فَمَا تَأْمُرُنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ) ؟ قَالَ : أَدُّوا إِلَيْهِمْ حَقَّهُمْ ، وَسَلُّوا اللَّهَ حَقُّكُمْ)) (77) واته : له‌ پاش من جیاوازی له‌ پیدانی مافه‌کاتاندا له‌ لایه‌ن ده‌سه‌لاتدارانه‌وه‌ ده‌بینن و چه‌ندین کاریش ئینکاری لێ ده‌که‌ن ! وتیان : به‌ چی فه‌رمانان پێ ده‌که‌یت ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ؟ فه‌رمووی : ئەو مافه‌ی له‌سه‌رتانه‌ نه‌جمای بده‌ن (جێ به‌ جێی بکه‌ن) و داوای مافه‌که‌ی خو‌تان له‌ خوا بکه‌ن .

بۆیه‌ دروست نییه‌ له‌ دژی ده‌سه‌لاتدار ده‌رچیت ئیلا مه‌گه‌ر ئەم مه‌رجانه‌ فه‌راهه‌م بیت :

1- دلنباوون له‌ کوفری که‌سه‌که‌ به‌ بینینی زانستی یان به‌ بینینی چاو :

به‌ به‌لگه‌ی ئەو فه‌رمووده‌یه‌ که‌ ده‌فهرمویت : (إلا أن تروا) جا پشت به‌ پرپاگه‌نده‌ و هه‌واله‌کان نابه‌ستیت .

2- ئەوه‌ی کردبیتی (کوفر) بیت : بۆیه‌ ناییت له‌ دژی ده‌رچیت به‌ هو‌ی خرابه‌کاری و فسقه‌وه‌.

3- ده‌بیت ئاشکرا بیت : واته‌ روون و دیار بیت ئیعلانی کردبیت ، بۆیه‌ ناییت له‌ دژی ده‌رچیت به‌ هو‌ی کوفریکی شاراوه‌وه‌ .

(75) رواه مسلم برقم (1851) من حديث ابن عمر ، وهو طرف الحديث الأول في هذا الباب .

(76) متفق عليه ، رواه البخاري ، كتاب الفتى : برقم (7055 ، 7056) ، ومسلم برقم (1709 ، 4771).

(77) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (7052) ومسلم برقم (1843) من حديث ابن مسعود.

4- بوونى بەلگەيەكى يەكلاكرهوه و قهتعى بۆ بە كافر دانانهكەي : بە بەلگەي ئەو فەرمودەيەي كە دەفەرمويت : (عندكم فيه من الله برهان) جا بە ھۆي بابەتتىكى گومانەو دەرى دەرناچىت ، كە ئىحتىمالى تىدايە ، يان لەبەر مەسەلەيەكى خىلافى (زانايان جياوازيان لەسەر ھەيە).

5- توانا : نايىت دەرچىت لە كاتىكدا بى توانا بىت ، ھەرچەندە ئەو خالانەي پىشوو تىدا بوو ، بۆ ئەو ھى نەبىتە ھۆي رىشەكىش كەردنى دىن و دىنداران ، خواي گەورە دەفەرمويت : (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً) (النساء/77) واتە : ئايا نايىنى ئەوانەي كە لەسەرەتادا كاتىك كە جىھاد فەرز نەبوو لە مەككە بوون پىغەمبەرى خوا (ﷺ) پىي فەرموون : دەست بگرنەو ھو كوشتارى كافران مەكەن و تەنھا نويزەكانتان بگەن وە زەكاتى مالتان بەدن ، وە كاتىك كە لە مەدینە كوشتارى كافران فەرز كرا ، لەناو ئەواندا كەسانىك كە موناڤىقان بوون لە كافران ئەترسان وەكو ترسانيان لە خواي گەورە ، ياخود زياتر لەوان ئەترسان وەك لە خواي گەورە).

جا فەرمانيان پىكراو ھى بەيىن لە كاتى لاوازيان ، بەلام لە كاتى توانادا لە سەريان نوسىويەتى .

هاوه لآن

هاوه ل: ئو كه سه يه له گه ل پيغه مبهري خوادا (ﷺ) به يه ك گه يشتون ، له كاتيكدان ئيماني پي هيناوه و هر له سهر ئو ئيمان هاش مردوو .

وه هاوه لآن - رهزاي خويان لي بيت - باشتري كه سن له پاش پيغه مبهران ، وه سه ده ي ئه وان باشتري سه ده كاني ئوممه تن ، پيغه مبهري خوا (ﷺ) فه رمويه تي : ((حَيِّرِ النَّاسَ قَرْنِي))⁽⁷⁸⁾ واته : باشتري خه لكي ئه وان ه ي ئه م سه ده يه ن)). وه ده فه رمويت (ﷺ) : ((حَيِّرِ أُمَّي قَرْنِي))⁽⁷⁹⁾ واته : باشتري ئوممه ته كه م ئه وان ه ي ئه م سه ده يه ن)).

هر هه موويان دادپهروه و سه راستن (عدولن) ، چونكه خوي گه وه ئه وان هه لباژاردوو به هاوري پيغه مبهره كه ي (ﷺ) و ته زكيه ياني كردوو ، وه لياني رازي بووه ، وه ته وه ي لي وه رگرتوو ، وه به به ريزتري وه صف وه صفي ئه وان ي كردوو ، وه به باشتري به لين و په يمان په يمان ي پي داو ، خوي گه وه ده فه رمويت : ((مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا)) (الفتح/29) واته : محمد (ﷺ) پيغه مبهري خوي وه ئه و صه حابه به پريزانه ي له گه لي بوون ، سه خت و توندن له گه ل كافراندا ، وه له نيوان خوياندا زور به په حم و سوزو به زه ي و ميهره بانن ، كه ده بيت مروفي باوه پردار وا بيت ، ئه ياني هه ميه سه له ركوع و سجوددان و نويژ ئه كه ن بو خوي گه وه ، مه به ست و نيه تيان ده ستختني فه زل و چا كه و په زامه ندي خوي گه وه ره ، نيشانه ي خشوع و خو به كه مزانين و شيوه ره وش جواني و دره وشاوه ي له رووياندا دياره به هو ي زوري شوينه واري سوچه بردن و نويژ كردنيان ، له ته ورات و ئينجيليشدا وه سفي ئه م صه حابه به پريزانه به و شيوازه كراوه ، نمونه ي ئه م صه حابه به پريزانه وه كو نمونه ي پروه كيك وايه كه سه رها لاوازه دواتر به هيژ ئه بيت و پي ئه گات و گه وه ئه بيت ، وه له پاش ئه وه ي كه ته نك و ناسكه دواتر ئه ستوو رو به هيژو دريژ ئه بيت ، ئه و كاته له سه ر پي خوي له سه ر داره كه ي خوي رائه وه ست ي ، جووتباره كه زور پي سه رسام ئه بيت ، كه ئه ميه شي نمونه ي صه حابه به پريزه كانه كه سه رها لاوازه ب ه يژو كه م بوون دواتر خوي گه وه به هيژي كردن و زوري كردن تا ببينه خه فته خواردن بو كافران و كافران كه ده يانين خه فته تيان پي بخون و رقيان ليان بيت ، خوي گه وه به لياني داوه به و باوه پردارانه ي كه كرده وه ي چاكيان كردوو به ليخوشبوون و ئه جرو پاداشتيكي زور گه وه كه به هه شته).

(78) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (2652) ومسلم برقم (2533) من حديث ابن مسعود.

(79) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (3650) ومسلم برقم (2535) من حديث عمران بن حصين واللفظ للبخاري.

له گه‌ل ئەوه‌شدا له ناو یه‌کتدا جیاوازیان هه‌یه له باشتەر و باشتیرین ، به جیاوازییه‌کی گشتی و تاییه‌تی ، جا له نه‌ونه‌ی پله‌کانی ئەو جیاوازییه‌ گشتیه‌دا :

1- کۆچه‌ران (موهاجیره‌کان) باشتیرن له پشتیوانان (ئه‌نصاره‌کان) :

چونکه کۆچکردن و نه‌صره‌تیان له خۆیاندا کۆ کردووه‌ته‌وه ، وه چونکه خوای گه‌وره له پێشدا باسی ئەوانی کردووه و فه‌رموویه‌تی : (لِلْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَتَّخِذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أَوْلِيَاءَ لَمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) (الحشر/8-9) واته : ئەو فه‌قیره کۆچکه‌رانه که له مه‌ککه‌وه له شوێن و مال و سامانی خۆیان ده‌رکران له‌لایه‌ن کافرا‌نه‌وه مه‌به‌ستیان ده‌ستکه‌وتنی فه‌زلی خوای گه‌وره بووه به‌وه‌ی که خوای گه‌وره پرزگیان بدات له دونیا، وه مه‌به‌ستیان په‌زامه‌ندی خوای گه‌وره بووه له قیامه‌تدا ده‌ستیان بکه‌وی و خوا لێیان رازی بێ، ، وه خواو پێغه‌مبه‌ری خویان (ﷺ) سه‌رته‌خست به‌وه‌ی که جیهادیان ئەکرده و به‌رگریان له دینی خوای گه‌وره ئەکرد ، به‌راستی راستگۆی ته‌واو و راسته‌قینه ئەمانه‌ن(8) وه ئەنصاریکان که جیگیرو نیشته‌جێ بوونه له مه‌دینه پێش موهاجیره‌کان، وه ئیمانیان هیناوه به‌ خواو پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ، ئەو موسلمانانه‌یان خۆش ئەوی که له مه‌ککه‌وه کۆچیان کردووه و هاتوونه بو‌ لای ئەمان وه چاکه‌یان له‌گه‌لدا ئەکه‌ن ، وه ئەوه‌یشی که موهاجیران پێیان به‌خشاوه له پله‌و پایه‌و ریزو غه‌نیمه‌ت و ئەو شتانه‌ ئەمان هه‌سوودیان پێ نابه‌ن ، وه ئەنصاریکان موهاجیران پێش خۆیان ئەخه‌ن له شتی دونیاییدا ئەگه‌ر خۆیشیان زۆر پێوستیان پێ بیت و زۆر فه‌قیر بن ، وه هه‌ر که‌سیک له په‌زلی و چروکی و رژدی نه‌فسی، خۆی بیاریزی و خۆی پاک بکاته‌وه ئەو که‌سانه به‌راستی سه‌رفرازو سه‌رکه‌وتوون، به‌وه‌ی که زه‌کاتی ماله‌که‌ی بدات یان حه‌قی تری تیا‌بێ بیدات).

وه ده‌فه‌رمویت : (وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) (التوبة/100) واته : پێشه‌نگه سه‌ره‌تاکان له کۆچکه‌ره‌کان و پشتیوانان ئەوانه‌ی که له حوده‌یییه به‌شداری به‌یعه‌ی ریزوانیان کردووه، یان ئەوانه‌ی له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نوێژیان کردووه رووه و هه‌ردوو قبیله‌که ، وه ئەوانه‌یش که له دوا‌ی ئەوان هاتوونه‌و شوێنیان که‌وتوونه به‌ چاکه ، خوای گه‌وره لێیان رازی بووه وه ئەوانیش به‌و نيعمه‌ت و فه‌زله‌ی خوای گه‌وره پێی به‌خشیوون رازین ، وه خوای گه‌وره باخ و باخاتی له به‌هه‌شتدا بو‌ ئاماده کردوون که جو‌گه‌له ئاو به‌ژێر داره‌کان و ماله‌کانی‌اندا ئەپروات و به‌نه‌مری و به‌هه‌میشه‌یی تیا‌دا ئەمێننه‌وه ، ئا ئەمه‌ بردنه‌وه‌ی هه‌ره گه‌وره‌به‌).

وه ده‌فه‌رمویت : (لَمَّا تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (التوبة/117) واته : خوای گه‌وره له پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خۆشبوو له‌به‌ر ئەوه‌ی پێشته‌ر ئیزنی مونا‌فیکانی دا که دواکه‌ون و نه‌یه‌ن

بۆ غەزا، یاخود لەبەر ئەوەی داوای لێخۆشبوونی بۆ (ئەبو تالیب) ی مامە ی کرد، وە لە موهاجیرو ئەنصارەکان خۆش بوو لە هەر تاوانێک کە کردبێتیان ، ئەوانە ی کە شوێن پێنخەمبەری خوا (ﷺ) کەوتن لە غەزای (تەبووک)دا لە کاتی تەنگانەدا کە کاتیکی یە کجار گەرم بوو، وە خواردنیان زۆر کەم پێبوو تا خورمایەکیان دەکرده دوو لەتەووە بۆ دووکەس، وە ئاو نەبوو زۆر تینوو بوون، وە دوژمن زۆر بەهێز بوو ، کە نزیک بوو دلی هەندیک لە موسلمانان بگۆریت بەوەی کە دوابکەون لە غەزاکەدا ، پاشان خوای گەورە لەوانیش خۆشبوو بەراستی خوای گەورە زۆر بەرەتفەت و پەرحمەت و سۆزو بەزەیی و میهرەبانە لەگەڵیان).

2- هەركەسێك له پيش ريككەوتنامە ی حودەیبیە بەخشیبیتی و جەنگاییت باشتەرن لەوانە ی لە پاش ريككەوتنە کە بەخشیبیتان و جەنگا بیتن :

خوای گەورە دەفەر مویت: (لا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مَنِ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ) (الحديد/10) واتە : لە پيش صولحی (حودەیبیە)، یاخود لە پيش فەتحي مەككەدا ئەوەی کە لە پیناو خوای گەورەدا مالی خوی بەخشیووە لە پیناو خوای گەورەدا کوشتاری کردووە وە ک ئەو کەسانە نین کە لە دواي فەتحي مەككەووە کوشتاریان کردووە و بەخشیویانە، ئەوانە ی لە پيش فەتحي مەككە بەخشیویانە و کوشتاریان کردووە ئەوانە ئەجرو پاداشتیان یە کجار گەورەترە لەو کەسانە ی کە لە دواي فەتحي مەككەدا بەخشیویانە و کوشتاریان کردووە لە پیناو خوای گەورە ، بەلام خوای گەورە بەلینی بەهەشتی بەهەردوولایان داووە هەر چەندە پلەیشیان جیاوازه لەبەر ئەوەی پلەکانی بەهەشتیش جیاوازه ، وە خوای گەورە زۆر زانیاری وردی هەیه سەبارەت بە کردەووەکانی ئیووە وە هیچ شتیک لە خوای گەورە ناشاردریتەووە).

3- ئەهلی بەدر (ئەوانە ی بەشداری جەنگی بەدریان کردووە) :

بە بەلگە ی ئەو فەر مودە یە ی کە پێنخەمبەری خوا (ﷺ) بە عومەری فەر مودو لە چیرۆکی (حاتیب ی کوپری ئەبی بەلتەعە) : (إنه شهد بدرًا ، وما يدريك لعل الله أن يكون قد اطلع على أهل بدر فقال : اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم)⁽⁸⁰⁾ واتە : ئەو لە بەدردا بەشدار بوو ، تۆ چوزانی رەنگە خوای گەورە تەماشای ئەهلی بەدری کرد بیت و فەر مودو یە تی : هەرچی دەتانهوی بیکەن ئەوا بیکەن من لیتان خۆشبوومە) .

4- ئەهلی بەیعتی رزوان :

خوای گەورە دەفەر مویت : (لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا) (الفتح/18) واتە : ئە ی پێنخەمبەری خوا (ﷺ) بە دلنیا یی خوای گەورە رازی بوو لەو باوەردارانە ی کە لە ژیر ئەو دارەدا بەیعت بە تۆ ئەدەن لە حودەیبیە کە ژمارەیان

(80) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (3007) ومسلم برقم (2494) من حديث علي .

هه‌زارو چوار سه‌د یان هه‌زارو پینج سه‌د که‌س بوو ، خوای گه‌وره زانی چی له دلێاندا هه‌یه له پاستگۆیی و به‌ئهم‌کی و گوێپرایه‌لی و دامه‌زراوی ، خوای گه‌وره‌ش هه‌یمنی و ئارامی دابه‌زاند هه‌ر دلێان وه‌ دواتریش پاداشتی دانه‌وه به‌ فه‌تحیکێ نزیک که‌ فه‌تحی خه‌بیه‌رو فه‌تحی مه‌که‌که‌و شوینه‌کانی تر بوو). وه‌ پینجه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو په‌ته‌ی : ((لا یدخل النار ، إن شاء الله ، من أصحاب الشجرة أحد من الذين بايعوا تحتها))⁽⁸¹⁾ واته‌ : ئه‌وانه‌ی له ژێر ئه‌و داره‌دا به‌بعه‌تیان دا هه‌یج په‌که‌یک له‌وان ناچیتته‌ ناگره‌وه - إن شاء الله -)).

به‌لام جیاوازی تایبه‌ت وه‌کو ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌:

1- چواره‌ جینشینه‌ راشیدییه‌ که‌ :

جا باشتین که‌س له‌م ئوممه‌ته‌دا له‌ پاش پینجه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) (ئهبو به‌کری صدیقه) ئه‌مجار (عومه‌ری کوری خه‌تتاب) به‌ پێی ئیجماعی زانایانی ئه‌هلی سونه‌ و جه‌ماعه‌ ، وه‌ ئه‌و هه‌والانه‌ به‌ متواتری گواستراونه‌ته‌وه‌ ، له‌ هه‌شتا رووه‌وه‌ زیاتر ، له‌عه‌لی په‌وه‌ ریوابه‌ت کراوه‌ که‌وا له‌سه‌ر مینه‌به‌ری کوفه‌ ده‌یفه‌رموو : (خیر هذه الأمة بعد نبیها (ﷺ) أبو بکر ثم عمر)⁽⁸²⁾ واته‌ : باشتین که‌سی ئه‌م ئوممه‌ته‌ له‌ پاش پینجه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ئهبو به‌کره‌ ئه‌مجار عومه‌ره‌).

وه‌عه‌لی ئه‌م باسه‌ به‌ دلنیاپیه‌وه‌ نالیت ئیلا له‌ ریگای عیلمه‌وه‌ نه‌بیت .

وه‌ له‌ پاش ئه‌وان (عوسمانی کوری عه‌فان) باشتینه‌ ، به‌ به‌لگه‌ی ئه‌و فه‌رموو ده‌یه‌ی که‌ له‌ بوخاریدا هاتوو له‌ فه‌رموو ده‌ی (عبدالله بن عمر) ده‌فه‌رمویت : (کنا حُجیرَ بین الناس في زمان رسول الله (ﷺ) فُخیرَ أبا بکر ثم عمر ثم عثمان)⁽⁸³⁾ واته‌ : له‌ ناو خه‌لکیدا باشتینمان دیاری ده‌کرد له‌ سه‌رده‌می پینجه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ، سه‌ره‌تا ئه‌بوه‌ کرمان دیاری ده‌کرد ئه‌مجار عومه‌ر و ئه‌مجار عوسمان) وه‌ له‌ ریوابه‌تیکی تر دا هاتوو له‌ : (فیلعُ ذلك النبي (ﷺ) فلا ینکره)⁽⁸⁴⁾ واته‌ : ئه‌م قسه‌یه‌ ده‌گه‌یشه‌ پینجه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که‌چی ئینکاری لێ نه‌ده‌کرد).

وه‌ سو فیانی سه‌وری فه‌رموو په‌ته‌ی : (هه‌رکه‌سه‌یکه‌عه‌لی پێش ئهبو به‌کر و عومه‌ر بختا ئه‌وا کوچه‌ران و پشتیوانانی عه‌بیدار کردوو و تانه‌ی له‌وان داوه‌)⁽⁸⁵⁾.

(81) رواه مسلم برقم (2496) من حدیث أم مبشر .

(82) أخرجه أحمد باسانید صحیحة برقم (836) وابن أبي عاصم في السنة بتخریج الألبانی برقم (1201) وصححه الألبانی.

(83) أخرجه البخاری برقم (3655).

(84) أخرجه ابن أبي عاصم في السنة بتخریج الألبانی برقم (1193).

(85) أخرجه ابن معین في تاریخه من رواية ابن محرز برقم (885) والخلال في السنة برقم (528) وأخرجه الخطیب البغدادي في تاریخ بغداد (5/50) عنه بلفظ : من قدم علیا علی عثمان فقد أزرى علی اثني عشر ألف ، قبض رسول الله وهو عنهم راضٍ ، الذين أجمعوا علی بیعة عثمان)).

چونکه ئەوان ئەوانیان پێش خستوو له خیلافه تدا ، وه له پاش ئەوان عه لی کوری ئەبو تالیب دیت ، جا ریزبه ندییان له چاکی و باشیدا وه کو ریزبه ندییانه له خیلافه تدا .

2- ئەوانه ی موژده ی به هه شتیان پێ دراوه :

ئەوانیش بریتین له چوار جینشینه که و عبدالرحمن ی کوری عه وف و سه عدی کوری ئەبو وه قاص و ته لحه ی کوری عبیدالله و زوبیری کوری عه ووام و ئەبو عوبه یده عامری کوری جه رراج و سه عیدی کوری زه یید - ره زا و ره حمه تی خوا له هه موویان بیته - پیغه مبه ری خوا (ﷺ) شایه تی بو ئەو ده که سه داوه به به هه شت له فه رموو ده یه کی (صحیح) (86) دا .

هه روه ها چه ند ده قتیکی تر هه ن که به لگه ن له سه ر موژده دان به جگه له وان وه کو بیلال (87) ، و سابته ی کوری قه یس (88) و عبدالله ی کوری سه لام (89) - ره زای خوا ی گه روه له هه موویان بیته - .

3- ئەهلی به یته پیغه مبه ری خوا (ﷺ) :

ئەوانیش پێنج سکن (تیره ن) که سه ده قه یان له سه ر هه رامه ، ئەوانیش : ئالو عه لی ، ئالو جه عفه ر ، ئالو عه قیل ، ئالو عه بباس ، وه نه وه ی (الحارث بن عبدا لمطلب) ، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموو یه تی : (إن الله اصطفى كنانة من ولد إسماعيل (عليه السلام) ، واصطفى قريشاً من كنانة ، واصطفى من قريش بني هاشم ، واصطفاني من بني هاشم) (90) واته : خوا ی گه روه (کینانه) ی له نه وه ی (ئیسماعیل) (عليه السلام) هه لێژارد ، وه له (کینانه) قوره یشی هه لێژارد ، وه له قوره یشدا (بنی هاشم) ی هه لێژارد ، وه له (بنی هاشم) منی هه لێژارد).

وه ده فه رمو یته (ﷺ) : (أذکرکم الله فی أهل بیته ، أذکرکم الله فی أهل بیته) (91) واته : (یادتان ده خه مه وه به ئەهلی به یته من (که سوکاره که م) .)

(86) رواه الخمسة ، أخرجه أحمد برقم (1675) والترمذي برقم (3747) والنسائي في السنن الكبرى برقم (8138) من حديث عبدالرحمن بن عوف ، بذكر العشرة ، وأخرجه أحمد برقم (1631) وأبو داود برقم (4649) والترمذي برقم (3748) والنسائي في السنن الكبرى برقم (8162) وابن ماجه برقم (133) من حديث سعيد بن زيد بذكر التسعة .

(87) أخرجه البخاري برقم (1149) ومسلم برقم (2458) من حديث أبي هريرة وأخرجه مسلم برقم (2457) من حديث جابر .

(88) أخرجه البخاري برقم (3613) ومسلم برقم (119) من حديث أنس .

(89) أخرجه البخاري برقم (3812) ومسلم برقم (2483) من حديث سعد بن أبي وقاص .

(90) رواه مسلم برقم (2276) من حديث واثلة بن الأسقع .

(91) رواه مسلم برقم (2408) من حديث زيد بن أرقم .

وه کاتێ (العباس بن عبدالمطلب) شکایه‌تی کرد که‌وا هه‌ندێ له قوره‌یش وشکی ده‌نوێنن به‌رانبه‌ر به‌ به‌نی هاشم ، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((والله لا يدخل قلب امرئ إيماناً حتى يحبكم الله ولقرايتي))⁽⁹²⁾ واته: سوێند به‌ خوا ئیمان ناچێته‌ دلێ هه‌یج که‌سه‌یکه‌وه تاوه‌کو ئیوه‌ی خوێش نه‌وێت له‌به‌ر خوا و له‌به‌ر نزیکیتان له‌ منه‌وه).

وه هه‌ر له‌ ئەه‌لی به‌یتی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ، خه‌زانه‌ پاک و چاکه‌کانی ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ((إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً)) (الأحزاب/33) واته: ئە‌ی خانه‌واده‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ته‌نها خوای گه‌وره ئە‌یه‌وێ هه‌ر شتێک که‌ خراپه‌و تاوان بێ له‌ ئیوه‌ی دوور بخاته‌وه وه به‌ ته‌واوی پاکتان بکاته‌وه له‌ هه‌موو تاوان و پیسی و خراپه‌کاریه‌ک، مه‌به‌ست پیی خه‌زانه‌کانی پێغه‌مبه‌رو (ﷺ) ئال و به‌یتی پێغه‌مبه‌ری خوايه (ﷺ)).

خوای گه‌وره ئە‌وانی هه‌لبژارد بۆ پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ، وه ئە‌وانی کردووه‌ته‌ خه‌زانی ئە‌و له‌ دونیا و دوا‌روژدا ، وه ناوی لێ ناوان دایکی ئیمانداران ، وه باشت‌ترینیان خه‌دیجه و عائیشه‌ی کچی ئە‌بو به‌کره ، وه ئە‌وانیتر: سه‌وده‌ی کچی زه‌مه‌هه ، وه حه‌فصه‌ی کچی عومه‌ر ، وه دایکی سه‌له‌مه و دایکی حه‌بیبه‌ی کچی ئە‌بو سوفا‌یان و سه‌قیه‌ی کچی حویه‌ی و زه‌ینه‌بی کچی جه‌حش و جوهریبه‌ و مه‌یمونه و زه‌ینه‌بی کچی خوزه‌یمه -ره‌زا و ره‌حه‌ته‌ی خوا له‌ هه‌مویان بێت- .

جا ئە‌وه‌ی واجیبه‌ به‌رانبه‌ر به‌ هاوه‌لان ، له‌ گه‌ل جیاوازی چین و پله‌کانیان :

یه‌که‌م : خوێش‌ستنیان و دۆستایه‌تی کردنیان و داواکردن له‌ خوای گه‌وره به‌وه‌ی لێیان رازی بێت و داوای لێخوێشبوون بۆیان و ستایش کردنیان ، به‌ تاک و به‌ تیکرایان ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ((وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ)) (التوبة/71) واته: باوه‌ردارانێ پیاو و ئافه‌ت هه‌ندیکیان دۆست و خوێشه‌ویست و سه‌رخه‌ری هه‌ندیکێ تریانن)

وه ده‌فه‌رموێت: ((وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ)) (الحشر/10) واته: وه ئە‌وانه‌بشی که‌ له‌ داوای موهاجیرو ئە‌نصاره‌وه هاتوونه‌و شوێن ئە‌وان ده‌که‌ون تا روژی قیامه‌ت ئە‌لێن: خوايه له‌ ئیمه‌و له‌و برایانه‌شمان خوێشه‌ که‌ به‌ ئیمان‌ه‌وه پێش ئیمه‌ که‌وتوون، واته: سه‌حابه‌و هه‌موو باوه‌ردارانێ تر، واته: ده‌بێت دوعا بۆ سه‌حابه‌ بکری‌ت نه‌ک جوێنیان پێ بدرێت).

وه پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((آيَةُ الْإِيمَانِ حُبُّ الْأَنْصَارِ، وَآيَةُ التَّفَاقُ بَعْضُ الْأَنْصَارِ))⁽⁹³⁾ واته: نیشانه‌ی ئیمان خوێش‌ستنی ئە‌نصاره‌کانه و نیشانه‌ی دوور‌وویی رق لێ بوونی ئە‌نصاره‌کانه

(92) رواه أحمد برقم (1777) من حديث العباس بن عبدالمطلب.

(93) رواه البخاري برقم (17) من حديث أنس.

وه على فهرموويه تى : سوئند بهو كه سهى كه تووه كانى ته قاندووه و هه موو گياندارانى هيناوه ته بوون نهوه پهيمانى پيغهمبهرى نه خوئنده واره (ﷺ) بو من كه وا : (أَنْ لَا يَجْبِي إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُغْضِي إِلَّا مُنَافِقٌ) (94) واته : هيج كه سيك منى خووش ناويت ئيلا كه سى ئيماندار نه بيت و هيج كه سيك رقى ليم نابيته وه ئيلا كه سى دوو روو نه بيت).

دووهم : دل و زمامان سهلامهت بيت بهرانبهريان ، له ههر جووره رقى و كينه يهك و گومانتيكى خراب و جوئندان و له عنهت لى كردن ، خواى گه و ره ده فهرمويت : (وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ) (الحشر/10) واته : خوايه هيج رقى و كينه و سه سووديهك مه خه ره دلمانه وه به رامبهر نه و سه حابه باوه پردارانه، وه به رامبهر سه رجه مومسلمانان، خوايه تو زور به ره نفهت و به سوزو به زه يى و ميهره بانى).

وه پيغهمبهرى خوا (ﷺ) فهرموويه تى : (لَا تَسْبُوا أَصْحَابِي ، فَلَو أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدًّا أَحَدَهُمْ وَلَا نَصِيفَهُ) (95) واته : جنيو به يارانى من مه دهن ، سوئند بهو كه سهى گيانى منى به دهسته نه گهر يه كن له ئيوه به نه اندازه ي كيوى ئو حود ئالتون بكات به خه ير ، نه و ناگاته مشتى يه كن له وان و به نيوهى مشتيكيش) .

سيهه : وازه ييان له و كيشانه ي له ئيوانياندا روويداوه ، وه گومانى باش بردن پييان ، وه هينانه وهى بيانوو بو يان به وهى كه نه وان ئيجته ياديان كردووه ، يان پيكاويانه نه و نه و كات دوو نه جريان هه يه و يان هه له يان كردووه و نه يان پيكاوه نه و كات يهك نه جريان هه يه ، وه هينده پيشينه ي باش و مه ناقيب و چاكه ي گوره يان هه يه ، كه ده بنه هو ي نه وهى خواى گه و ره له گونا هه كانيان خووش بيت ، له كاتيكدا نه گهر گونا هه يكيان كرديت .

چوارهم : بهر بيوون له ريگاي رافيزه كان ، نه وانه ي كه زياده ره وييان كرد له ئالو به يتدا ، به رقى ليوون و جوئندان به تيكراي هاوه لان ، وه بهر بيوون له ريگاي نه و اصيب ، نه وانه ي ئازارى ئالو به يتى پيغهمبهرى خوا (ﷺ) ده دهن و وشكى ده نوئين بهرانبهريان .

(94) رواه مسلم برقم (78)

(95) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (3673) ومسلم برقم (2540) من حديث أبي سعيد ، وأخرجه مسلم برقم (2540) من حديث أبي هريرة .

ئهوليا و پياوچاكان

ئيمانداران هه موويان ئه ولياي خوان ، (اللَّهُ وَبِئْسَ الْأَخْبَارُ) (البقرة/257) واته : خواي گهوره دوست و پشتيوان و سرخه رو يارمه تيدهرى باوه پدارانه).

وه به پريزترينيان لاي خواي گهوره ئه وه يانه كه له وانيتر به ته قواترن: (إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ) (الحجرات/13) واته : به پريزترينتان لاي خواي گهوره ئه وه كه سه به كه له هه موو كهس به ته قواتر بيت ئه وه لاي خواي گهوره له هه موو كهس به پريزتره).

جا ههر كه سيك ته قواي خواي هه بيت ئه وه ولي خوايه ، جا ويلايه تي ئه وان به گوپرايه لي و خو شو يستنى ده بيت ، وه ويلايه ت كردنى ئه وه پياوچاكانه به خو شو يستن و چا كه كردن به رانبه ريان ده بيت .

1- وه لي :

بريتيه له هه موو ئيمانداريكي له خواترس ، خواي گهوره ده فه رمويت: (أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) (62) (اللَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ) (يونس/62-63) واته : وه ناگادار بن و بزنان كه به راستى ئه ولياو دوستان و خو شه ويستانى خواي گهوره هيج ترسيكيان له سه ر نيه له داها تو وياندا له قيامه تدا ، وه هيج خه فه تيكيش ناخون له وه ي كه به جيان هيشتووه له دونيا چونكه خواي گهوره باشترو چاكتريان بي ده به خشيت (62) كين ئه وليايى خواي گهوره؟ ئه وه كه سانه ن كه باوه پدارو ئه هلي ته و حيدن به تاك و ته نها خواي گهوره ئه په رستن و يه كخواپه رستن وه ته قواي خواي گهوره ئه كه ن و خويان له تاوان ئه پاريزن (63).

وه پله و پايه يان له ويلايه تدا به پي پله و پايه يان ده بيت له ئيمان و ته قوادا ، نه به نه سه ب و ره چه له ك ده بيت و نه به بانگه شه ده بيت ، خواي گهوره ده فه رمويت: (إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ) إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ) (الحجرات/13) واته : به پريزترينتان لاي خواي گهوره ئه وه كه سه به كه له هه موو كهس به ته قواتر بيت ئه وه لاي خواي گهوره له هه موو كهس به پريزتره ، به دلنيايى خواي گهوره زور زانايه وه زانياريه كي زور وردى هه يه).

2- كه رامه ت :

كار يكي نا ئاساييه خواي گهوره له سه ر ده ستى يه كيك له ئه ولياكانى خوا به ديارى ده خات ، وه كو كه رامه تييك بو ئه وه كه سه و پشت راست كردنه وه ي ئه وه پيغه مبه ره ي (ﷺ) كه ئه وه شويني كه وتوووه ، ئه مه ش دوو جوړه :

يه كيكيان : له زانسته كاندا ، وه موكاشه فات و فيراسه ت و ئيله مات .

دووهميان : له توانا و كار يگه ريه كاندا .

وه كه رامات له سه ر ده ستى ئه ولياو پياوچاكانى ئوممه ته كانى پيشوو روويداووه و له سه رتاي ئه م ئوممه ته دا له هاوه لان و شوينكه وتووان ، وه ههر ماوه ته وه له م ئوممه ته دا تاوه كو روژى قيامه ت .

چه ند بنه مایه کی گوکهره وه دهر باره ی بنمیچدانان و ئیستدلال کردن

ئهو بنه ما گوکهره وانه ی که عه قیده و شه ریعت و رهوشتی لئ وه رده گیریت سی دانهن : قورئان و سوننه تی راست و دروست و ئیجماعی ریخراو (منضبط) ، وه دروست نییه ئه وانه روو به روو بکریته وه به بوچون یان قیاس و یان ئاره زوو یان که شف یان قسه ی که سیک جا ئیتر ههر که سیک بیت .

وه ته نه ا ریگا بو تیگه یشتنی قورئان و سوننه ت ریگای پیشینه یه که مه کانه له کوچه ران و پشتیوانان و شوینکه وتوانی ئه وان به چاکه ، وه پشت کردن له ریگای بیدعه کاران ئه وانه ی له دینی خوادا داهینانیا ن کردوو له مونه کلیمه کان و صوفیه کان ، خوی گه وره ده فه رمویت : (وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا) (النساء/115) واته : وه ههر که سیک دژایه تی و سه ریچی پیغهمبه ری خوا (ﷺ) بکات له دوی ئه وه ی که هیدایه ت و ریگای راستی بو پروون بووه ، وه شوین ریگای جگه له باوه رداران بکه وئ، واته : شوین ریگای جگه له صه حابه بکه وئ لیله باوه رداران مه به ست صه حابه یه که فه رمانمان پیکراوه به شوین که وتنی صه حابه له تیگه یشتنی دین، ئه وه بو ی دهر ازینینه وه تا زیاتر گومرا بیت ، وه ئه یخه ینه ناو ئاگری دۆزه خه وه که سزاکه ی بچیژیت که خراپترین سه ره نجامه)

وه عه قلی صهریحی ساغ و سه لامه ت له گومانه کان و ئاره زوو ه کان ، له گه ل نه قلی صه حیحدا نا کوک نابیت و دژ به یه ک نابن ، ئه وه به لگانه ی که راست و دروستن و سه لامه ت له ههر جو ره عیله لیک ، وه ره نگه هه ندئ ده ق هه بن عه قله کان سه رسام بکه ن ، به لام ههر گیز شتیک ناهینیت که نه شباو و ئه سته م بیت لای عه قله کان ، جا ههر که سیک گومانی وا بیت که دژ به یه ک هه یه ئه وا له فه سادی عه قله وه ئه وه قسه یه سه رچاوه ی گرتوو ه ، ئه وه کات پیویسته له سه ری : نه قلل پیش عه قلل بخت .

بیدعه :

بریتیه له داهینان له دیندا ، پیغهمبه ری خوا (ﷺ) ده فه رمویت : (من أحدث فی أمرنا هذا ما لیس منه فهو رد)⁽⁹⁶⁾ واته : ههر که سیک له م کاره ی ئیمه دا شتیک نو ی دابهینیت و تیتیدا نه بیت ئه وا رده ده کریته وه).

وه له ریوایه تیکه تر دا لای موسلیم هاتوو ه و له بوخاریدا به (معلق ی مه جزوم) هاتوو ه ، فه رموو یه تی (ﷺ) : (من عمل عملا لیس علیه أمرنا فهو رد)⁽⁹⁷⁾ واته : ههر که سیک کاریک بکات فه رمانی ئیمه ی له سه ره نه بیت ئه وا رده ده کریته وه) .

(96) متفق علیه ، أخرجه البخاري برقم (2697) ومسلم برقم (1718) من حديث عائشة.

(97) أخرجه البخاري معلقا مجزوما به قبل حديث رقم (2142) و رقم (7350) ومسلم برقم (1718) من حديث عائشة.

ئەويش چەند جۆرىكە :

- 1- **بيروباوهرى بيت** : وهكو شيعه گهرىتى و دەرچوون لە دژى دەسەلاتداران و قەدەر و ئيرجا.
- 2- **کردارى** : وهكو رههباينهت و تهريقه ته كان .
- 3- **ئەصلى** : وهكو لە دايكبوونه كان و زيكره داهيئزاوه كان .
- 4- **زياده كردن (ئيزافى)** : په رسته نه كان ده گريته وه له هوكاره كهيدا يان له جوهره كهيدا ، يان ئەندازه كهى ، يان چۆنیه تیه كهى ، يان كاته كهى ، يان شوينه كهى .
- 5- **قورس و گهوره** : وهكو شيرك و جوهره كانى .
- 6- **سووك** : وهكو زيكرى به كۆمه ل .
- 7- **ده بيته هوى كوفرى خاوه نه كهى (مكفرة)** : وهكو نه فى صيفات .
- 8- **ده بيته هوى فسقى خاوه نه كهى (مفسقة)** : وهكو بيستنى هه رامكراوه كان .

له ته واوکارییه کانی عه قیده

1- فه رمان کردن به چاکه و نه هی کردن به خراپه :

خوای گه وره ده فه رمویت (وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) (آل عمران/104) واته : با له ناو ټیوه ئه ی موسلمانان کومه ټیک هه بن که بانگه وازی خه لکی بکن بو چاکه ، وه فه رمان بکن به چاکه و پښگری بکن له خراپه ، وه ئه و که سانه سه رفرازو سه رکه وتوون).

له فه رمووده یه کی (صحیح) دا هاتووه له (ابو سعید الخدری) یه وه فه رموویه تی : گویم لی بوو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی : (من رأى منكم منكراً فليغيره بيده ، فإن لم يستطع فليسهه ، فإن لم يستطع فليقلبه ، وذلك أضعف الإيمان)⁽⁹⁸⁾ واته : هه ر که سی له ټیوه خراپه یه کی بینی ئه وا با به ده سته کانی بیگوړیت ، ئه گه ر نه یتوانی ئه وا با به زمانی بیگوړیت ، وه ئه گه ر نه یتوانی ئه وا با به دلۍ بیگوړیت ئه ویش لاوازترینی ټیمانته .

وه پیوسته له پشیدا زانستی هه بیت وه به زه یی له گه لدا هه بیت و له پاشه وه یدا نارامگرنتی هه بیت .

2- سووربوون له سه ر یه کړیزی و ته بابی و دوور که وتنه وه له دووبه ره کی و جیاوازی :

خوای گه وره ده فه رمویت : (وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) (103) وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) (104) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ عَدَاؤُا عَظِيمٌ) (آل عمران/103-105) واته : وه ټیوه هه ر هه مووتان ده ست بگرن به حه بل و په تی خوای گه وره وه واته : به دینی خواو به ئیسلام و به قورئان ، وه به لأم ته فره قه مه که ن و پارچه پارچه و به ش به ش و په رته وازه مه بن ، وه یادی ئه و نیعمه تانه ی خوای گه وره بکه نه وه به سه رتانه وه کاتییک که ټیوه (ئه وس و خه زره ج) دوژمنی یه کتری بوون ، وه خوای گه وره دلتنانی یه کخست و به هوۍ نیعمه ت و دینه که ی خوای گه وره کردنی به برای یه کتری ، وه ټیوه له سه ر لیواری چالی ناگری دوزه خ بوون که به و حاله مېردنایه ئه چوونه ناگری دوزه خ چونکه کافر بوون ، خوای گه وره له و کوفره وه له و ناگری دوزه خ ټیوه ی پژگار کرد به هوۍ پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) ، به م شیوازه خوای گه وره ټایه ته کانی خوټتان بو پوون ئه کاته وه به لکو خوای گه وره هیدا یه تتان بدات و پښکای هیدا یه ت بگرنه به ر (103) با له ناو ټیوه ئه ی موسلمانان کومه ټیک هه بن که بانگه وازی خه لکی بکن بو چاکه ، وه فه رمان بکن به

(98) أخرجه مسلم برقم (49) .

چاکه و ریگری بکه‌ن له خراپه، وه ئەو که‌سانه سه‌رفرازو سه‌رکه‌وتوون (104) وه ئیوه‌ی موسلمان وه‌ک ئەو که‌سانه مه‌بن که ته‌فره‌قه‌یان کرد، واته: جووله‌که‌و گاور که دینه‌که‌یان پارچه‌ پارچه‌ کردو بوونه به‌ش به‌شه‌وه، وه ئیختیلاف و جیاوازی و ناکوکی که‌وته تیوانیانه‌وه ، له دوا‌ی ئه‌وه‌ی که به‌لگه‌ی روون و ئاشکرایان له‌لایه‌ن خوا‌ی گه‌وره‌وه بو هات ، وه ئەم که‌سانه سزایه‌کی زۆر گه‌وره‌یان بو هه‌یه (105). هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌فهرمویت: (أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ) (الشوری/13) واته: ئامۆژکاری بو هه‌ر هه‌موویان ئه‌وه بووه که دینی خوا‌ی گه‌وره ب‌لاو بکه‌نه‌وه‌و جیگیرو دامه‌زراوی بکه‌ن، به‌لام ته‌فره‌قه‌و په‌رته‌وازه‌بی و پارچه‌ پارچه‌یی له دیندا دروست مه‌که‌ن.

وه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا) و شَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ)⁽⁹⁹⁾ واته: ئیماندار بو ئیماندار وه‌کو جه‌سته‌یه‌که‌یه‌که‌تر بو لای یه‌که‌تر راده‌کیشن (یه‌که‌تر به‌هیز ده‌که‌ن) ، ئەمجار پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) په‌نجه‌کانی هه‌لکیتشا به‌یه‌که‌تردا) .

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فهرمویت: (مثل المؤمنین في توادهم و تراحمهم و تعاطفهم مثل الجسد إذا اشتكى منه عضو ، تداعى له سائر الجسد بالسهر و الحمى)⁽¹⁰⁰⁾ واته: نمونه‌ی ئیمانداران له خۆشه‌ویستی و به‌زه‌یی و سۆزدارییاندا بو یه‌که‌تر وه‌کو جه‌سته‌یه‌ک وان ئەگه‌ر به‌شیک (ئه‌ندامیکی) نازاری چه‌شت ئەوا هه‌موو جه‌سته‌ی - له‌به‌ر ئەو به‌شه‌ی- شه‌ونخۆنی ده‌که‌ن و تووشی تا ده‌بن) .

3- ئاکاره جوانه‌کان و کرده‌وه چاکه‌کان :

له نمونه‌ی ئارامگرتن و سه‌خواهت و بویری و له‌سه‌ر خۆیی و لیبوردن و خۆ به‌که‌م زانین و وازه‌ینان له دژه‌کانیان و چاکه‌کردن له‌گه‌ل دایک و باوکدا و گه‌یاندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی و ریزگرتن له ده‌رهاوسن و چاکه‌کردن له‌گه‌ل هه‌تیوان و هه‌زاران و ریبواراندا .

خوا‌ی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: (حُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) (الأعراف/199) واته: ئە‌ی محمد (ﷺ) تۆ لیبورده‌به‌ له‌خه‌لکی، وه فه‌رمان بکه‌ به‌چاکه، یان به‌هه‌ر عورف و عاده‌ت و داب و نه‌ریتیک که پیچه‌وانه‌ی شه‌رع نه‌بن ، وه پشت بکه‌ له ئەو که‌سانه‌ی که نه‌زان و نه‌فامن).

وه له فه‌رمووده‌یه‌کی (أبو درداء) وه‌له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ما من شيءٍ أثقلُ في الميزان من حسن الخلق))⁽¹⁰¹⁾ واته: هه‌یچ شتیک نبیه له‌سه‌ر ترازوو قورستر بیت هه‌ینده‌ی ره‌وشت جوانی)). .

(99) متفق عليه , أخرجه البخاري برقم (2446) ومسلم برقم (2585) من حديث أبي موسى واللفظ للبخاري.

(100) أخرجه مسلم برقم (2585) من حديث النعمان بن بشير.

(101) أخرجه ابو داود برقم (4799) والترمذي برقم (2002) , و برقم (2003) واللفظ لأبي داود , وعند الترمذي زيادة بعده : ((وإن صاحب حسن الخلق ليلعب به درجة صاحب الصوم والصلاة)). .

وه له ئه بو هورهیره وه ریوایهت کراوه و فه رموویه تی : : پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی : (مَنْ تَقَسَّ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا تَقَسَّ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَيَّ مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا أَجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يَسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ) (102) واته : هه رکه سیک ناسۆری و ده رده سه رییه ک له ده رده سه رییه کانی دونیا له سه ر موسلمانیک لابدات ، ئه وا خوای گه و ره ده رده سه رییه ک له ده رده سه رییه کانی قیامه تی له سه ر لاده دات ، وه هه رکه سیک ئاسانکاری بکات بو که سیکی نه دار و هه ژار ئه وا خوای گه و ره نار هه تی و کیشه کانی دونیا و قیامه تی بو ئاسان ده کات ، وه هه رکه سیک هه له ی موسلمانیک بشاریته وه و ستری بکات ئه وا خوای گه و ره له دونیا و قیامه تدا ستری ده کات ، وه خوای گه و ره به رده وام له هاوکاری و یارمه تی به نده دا ده بیّت تاوه کو به نده که له هاوکاری و یارمه تی براهه یدا بیّت ، وه هه رکه سیک ریگایه ک بگریته به ر به دوا ی زانستدا بگه ریّت ، ئه وا خوای گه و ره ریگای به هه شتی بو سووک و ئاسان ده کات ، وه هه ر کاتیک کۆمه لیک له مایک له ماله کانی خوادا کۆبنه وه و کتیه که ی خوا بخویننه وه و رافه ی بکه ن ئیلا ئارامی و دلنیایان به سه ردا داده به زیّت و به ره حمه تی خوا داده پۆشرین و فریشته کان به ده و ره و به ریاندا داده به زن و خوای گه و ره لای فریشته کانی لای خو ی باسی ئه وان ده کات ، وه هه رکه سی کرداره که ی له سه رخۆ و هیواشی بکاته وه ئه وا ره چه له که که ی په له ی پیناکات)).

دین و تهریقہت

دینی خوی گہورہ یہ ک دینہ ، ٹہویش ٹیسلامہ ، خوی گہورہ دہفہرمویت : (إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ) (آل عمران/19) واتہ : بہ دنیایی تہنہا دینیک کہ خوی گہورہ پی رازی بی و قبولی بکات ٹیسلامہ) .

ٹہویش دینی خویہ بو پشینهکان و پاشینهکان ، یہکہمینہکان و دواپینہکان ، خوی گہورہ دہفہرمویت: (إِنَّا أَنْزَلْنَا السُّورَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا) (المائدة/44) واتہ : ٹیمہ تہوراتمان دابہزاندوہ کہ ہیدایہت و نوور پوونکی تیا بوہ پیش ٹہوی کہ قورٹان دابہزی، وہ موژدہی ہاتنی تیا بوہ بہ پیغہمبہری خوا (ﷺ) ، وہ پیوستہ شوینی بکہون ، کومہ لیک پیغہمبہر لہ دوی موسا (ﷺ) ہاتن حوکمیان بہ تہورات ٹہ کردو لہسہر ٹہو شہریعہتہ ٹہرویشتن ٹہو پیغہمبہرانہی کہ موسلمان بوونہ و خویان تہسلیمی خوی گہورہ کردوہ کہ ٹہمیش لووتشکاندنی جوولہکہی تیاہ کہ پیغہمبہرانی ٹہوانیش لہسہر دینی ٹیسلام بوونہ جوولہکہ و گاور نہبوونہ بہ لکو ہہموویان موسلمان بوونہ).

ٹہمہش مانای ٹیسلامہ بہ مانا گشتیبہکہی ، کہ ٹہویش بریتیہ لہ تہسلیم بوون بو خوی گہورہ بہ یہکتاپہرستی و ملکہ چووہن بوئی بہ گوٹرایہلی و بہریبوون لہ شیرک .

بہ لام ٹیسلام بہ مانا تاییہتیہکہی ، بریتیہ لہوی خوی گہورہ پیغہمبہرہکہی محمدی (ﷺ) پین رہوانہ کردوہ لہ ہیدایہت و دینی حق ، لہ نمونہی بیروباوہری راست و دروست و شہریعہتی دادپہروہر و کردہوی چاک و رہوشتی راست و دروست ، وہ خوی گہورہ بہم دینہ ہہموو دینہکانی پیش خوی نہسخ کردہوہ ، بوہ ہیچ دینیکی تر جگہ لہ ٹہم دینہ وەرگراو نیہہ ، خوی گہورہ دہفہرمویت : (وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) (آل عمران/85) واتہ : وہ ہہر کہسن جگہ لہ ٹیسلام داوای دینیکی تر بکات و لہسہر دینیکی تر بیت ٹہوا خوی گہورہ لئی قبول ناکات و لئی وەرناگری ، وہ لہ روژی قیامہتیشدا لہ زہرہمہندانہو زرگاری ناپیت).

ہہروہا پیغہمبہری خوا (ﷺ) دہفہرمویت : (والذي نفس محمدٍ (ﷺ) بيده لا يسمع بي أحد من هذه الأمة يهودي ولا نصراني ثم يموت ولم يؤمن بالذي أرسلت به ، إلا كان من أصحاب النار)⁽¹⁰³⁾ واتہ : سویند بہو کہسہی گیانی محمدی (ﷺ) بہ دہستہ ہیچ کہسیک لہم ٹومہتہ جولہکہ بیت یان گاور پھیامہکہی من بیسیت و باوہر نہہینیت بہوہی من ہیناومہ ٹیلا دہبیتہ ٹہہلی دوزخ).

(103) رواہ مسلم برقم (153) من حدیث ابي ہریرة .

وه خوای گه‌وره به‌نده‌کانی خوئی که چاکه‌کاربوون ناوی لی ناون موسلمان ، فه‌رموو به‌تی : (مِلَّةٌ أَيْكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ) (الحج/78) واته : دینی ئیبراهیم پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) باوکیشتان به‌هه‌مان شیوه‌ فراوان بووه ئیوه شوین دینی ئیبراهیم بکه‌ون ، ئیبراهیم پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو که ناوی ئیوه‌ی نا به موسلمان له پیشتردا ، یاخود خوای گه‌وره خوئی ناوی به موسلمان).

به‌لام سونه‌تی خوای گه‌وره وا بووه له دروستکراوه‌کانیدا که ده‌بن جیاواز و ناکوک بن ، هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) فه‌رموو به‌تی : ((أَلَا إِنَّ مِنْكُمْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ افْتَرَقُوا عَلَى ثَلَاثِينَ وَسَبْعِينَ مِلَّةً ، وَإِنْ هَذِهِ الْمِلَّةُ سَتَفْتَرِقُ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ ، ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ ، ثَلَاثًا وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ ، وَوَاحِدَةً فِي الْجَنَّةِ ، وَهِيَ الْجَمَاعَةُ))⁽¹⁰⁴⁾ واته : بزانی که ئه‌وانه‌ی پیش ئیوه له ئه‌هلی کیتاب له نیو خویندا بوونه چه‌فتا و دوو تاقم و فیرقه‌وه ، به دنیاییه‌وه ئه‌م ئوممه‌ته ده‌بیته چه‌فتا و سی تاقم و فیرقه‌وه ، چه‌فتا و دووی له ئاگردایه و یه‌کیکیان له به‌هه‌شتدایه ، ئه‌ویش : کۆمه‌لی موسلمانانه ((.

جا ئه‌م تاقم و گروپه‌ زرگار بووه‌که‌یه ، ئه‌وانیش ئه‌هلی سونه‌ و جه‌ماعه‌ن ، ئه‌وانه‌ی ده‌ستیان گرتووه به کیتابه‌که‌ی خوای گه‌وره‌وه و شوینی سونه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) که‌وتوون ، که پاک و پالفتنه‌ن له هه‌موو ئاره‌زوویه‌ک و بیدعه‌یه‌ک و خه‌لتیک ، ئه‌وانیش گروپ و تاقمه‌ ناشکراکه‌ن ، که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌باره‌پان فه‌رموو به‌تی : ((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي قَائِمَةٌ بِأَمْرِ اللَّهِ ، لَا يَضُرُّهُمْ مِنْ خَدُّهُمْ أَوْ خَالْفِهِمْ ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ ظَاهِرُونَ عَلَى النَّاسِ))⁽¹⁰⁵⁾ واته : وه به‌رده‌وام کۆمه‌لیک له ئوممه‌ته‌که‌م له‌سه‌ر چه‌قن فه‌رمانی خوا جی به جی ده‌که‌ن ، ئه‌وانه‌ی وا ده‌ستیان لی هه‌لده‌گرن و پشتیان لی ده‌که‌ن زهره‌ر و زینیان پی ناگه‌یه‌نن ، تاوه‌کو فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ دیته و هیشتا ئه‌وان دیار و سه‌رکه‌وتوون به‌سه‌ر خه‌لکانی تره‌وه ((.

ئه‌وانیش نیوه‌ندن له نیوان دوو لاکه‌دا ، وه راست و ریکن له نیوان دوو لاره‌که‌دا ، وه هیدایه‌تن له نیوان دوو گومراکه‌دا :

- 1- له باسی صیفاتی خوای گه‌وره‌دا له نیوان تاقمی (المشبهة) و (المعطلة) دا .
- 2- له باسی کرداره‌کانی خوای گه‌وره‌دا له نیوان (الجبرية) و (القدرية) دا .
- 3- له باسی هه‌ره‌شه‌ی خوای گه‌وره‌دا (وعید الله) و ناوه‌کانی ئیمان و دیندا له نیوان (المرجئة) و (الوعیدية) .
- 4- وه له باسی هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له نیوان (الخوارج) و (الرافضة) دا .

(104) أخرجه أحمد برقم (16937) وأبو داود برقم (4597) من حديث معاوية بن أبي سفيان ، والتزمي برقم (2640) وابن ماجه برقم (3991) من حديث أبي هريرة ، وأخرجه الترمذي برقم (2641) من حديث عبدالله بن عمرو ، وأخرجه ان ماجه برقم (3992) من حديث عوف بن مالك .

(105) متفق عليه ، أخرجه البخاري برقم (3641) ومسلم برقم (1037) [4955] من حديث معاوية ، واللفظ لمسلم .

ئهوانیش بهرین له مهزه به خراپه کان و ریگا چهوت و لاره کان ، دلخۆش و بهختیارن به منه تی خوای گهوره به سهریانه وه چونکه ئیمانی لا خۆشه ویست کردوون ، وه له دلپاندا رازاندوو به تیه وه ، وه کوفر و فسوق و سه ریچی لا ناشیرین کردوون ، خوای گهوره ده فه رمویت : (فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) (الحجرات/8) واته : ئه مه فه زل و نیعمه تی خوای گهوره یه که ئه و شتانه ی له لا خۆشه ویست کردوون، ئه م خراپانه یشی له لا بیژیندراو کردوون ، وه خوای گهوره زۆر زاناو کار به جینییه).

وصلی الله وسلّم علی عبده ونبیه محمد ، وعلی آله وصحبه أجمعین

به پینووسی

د. أحمد بن عبدالرحمن القاضي

مركز اصول

Osoul Center
www.osoulcenter.com

مركز اصول
تحت إشراف
الهيئة العامة للغذاء والدواء
القطرية

عرض تعريف عن مركز اصول
ومجالته وخدماته.. مشاهدة ممتعة لك

osoulcenter

 +966504442532
www.osoulcenter.com